

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

**Збірник
студентських
наукових праць**

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Збірник студентських наукових праць

**Бердянськ
2021**

УДК 373.2(477)(082)
З 41

Рекомендовано до друку рішенням ради
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 9 від 28.04.2021 р.)

З 41 Актуальні проблеми дошкільної освіти в Україні: збірник студентських наукових праць / уклад. Ю. Б. Семеняко; за наук. ред. І. Г. Улюкаєвої. Бердянськ : БДПУ, 2021. – 240 с.

У збірнику опубліковано студентські наукові роботи за результатами проведення Всеукраїнського конкурсу наукових робіт зі спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Видання адресоване науковцям, здобувачам вищої освіти та викладачам закладів вищої педагогічної освіти, фахівцям у галузі освіти.

УДК 373.2(477)(082)

Редакційна колегія:

Ірина УЛЮКАЄВА, кандидат педагогічних наук, доцент, голова.

Юлія СЕМЕНЯКО, кандидат педагогічних наук, старший викладач, заступник голови.

Леся МОРОЗ-РЕКОТОВА, кандидат педагогічних наук, доцент, відповідальний редактор, комп'ютерний редактор

© БДПУ, 2021

ЗМІСТ

АВРАІМОВА В. МЕДІАОСВІТА ЯК СУЧАСНИЙ НАПРЯМ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	7
БАЗАВЛУЦЬКА Н. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	11
БЕРЕЗОВЧУК А. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	14
БОРТНІК К. ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	19
БРОСАЛІНА М. ВИХОВАННЯ ДБАЙЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДНОГО ДОВКІЛЛЯ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	21
БУРЛИК Д. РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	23
БУХАНЬКО Д. ПРОБЛЕМА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	28
ВЕЛИКАНОВА О. ЛІДЕРСЬКА РОЛЬ ПЕДАГОГА ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ НАСЛІДУВАННЯ В ДИТЯЧОМУ КОЛЕКТИВІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	32
ВОРОНЧЕНКО Д. ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ.....	38
ВОРОПАЄВА О. ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	41
ГАЙЧЕНЯ Л. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	43
ГРИГОРЯН Н. ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	49
ГРИЦУН Д. РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	51
ГУР'ЄВА В. ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ ІГОР.....	53
ГУР'ЄВА В. ОСВІТНІ МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ІГРАШКИ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	59
ДАВИДОВА Д. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ «Я-ЕКОНОМІЧНОГО» ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В УМОВАХ ЗДО.....	61

ДОВГАНІНЕЦЬ Р. ФОРМУВАННЯ ГЛЯДАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	66
ДОВЖЕНКО Т. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ КВЕСТУ ДЛЯ РОБОТИ З МОЛОДИМИ ФАХІВЦЯМИ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	69
ДРОЗД В. РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	75
МІХНОВА О., ДЯЧЕНКО А. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ.....	77
ЄМЕЦЬ К. ЗАСТОСУВАННЯ МУЗИЧНОЇ ГРАФІКИ В ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	82
ЖЕРЛІЦИНА В. РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК АПЛІКАЦІЙ.....	85
ЗАГОРСЬКА О. ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	87
ЗАДЕСЕНЕЦЬ К. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА МЕТОДИКОЮ КАРЛА ОРФА.....	91
ІСАЄВА І. ФОРМУВАННЯ ЗАЦІКАВЛЕНОГО СТАВЛЕННЯ ДО КНИГИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ОДНА ІЗ ЗАСАД ЗАКЛАДАННЯ ПЕРШООСНОВ ЇХ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ СІМ'Ї.....	97
КАРАЦЮБА Т. ДИТЯЧИЙ ДИЗАЙН ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	100
КИЦЬ Г. ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ STREAM-ОСВІТИ.....	102
КОВАЛЬ Е. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ АРТПЕДАГОГІКИ.....	106
КОЛІСНИЧЕНКО Є. РОЗВИТОК РИТМІЧНОСТІ РУХІВ ПІД ЧАС ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	108
КОРОЛЬОВ Б. ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ЗДОРОВ'Я ТА РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	110
КОРОСТЕЛЬОВА Ю. РОЗВИТОК РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ НИМИ КАЗОК ТА ФАНТАСТИЧНИХ ІСТОРІЙ.....	114
КРАВЧЕНКО О. ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЕКТУВАННЯ В МУЗИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	116

КУЛІНІЧ Т. ДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З НЕЗНАЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ У ПСИХОФІЗИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ.....	118
КУШНІРОВСЬКА К. ПРОФІЛАКТИКА ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ У ДІТЕЙ 6-7 РОКІВ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ОСВІТНЬО-ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	122
ЛАВРУХІНА В. ПРОФІЛАКТИКА МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	127
ЛАНТІНОВА А. ЕМОЦІЙНЕ ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ.....	129
МАКАРОВА А. ВПЛИВ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ЗАСОБІВ НА ОПАНУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЬМИ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ.....	133
МАЛЬКО А. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЛІПЛЕННЯ З ГЛИНИ.....	138
МИСЛИЦЬКА А. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗБАГАЧЕННЯ АКТИВНОГО СЛОВНИКА ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ.....	140
НІКОЛАЄНКО А. РОЗВИТОК УЯВИ ТА ФАНТАЗІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РЕЖИСЕРСЬКИХ ІГОР.....	143
ПЕГЛІВАНЯН Д. ТЕОРІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ.....	148
ПИЩАНЕЦЬКА П. РУХЛИВА ГРА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	150
ПОНОМАРЕНКО К. ЗНАЧЕННЯ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ ІГОР ДЛЯ ВИХОВАННЯ КОЛЕКТИВІЗМУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	152
ПОХИЛА С., РЕПІНСЬКА К. ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ.....	154
РИТІК В. ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	159
РУДЕНКО Н. РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПІЗНАВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	161
САВКУЄВА Д. ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ЗДО.....	164
САВЧУК М. КРИТИЧНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАРОДЖЕННЯ ДИТЯЧОГО МИСЛЕННЯ.....	168
СЕРЕДЯК І. ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ВИХОВАНOSTІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	172
СИНЯЩОК В. СПОСІБ ЖИТТЯ БАТЬКІВ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ	176

СЛИНЬКО А. ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧА РОБОТА З ДІТЬМИ РІЗНОВІКОВОЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ГРУПИ.....	178
СЛЬОТА А. ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	181
СОВИК І. ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	186
СУХОВІЄНКО В. ПРОГРАМА ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ 6-7 РОКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	190
ТИМЧЕНКО Т. ОСОБЛИВОСТІ ПАМ'ЯТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	195
ТИТОВА Я. УМОВИ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МУЗИЧНИХ КЕРІВНИКІВ ЗДО.....	197
УЛЬЯНЧУК К. ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКУЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	199
УСАЧ І. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА ЕБРУ.....	202
ФЕДОТОВА Н. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ НАРОДОЗНАВСТВА У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	209
ЦІЛУЙКО О. ОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗДО ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	214
ЧЕРНЯК А. ФОРМУВАННЯ ПЕРШООСНОВ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА.....	220
ЧУГАЙ Я. СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ	222
ШЕБЕДА Ю. СЕНСОРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР.....	224
ШЕЛУШИНА М. НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	226
ШУЛЬГА А. ФОРМУВАННЯ ГУМАННОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВКОЛИШНЬОГО У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	229
ЮРЧЕНКО К. ОСОБЛИВОСТІ ЛІДЕРСТВА В ГРУПІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ПЕРІОДУ.....	231

МЕДІАОСВІТА ЯК СУЧАСНИЙ НАПРЯМ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Валерія АВРАІМОВА

здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Юлія СЕМЕНЯКО,

к. пед. н., старший викладач кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

У зв'язку з неоднозначним впливом засобів масової інформації та медіапродукції на процес соціалізації, фізичний, психічний і соціальний розвиток особистості особливого значення набуває формування медіаграмотності. Діти дошкільного віку повинні вміти вибірково і критично ставитися та працювати з різними джерелами інформації, сприймати, аналізувати, об'єктивно оцінювати різноманітну медіапродукцію на основі сформованої системи ціннісних орієнтацій. Це зумовлює володіння ними медіаграмотністю на достатньому рівні, яка проявляється у сформованості навчальних дій, пропонованих новим Державним стандартом дошкільної освіти та концепцією впровадження медіаосвіти в Україні.

Мета дослідження – визначити педагогічні умови впровадження медіаосвіти в освітній процес закладу дошкільної освіти.

Запит суспільства на особистість, що володіє культурою використання медіапродукції, відображено в нормативно-правових документах, зокрема Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2022 року, Законі України «Про дошкільну освіту» (2001), державній цільовій програмі «Про національну програму інформатизації» (2013), Концепції впровадження медіаосвіти, Базовому компоненті дошкільної освіти (2020). У педагогічній літературі значна увага приділяється питанням теорії і практики медіаосвіти, зокрема досліджуються: історія медіаосвіти в різних країнах (В. Колесніченко, Л. Мастерман, А. Новикова, В. Робак, І. Чемерис та ін.); концепції, моделі та методи медіаосвіти (О. Барішполець, І. Жилавська, Л. Зазнобіна, Г. Онкович,

І. Кузьма, Ю. Семеняко та ін.), медіаосвіта у професійній підготовці майбутніх педагогів (Ю. Казаков, Н. Рижих та ін.).

Згідно з «Концепцією впровадження медіа-освіти в Україні» під медіа-освітою розуміється частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіа-культури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Незважаючи на актуальність проблеми медіаосвіти дітей дошкільного віку, вона маже не досліджена; крім того, існує ряд суперечностей, які ще не вирішені, навіть на рівні концептуальних документів. Зокрема, наказом Міністерства освіти і науки України (від 12.01.2020 р.) затверджено Державний стандарт дошкільної освіти у новій редакції [1]. Однак однозначно відповісти на запитання, чи достатньо він відображає проблеми формування медіаграмотності дітей, непросто. У новому документі суттєву увагу приділено забезпеченню наступності між дошкільною та початковою освітою, формуванню ключових для дошкільної освіти компетентностей дитини [1]. Проте серед них не зазначені медіакомпетентності. Водночас аналіз новоо державноо стандарт засвідчує, що проблемам формування медіаграмотності приділяється значна увага.

Серед численних трактувань терміна «медіаосвіта» набуло популярності таке визначення: це навчання про медіа, через медіа і для медіа [3, с.113]. І якщо в Базовому компоненті дошкільної освіти цифрова компетентність (навчання про медіа і через медіа) зазначена у варіативній частині, то критичне мислення як компонент медіаграмотності є наскрізним умінням.

З метою вивчення стану проблеми в практиці закладів дошкільної освіти було проведене анкетування вихователів, проаналізовано аналіз річні та календарні плани їх роботи. Встановлено, що формуванню у дітей цифрової компетентності приділяється недостатньо уваги, у роботі відсутня системність. Для більшості характерними є нечіткість освітніх завдань,

фрагментарність та обмеженість надання інформації про масмедіа і медіапродукцію; використання переважно загальногрупових форм роботи з дітьми, що не сприяє формуванню практичних умінь роботи з медіапродукцією. На підставі аналізу анкет педагогів отримано такі результати: переважна більшість вихователів, не розуміють сутності поняття «медіаосвіта», «цифрова компетентність» володіють недостатнім обсягом знань про організацію такої роботи; відчують труднощі в плануванні та організації медіаосвітніх форм роботи в освітньому процесі. Це дало підстави оцінити стан освітньої роботи з означеної проблеми як такий, що потребує подальшого вдосконалення [4].

Здійснюючи наукову розробку окремих аспектів питання медіаосвіти дітей дошкільного віку, ми провели опитування вихователів дошкільних навчальних закладів Запорізької, Дніпропетровської і Донецької областей та батьків дітей, що відвідують заклади дошкільної освіти садки м. Бердянська. Аналіз відповідей дозволив визначити низку проблем, які особливо гостро стоять перед педагогічною та батьківською спільнотою щодо взаємодії дитини-дошкільника з медіапростором.

По-перше, відсутність у дітей основ культури споживання медіапродукції. Відомо, що інформація, яку дитина сприймає по телебаченню або в мережі Інтернет засвоюється значно легше, ніж інша навчальна інформація. Крім того медійна інформація, на думку психологів, виконує функцію «соціального научіння»: стилі поведінки, побачені на екранах, сприймаються як модель для імітації, наслідування, а це вже слід розглядати як маніпулювання свідомістю споживача з політичними, економічними або іншими цілями [3]. Отже, виникає проблема захисту дитячої свідомості від маніпулювання ЗМІ.

По-друге, відсутність спеціального медіапродукта, який розрахований саме на дітей дошкільного віку та несе не тільки наукову інформацію, але й впливає на духовно-моральне становлення особистості дитини. Для сьогодення це гостра необхідність, адже час, проведений дитиною перед телевізором або в мережі Інтернет, за тривалістю вже наблизився або перевищує час, який відводиться на навчання у дошкільному

закладі, а навчальна інформація, яка повідомляється дитині, займає в загальному інформаційному потоці все менш значне місце в протизагу інформації із ЗМІ. Ситуація загострюється у зв'язку з тим, що інформаційний ринок все більше орієнтується на смаки дитини-споживача, а дошкільники віддають перевагу різноманітним мультфільмам, реаліті-шоу, гумористичним серіалам, музичним каналам, що у більшості випадків не сприяє формуванню наукових знань та моральних принципів. Отже, сучасна спеціально створена для дошкільників медіапродукція повинна стати комплексним засобом освоєння навколишнього світу в його соціальних, моральних, психологічних, художніх, інтелектуальних аспектах [4].

По-третє, відсутність науково обґрунтованої методики медіаосвіти дітей дошкільного віку, яка передбачає опис процесу навчання основ медіаграмотності. Вона передбачає зміст спільної діяльності педагога і дітей з урахуванням варіативності, імпрровізації, діалогічної форми навчання й виховання, а також вимог до складників освітнього процесу.

Ще однією проблемою є медіаосвіченість батьків, які у більшості випадків несвідомо демонструють дитині способи взаємодії з медіа-продукцією, не звертаючи при цьому увагу на її зміст. Незважаючи на те, що медіаспоживання органічно вплетене в повсякденне життя дорослої людини, технологічна компетентність старшого покоління поступається інноваційній розвиненості молодшого і саме на цю вікову категорію орієнтуються як автори нових комунікаційних засобів, так і автори контенту для цих засобів. А це робить медіаінформацію одним із важливих інститутів соціалізації. Батьки повинні розуміти наслідки цього впливу та сприяти формуванню медіакомпетентної особистості.

Підсумовуючи, слід зазначити, що глобальна інформатизація диктує нові вимоги до підготовки молодого покоління. Освіта як особлива діяльність у житті людини не може залишатися осторонь від цього процесу. Тому, постає необхідність запровадження в усі її ланки новий напрям – медіаосвіту. Отже, перспективою подальшого дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка

ефективності педагогічних умов впровадження медіаосвіти в освітній процес закладу дошкільної освіти

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Затверджено наказом МОН № 33 від 12.01.2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/nakaz-33-bazovyykomponent-doshk-osv.pdf>
2. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні. URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/11048/2010-09-29-kontsepsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukrayni/>
3. Кузьма І. І Формування медіаграмотності дошкільників у контексті нового державного стандарту дошкільної освіти України. *The I International Science Conference on Multidisciplinary Research, January 19–21, 2021, Berlin, Germany*. Р. 113–118.
4. Назарук Ю. Б. Теорія і практика медіаосвіти дітей: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Психолого-педагогічні науки*. 2015. № 4. НДУ ім. М. Гоголя. С. 277–283.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія БАЗАВЛУЦЬКА

студентка 1 курсу магістерського рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Ольга ІЛІШОВА,**

к. пед. н., доцент (БДПУ)

Складовою дошкільної освіти є трудове виховання, яке орієнтоване на фізичний, психічний і соціальний розвиток особистості дошкільника, а основними напрямками – опанування дітьми елементів трудової діяльності й ознайомлення із професіями дорослих.

Вивченням питання виховного значення праці в закладах дошкільної освіти займалися А. Белоус, Д. Ельконін, В. Логінова, М. Машовець, Т. Поніманська, В. Сухомлинський, Т. Чекаліна та ін. Проте окремі аспекти висвітлено недостатньо, що зумовило вибір теми нашої роботи.

Метою нашого дослідження є визначення педагогічних умов формування уявлень про професії у дітей середнього дошкільного віку.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення психологічної та педагогічної літератури); емпіричні (спостереження за працею дорослих, екскурсії, бесіди, читання художніх творів, розгляд картин, демонстрування діафільмів, дидактичні та сюжетно-рольові ігри, участь дітей у праці дорослих); якісної і кількісної обробки та інтерпретації даних (методи математичної статистики, узагальнення даних).

Сучасні педагоги З. Борисова та Т. Введенська працювали над проблемою основних видів та форм організації дитячої праці, питанням ознайомлення дітей з працею дорослих та формування перших уявлень про професії. Г. Беленька досліджувала питання раціональної організації дитячої праці, тобто «культури праці» [1, с. 24]. У дослідженнях М. Машовець розкриваються умови ефективності педагогічного процесу в дитячому садку, що передбачає тісний взаємозв'язок і наступність у виховній роботі дошкільного закладу та школи. Вона вважає, що дитяча праця є чинником виховання у дошкільників громадянських якостей, а також основою формування самостійності, відповідальності, здатності до самооцінки та ініціативності [2, с. 12]. Як наголошується у народній педагогіці, праця у дошкільному дитинстві є засобом виховання дітей, проте з самого раннього віку ми повинні формувати у дітей трудову діяльність як передумову професійного визначення, якщо хочемо виховати справжнього трудівника нового українського суспільства.

У період дошкільного віку у дитини формуються уявлення про навколишній світ, оточуючих, а також явища суспільного життя. Діти дошкільного віку мають засвоїти багато правил людського життя. Для того, щоб чогось навчитися, дошкільнята граються. Саме діти дошкільного віку виявляють зацікавлення до професій дорослих, у грі й побуті виникає бажання наслідувати старших, діти прагнуть зробити щось самі, усвідомлюють користь своїх дій, виявляють бережне ставлення до праці дорослих.

Знання й уявлення про трудову діяльність є основою, підґрунтям знань про соціальну дійсність. Так, Г. Беленька підкреслює, що знання про працю дорослих відіграють вирішальну роль у формуванні поваги до праці. «Знання про суспільну значущість праці, її мотиви та спрямування регулюють вчинки дітей, перебудовують їх ставлення до власної трудової діяльності та продуктів людської праці, сприяють формуванню моральних якостей».

В процесі ознайомлення дітей з професіями, гра є дуже важливим і складним компонентом. Вона потребує, щоб дитина яка грається віддавала грі максимум своєї енергії, розуму, витримки, самостійності [3, с. 10].

Отже, ознайомлення з працею дорослих є одним із важливих засобів трудового виховання дошкільників. Важливим є формування уявлень про людину праці, її ставлення до праці, колективний характер праці. Щоб підтримувати у дітей інтерес до праці дорослих, варто застосовувати різноманітні методи та прийоми зацікавлення. Ефективними методами ознайомлення з працею дорослих може бути: безпосереднє спостереження за працею дорослих, екскурсії, бесіди, читання художніх творів, розповіді про різні професії, розгляд картин, ілюстрацій, розповідь про професії батьків, демонстрування діафільмів та кінофільмів, дидактичні ігри, розігрування ігрових ситуацій, використання загадок, прислів'їв, приказок, участь дітей у праці дорослих. Закріплення знань про різні професії, їх значення і необхідність в житті людей доцільно здійснювати під час організації зображувальної, ігрової та трудової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. Як ставляться діти до наших професій. *Дошкільне виховання*. 2010. № 6. С. 24–26.
2. Бондаренко О. У світ професій... *Дошкільне виховання*. 2009. № 12. С. 12–15.
3. Машовець М. Даруємо радість праці. *Дошкільне виховання*. 2006. № 5. С. 7–9; № 6. С. 10–11.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Антоніна БЕРЕЗОВЧУК

*студентка 4 курсу навчально-наукового інституту педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

*Науковий керівник: Іван КОНОВАЛЬЧУК,
доктор педагогічних наук, доцент (ЖДУ імені Івана Франка)*

Актуальність дослідження. Формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку є одним з актуальних завдань дошкільної освіти, оскільки життя вимагає від людини громадянської активності, самостійності та відповідальності в різних ситуаціях. Сформована соціальна компетентність характеризує особистісну зрілість дитини, її досвід взаємодії з навколишнім світом та є основою готовності до навчання в школі. Значні можливості у формуванні в дітей старшого дошкільного віку соціальної компетентності має проєктна діяльність. У ній діти навчаються взаємодіяти, придумувати план, розподіляти та виконувати завдання, відповідати за свої дії, допомагати один одному тощо. Однак, для реалізації потенціалу проєктної діяльності у формуванні в дітей досліджуваної компетентності необхідно дотримуватися певних організаційно-педагогічних умов, які недостатньо розроблені в теорії та практиці дошкільної освіти.

Про значущість проблеми формування в дошкільників соціальної компетентності зазначено в державних документах (Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про дошкільну освіту» (2001), Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція 2021), типових та парціальних Програмах розвитку дітей дошкільного віку.

Проблемі формування соціальної компетентності в дітей дошкільного віку, присвячені дослідження І. Бежа, А. Богуш, Л. Божович, М. Гончарової-Горянської, О. Запорожця, О. Кононко, С. Ладивір, Т. Поніманської, С. Сіроштан та ін. Теорія і практика застосування проєктної діяльності в роботі з дітьми висвітлені в роботах К. Баханова, В. Гузєєва, Дж. Дьюї,

І. Іванова, Д. Каттерік, В. Кіпатрика, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Н. Токаренко та ін.

Мета статті полягає в аналізі ефективності проєктної діяльності у формуванні соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз і синтез, індукція та дедукція, порівняння, моделювання, класифікація, систематизація, узагальнення, що дало змогу розкрити стан розробки проблеми, уточнити зміст, структуру та особливості формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку; емпіричні – вивчення педагогічного досвіду, спостереження, анкетування, бесіда для збору фактичного матеріалу, виявлення наявного стану та проблем у процесі формування соціальної компетентності дітей; методи обробки та інтерпретації експериментальних даних.

Сутність дослідження. Соціальна зрілість особистості характеризується рівнем знань і розуміння соціальних чеснот, норм, правил, усвідомленим прийняттям загальнолюдських цінностей і досвіду їх використання у своїй діяльності. У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні за новою редакцією (2021) в освітньому напрямі «Дитина в соціумі» визначено, що результатом сформованості соціально-громадянської компетентності є ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватися цих правил в соціально-громадському просторі, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур [1, с. 17].

Успішне вирішення завдань формування соціальної компетентності неможливе без з'ясування критеріїв її сформованості. Вони забезпечують постійний зворотний зв'язок, тобто отримання регулярної інформації про зміни у вихованості особистості.

У нашому дослідженні ми використовуємо такі критерії оцінювання рівня сформованості соціальної компетентності старших дошкільників: когнітивний (інформаційно-пізнавальний); емоційно-ціннісний (афективний);

поведінковий (праксічний). Перший критерій, тобто когнітивний було виокремлено з врахуванням того, що формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку характеризується наявністю в них певної системи знань та відповідним ставленням до них, сприйняття соціальних норм, їх розуміння в повсякденному житті та взаємодії з іншими. Другим критерієм оцінювання сформованості соціальної компетентності старших дошкільників ми визначили емоційно-ціннісний. Цей вік характеризується особливою соціально-емоційною чутливістю та сприйнятливістю, що створює сприятливі умови для розвитку емпатії, ставлень до інших. Т. Поніманська зазначає: «Співпереживаючи, дитина проходить школу емпатійної взаємодії з іншими людьми. Без цієї школи розвиток альтруїстичних мотивів та гуманістичних переживань є неможливим» [2, с. 10]. Дієвість сформованої системи соціальних знань та цінностей виявляється у соціальній поведінці дітей, їх вчинках, умінні діяти в різних ситуаціях. Тому третім критерієм формування соціальної компетентності старших дошкільників є поведінковий (практичний).

Використовуючи вищезазначені критерії, ми виокремлюємо три рівні якісної характеристики сформованості соціальної компетентності старших дошкільників: високий, середній та низький.

Для діагностики рівня сформованості соціальної компетентності старших дошкільників використано такі методики: аналіз оповідань «Ввічливе телятко» та «Красиві слова і красиве діло», підібраний комплекс ситуативних картинок та розігрування сюжетно-рольових ситуацій.

Результати констатувального етапу експерименту показали недостатній рівень сформованості в старших дошкільників соціальної компетентності. Це дало підстави щодо висновку про доцільність використання для її формування проєктої діяльності.

На основі теоретичного аналізу проблеми, вивчення педагогічного досвіду та враховуючи результати констатувального експерименту ми розробили авторську експериментальну програму формування соціальної

компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами проєктної діяльності «Маленькі люди у великому світі». Ця програма спрямована на реалізацію та перевірку ефективності визначених організаційно-педагогічних умов формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку: організація проєктної діяльності дітей із врахуванням їх вікових особливостей та потреб; створення ігрових ситуацій, які сприяють формуванню в дітей досвіду соціальної взаємодії; розуміння дітьми суспільної значимості та гуманістичної спрямованості проєктів.

Програмою було передбачено роботу, яка проводилась у старшій групі Житомирського ЗДО № 57. В експерименті взяли участь 25 дітей. Спільно з вихователями та батьками розроблено й реалізовано комплекс проєктів: «Скоро до школи», «Моя рідна вулиця», «Що я знаю про себе», «Моя сім'я», «Обереги здоров'я», «Світ професій». Проєктна діяльність була спрямована на розвиток ініціативності та самостійності дітей, уміння взаємодіяти, домовлятися про спільні дії. При виборі теми проєкту враховували, чи буде він посилюючим та захопливим для дітей. Різноманітні теми, завдання, форми роботи сприяли тому, що кожна дитина змогла обрати діяльність відповідно до своїх інтересів, проявити свій життєвий досвід, свої здібності в тій частині спільної роботи, яка їй цікава. Суспільна значимість проєктів сприяла формуванню в дітей загальнолюдських цінностей, почуття відповідальності, обов'язку, самостійності, взаємодопомоги. В кожному проєкті вирішувалися такі завдання, які сприяли формуванню в дітей інтересу до громадських справ, потреби активної участі в них, набуттю соціального досвіду. Також проєктна діяльність сприяла соціалізації дітей, розвитку самооцінки та здатності адекватно оцінювати інших.

Ми вважаємо, що проєкт завжди повинен мати особистісно й соціально значимий результат, досягнення якого створює ситуацію успіху, відчуття у дітей творчої самореалізації. Цей результат має бути виражений теоретично або практично. Тому важливо, щоб проєкти були реальними в плані їх реалізації дітьми, а отримані результати та досвід вони могли застосувати в своїй діяльності.

На етапі реалізації проєкту діти організували реальну справу: конкурс, свято, виставку, гру, привітання батькам, друзям тощо. Результати та досвід, отримані в процесі роботи над проєктом, мають бути значимими для кожного з його учасників. При підведенні підсумків проєкту діти вчаться оцінювати свою та спільну роботу, її корисність.

Порівняння даних, отриманих в результаті експерименту, показало зростання рівня сформованості соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку, що брали участь в експерименті за всіма критеріями (когнітивним, емоційно-ціннісним, поведінковим). У результаті застосування проєктної діяльності діти демонструють стійкий інтерес до загальнолюдських, громадських цінностей, потребу в спілкуванні та спільній діяльності. Діти проявляють відповідальність, самостійність у взаємодії з оточуючими, можуть порозумітися, домовитися з іншими в конфліктних ситуаціях та вживають ввічливі слова. Емоційно позитивно реагують на участь у різних видах спільної діяльності, вміють співчувати та співпереживати, оптимістично ставляться до труднощів та шукають шляхи їх розв'язання.

Висновки. Проведене дослідження свідчить про значний потенціал використання проєктної діяльності у формуванні соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку за визначених організаційно-педагогічних умов. Подальшої розробки потребує узгодження змісту та методів формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку з новими стандартами дошкільної освіти, що є перспективою наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти, нова редакція 2021). https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Поніманська Т. І. Дитина в соціумі : робота за освітньою лінією. *Дошкільне виховання*. 2012. № 9. С. 8–11.

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Катерина БОРТНІК

студентка 3 курсу факультету дошкільної освіти

Науковий керівник: Ірина Ларіна,

к. п. н., доцент (ХНПУ)

В Україні на даний час велика увага приділяється опануванню дітьми іноземними мовами на всіх етапах дорослішання. Багато в чому це пояснюється інтеграційними процесами, що відбуваються в економічній, соціальній і зовнішньополітичній діяльності нашої держави. Підвищена увага педагогів до даної проблеми пояснюється їх прагненням підняти іншомовну культуру суспільства. Одним з напрямків цих пошуків і є завдання з'єднання навчання іноземній мові з художньо-естетичним розвитком дітей.

Навчання іншомовній культурі є одним із факторів, які складають основу ефективного розвивального навчання дошкільників. Реалізація даній складової дозволяє не лише урізноманітнити процес навчання, а й зробити його більш повноцінним та захопленим для дітей.

Раннє навчання іноземній мові, зокрема англійській, дозволяє ефективно використати той факт, що дитині властиво нерозчленоване (цілісне) сприйняття світу, тому завдання педагога – побудувати навчання так, щоб створити у дитини єдиний образ цього світу. Як складова для подібної моделі може послужити інтегрований підхід до навчання, заснований на створенні комунікативного спілкування дітей у процесі об'єднання різних видів діяльності, найбільш характерних і звичних певному віку дитини.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблема навчання іноземній мові дошкільників на основі інтегрованого підходу досліджувалася в працях М. Бурдина, І. Бурича, О. Денисенко, Е. Дмитриєва, В. Назратяна, Н. Светловської, Н. Талькова та інші. Вчені, розглядають інтегрований підхід як оптимальний засіб навчання іноземній мові дітей у дошкільному віці. У розвиток технологій інтегрованого навчання англійської мови в системі дошкільної

освіти зробили свій внесок М. Биболетова, Н. Трубаньова, І. Брюнер, А. Лай. та інші.

Вважаємо ефективною у навчанні дошкільників англійській мові модель, що побудована на взаємодії мови з елементами художньо-продуктивної діяльності: малювання, музики і ритміки.

Використання пісенного репертуару повинно відповідати наступним критеріям: урахування інтересів дітей відповідної вікової групи, актуальності, лінгвокраїнознавчої цінності, інформативності тексту. Музика і спів допомагають без особливої праці більш міцному засвоєнню і розширенню лексичного запасу, тому що пісенні тексти включають нові слова й вираження. У піснях уже знайома лексика зустрічається в новому контекстуальному оточенні, що сприяє її активізації. На пісенній основі значно легше засвоюється граматичний матеріал. Музика може знижувати стомлюваність, виступаючи свого роду релаксацією в середині або кінці заняття, коли діти втомилися.

Інтеграція музичної і образотворчої і мовної діяльності на занятті з англійської мови вирішує декілька завдань: підвищення інтересу до її вивчення, розвиток сприйняття, уяви, пам'яті, фантазії, музичного слуху, формування музичного і художнього смаків, здійснення естетичного виховання дошкільників.

Отже, що взаємодія іноземної мови, музики, малювання впливає на різні сторони життєдіяльності дитини, на її психічний, емоційний, естетичний і мовний розвиток, її взаємини зі світом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будак С. Формування готовності студентів до іншомовної діяльності з дошкільниками. Монографія зі спецпрактикумом у двох книгах. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2008. 288 с.

2. Крутій К. Інтеграція в дошкільній освіті як інноваційне явище, або що треба знати про інтеграцію. Сайт ukrdeti.com 19 Велби : Изд-во Проспект, 2006. 560 с.

3. Кіндрат І. Р. Інтеграційні засади побудови освітнього процесу в сучасному дошкільному навчальному закладі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2012. № 22 (257). Ч. II. С. 114–120.

ВИХОВАННЯ ДБАЙЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДНОГО ДОВКІЛЛЯ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Марина БРОСАЛІНА,

студентка 2 курсу

Науковий керівник: Ольга ІЛІШОВА

к.пед.н., доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

Формування гуманного ставлення до природи – основне завдання екологічного виховання, яке реалізується шляхом розвитку в дітях співчуття, співпереживання і до всіх живих істот на планеті. Людина – частина природи, але найчастіше саме вона робить згубний вплив на навколишній світ. Важливо показати дітям, що люди займають більш сильну позицію по відношенню до світу природи. Тому нам слід спрямувати всі зусилля на те, щоб усе живе на землі розвивалося і приносило радість.

Отримані знання про навколишній світ повинні підкріплюватися практичною діяльністю та наочними прикладами для того, щоб діти бачили позитивний результат своєї діяльності і мали бажання удосконалювати свої досягнення.

Софія Русова називала природу «все розвиваючою», наголошуючи на винятково важливому значенні спілкування з природою для гармонійного розвитку дітей. Дошкільний вік – дуже відповідальний етап у формуванні знань. Спостереження у довкіллі, в основі яких лежать відчуття і сприймання, створюють надійний фундамент для реалістичних і правильних уявлень про природу.

Метою нашого дослідження є теоретично обґрунтувати педагогічні умови виховання дбайливого ставлення до природного довкілля засобами ігрової діяльності у дітей середнього дошкільного віку.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення та узагальнення наукової літератури); емпіричні (застосовувались бесіди за картинками та тестові завдання, в процесі яких велось спостереження); якісної і кількісної обробки даних (метод математичної статистики).

Психологічний аспект досліджуваної проблеми відображений у працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, В. Вілюнаса, О. Запорожця, О. Леонтьєва, В. М'ясищева. У наукових працях Л. Артемової, А. Богуш, О. Кононко, В. Котирло, Я. Неверович, З. Плохій, Т. Поніманської, Ю. Приходько, Н. Яришевої підкреслюється особлива чутливість дошкільників до впливів довкілля, різноманітних емоційно-образних стимулів, їх емоційна реакція на безпосередні враження.

Дошкільний вік сприятливий для екологічного виховання, адже саме у цей період закладаються основи культури спілкування і поведінки дітей у природі [1, с. 28].

Враховуючи, що в дошкільному віці починають закладатися основи для вирішення їх і дитячий садок є першою ланкою в системі освіти, ці завдання слід сприймати і як завдання дитячого садка, а реалізація їх повинна здійснюватися з урахуванням віку і можливостей дітей. Розглянемо їх.

1. Засвоєння провідних ідей, основних понять і наукових фактів, на базі яких визначається оптимальний вплив людини на природу відповідно до її законів.

2. Розуміння багатосторонньої цінності природи як джерела матеріальних і духовних сил суспільства. Під час проведення практичної роботи з дошкільниками це засвоєння знань про значення рослин і тварин в житті людини і природи, завдяки чому формуються ціннісні орієнтації. В сучасній педагогічній науці поняття ціннісні орієнтації співвідносяться з мотиваційними орієнтаціями особистості. Цінність, зазначав С. Рубінштейн, це значимість для людини чогось у світі. Тільки та цінність, яка визначається, здатна виконувати важливу ціннісну функцію – функцію орієнтира у поведінці людини, отже, визначати її ставлення до природи.

3. Оволодіння прикладними знаннями, практичними вміннями навичками раціонального природокористування, розвиток здатності оцінювати стан навколишнього середовища, приймати правильні рішення щодо його поліпшення, передбачати можливі наслідки своїх дій і не допускати негативних дій на природу в усіх видах громадсько-трудової діяльності.

4. Розвиток потреби у спілкуванні з природою, прагнення до пізнання навколишньої природи у єдності з морально-естетичними переживаннями.

5. Активізація діяльності, спрямованої на покращення природного і перетворювального середовища, непримиренність до дій людей, що шкодять йому [2, с. 40–41].

Отже, екологічне виховання – процес педагогічно спрямований. Завдання вихователя – допомогти маленькому досліднику розібратись у розмаїтті об'єктів і явищ природного середовища, викликати інтерес до нього засобами ігрової діяльності, навчитись бачити духовне благородство, милосердя і на основі цього виховувати почуття любові до всього живого, бажання охороняти й примножувати все, чим багата рідна земля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Вища шк., 2002. 407 с.

2. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою : навч. посіб. Київ : Вища шк., 1993. 255 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дар'я БУРЛИК,

студентка 4 курсу факультету дошкільної та спеціальної освіти

Науковий керівник: Неля КРАВЧУК

к.пед.н., доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини (УДПУ)

На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається підвищений інтерес до проблеми обдарованості, адже нині актуальною є потреба у людях, які вміють неординарно вирішувати завдання, нестандартно мислити, мати розвинутий творчий потенціал. Такі люди вносять вагомий внесок у розвиток суспільства, оскільки наділені якостями обдарованості.

Реформаційні процеси, що ініціюють зміни в системі дошкільної освіти, в освітньому просторі в Україні, торкнулися і

системи дошкільної освіти, яка стає більш значущою частиною соціальних перетворень, зокрема, пошуку шляхів і засобів раннього виявлення унікальної своєрідності кожної дитини, її творчої обдарованості.

Вищезазначене актуалізувало важливість виявлення і розвитку обдарованих дітей та розвитку їх творчого потенціалу, що стає одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти та підтверджує необхідність вирішення означеної проблеми основними документами в галузі освіти України. Зокрема, у Законі України: «Про дошкільну освіту», «Базовому компоненті дошкільної освіти» та інших документах, в яких розвиток творчих здібностей розглядається першочерговим завданням на найближчі десятиліття.

Аналіз теоретичних досліджень проблеми обдарованості особистості розглядається в працях: О. Антонової, І. Аверіної, Ф. Баррона, Н. Басюк, Б. Блума, Д. Богоявленської, Н. Ваганової, Л. Венгера, Дж. Гілфорда, Ю. Гільбуха, І. Карабаєвої, В. Кузьменко, О. Кульчицької, Н. Лейтеса, О. Леонтєва, С. Максименка, О. Матюшкіна, В. Моляко, О. Музики, В. Шадрікова, В. Юркевич й ін.

Проблему розвитку творчого потенціалу порушено в наукових розвідках В. Давидова, О. Дьяченко, Д. Ельконіна, Є. Ільїна, О. Кравцової, В. Кудрявцева, А. Лукановської, Н. Лазарович, В. Маслової, О. Поддьякова, Т. Піроженко, та ін.

Мета дослідження – полягає у розробленні та впровадженні методики розвитку творчого потенціалу обдарованих дошкільників.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, синтез, класифікація та узагальнення психолого-педагогічних положень з обраної теми; емпіричні: опитування, бесіди, спостереження, тестування, прогнозування, констатувальний, формувальний та контрольний етапи педагогічного експерименту.

Дошкільний вік є найбільш сензитивним порівняно з усіма періодами життя, з огляду на це, науковці правомірно вважають дошкільний вік важливим етапом для цілісного, гармонійного, особистісного, творчого розвитку дитини. Вважаємо, що обдарованість дитини це особистісна характеристика, яка

проявляється у допитливості, інтересі до діяльності, оригінальності, самостійності, легкості виконання завдань.

У процесі дослідження проаналізовано теоретико-методичні підходи до вивчення проблеми розвитку творчого потенціалу та обдарованості в дошкільників; розроблено критерії (інтелектуальний, емоційний та діяльнісний), показники (допитливість, тривалий інтерес до діяльності, якісне виконання завдання, нестандартність відповідей дитини, самостійність, оригінальність та легкість виконання творчих завдань, внутрішня впевненість у правильності виконаних завдань) та рівні розвитку творчого потенціалу обдарованих дошкільників (достатній, середній та низький). Психолого-педагогічний супровід розвитку творчого потенціалу обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах освітнього простору ЗДО розглядаємо як комплексну технологію, як систему підтримки і допомоги дитини у виявленні творчих проявів і здібностей та створення оптимальних умов для її розвитку.

Приналежність дітей до певного рівня розвитку творчого потенціалу за інтелектуальним критерієм з'ясовна за допомогою діагностичних методик, зокрема: методики завершення речень (Л. Дерев'янка) для визначення творчих здібностей дошкільнят («Для мене найцікавіше...», «Мені подобається...», «Я не люблю, коли...» та ін.) [2]; методики «Творча оригінальність» (за А. Симановським) застосовується для визначення рівня оригінальності мальованих образів (10 аркушів). Дітям пропонується уявити себе чарівником і перетворити фігурку у будь-яку красиву картинку; методика А. Біне-Т. Сімона – вивчення розумового розвитку, варіант Л. Термена для визначення рівня сформованості інтелектуально-творчого потенціалу (здатність переключати увагу, швидко переходити з вирішення одних задач на виконання інших, не допускаючи при цьому помилок).

Для дослідження показників емоційного критерію враховували той факт, що виникнення у дітей старшого дошкільного віку складних емоцій є взаємозв'язок і взаємозалежність емоційних і пізнавальних процесів – двох найбільш важливих сфер їхнього психологічного розвитку.

Існують дані, які свідчать про те, що емоції є найважливішим фактором регуляції процесів пізнання. Так, емоційна забарвленість – одна з умов, що визначає довільну увагу та здатність запам'ятовувати. Враховуючи ці особливості проведено педагогічне спостереження за ігровою діяльністю, їх естетичного сприйняття художніх та музичних творів, милування природою під час прогулянок, екскурсій тощо.

Крім того використовували методику «Потяг» для діагностики емоційного стану дитини С. Велієвої. Дані дали змогу дійти висновку про те, наскільки діти активно чи пасивно виражали свої почуття, вільно чи стримано, показували свій емоційний стан, позначали його у мовленні та ставленні до творчої діяльності.

Результати спостережень показали, що більшість дітей старшого дошкільного віку мають високу емоційність, оскільки, вони живуть емоціями, керуються ними при виборі способів поведінки, вони супроводжують дитячі відчуття, практичні дії, регулюють розумову діяльність, роблять навколишній світ різноманітним і прекрасним.

Для виявлення рівнів діяльнісного критерію розвитку творчого потенціалу старших дошкільників було запропоновано виконати: індивідуальні завдання у повсякденній роботі – «Придумай казку» скласти нову казку з героями знайомих казок «Ріпка», «Колобок», «Коза-Дерева» та ін. Дітям пропонується набір карток, які вони могли використовувати інших персонажів, відповідно – змінюється назва казки, герої, сюжетна лінія, мораль та кінцівка; тест творчого мислення П. Торренса «Закінчи малюнок», у вигляді малювання на вільну тему, оцінка продуктів діяльності дітей, самостійно створених до творів (казок), виявлення таких показників як оригінальність та унікальність. Індекс унікальності (від 1-го до 6-ти) показує, наскільки дійсно нове може створити дитина: ступінь самостійності створення власного художнього образу, цілісність, оригінальність, якість виконання роботи; вправа «Чарівники» – пропонується, використовуючи заготовки (циліндри, дощечки, палички) та різні матеріали (серветки, гудзики тощо) створити щось нове і оригінальне.

З'ясовано стан прояву творчого потенціалу обдарованих дошкільників у ЗДО № 30 і № 15 м. Умані та Центрі розвитку дитини «Дивосвіт» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. У ньому взяли участь 50 дітей, де створено належні умови для всебічного повноцінного розвитку та комфортного перебування дітей. Дослідження показало, що значна частина старших дошкільників перебувають на низькому і середньому рівнях розвитку творчої обдарованості і лише деякі з них мають достатні показники.

Розроблено методику розвитку творчого потенціалу обдарованих дітей старшого дошкільного віку, яка передбачала створення розвивального, творчого середовища в умовах освітнього простору ЗДО; участь дітей у різноманітних видах діяльності, вдосконалення змісту, форм і методів творчого розвитку дошкільників (розробка занять, ігор, вправ, використання методу проєктів та ін.); розроблені методичні рекомендації для вихователів та батьків щодо розвитку творчого потенціалу обдарованих дошкільників відповідно до умов створеного розвивального середовища. Ці рекомендації спрямовані на виявлення, підтримку та розвиток особистості, розкриття дитячої індивідуальності, забезпечення цілісного світобачення, поглиблення творчого та дивергентного мислення тощо.

На підставі результатів експериментальної роботи можна зробити висновок, що помітне зростання середніх та достатніх рівнів розвитку творчого потенціалу, а також зниження низького рівня в експериментальній групі обумовлене ефективним впливом проведеної роботи, а також підвищило рівень розвитку творчого потенціалу у обдарованих дошкільників загалом. Вагомим результатом дослідження є якісні особистісні зміни дітей старшого дошкільного віку, зокрема: усвідомлене ставлення до себе й інших людей, підвищення активності, ініціативності, самостійності дитини, до знаходження оригінальних рішень завдань, у свободі її висловлювань та адекватності оцінки ситуації, впевненості у власних силах. Порівняльний аналіз результатів дослідження розвитку творчого потенціалу в дітей із низькими й достатніми проявами ознак обдарованості, уможливив діяти такого

висновку, що обдаровані діти демонструють вищі показники розвитку творчого потенціалу, ніж діти без таких ознак.

Отже, у ході дослідження доведено, що результативність дослідно-експериментальної роботи засвідчена значною динамікою зростання рівнів розвитку творчого потенціалу обдарованих дітей старшого дошкільного віку експериментальних груп за кожним показником, що є вагомою підставою вважати завдання дослідження виконаними, а мету – досягнутою. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні особливостей забезпечення та підтримки обдарованих дітей у сучасному освітньому просторі закладів дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Є. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу: монографія. Житомир : Житомир. держ. Ун-т, 2005. С. 431–456.
2. Обдаровані діти: Діагностика та супровід / [упоряд. Т. Червонна]. Київ : Шкільний світ, 2008. 128 с.
3. Рабочая концепция одаренности / [Д. Б. Богоявленская, А. В. Брушлинский, В. Н. Дружинин и др.]; науч. ред. В. Д. Шадриков. Москва : ИЧП «Издательство Магистр», 1998. 68 с.

ПРОБЛЕМА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дар'я БУХАНЬКО,

студентка 2 курсу факультету дошкільної освіти

Науковий керівник: Світлана БАКАЙ,

канд.пед.наук, доцент (ХНПУ)

Проблема агресивної поведінки особистості вже майже півстоліття є об'єктом досліджень у різних гуманітарних науках (психології, біології, соціології, екології). Зміни в суспільстві, які викликали соціальні конфлікти, зростання насильства, поставили феномен агресії в центр уваги психології. Поява на початку ХХ століття двох потужних теоретико-методологічних напрямів – психоаналізу і біхевіоризму – зумовила два основні підходи до проблеми агресії: як до природженої властивості (вчення про «танатос» З. Фрейда) і як реакції на несприятливий

зовнішній стимул (концепція «фрустрації – агресії» Д. Долларда і Н. Міллера) [2].

Вивченню феномена «агресія», а також видів агресивної поведінки присвячено дослідження Г. Андреевої, Н. Барчанкової, О. Басса, Г. Лаврентьевої, В. Лебединського, О. Нікольської, А. Реана, А. Романова, Л. Семенюк, І. Фурманова, Г. Широкої та інших вітчизняних і зарубіжних психологів та педагогів. У своїх дослідженнях О. Личко, О. Монахов, І. Овчаренко, Т. Рум'янцева, зауважували, що ті чи інші форми агресивності притаманні більшості 5-7-річних дітей.

За даними їх досліджень, із засвоєнням основних моральних правил і норм поведінки у багатьох старших дошкільників прояви агресивності поступаються просоціальним формам. Водночас дослідники звертають увагу на те, що в деяких дітей означеної вікової категорії агресія як стійка форма поведінки не лише зберігається, а й розвивається, трансформуючись у стійку негативну якість особистості. Наслідком цього є деформація особистісного розвитку, звуження можливостей повноцінного спілкування з однолітками.

Дослідження А. Реана, Т. Рум'янцевої, О. Фурмана та інших фахівців дозволяють виокремити низку взаємопов'язаних чинників, які обумовлюють прояви деструктивної форми дитячої агресії, як: індивідуальний чинник – біологічні та психологічні передумови асоціальної поведінки, що ускладнюють адаптацію дитини до життя в соціумі; педагогічний чинник – недоліки сімейного та суспільного виховання; соціально-психологічний чинник – несприятливі особливості взаємодії дитини із найближчим оточенням (батьками, педагогами, колективом однолітків); особистісний чинник – система ціннісних орієнтацій, особливості світобачення, розвиток саморегуляції; соціальний чинник – матеріальне та фінансове забезпечення родини, рівень її культури, освіти, коло інтересів

Мета статті – окреслили основні причини агресивної поведінки дитини дошкільного віку. Науковці Н. Барченкова та Н. Суворова визначають: нестачу любові значущих дорослих, передусім батьків; прагнення дитини до автономії, незалежності; невміння дошкільника правильно поводитися в

конфліктній ситуації, застосування агресивності як захисної реакції; дисгармонійний розвиток внутрішнього світу, несформованість адекватної самооцінки, «Я-концепції»; труднощі в спілкуванні з однолітками; невміння домагатися високих результатів діяльності; втома, перенапруження, погане самопочуття.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що фахівцями у дослідженні феномена агресії надається перевага аналізу форм агресивної поведінки дошкільників, визначенню її чинників, а також особливостям корекційної роботи з даною категорією дітей. Організуються дослідження, спрямовані на визначення сутності поняття «вміння долати агресію» та педагогічні умов щодо його формування в дітей старшого дошкільного віку.

Для вивчення агресії у дошкільників з нормальним розвитком науковцями визначено три напрямки дослідження. Перший розкривав неусвідомлену агресію, яка виявлялась у проєктивних модернізованих малюнкових методиках. Другий напрямок – дослідження за вербальним опитуванням, і третій – за методом спостереження. Розглянемо проєктивні малюнкові методики, що дозволяли вивчити дитину у двох аспектах: «Я особистість» – на основі методики М. Друзкевич «Неіснуюча тварина», «Я у сім'ї» – за методикою Р. Бернса і С. Кауфмана «Кінетичний малюнок сім'ї».

По кожній малюнковій методиці було розроблено бланк дослідження. У ньому за вертикаллю розміщувались шість ознак (простір, лінія, зміст, структура, колір та персонаж), за якими визначалась агресія, а по горизонталі відбувалось накопичування балів за видами агресії (саморегулюючий, скритий і поведінковий) та їх підвидами (контролюючий, змагальний, захисний, депресивний, демонстративний і фізичний). Кожна з таких ознак за видами агресії оцінювалась в 1 бал. Це дозволило за загальною сумою балів визначити переважаючий (за кількістю обраних ознак) вид та підвиди агресії.

Методика «Я особистість» – на основі методики М. З. Друзкевич «Неіснуюча тварина» дозволяє виявити різноманітні особистісні особливості дітей. У чому вона полягає.

Перед дитиною кладуть аркуш паперу (горизонтально) і кажуть: «Я хочу подивитися, як ти вмієш вигадувати, уявляти. Придумай і намалюй тварину, якої насправді не існує, ніколи не було та яку ще ніхто ніколи не вигадував — якої немає ані в книжках, ані в казках, ані в мультиках». Коли дитина закінчить малювати, їй пропонують вигадати назву тварині. Назву тварини записують. Після цього психолог говорить: «А тепер розкажи про те, як ця тварина живе». Розповідь дитини фіксують (по можливості дослівно). Потім, якщо в розповіді відсутні відповідні відомості, дитині ставлять такі додаткові запитання: Що вона їсть? Де живе? Що любить? Що полюбляє робити найбільше? Що вона найдужче не любить? Вона живе сама чи разом із кимось? Чи є в неї друзі? Хто вони? Чи є в неї вороги? Хто? Чому вони її вороги? Чи є щось таке, чого вона боїться, чи вона взагалі нічого не боїться? Якого вона розміру?

Після цього дитині пропонують уявити, що ця тварина зустріла чарівника, який готовий виконати будь-які три її бажання, та запитують, якими могли б бути ці бажання. Усі відповіді дитини записують до протоколу, по можливості дослівно. Передусім, корисно оцінити спосіб побудови образу, який характеризує тип уявлення та мислення дитини, її підхід до творчого завдання. При низькому рівні зображувальної техніки спосіб побудови образу більше відображається в назві тварини, ніж у її зовнішньому вигляді.

Найбільш низький («нульовий») рівень — це зображення реальної тварини (зайця, собаки, крокодила, людини тощо), для дітей шестирічного віку такий спосіб зображення є свідченням низького рівня розвитку уяви, але не ознакою відхилення від норми. Для дітей більш старшого віку це є показником відхилень або в розумовому, або в емоційному розвитку, р подібного способу побудови образу призводить підвищення рівня тривоги: дитина боїться відійти від реальності та дозволити собі фантазування. Дещо вищий варіант, який так само належить до цього таки рівня, — це зображення тварин, які існували колись бо запозичені з літератури чи кіно (динозавр, дракон, Змій Горинич).

Перший рівень — конструювання, збирання нової істоти деталей реальних тварин (наприклад, голова людини, тіло

ведмедя, вуха зайця, пташиний хвіст). Найчастіше конструкція відображається також у назві: «людино-ведме-заєць», «слоно-корова».

Такий спосіб характерний для раціоналістичного підходу до завдання. Це не є ознакою психічних відхилень, а лише свідчить про низьку творчу спрямованість, про «виконавчу», є творчу настанову. У дошкільному віці така настанова є найбільш типовою. При цьому підході до створення образу подальше оцінювання визначається кількістю прототипів та ступенем їхньої різноманітності.

Другий рівень – створення цілісного образу нової неіснуючої тварини згідно із загальною схемою тварини, але без застосування деталей конкретних тварин (хоча результат може нагадувати дракона або ще когось). Така тварина має голову з очима та ротом, тулуб, кінцівки (ноги, руки, крила, щупальця). Назва в цьому випадку не має вказівок на прототипи, але іноді може бути утворена так, як утворені назви реальних тварин («бубозавр», «шапкоїд»). Цей тип образу характерний для художньо-емоційного підходу до творчого завдання. Чим менше створена істота схожа на щось реально існуюче (в природі чи культурі), тим вище оцінюється рівень уяви.

Третій рівень – створення абсолютно оригінальної істоти (яка не нагадує звичайних тварин та не створена за стандартною схемою: голова, з очима й ротом, тулуб, кінцівки). Цей спосіб характеризує творчий склад особистості. Він можливий у дитини як з переважно раціоналістичним, так і з переважно художнім підходом до дійсності, якщо тільки вона має реальні творчі можливості. У дітей, яким іще не виповнилося 9-10 років, такий спосіб створення образу зустрічається доволі рідко. При творчому підході до завдання рівень уяви оцінюють за ступенем природності створеної істоти, за ступенем відповідності між її зовнішнім виглядом та описом способу життя.

Якщо зображення занадто химерне, зазвичай це є ознакою не стільки творчості та оригінальності, скільки прагнення продемонструвати оточенню свою несхожість на інших. Опис способу життя неіснуючої тварини дає додаткову інформацію про інтелектуальний розвиток дитини. Головним показником є логічність опису малюнка. Усі зображені органи мають

виконувати якісь функції. Проте іноді невідповідність між малюнком та описом способу життя пояснюється не порушеннями логіки, а й емоційними причинами.

Проявом тривоги є занадто велика кількість очей, вух та інших органів чуття (наприклад локатори чи антени), які повинні слідкувати за світом, щоб не прогавити небезпеку чи загрозу. Відповідна тематика відображається також в описі способу життя. Ознакою тривожності є опис різних способів запобігання можливій небезпеці (напад хижаків, стихійне лихо, холод, спека, нестача їжі). Особливу групу становлять ознаки, які характеризують боязнь агресії, що є притаманною при підвищеному рівні тривожності. До таких ознак належать будь-які захисні аксесуари: панцир, щит, голки (як у їжака), луска, броня, дуже товста шкіра (описується у розповіді). Для боязні агресії уже характерний гігантський розмір тварини. Якщо дитина намагається зробити свою тварину якнайбільшою, щоб вона нікого не боялася, але разом із цим головне в її житті – захищатися від хижаків, то це є ознакою боязні агресії.

Таким чином, проводячи такий тест, слід пам'ятати, що діти часто копіюють малюнки один одного, особливо, якщо малюнок іншої дитини був високо оцінений дорослими. Вони намагаються точно скопіювати те, що їм намалювали старші друзі чи батьки, оскільки щиросердно гадають, що саме так і «потрібно малювати».

ЛІТЕРАТУРА

1. Дроздов О. Ю., Скок М. А. Проблеми агресивної поведінки особистості : навч. посіб. Чернівці, 2000. 156 с.
2. Казаннікова О. В. Психологічний супровід агресивної дитини. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2013. № 39 (3). С. 8-10.

ЛІДЕРСЬКА РОЛЬ ПЕДАГОГА ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ НАСЛІДУВАННЯ В ДИТЯЧОМУ КОЛЕКТИВІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ВЕЛИКАНОВА О. Ю.

5-й курс, факультет дошкільної освіти,
Науковий керівник: професор **Волинець К. І.**

Дитина з народження навчається, копіюючи дорослих. Спочатку діти наслідують батьків, які вдома є прикладом і безумовними лідерами. Потрапивши в дитячий колектив ЗДО, таким лідером стає педагог-вихователь, і на заняттях діти повторюють дії педагога. Лідерство – одна з майстерностей педагога-вихователя, і володіння нею є надзвичайно впливовим фактором на освітньо-педагогічний процес. Лідер знаходиться попереду певної групи людей, ведучи їх за собою, слугуючи прикладом (у якого навчаються). Навчаючи інших, передаючи знання, педагог є лідером колективу учнів і, отже, професія педагога нерозривно пов'язана з лідерством. Завдяки тому, що у дошкільнят ще слабкі комунікаційні можливості, і лідерство для них асоційоване з батьками – лише від старання педагога залежить, стане він авторитарним наставником для групи дітей, а чи дитина сама обере його лідером. А, оскільки, на відміну від мами й тата – увага педагога не зосереджена безпосередньо на одній особистості, а стосується всього дитячого колективу, то задача бути прикладом для всіх вимагає особливої майстерності від вихователя, яка формується завдяки всебічного розвитку лідерських якостей педагога ЗДО, який включає 3 компоненти: теоретичний, організаційно-практичний та ціннісно-орієнтований [1].

ЗДО – це перший заклад, де дитина потрапляє у соціальне середовище і де, замість батьків, дитині пропонується бути під наглядом іншого дорослого в колективі ще до кількох десятків братиків і сестричок, яким також належить його увага. З точки зору педагога-вихователя – він є найголовнішим, а з точки зору дитини своє лідерство педагогу ще треба показати й доказати. Тому що після завершення виховних заходів діти обирають собі лідерів у межах дитячого колективу, і, беручи з них приклад, забувають те, чому педагог навчав протягом заняття. Тобто, незважаючи на професійне формальне лідерство, реальним лідером дитячого колективу педагог майже не є, а такий лідер не є прикладом для наслідування. Замість того в групі чи класі з'являються лідери-діти – часто ті, які своїм прикладом вчать поганому і знижують успішність педагогічного процесу. Проблему поведінки учнів В.О. Сухомлинський пропонував вирішувати щоденним виховуванням у дитини бажання бути

хорошим [2, Т. 3, с. 309]. Однак суттєвою проблемою постає збереження лідерської позиції педагога поза заняттям.

Для дитсадка ця проблема постає особливо актуальною через те, що малюки, роблячи свої перші кроки стежкою пізнання, ще лише навчаються обирати собі приклад для наслідування, і позитивний образ вихователя-педагога як лідера у цьому процесі є визначальним. Отже, метою цього дослідження є висвітлення лідерської позиції вихователя-педагога в процесі взаємодії з дитячим колективом ЗДО і її впливу на навчальний процес. Для виконання роботи проведено дослідження взаємодії педагогів з дитячим колективом ЗДО з метою виявлення причин, які заважають проявленню істинно лідерської позиції педагога у співвідношенні з дітьми і методів їх усунення. Це важливо для вдосконалення дитячого пізнання і процесу передачі знань, тому що наслідуючи когось, дитина підсвідомо набуває життєвого досвіду й переконань того, кого наслідує. З іншого боку, успішність діяльності педагога виявляється насамперед у тому, наскільки успішними є його вихованці. І особливо це важливо ще й тому, що подальше відношення дитини до шкільних вчителів дуже залежить від започаткованого у дитсадку співвідношення дітей з вихователем.

Для виконання цієї роботи були здійснені спостереження за дітьми та вихователями, проведено аналіз їх поведінки в колективі. У середовищі дитячого колективу було досліджено зміну дитячої поведінки з використанням методів стимулювання і мотивації, таких як зацікавлення (цікавими предметами, історіями чи результатом), заохочення (похвала і формування відчуття успіху), формування відповідальності (створення ідеалу, наочний приклад, допомога іншим у біді), колективна праця (догляд за садом, поливання квітів тощо), навчальні ігри (класичні й інтерактивні).

Спостереження показали, що серед колективу дошкільнят лідери ще не настільки виражені, як у старших дітей. У них, зокрема, ще відсутні достатні комунікативні здібності, які обумовлюють організаційну складову лідерства. Бажання дітей виражається, головним чином, прямолінійним «я хочу», і подальше «лідерство» у найменших вихованців є не лідерством,

а спонтанним прикладом до якоїсь колективної дії своєю дією. Наприклад, хтось починає гратися в «машинки» чи «ляльки», й навколо нього збираються усі бажаючі, граючись в те саме. Однак справжнього лідера в цьому колективному «ми хочемо» не існує – усі в такій грі рівноправні. Найбільш вирізняються «бешкетники», які можуть вчинити галас і безлад, формуючи просторову психологічну комірку, в яку потрапляють інші діти, починаючи бешкетувати. Більш старші дошкільнята-лідери вже проявляють бажання «покерувати», пояснюючи колегам по грі як і що треба робити згідно зі своїм «я хочу», і тоді в дитячому колективі можна спостерігати, хто організатор-заводій, а хто виконавець. Майже завжди діти обирають собі у друзі інших дітей. Позиція вихователя по відношенню до колективу дітей здебільшого проявляється тим, що діти звертають на нього увагу лише тоді, коли він їм потрібен з якихось природних потреб (і то не завжди). Інакша поведінка спостерігається при колективних заняттях, коли діти повторюють одне одного і вихователя. Тому задача становлення вихователя як лідера дитячого колективу була визначена як складна.

В результаті проведення окреслених вище стимулюючих і мотиваційних заходів можна зробити висновок, що такі методи як зацікавлення і формування відповідальності ненадовго привертають увагу вихованців і швидко набридають, хоча деякі заходи (як, наприклад, знайомство з казковими героями чи твариною або птахом) залишають глибоке враження. З іншого боку, метод заохочення похвалою чи формуванням почуття успіху завжди приносить результат, очевидно через те, що дітям подобається бути в центрі уваги і відчувати себе хорошими. Проте, однакова реакція спостерігалась як у дітей, які робили щось хороше, так і у тих, кого хвалили просто так. Але майже завжди успіх чи похвала робила дітей більш відповідальними. Метод колективної праці потрібно виділити серед всіх, тому що це єдиний прямий метод, при якому діти свідомо чомусь не тільки навчаються теоретично, але й перевіряють на практиці. При цьому діти цілковито визнають лідерство педагога, який їх навчає. Особливу ефективність цього методу відзначав В.О. Сухомлинський [2]. Однак, прийнявши участь у 2-3 заняттях одноманітної праці, діти втрачали ентузіазм і

відволікалися на свої справи. Тому кожен вид колективної праці бажано не застосовувати понад 2-3 занять. Нарешті, методи гри також показали гарні результати, насамперед тому, що дітям подобається грати з кимось. Проте згодом одноманітна гра набридала і на початку дружній колектив розпадався на компанії за інтересами, не відносились до початково запропонованої гри. Найкращі пізнавальні результати показали ігри, в яких існували наочні неявні елементи навчання, які випадково виринають під час гри, поступово закарбовуючись у пам'яті. Це, очевидно, відбувається тому, що загалом дітям не властиво довго думати і вони погано зосереджуються, а тому краще сприймають інформацію з навколишнього середовища в процесі ігор, які потребують підвищеної моторики. Недолік таких ігор лише в тому, що вони не допомагають розвинути у дітей мислення і навчити зосереджуватися. Тому вихователю в процесі таких ігор дуже важливо цілеспрямовано бути прикладом.

Отже, підводячи підсумки, необхідно констатувати, що якщо педагог у співвідношенні з дитячим колективом не демонструє лідерські якості – то дитина завше обирає лідером когось з однокласників, аніж великого за розмірами й нецікавого вихователя, особливо коли вихователь, замість весело й цікаво гратися в ігри, проводить невеселі й нецікаві заняття. Специфічність дитячої психіки не сприяє швидкому засвоєнню матеріалу впродовж рутинних занять. Найкращі результати засвоєння матеріалу та становлення лідерської позиції вихователя показують зайняття з колективної праці і, з меншою мірою, - з колективних ігор підвищеної рухливості, якщо вихователь приймає в них участь. Необхідно відмітити, що дуже часто у дітей є вихователі, які їм подобаються чи ні, але для них вони не лідери, а улюбленці, як і навпаки. Поки йде заняття – діти наслідують педагога, але не більше того. Педагог-вихователь постійно у програші і мамі з татом, і таким спокусам, як телевізор чи смартфон. У той же час в процесі ігор чи навчальних занять, які зацікавлюють дітей, увага дітей прикута до вихователя, і вони наслідують його дії, рухи й поведінку. У цьому наслідуванні лідерська позиція вихователя проявляється найяскравіше. А вихователю, з психологічної точки зору,

необхідно готуватися до таких моментів, щоб проявляти себе якнайкраще. Тому що беручи приклад з добродійного лідера, дитина підсвідомо набуває добродійності, яку ніхто не здатен дати дитині, окрім добродійного вчителя.

Лідерство не означає говорити дітям, що робити, і стежити за тим, що вони виконують. Це участь у більшій частині занять, якими займаються діти (у т.ч. цікавіше за всіх гратися). Необхідно намагатися робити це все цікаво та пізнавально (краще за всіх), навчаючи цікавим ігровим і навчальним варіантам, бути неабияким витівником з великим творчим потенціалом. Лише передаючи дітям нові знання з кола їх інтересів педагог здобуває потенціал бути незмінним і незамінним лідером дитячого колективу, з якого вартує брати приклад. Окрім того, вихователь-педагог ЗДО повинен навчати вихованців тих умінь, яких він очікує від них, а не очікувати, що вони зрозуміють самі. Це означає бути учасником усього процесу виховної роботи таким чином, щоб діти не лише йшли за вихователем тому, що він так наказав, а тому, що їм подобається йти за ним, робити так, як робить вихователь, копіювати його дії і бути такими, як вихователь, переймаючи від нього нові знання і добродійність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волинець К. І., Волинець Ю. О., Стаднік Н. В. Формування лідерських якостей майбутнього дошкільного педагога в умовах євроінтеграції: теоретичний аспект. *Молодий вчений*. 2017. № 10.2 (50.2). С. 14-17.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5-ти т. — К., 1976-1978.

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ

Дар'я ВОРОНЧЕНКО,
студентка 2-го курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Сергій МИКИТЮК,
д.пед.н., професор (ХНПУ імені Г.С. Сковороди)

Актуальність. На сьогодні важливість питання формування психологічної готовності дітей до школи пов'язана із

завданнями розбудови сучасної української держави, проблемами виховання в закладах освіти гідних членів суспільства. Життя дитини пов'язане з новим типом стосунків з оточенням, новим видом основної діяльності. У зв'язку з цим актуалізується питання щодо наступності дошкільного та шкільного навчання. Отже, перед дошкільною ланкою освіти постають завдання формування готовності дітей до навчання.

Отже, одним із важливих завдань у процесі здійснення реформи школи є забезпечення диференціації дітей шестирічного віку за готовністю до шкільного навчання. У наш час проблема є досліджуваною, тому психологи, вчені вивчають усі компоненти психологічної готовності. Ми виділяємо інтелектуальну готовність: Інтелектуальна готовність дитини до навчання у школі охоплює її загальну обізнаність з навколишнім світом, передумови для формування навчальних умінь і загалом навчальної діяльності.

Ступінь досліджуваності проблеми. Питання психологічної готовності дітей до школи були фундаментально розроблені ще у ХХ столітті представниками радянської психологічної школи: Ш.О. Амонашвілі, Л.І. Божович, Л.А. Венгером, Л.С. Виготським, Д.Б. Ельконіним, Н.Г. Салміною, Е.Е. Кравцовою, А.М. Богуш, Н.С. Варенцовою та ін. [2].

Основними критеріями готовності до школи в працях Л.І. Божович виступають певний рівень розвитку розумової діяльності, пізнавальних інтересів, готовності до довільної регуляції пізнавальної діяльності і до соціальної позиції школяра [1].

О.В. Запорожець вважав, що готовність до навчання в школі являє собою цілісну систему взаємопов'язаних якостей дитячої особистості, включаючи особливості її мотивації, рівня розвитку пізнавальної, аналітико-синтетичної діяльності, ступінь сформованості механізмів вольової регуляції дій тощо.

На думку Л.В. Іщенко Готовність до школи як психологічний, емоційний, етично-вольовий та фізичний розвиток дитини, який забезпечує її легку адаптацію до нового етапу життя; це усунення (або хоча б суттєве зниження) негативного впливу на здоров'я та емоційне благополуччя

школяра, труднощів переходу до нових умов життя, соціальних відносин і нового виду провідної діяльності.

Д.Б. Ельконін, обговорюючи проблему готовності до школи, на перше місце ставив сформованість передумов до освітньої діяльності. До найбільш важливих передумов він відносив: уміння дитини орієнтуватися на систему правил у роботі, уміння слухати і виконувати інструкції дорослого, уміння самостійно працювати за зразком [3].

Мета і методи дослідження. Проаналізувати психолого-педагогічні джерела з проблеми психологічної готовності дітей до навчання в школі.

У ході роботи ми використовували теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація теоретичних концепцій з проблеми психологічної готовності до навчання в школі).

Основні висновки. Основою психологічної готовності до шкільного навчання є певний базис психічного розвитку, без якого дитина не може успішно адаптуватися до нової соціальної ситуації (інтелектуальна, особистісна, соціально-психологічна готовності).

Таким чином, психологічна готовність до шкільного навчання – цілісне утворення, яке включає в себе достатньо високий рівень розвитку мотиваційної, інтелектуальної сфер і сфери довільності. Відставання в розвитку однієї з них веде за собою відставання в розвитку інших.

За даними психолого-педагогічної науки, успішне навчання у школі можливе лише за умови, що на момент вступу до неї дитина набула відповідного особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку, який забезпечує її психологічну готовність до школи. Отже, квінтесенцією всього розвитку дошкільного періоду є психологічна готовність дитини до школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л.И. Проблемы формирования личности: избр. психол. труды. / Л.И. Божович. - М.: Академия педагогических и социальных наук, 1995.- 352 с.
2. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии. / Л.С. Выготский - СПб.: СОЮЗ, 1997. - 224 с.
3. Олійник І.В., Ноженко Ю.М. Феномен психологічної готовності дітей до навчання у школі в психолого-педагогічній літературі /

І.В. Олійник, Ю.М. Ноженко // Вісник університету імені Альфреда Нобеля. – Серія: Педагогіка і психологія. Педагогічні науки. - 2017. - № 2 (14).- С. 84-89. – [Електр. ресурс] / Режим доступу: <http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/2848/1/16.pdf>

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Оксана ВОРОПАЄВА,

студентка 3-го курсу факультету дошкільної освіти

Науковий керівник: Марина ДАВИДОВА,

*доцент кафедри теорії і технологій дошкільної освіти та мистецьких
дисциплін Харківський національний педагогічний університет імені*

Г.С. Сковороди

Розвиток творчої особистості на сьогодні посідає важливе місце у всебічному розвитку дитини дошкільного віку. Тому велике значення мають заняття з образотворчої діяльності. Але зазвичай на таких заняттях у закладах дошкільної освіти акцентується увага більше на стандартні методи передачі інформації та звичні вже для багатьох поколінь художні матеріали для зображувальної діяльності.

Аналізуючи на сучасному етапі швидкий розвиток технологій та прийомів навчання дошкільників зокрема образотворчої діяльності цього не достатньо для розвитку творчого потенціалу дитини. Внаслідок цього сьогодні потрібно нових та цікавих технік малювання [1, с. 22–25].

Нетрадиційні методи малювання є новими методами, які сприяють повноцінному розвитку дитини. Вони не дозволяють копіювати зразок, а, навпаки, дають поштовх для розвитку у дошкільника креативності, уяви, творчості, самостійності, збагачення уявлень про предмети і матеріали, їх властивості та значення. Кожна з інноваційних технік малювання є певною грою, що захоплює та зацікавлює дітей, надаючи вибір для самореалізації та прояву фантазії [2, с. 18–20].

Метою нашого дослідження є вивчення використання нетрадиційних технік малювання на заняттях з образотворчої

діяльності з дітьми дошкільного віку та вплив цих технік на розвиток дитини. Методи дослідження – обробка відомостей на основі інформаційних джерел, аналіз, синтез та узагальнення.

Нетрадиційні способи залучення дітей до образотворчої діяльності є досить нескладними та захоплюючими для дітей. Подібних технік існує доволі багато. До них відносяться: пуантилізм, монотипія, ляпкографія, мильні бульбашки, штампування, малювання зубною щіткою, ниткографія та інші. Використання таких методів на заняттях не тільки стимулюють дошкільників до творчості, а й сприяють розвитку дрібної моторики рук, сенсорного сприйняття, образотворчих вмінь, уваги, спостережливості. Наприклад, малювання пальчиками або долонькою вважається найпростішим методом відтворення на папері зображення в дитячій образотворчій діяльності. Діти раннього віку тільки навчаються опановувати пензлем та олівцем, тому їм простіше керувати рухами власного пальчика, ніж художнім інструментом, що забезпечує свободу дій та розвиває координацію дошкільника. В техніці штампування використовуються листя кущів, дерев, рослин, а також овочі. Важливе місце в розвитку творчої особистості має малювання за допомогою овочевих штампів, що успішно впливає на розвиток фантазії, виховує акуратність, надає дитині можливість самій обирати колір та форму, відчувати композицію. Даний метод є важливою складовою підготовки дитини до письма, що закладає певні основи для подальшого успішного навчання в школі.

Проведення занять з образотворчої діяльності з використанням нетрадиційних технік малювання в першу чергу потребує від педагога креативного мислення, власного творчого підходу у виборі тематики заняття, підборі матеріалів та прийомів, необхідних для втілення задуму малюка. Що стосується використання матеріалів для таких нестандартних занять, то їх різноманітність нескінченна. Це природний матеріал, тканини, нитки, зубні щітки, поролон, різні види паперу, пластилін, воскова свічка, пір'я та багато іншого.

Отже, нетрадиційні техніки малювання – це новий та сучасний напрямок, який спрямований на розвиток як художньої обдарованості дошкільників так і на всебічний розвиток загалом. Впровадження на заняттях з образотворчої

діяльності в ЗДО таких інноваційних технологій дозволяє виховати у дітей інтерес до зображувального мистецтва та втілити завдання сучасного підходу до художньо-естетичного навчання незвичайними прийомами творчості, закласти фундаментальні основи розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдак Н. Як пензлик для клею навчився малювати. *Джміль*. 2006. №1. С. 22-25
2. Демчук М. Нетрадиційні техніки. *Палітра педагога*. 2001. №3. С. 18-20.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

*Людмила ГАЙЧЕНЯ,
студентка 5 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Світлана БАКАЙ,
канд.пед.наук, доцент (ХНПУ)*

Національне виховання належить до найважливіших напрямів національної системи виховання і передбачає формування патріотичних почуттів, любові до свого народу, глибокого розуміння громадянського обов'язку, готовності відстоювати державні інтереси Батьківщини. До засобів, які сприяють розвитку національного виховання, належать рідна мова, вітчизняна історія, українська література, рідна природа, українська культурно-духовна спадщина тощо [1]. Реформування системи освіти України в контексті соціальних перетворень зумовлює необхідність її вдосконалення, наближення до рівнів світових освітніх стандартів. Стратегічні завдання розбудови системи вищої освіти зумовлюють необхідність розв'язання наукових і практичних проблем, пов'язаних з професійною підготовкою майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

У Державних національних програмах «Освіта» («Україна ХХІ століття»), «Національній програмі патріотичного виховання громадян, розвитку духовності», Концепції

національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» важливими виступають завдання, спрямовані на виховання любові до Батьківщини, а також усвідомлення свого громадянського обов'язку, базуючись на національних і загальнолюдських духовних цінностях, що сприяє утвердженню якостей громадянина-патріота України як світоглядного чинника.

Мета статті окреслити вагомість впливу музичного мистецтва у національно-патріотичному вихованні. Про важливу функцію української народної музики під час формування зацікавленості національними цінностями у дітей дошкільного віку говорили відомі мистецтвознавці (М. Колесса, О. Кошиця, М. Лисенко, Г. Нудьга, З. Яропуд), письменники (І. Нечуй-Левицький, І. Франко), педагоги (С. Русова, В. Сухомлинський). Вони стверджували, що саме народна музика є найглибшою, найприроднішою, бо в собі вміщує таку надзвичайно сильну генетичну енергетику, яка забезпечує становлення того неповторного, індивідуального обличчя та душі, але якщо це відбувається під її незаперечним впливом.

Український педагог В. Сухомлинський стверджував, що саме мелодія та слово рідної пісні виступають могутньою виховною силою, яка сприяє розкриттю перед дитиною народних ідеалів та сподівань [2]. О. Ольжович для кращого національного виховання радить використовувати народні іграшки, твори українського фольклору, а саме байки, казки та народні пісні. В. Кононенко наголошував на тому, що важливим засобом для того, щоб виховати в людині високі моральні якості, а також притаманні їй кращі риси національного характеру повинна виступати усна народна творчість: пісні, думи, легенди, казки, колядки, щедрівки, гаївки, коломийки, обрядова поезія [1].

І. Газіна у своїй праці зазначала, що українська народна музика та пісня, які є простими для усвідомлення, але разом з тим надзвичайно емоційно забарвлені й наповнені змістом, який відображає традиційну українську національну культуру, безперечно виступають найкращими чинниками, які сприяють

вихованню дітей дошкільного віку. Музика для них є природною атмосферою, яка сприяє пробудженню творчої активності, а також розвиває художньо-естетичні здібності особистості, має специфічний вплив на глибинні процеси внутрішнього світу дитини, на становлення її патріотичних почуттів і формування зацікавленості українськими національними цінностями, що, своєю чергою, є надійним фундаментом формування та розвитку громадянина зі стійкою національною свідомістю у майбутньому [3].

Відомі педагоги-музиканти, зокрема, М. Лисенко, К. Стеценко, К. Квітка вважали, що для формування та розвитку музичних здібностей дітей дошкільного віку необхідне використання класичної музики та творів народної фольклорної спадщини. В. Сухомлинський, С. Русова, К. Ушинський вважали, що кожний народ повинен розпочинати музичне виховання, використовуючи при цьому свою автентичну музику, а тому для того, щоб сформувався індивідуальний музичний смак особистості, необхідне використання вагомих та цінних музичних творів. Сучасна філософія виховання скеровує педагогіку на виховання дітей у дусі національної культури і загальнолюдської моралі. Ми вважаємо, що український дитячий музичний фольклор – дитячі ігри, обрядові пісні, колискові та ін., має позитивний вплив на особистість дитини і таким чином допомагає вплинути на розвиток хорошого естетичного смаку в майбутньому.

Базовим завданням дошкільних закладів можемо назвати розвиток духовної культури дітей дошкільного віку, використовуючи при цьому їхнє залучення до мистецтва, а пізніше виховувати їх емоційно сприятливими та естетично чуйними слухачами, глядачами, цінителями, виконавцями, здатними до творчості і креативності, визначаючи ці якості головними у вихованні майбутньої особистості. Велику роль для реалізації цього завдання відіграє правильна постановка музичних занять. Основні вимоги до музичних занять неодноразово розглядалися на сторінках фахової літератури такими українськими науковцями, педагогами, як А. Шевчук, Т. Науменко, Т. Сорокою, Н. Рубальською.

Музичне мистецтво сприяє формуванню морально-етичних цінностей, що появляються у ставленні дитини до природи, людини, предметів через співчуття, співпереживання, шанування, благородства. Музика, при безпосередньому впливі на почуття дитини, формує її моральний вигляд, сприяє формуванню моральної особистості. О. Сухомлинський зазначав, що музика, мелодія, краса музичних звуків є важливим засобом морального виховання людини, джерелом шляхетності серця й чистоти душі. Музика має можливість відкривати людям очі на красу природи, моральних відносин у праці [2].

Велике значення музика відіграє під час формування та розвитку національного виховання дошкільників, що визначається як один із основних напрямів виховання, органічною складовою освіти. Низка корифеїв української педагогіки (Г. Ващенко, О. Ольжович, С. Русова, М. Стельмах, В. Сухомлинський, К. Ушинський) та сучасні вчені-педагоги (А. Богуш, В. Кононенко, А. Марушкевич, О. Монке, Ю. Руденко) вважають, що дошкільне виховання зобов'язане бути національним, а його змістом і виховним матеріалом має стати українська народна культура і саме – український фольклор. На думку А. Богуш, фольклор виступає одним з основних засобів морально-етичного виховання, адже являється народною творчістю, яка у своєму художньому відображенні дійсності відбувається у словесно-музично-хореографічних формах колективної народної творчості, що відображають життя й побут людей [2].

Автори, які розробляли програми виховання дітей дошкільного віку у дошкільних навчальних закладах, стверджували, що створення умов для розвитку творчої активності, музичних здібностей у різних видах музичної діяльності виступає одним із найважливіших напрямів виховання. Адже музично-естетична діяльність дитини є цілісною системою, в основі якої всі види музичної діяльності поєднуються із їх змістовним та мотиваційним моментами, які спрямовані на розвиток і виховання звукообразності музичного сприймання, мислення, уяви і фантазії, творчої активності, ініціативності, сприйнятливості до краси музичного мистецтва,

а через неї до краси людських почуттів і відношень, спрямованості на збереження і творення краси в житті.

Музичні здібності особистості несуть в собі підвищену сенсорну чутливість, емоційну чутливість по відношенню до тих людей, з якими спілкується дитина. Вони можуть проявлятися дуже рано і тому становлять фундамент для психічного розвитку дитини. Музичні здібності, маючи комунікативний характер, несуть у собі комунікативні можливості, що дозволяє дитині легше входити в новий для неї світ, адаптуватися в ньому [1].

Музичне виховання є органічною складовою навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі, за допомогою якого здійснюється формування особистості дитини. Учені Н. Ветлугіна, І. Дзержинська, М. Метлов та ін. визначають музичне виховання дошкільників як галузь естетичного виховання, а також як організований педагогічний процес, який спрямований на виховання музичної культури, розвиток музичних здібностей і становлення творчої особистості дитини.

Музичне виховання дітей дошкільного віку відбувається з врахуванням різних напрямів, а саме: навчання дітей гри на музичних інструментах, опанування співів, слухання музичних творів, розвиток музично-ритмічних рухів тощо.

Результативним показником якості музичного виховання є музична вихованість дітей старшого дошкільного віку під якою розуміють сформовану в процесі музичного виховання здатність свідомо відтворювати набуті знання, навички та вміння в різних видах музичної діяльності, адекватно оцінювати власну музично-виконавську діяльність та діяльність однолітків.

Дошкільники різного віку значно відрізняються за своїм розвитком. Наприклад, для дітей 5–6 років характерним є звернення уваги на звучання музики, а також вони можуть краще узгоджувати рухи з її характером, формою, динамікою. Завдяки тому, що вони мають більші можливості можуть краще засвоюють всі види музичної діяльності: слухання музики, спів, ритмічні рухи. Поступово вони опановують також навички гри на інструментах, засвоюють найпростішу інформацію, яка

стосується музичної грамоти. Все це виступає базою для різнобічного музичного розвитку дітей.

Для дітей, вікова категорія яких 6–7 років, є характерною здатність відзначити не тільки загальний характер музики, але і її настрій (весела, сумна, ласкава і т.д.). Вони вже можуть співвіднести твори з певним жанром: бадьоро, чітко, грізно, радісно (про марш); ласкаво, тихо, трохи сумно (про колискову) [3]. Зрозуміло, що тут також яскраво проявляються індивідуальні особливості. Якщо одні діти (у тому числі і шестирічні) можуть надати лише короткі відповіді (типу «голосно-тихо», «весело-сумно»), то інші відчують, можуть зрозуміти більш суттєві ознаки музичного мистецтва.

Крім співу, слухання музики, музично-ритмічних рухів, велику увагу варто приділяти грі на дитячих музичних інструментах (індивідуально і в ансамблі). Діти можуть опановувати найпростіші прийоми гри на дитячих музичних інструментах, вони запам'ятовують їх будову, за тембром можуть розрізняти звучання.

Таким чином, важливо відзначити характерні риси вікових особливостей музичного розвитку дітей: по-перше, рівень музичного розвитку знаходиться в залежності від загального розвитку дитини, від формування її організму на кожному віковому етапі. Важливо виявити зв'язки між рівнем естетичного ставлення дітей до музики (до музичної діяльності) і рівнем розвитку музичних здібностей. По-друге, рівень музичного розвитку дітей різного віку залежить від активного навчання музичної діяльності відповідно до змісту програми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовк Т. Патріотичне виховання дошкільників на музичних заняттях. *Музичний керівник*. 2015. № 3. С. 4-7.
2. Гавриш Н., Крутій К. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи. *Дошкільне виховання*. 2015. №8. С. 2-7.
3. Кузьмук Л. Плекаємо патріотів. *Дошкільне виховання*. 2015. № 8. С. 14-17.

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія ГРИГОРЯН,

студентка 1 курсу ОС магістр

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: Тетяна ЄСЬКОВА,

канд.пед.наук., доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

Проблема розвитку дрібної моторики дитини дошкільного віку є актуальною, оскільки, як доведено науковцями (М. Аксьонова, О. Бот, М. Кольцова, В. Кудрявцева, І. Марковська та ін.), від рівня розвиненості дрібної моторики рук залежить рівень інтелектуального розвитку дитини, її мовлення та різноманітних практичних компетентностей, що будуть мати значний вплив на подальше життя та успішне навчання у школі. Особливий вплив на розвиток дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку має художня праця в процесі якої діти навчаються створювати корисні та естетично значущі вироби для ігор, праці та побуту.

Відомі фізіологи, психологи, педагоги (В. Бехтерєв, О. Бот, М. Кольцова, В. Кудрявцева, І. Павлов, І. Сеченов, А. Соколова, А. Ухтомський та ін.) акцентували увагу на виняткову роль дрібної моторики рук у розвитку мови і мислення та довели, що першою домінуючою вродженою формою діяльності людини є рухова діяльність, яка активно розвивається з перших місяців її життя.

Мета нашої роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні використання художньої праці як засобу розвитку дрібної моторики рук дітей старшого дошкільного віку.

Для досягнення поставленої мети було використано комплекс теоретичних, емпіричних, статистичних методів.

Вплив художньої праці на всебічний розвиток дитини досліджували С. Афонькін, Л. Куцакова, З. Лиштван, Л. Парамонова, Л. Пантелєєва та ін. На важливість використання в роботі з дітьми різних видів продуктивної діяльності, до якої належить і художня праця наголошував і видатний педагог В. Сухомлинський. Він зазначав, що «Витоки

творчих здібностей і обдарування дітей – на кінчиках їх пальців...Чим більше впевненості й зображувальності у рухах дитячої руки, тим розумніша дитина» [2, с. 6].

Науковцями (Л. Биковець, О. Брушлінський, Н. Голота, Л. Куцакова, І. Ликова, Ю. Шумаков, Е. Шумакова та ін.) було доведено, що в процесі занять художньою працею у дитини розвиваються вміння та навички роботи з різними матеріалами, пристроями та інструментами; виробляється оригінальність у вирішенні завдань, уміння вільно орієнтуватися в навколишньому світі, удосконалюються рухи рук, які стають більш точними та вмілими [1]. Робота з різноманітними матеріалами (папір, природний, викидний, тканина, солоне тісто, намистинки, мережево тощо) сприяє підвищенню активності роботи мозку і врівноваженості роботи обох півкуль у дітей дошкільного віку, що впливає на підвищення рівня інтелекту, пізнавальної активності, розвитку всіх психічних процесів.

Водночас із удосконаленням необхідних ручних навичок та розвитком психічних процесів у дитини розвивається і мовлення. Дослідниця М. Кольцова довела важливість розвитку дрібної моторики рук для розвитку мови дитини. Цікава інформація про матеріали, їх історію, різні види та їх властивості не лише поглиблює знання, підсилює емоційне сприймання, а й збільшує запас слів новими поняттям (пап'є-маше, картон, квілінг, оригамі, пластик та ін.). І тому використання різних видів роботи з матеріалами (нанизування, складання, розривання, розрізання, скручування тощо) з дітьми дошкільного віку сприяє вдосконаленню їх мовлення [2, с. 115].

Науковці зазначають, що робота з різними матеріалами та інструментами, яка відбувається на заняттях з художньої праці також сприяє розвитку сенсомоторики – злагодженої роботи очей і рук, удосконаленню координації рухів, гнучкості, точності у виконанні дій. Використання різних прийомів роботи з відповідними матеріалами, розрізання та складання різних видів паперу, робота з природним матеріалом та інші види діяльності, сприяють не лише загальному розвитку дитини, а й розвитку дрібної моторики її рук [3, с. 25].

Отже, художня праця має значний вплив на всебічний розвиток дитини та розвиток дрібної моторики рук, і тому використання сучасними вихователями закладів дошкільної освіти занять з художньої праці з дітьми дошкільного віку є необхідним. Значний вплив художньої праці на розвиток дрібної моторики сприяє підготовці руки дітей дошкільного віку до письма, злагодженій роботі очей і рук, удосконаленню координації рухів, гнучкості, точності у виконанні дій, що є важливим для формування життєвих компетентностей дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биковець Л. Л. Вплив рухів пальців на розумовий та мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку. *Таврійський вісник освіти*. 2012. №2. С. 124–131.
2. Кольцова М. М. Ребенок учится говорить. М.: У-Фактория, 2006. 258 с.
3. Куцакова Л. В. Художественный труд. Программа эстетического развития детей дошкольного возраста. М.: Академия развития, 2010. 240 с.

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*Дар'я ГРИЦУН,
студентка 1 курсу магістерського рівня вищої освіти
Науковий керівник: Алла ОМЕЛЯНЕНКО,
канд. пед. наук., доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)*

Діалог є природним середовищем розвитку мовної особистості. Найбільш соціально значущою для дітей дошкільного віку є діалогічна форма спілкування, у процесі якої створюються ситуації сумніву, зіткнення різних позицій, складалися діалоги з репліками-судженнями, репліками-обґрунтуваннями, репліками-ствердженнями, діалоги-роздуми.

На підготовчому етапі формувального експерименту ми організовували діалоги, оскільки прагнення відстояти свій погляд у діалозі спонукало дітей контролювати та уточнювати свої твердження, обґрунтовувати їх різними аргументами. «Доведення виникають спочатку в суперечці між дітьми, - зазначав

Л. Виготський, - і тільки потім переносяться всередину самої дитини, пов'язані з формою виявлення її особистості».

У процесі розв'язання цього аспекту роботи створювались умови, за яких у спільній діяльності відбувалося більше діалогів, бесід, в яких діти використовували репліки-судження, репліки-обґрунтування, репліки-твердження. Так, наприклад, ми пропонували обрати дітей на певні ролі в сюжетно-рольовій грі «Будівництво». Діти пропонували свої кандидатури, а вихователь просив пояснити, чому саме цю дитину пропонують. Завдяки прийому спільного обговорення вибору на ролі діти висловлювали свої пропозиції, мотивували свій вибір. Репліка-запитання «чому» спонукала до реакції ствердження чи заперечення, пояснення. Далі вихователь, який виконував роль «директора будівництва» пропонував обраним бригадирам очолити будівництво школи, магазину, гаражів. У сюжетно-рольових іграх («Будівництво», «Лікарня», «Автопарк», «Мандрівки залізницею, автомобілем, пароплавом»), колективних завданнях та дорученнях (аплікація, ручна праця та праця в природі), дискусійних мовленнєвих ситуаціях («Як би ти вчинив, коли матуся втомилась, а до тебе прийшли друзі?») виникала необхідність радитися, чемно, коректно відстоювати свій погляд, точку зору, контролювати та уточнювати елементи власних роздумів. Відповідаючи на запитання, наприклад, під час розглядання картин, на яких зображені конфліктні життєві ситуації або в бесіді за змістом творів на морально-етичну тематику, вчили дітей використовувати вставно-модальні слова (я думаю, я переконаний, мені здається, на мою думку, на мій погляд). Запитання вихователь ставив таким чином, щоб у відповіді було вставне модальне слово, а сама відповідь наближалася до структурного елементу міркування -- тези. Цю навичку, починати міркування з тези, закріплювали в дидактичних іграх: «Подобається – не подобається», «Згода – незгода», «Чарівні перетворення». Так, наприклад, гру «Подобається – не подобається» проводили за декількома темами: «Овочі», «Фрукти», «Іграшки», «Пори року». Під час гри діти ставали в коло, вихователь кидав дитині м'яч, називаючи тезу: «Я люблю літо», «Мені подобається груша», «Моя улюблена іграшка – автомобіль». Від дитини вимагалось погодитися чи не погодитися з названим вподобанням та обґрунтувати його. У грі «Згода –

незгода» вихователь стверджував або заперечував положення, факт. Діти повинні були погодитися з цим ствердженням або заперечити його, але обов'язково пояснити, чому вони так думають.

Міркування у дітей виникає при наявності потреби в ньому. Одним із засобів викликати цю потребу, тобто зрозуміти щось, довести або спростувати якесь твердження було вміло поставлене вихователем запитання «чому?». Це проблемне запитання як прийом навчання мало велике значення, бо спонукало дітей до розмірковування, діалогу. Воно також активізувало мовлення та мислення дітей дошкільного віку, сприяло поглибленню їх чуттєво-інформаційного досвіду, уявлень та знань, концентрувало увагу дитини на досягненні нового пізнавального результату.

Вдало підібраними запитаннями вихователь спрямувала відповіді дітей на усвідомлення суперечності між твердженнями дітей та відомими їм реальними фактами. Проведення бесід, діалогів, обговорення складних пошукових запитань спонукає дітей відстоювати свій погляд в ігровій діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л. С. Орудие и знак в развитии ребенка. Собр. соч. в 6 т. М. : Педагогика, 1984. Т. 6. С. 48–59.
2. Гавриш Н. В. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання. *Дошкільне виховання*. 2013. № 7. С. 12–14.
3. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватись: Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. К. : Світлич, 2018. 203 с.

ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ ІГОР

Вікторія ГУР`ЄВА,
студентка 2 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Світлана БАКАЙ,
канд.пед.наук, доцент (ХНПУ)

Державних національних програмах «Освіта» («Україна ХХІ століття»), «Національній програмі патріотичного виховання громадян, розвитку духовності», Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Стратегії національно-

патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» важливими є завдання, спрямовані на виховання любові до Батьківщини, а також усвідомлення свого громадянського обов'язку, базуючись на національних і загальнолюдських духовних цінностях, що сприяє утвердженню якостей громадянина і патріота України.

Проблемі патріотичного виховання, сутності таких понять, як «патріотична свідомість», «любов до Батьківщини», присвячені фундаментальні праці вчених-філософів В. Бичка, О. Забужка, І. Надільного, І. Стогнія, В. Шинкарука та ін. Для нашого дослідження цінними є роботи сучасних психологів: І. Бега, М. Боришевського, В. Котирло, Ю. Трофімова, О. Чебикіна та інших, які в своїх наукових працях досліджують поняття «патріотизм». Не варто беззаперечно забувати про те, що важливою допомогою під час розробки та теоретичного усвідомлення нових тенденцій у вітчизняній педагогічній науці надало вивчення робіт О. Вишневського, О. Губко, Є. Зеленова, П. Кононенка, В. Кузя, В. Сипченка, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, Б. Чижевського, К. Чорної, Г. Шевченко, Л. Штефан, П. Щербаня, які основою патріотичного виховання вважають національну свідомість та наголошують на усвідомленні безперечної цінності Батьківщини.

Національне виховання можемо тлумачити, як систему ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, що історично обумовлена та створена самим народом і спрямована на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх у дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації. Система виховання ґрунтується на ідеях національного світогляду, філософії, ідеології особистості. Національна система виховання базується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що увібрали в себе надбання національної виховної мудрості. Вона охоплює ідейне багатство народу, його морально-естетичні цінності, 38 трансформовані в засобах народної педагогіки, народознавства, принципах, формах і методах організації виховного впливу на молодь (теоретичний аспект), а також постійну і систематичну виховну діяльність сім'ї,

державних і громадських навчально-виховних закладів, осередків (практичний аспект) [1, 4].

Як зазначала С. Русова, «національне виховання, – це природне виховання, яке створює найсприятливіші умови для пробудження і розвитку задатків, здібностей кожної дитини, формування її моралі, духовності: «національне виховання є певний ґрунт справи зміцнення моральних глибин дитини і оновлення, відновлення душі народу. Тим то й бачимо, що міцнішою нацією в наші часи проявляє себе та, яка краще других вичерпала в своєму вихованні свої глибокі національні скарби й національної психології дала вільний розвиток, – Германія, Англія, Японія. Національне виховання виробляє у людини не подвійну хистку моральність, а міцну, сильну особу. Воно не утискає думку дитини в вузькому шовінізмі; навпаки, після правдивого національного виховання дитина звикає кохатися в народних скарбницях і шукатиме цих культурних скарбів і у других народів...» [3].

Національна культура являється базою формування всебічно розвиненої особистості, а також виступає можливістю для її реалізації. Національно-патріотичне виховання – це не лише виховання почуття любові, а й відчуття належності до своєї Батьківщини, з її історією, географією, мовами й культурами, етносами та ментальністю. Патріотизм вимагає глибинного переживання; викликаний лише зовнішніми чинниками, він може набути хибного спрямування, стати поверховим.

Патріотичні почуття, як і все моральне, дуже делікатні та ніжні почуття, позбавлені усілякої фальші, неправди і нещирості, не витримують тиску, вони потребують свободи. Зовнішні чинники негативно впливають на них. Патріотизм є почуттям, яке неможливо демонструвати, а потрібно підтверджувати особистими вчинками та практичними діями.

Науковими дослідженнями і практичним досвідом доведено, що виховання дітей, яке здійснюється без врахування їхніх індивідуальних особливостей, не дає того результату на який очікується.. Саме тому в нашому дослідженні засобом національного виховання дітей старшого дошкільного віку було обрано народні ігри.

Народні ігри виступають виховним скарбом, який є неоціненним, бо його залишили нам наші прадіди. Вони виступають чудовим засобом, який сприяє усебічному вихованню дошкільнят: сприяють розширенню уявлень дітей про навколишній світ, розвитку кмітливості, логічного мислення, психічних процесів, загартуванню волі, витримки і, зрештою, залученню дітлахів до вивчення історії свого народу. Граючи в народні ігри, діти ознайомлюються з традиціями свого народу, звичаями та обрядами, віруваннями, культурою, що є запорукою виховання національної самосвідомості [1].

Питанням відродження та ефективного впровадження в освітньо-виховний процес народних ігор займалися багато сучасних наукових дослідників, зокрема, А. Богуш, Е. Вільчковського, А. Вольчинського, Н. Луцан, Н. Лисенко, Г. Воробей, М. Мельничук, Є. Приступи, Н. Химич, А. Цьося та ін.

Принцип національної спрямованості освіти, передбачений державним стандартом, який визначений Базовим компонентом дошкільньої освіти в Україні, реалізується завдяки використанню українських народних ігор у практиці роботи дошкільних навчальних закладів. Адже, граючи в народні ігри, діти не лише опановують рідну мову, а й ознайомлюються зі здобутками фольклору – мирилками, лічилками, дражнилками, закличками, зговірками, вчать використовувати їх у різних життєвих ситуаціях.

Народне поетичне слово сприяє збагаченню середовища, поєднує в собі минуле, теперішнє і майбутнє, в якому зростає і виховується дитина. Саме тому з покоління в покоління передаються материнські колискові пісні, казки, потішки, промовки тощо [3]. Жодне з професійних мистецтв, жодний найдосконаліший технічний засіб не замінить дитині радості усного спілкування.

Народні ігри мають давнє походження, а їхня побудова здійснена враховуючи етнічні особливості (хороводи, забави, ігри з народною іграшкою тощо). Вони також являються невід'ємною частиною життя дитини в сучасному дошкільному закладі, і виступають важливим джерелом засвоєння загальнолюдських цінностей. У народних іграх можемо знайти інформацію про

життя людей, їхній побут, національні традиції, також такі ігри сприяють вихованню честі, сміливості, мужності тощо.

Народні ігри створені народом так само, як казки, приказки, загадки, вони передаються з покоління в покоління. Їхній зміст відображає національну психологію кожного народу: у всіх народів існує чималий запас ігор, котрі якоюсь мірою відображають побут народу, те, чим той чи інший народ живе.

Перші записувачі та збирачі українських народних ігор з'явилися в ХІХ ст. Це етнографічні праці Н. Маркевича, П. Чубинського, О. Богдановича. У наш час у Києві було започатковано Клуб друзів гри, учасники якого впродовж 10 років (1973–1983) вирушали в етнографічні експедиції для збирання й записування українських народних ігор. Вони зібрали й опублікували понад 400 українських народних ігор.

Народні ігри як засіб виховання дітей високо оцінювали К. Ушинський, Є. Водовозова, Є. Тихеева, С. Русова, О. Усова, В. Сухомлинський та ін. К. Ушинський підкреслював яскраво виражену педагогічну спрямованість народних ігор [3]. Як стверджує вчений, кожна народна гра містить у собі доступні форми навчання, вона спонукає дітей до ігрових дій, спілкування з дорослими. О. Усова писала: «У народних іграх немає навіть тіні педагогічної настирливості, й разом з тим усі вони цілком педагогічні» [3]. Ігри та забави складають чималий частину народної дидактики й охоплюють найрізноманітніші її аспекти: народознавчий, мовленнєвий, математичний, природничий, пізнавальний, розважальний, оздоровчий тощо. Без народних ігор важко уявити свята та національні обряди, адже саме у їхньому змісті відображені сезонні явища, звичаї, пов'язані з хліборобською та землеробською працею. Народні ігри називають також історією народу, оскільки вони відображають соціальне життя кожної епохи.

Василь Довжик, український письменник, у вступі до збірки ігор «Літала сорока по зеленім гаю» визначає ігри як народне мистецтво: «Та й хитра ж штука, оця народна гра! Ви думали - такі собі пустощі, коли робити нема чого, то в креймах грають, аби збавити час, а вона, ота забавка, - мистецтво. А вона має свій погляд на людину, батьківщину, добро, уявлення про тебе і світ. Бо мистецтво - це метод пізнання себе і світу, а гра записала в собі і

закодувала в генах дії не лише народні знання, а нас із вами, наш національний характер» [1].

За допомогою народних ігор діти опановують перші елементи грамотності, вчать напам'ять вірші, скоромовки, лічилки. Окремі ігри розвивають і математичні здібності (класики, деркач, цурка, клітка та ін.). В. Скуратівський зазначає, що переважна більшість «абеткових істин дитинства» зароджувалась та формувалась у середовищі простого народу й виконувала певні функції людського співжиття. Ігри відкривали дітям живу історію свого народу, вчили любити народних героїв і ненавидіти кривдників [3].

Вуличні ігри були і своєрідним «дитячим садком». Батьки багатодітних родин постійно були в полі, а тому їхні діти об'єднувались для ігор у самостійні осередки. «Для багатьох дітлахів, - пише В. Скуратівський, - такі забави були не тільки формою дозвілля, але й своєрідною школою, де засвоювалися перші абетки науки. Адже далеко не всім щастило відвідувати парафіяльні чотирикласки» [1,3].

С. Русова в своїх працях називала ці ігри просто «рухівки». Вона писала: «Гра для дитини – найкраща насолода, в іграх виявляються усі її здібності, її нахили й переживання» [3]. Завважимо: в народних іграх навчальні завдання ніби приховані в підтексті й спрямовані на те, щоб радувати дітей і тим самим спонукати їх до активності, творчості. «Як дитина бігає і грається, так їй здоров'я усміхається», - стверджує прислів'я. Чим більше дитина рухається, тим краще вона росте і розвивається. Народні рухливі ігри за змістом і формою є простими та доступними для дітей різного віку. Вони виступають універсальним засобом для фізичного виховання молоді.

Підкреслюючи універсальність цього засобу виховання, А. Макаренко писав: «Гра має важливе значення, яке в дорослого має діяльність, робота, служба: яка дитина у грі, такою з багатьох поглядів вона буде в роботі, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча насамперед відбувається у грі» [3].

Таким чином, зацікавлення народними іграми не згасає і нині у закладах дошкільної освіти. Створені народом, ігри віддзеркалюють своєрідність культури нації, сприяють розумінню національного образу світу. Вони є важливим засобом різнобічного

розвитку дошкільнят, адже характерна особливість народних ігор – комплексний вплив на організм та особистість дитини, уявлення про навколишній світ, естетично виховує. У процесі гри розвивається мова дітей, збагачується їхній словниковий запас, закріплюється вміння граматично правильно будувати речення, адже більшість ігор супроводжується піснями, віршами. Народні ігри мають оздоровче, освітнє, виховне значення. Такі ігри допомагають одночасно здійснювати фізичне, розумове, моральне, патріотичне, естетичне та трудове виховання дитини, розвивати її емоційну сферу, формувати національну свідомість, повагу до звичаїв та традицій рідного народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каплуновська О., Кичата І. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / за наук. ред. О. Рейпольської. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 72 с.
2. Кузьмук Л. Плекаємо патріотів. *Дошкільне виховання*. 2015. № 8. С. 14-17.
3. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник. К. : Академія, 2000. С. 121-132.
4. Формування національної свідомості дитини. *Дошкільний навчальний заклад*. 2010. № 9 (45). С. 30-49.

ОСВІТНІ МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ІГРАШКИ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія ГУР'ЄВА,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня другого року навчання факультету дошкільної освіти

Науковий керівник: Марина КОРДУБАН,

к.п.н., доцент (ХНПУ імені Г.С. Сковороди,

кафедра дошкільної педагогіки та фахових методик)

Формування особистості дитини відбувається під впливом багатьох факторів. Не можна недооцінювати значення предметного оточення дошкільників. Іграшки є не лише частиною даного оточення, засобом ігрової діяльності, вони як речовинне відображення культури сучасного суспільства виступають важливими чинниками розвитку сфер життєдіяльності дитини.

У вітчизняній педагогічній думці проблемі іграшок в дошкільній освіті приділено достатньо уваги. На часі є питання значення іграшки в сучасному освітньому процесі ЗДО, зокрема, аспекти виховних і розвивальних можливостей іграшки. Результати досліджень Л. Козак, К. Поліщук, О. Бухало підтверджують інтерес науковців до сформульованої теми.

Мета статті – проаналізувати освітні можливості сучасної іграшки для дітей дошкільного віку.

У сучасному освітньому просторі науковці та педагогипрактики схиляються до думки стосовно складності вибору іграшки для дітей дошкільного віку, яка б мала педагогічний потенціал. Як зазначають у своїх наукових розвідках Л. Козак, К. Поліщук, причиною виникнення даної ситуації є великий загаль сучасної іграшки, позбавленої ціннісних орієнтирів [2, 3].

За таких умов на часі залишається питання тісної співпраці закладів дошкільної освіти з родинами вихованців. Так, педагогічну значущість іграшок розрізняють професіонали. Натомість батьки, які критеріями свого вибору, як правило, визначають зовнішній вигляд виробів та дотримання санітарно-гігієнічних норм виробником, випускають з поля зору освітній потенціал іграшки. Практичним вирішенням даної проблеми науковці пропонують проведення батьківських консультацій з питань вікових особливостей ігрової діяльності дітей дошкільного віку, психолого-педагогічних вимог до іграшок [2, с. 28].

Дослідження показало, що Л. Козак чітко виокремила педагогічні та психологічні вимоги до сучасних іграшок. Зокрема, до педагогічного аспекту авторка віднесла процес виховання; психологічні вимоги, на її думку, мають ґрунтуватись на привабливості іграшки для дітей дошкільного віку, доступності, безпечності, надійності.

Аналіз літератури показав, що доцільно організований педагогічний процес розкриває широкі освітні можливості іграшки в питанні соціалізації дітей дошкільного віку. Так, дослідниця О. Бухало зауважила, що полікультурний характер сучасної іграшки, її надзвичайне різноманіття допомагає дитині легко опанувати новітні технології, і за умов педагогічного супроводу засвоювати позитивний досвід соціальної поведінки [1].

Таким чином, обираючи сучасні іграшки для дітей дошкільного віку, педагоги та батьки повинні зважати на освітні можливості виробів, а саме: педагогічні та психологічні вимоги до іграшок; їхній потенціал стосовно залучення дітей до самостійної та колективної ігрової діяльності, творчості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бухало Олена. Соціально-педагогічний потенціал сучасної іграшки у вихованні дошкільників. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: зб. наук. праць / за заг. ред. С.А. Саяпіної. Харків : ТОВ «Видавництво НТМТ», 2019. Вип. 2(94). С. 150-167.
2. Козак Л. Вплив сучасної іграшки на психічний розвиток дитини. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: зб. наук. праць / за заг. ред. С.А. Саяпіної. Харків : ТОВ «Видавництво НТМТ», 2019. Вип. 2(94). С. 25-42.
3. Поліщук К.М. До проблеми застосування сучасної іграшки в процесі формування світоглядних уявлень у дітей старшого дошкільного віку. *Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика*. Чернівці. 7-8 вересня, 2018. С. 102-104.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ «Я-ЕКОНОМІЧНОГО» ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В УМОВАХ ЗДО

Дар'я ДАВИДОВА

студентка 5 курсу педагогічного факультету

Науковий керівник: Світлана КУРІННА,

доктор пед. наук, професор (ДДПУ)

Найбільш ефективною стратегією соціального становлення особистості сьогодні є формування готовності дитини дошкільного віку до життєдіяльності в нових соціально-економічних умовах. В умовах ринкових відносин посилюється значущість таких якостей особистості, як завзятість та діловитість, розважливість та хазяйновитість, ініціативність та висока дисциплінованість, здатність до самостійного аналізу життєвих реалій, готовність до захисту своїх соціально-економічних прав і свобод у межах цивільної толерантності. Практичне вирішення цього завдання забезпечить більш ранню психологічну готовність особистості до економічної діяльності та більш успішне її входження в систему соціально-економічних зв'язків сучасного суспільства.

Вітчизняна наука (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Грама, Н. Кривошея, К. Крутій, І. Рогальська-Яблонська, Т. Степанова) [1, 2] наголошує на розумінні соціально-економічного становлення дошкільників як процесу засвоєння ними елементарних економічних понять та набуття «ринкових» навичок поведінки вже з перших років життя.

Доведено, що найбільш ефективною технологією у цьому контексті є гра. Гру за традицією пов'язують із дитинством та описують її як діяльність в умовній та уявній ситуації (Л. Артемова, Н. Анікеєва, Л. Виготський, Т. Поніманська, Г. Тарасенко) [4].

Метою дослідження було теоретичне обґрунтування та апробація умов використання гри економічного спрямування як засобу формування «Я-економічного» у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.

Ми вважаємо, що природа гри економічного спрямування співвідноситься з відповідними параметрами «Я-економічного»; гра економічного спрямування цілком адекватно накладається на процес соціально-економічного розвитку дитини і саме тому може бути ефективним засобом формування «Я-економічного» у дітей старшого дошкільного віку за таких умов:

- організація соціально-ігрового середовища та досвіду спільної діяльності в ньому;
- забезпечення часу і місця для проведення гри економічного спрямування в освітньому просторі ЗДО;
- використання спеціальних прийомів стимулювання, виникнення та розгортання гри економічного спрямування.

Для розв'язання завдань дослідження використовувалися наступні методи дослідження: аналіз психолого-педагогічної літератури, теоретичне узагальнення, спостереження, педагогічний експеримент.

Розгляд «Я-економічного» як чинника й результату економічної обізнаності особистості дозволяє визначити сутність та зміст поняття «Я-економічне» дітей старшого дошкільного віку, обґрунтувати його структуру, критерії, показники та рівні сформованості.

Для нашого дослідження дотичним є визначення «Я-економічного», сформульоване Я. Курінним. На його думку «Я-економічне» – інтегральна якість особистості дитини дошкільного

віку, складником якої є: наявність певних економічних знань (факти, поняття), економічного мислення (принципи, закономірності) та певної поведінки (якості особистості) [3].

У відповідності до теоретичних положень, викладених у першому розділі, економічна обізнаність, економічна досвідченість та економічна поведінка стали підґрунтям для визначення критеріїв та показників сформованості у дошкільників «Я-економічного»: пізнавальний (рівень економічних знань, оволодіння сукупністю вмінь та навичок економічної діяльності), мотиваційно-ціннісний (рівень відповідальності за результат власної праці, позитивне ставлення до економічної діяльності), практичний (участь в економічній діяльності, виявляти активність в іграх економічного спрямування, готовність брати на себе у грі складні ролі). Схарактеризовано рівні сформованості «Я-економічного» у дітей старшого дошкільного віку: мінімальний, достатній і оптимальний.

Для вивчення рівня сформованості «Я-економічного» у старших дошкільників використовувались 5 завдань (за методикою А. Смоленцевої з нашою інтерпретацією, а також наступні стандартизовані методики: Н. Непомняща «Картинки предметні»; І. Шахова «Комплексне вивчення самооцінки і ціннісних орієнтацій»; О. Орехова «Доміки».

У своєму дослідженні ми використали гру економічної спрямованості, що є нашою авторською позицією. Вважаємо, що природа гри взагалі та природа гри економічної спрямованості співвідноситься із показниками параметрів «Я-економічного» і саме тому може бути ефективною технологією його розвитку за таких умов:

- організація соціально-ігрового середовища та досвіду спільної діяльності в ньому;
- забезпечення часу і місця для проведення гри економічного спрямування в освітньому просторі ЗДО;
- використання спеціальних прийомів стимулювання, виникнення та розгортання гри економічного спрямування.

У процесі організації педагогічного експерименту, ми дійшли висновку щодо необхідності поетапної реалізації педагогічних умов. На підготовчому етапі здійснювалася просвітницько-консультативна діяльність для педагогів дошкільного закладу та

заходи для створення атмосфери зацікавленості та підтримки на всіх етапах взаємодії дорослого і дитини.

Просвітницька робота включала проведення різних форм підвищення економічної обізнаності педагогів: лекції-презентації: «Економічна освіта дошкільників», «Місце економіки в процесі соціалізації дітей 5 – 6-ти років»; семінари-практикуми «Родинний бюджет», «Дитина-споживач»; «круглі столи», економічний ярмарок ідей, рольові ігри, ситуативні ігри тощо.

Для оптимізації процесу формування «Я-економічного» ігри економічного спрямування були згруповані у відповідні блоки (за економічною ознакою):

1. Світ грошей (знайомство з грошовими знаками, установлення залежності між якістю товару й прибутком з його продажу. Це, наприклад, ігри «Банк», «Обмін валюти», «Музей грошей», «Подорож» тощо.

2. Моє місто (дані щодо підприємств міста, господарств міста, провідні професії міста, виробництво товарів і речей). До них ми віднесли такі ігри, як: «Кондитерська фабрика», «Ательє», «Фермер», «Завод», «Шахта» тощо.

3. Світ товарів (знайомство з різними формами збуту продукції). Отже, використано ігри «Аукціон», «Рекламна агенція», «Будинок ляльки», «Будинок книги», «Дитяча лотерея», «Ярмарок талановитих саморобок» тощо.

4. Моя країна (знайомство із ресурсами свого краю, регіону, країни), де застосовано ігри: «Подорож товарів», «Геологи», «Газовики», «Пошта» тощо.

5. Моя родина (сімейний бюджет, його джерела, складники бюджету, розподіл прибутків, кишенькові гроші, особисті речі), де застосовувалися ігри типу: «Родина», «Крамниця», «Дошкільний заклад», «Супермаркет», «Автопарковка», «Перукарня», «Будинок моди», «Салон краси» та ін.

Результати впровадження в процес формування «Я-економічного» гри економічного спрямування продемонструвало наявність у дітей експериментальних груп: позитивного «Я» в усіх його проявах (самоусвідомленні, самооцінці та поведінці), певні системи економічних знань і уявлень про економічну сферу життя суспільства, регіону, своїх батьків та найближчих родичів; економічну лексику в активному та пасивному мовленні;

морально-економічних якостей особистості (ощадливості, відповідальності, діловитості, підприємливості); домінантних мотиваційної та поведінкової сфер особистості, спрямованих на галузь соціально-духовних економічних відносин..

Можна стверджувати, що включення ігор економічного спрямування у регламентовану, а потім самостійну діяльність дітей, сприяло осмисленню нового особистісного досвіду (комунікацій, вибору та прийняття рішення, діяльності тощо), економічних знань та способів їх отримання, економічних умінь та навичок, що закладаються у досвіді старших дошкільників, дозволили їм відчувати і розвинути власні соціально-економічні якості, гармонізувати взаємостосунки із мікросоціумом, позитивно зміцнити власне «Я-економічне», сформувати початкові індивідуальні уявлення про економічну картину світу, розвинути комунікативні навички в економічній діяльності. Гра економічного спрямування за своїм змістом та технологією здійснення дозволяє проектувати соціально-економічний простір, сприяти розширенню досвіду життєдіяльності дошкільника; організувати педагогічно доцільні комунікації учасників освітнього процесу, спрямовані на засвоєння спектру соціально-економічних ролей у дошкільному дитинстві; насичувати соціально-економічне середовище спільними переживаннями дитини з дорослими; моделювати значущі для дитини економічні події з метою збільшення можливостей набуття досвіду взаємодії.

Отже, отримані результати переконливо доводять наше початкове гіпотетичне припущення щодо необхідності формування «Я-економічного» у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО засобами гри економічного спрямування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грама Н. Г. Педагогічний вплив як засіб навчання дітей економічної грамоти. *Наука і освіта*, 2001. № 5. С. 25–28.
2. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш, С. М. Курінна, І. П. Печенко; наук. ред. А. М. Богуш; заг. ред. Н. В. Гавриш. Луганськ: Альма-матер, 2006. 268 с.
3. Курінний Я. В. Діагностика ефективності економічної соціалізації дітей 5-6-ти років у дошкільних навчальних закладах. *Наукова скарбниця освіти Донецчини: науково-методичний журнал*. Слов'янськ, 2017. № 2. С. 60–64.

4. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Навчально-методичний посібник / За ред. Г. С. Тарасенко. К.: Видавничий дім «Слово», 2010. 320 с.

ФОРМУВАННЯ ГЛЯДАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Роксолана ДОВГАНІНЕЦЬ,
магістрант кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка
Науковий керівник: Ганна БЄЛЕНЬКА
доктор пед.наук, професор*

Актуальність. На сучасному етапі реформування системи освіти України виникла потреба в розробці педагогічних технологій, спрямованих на підвищення якості дошкільної освіти задля забезпечення розвитку творчого потенціалу кожної дитини та формування загальної культури. Про це йдеться у нормативно-правових документах, що регламентують діяльність закладів дошкільної освіти в Україні, зокрема у Базовому компоненті дошкільної освіти – державному стандарті дошкільної освіти України. Новою освітньою лінією «Дитина у світі мистецтв» передбачено здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності [1, с. 21]. Результатом виступає елементарна обізнаність дитини у специфіці видів мистецтва (художньо-продуктивній, музичній, театральній); ціннісне ставлення до мистецтва і мистецької діяльності; прагнення сприймати мистецтво тощо [1, с. 22].

Ступінь досліджуваності проблеми. У сучасних дослідженнях, присвячених проблемі розвитку театралізованої діяльності дітей (О. Половіна, І. Кондратець, Г. Беленька, Л. Макарова) одним із пріоритетних завдань визначено формування глядацької та виконавської культур на основі

занурення дітей у театральну атмосферу, створення і «проживання» образів у власній театралізованій діяльності.

В освітній програмі «Дитина» (2020) вперше на допомогу практикам виокремлено вектори організації театралізованої діяльності дітей – формування глядацької та виконавської культури; подано алгоритм долучення дітей до мистецтва театру (створення особливої атмосфери, що забезпечує емоційний відгук; ознайомлення з театральними професіями). З'явилися нові рубрики: «Академія свідомого глядача», «Театральні арабески», «Театральний простір», «Акторська студія». Акцент зроблено на розвитку особистісних якостей дітей засобом театального мистецтва та механізмі формування мистецької рефлексії [0, с. 11].

Мета дослідження. Мета полягає у розкритті змісту поняття «глядацька культура» та визначенні основних принципів, методів та форм роботи з дошкільнятами щодо її формування.

Сутність дослідження. Мистецтво є своєрідним індикатором рівня культури суспільства загалом та особистості зокрема. Крім того (і це надзвичайно важливо!), воно здатне надихати, мотивувати й спонукати особистість до самовдосконалення. [0, с. 1]

Здібності, якості, компетентності, що формуються і розвиваються в мистецьких видах діяльності, є інструментом творення дитини як особистості та збереження її унікальності. Залучення до мистецтва не лише збагачує особистий, індивідуальний досвід взаємодії дитини зі світом, а й допомагає їй навчитися проникати у внутрішній світ іншої особистості. Такий досвід сприяє формуванню особистісної компетентності дошкільника, адже завдяки йому розвивається така базова якість як емпатія. [3, с. 3].

Формуючи у дітей основи глядацької культури необхідно вчити їх створювати відповідний настрій і налаштовуватися на перегляд вистави, заохочувати до оплесків, емоційних реакцій на події театального дійства. Ознайомлювати дітей з різними видами театрів, як-от: на фланелеграфі, фартусі, прищіпках, настільний (іграшки, картинки, книжки-забавки), пальчиковий, тантамареска (стенд з ілюстрацією певного театралізованого сюжету з отворами для обличчя і рук), театральний лепбук, leg-

players («ніжки, що граються») [2, с. 63]. На перших етапах виставу для дітей своєї групи має демонструвати педагог, поступово залучаючи дітей до фрагментарного виконання ролі, а згодом діти самостійно, з великим бажанням, будуть демонструвати вистави за сюжетами знайомих творів.

Також важливо сформувати у дітей поняття «театральна атмосфера». Для цього дорослі, педагоги і батьки, мають налаштовувати малюків на відвідування театру (театральної вистави). Розвивати вміння помічати характерні особливості театру (окреме приміщення, антураж, працівники театру, глядачі, сцена, глядацька зала, гардероб, театральна каса, афіша), поєднувати особистісні бажання й емоційні прояви з повагою до інших людей (йти до театру потрібно у святковому вбранні; акторам приємно почути оплески; глядацька зала – не їдальня; ділитись враженнями можна тільки пошепки; сміх та переживання мають бут доречними під час перегляду) [2, с. 190].

У закладі дошкільної освіти доцільно створити театральну майстерню (реквізит до різних видів театру, виготовлений дітьми та дорослими: ложки, наголівники, кухлики, магніти, бібабо тощо.) [2, с. 190].

Педагог повинен сприяти формуванню глядацької культури дитини: вчити розуміти різноманітний спектр емоцій від перегляду вистави, виявляти відповідну реакцію на театральну атмосферу (словом і діями). Вчити інтерактивно взаємодіяти з персонажами театральної вистави, розвивати бажання і уміння відтворювати атмосферу театру з виявленням естетичного ставлення до виконавців у своїй групі та вдома. Удосконалювати навички мистецької рефлексії – усвідомлення, озвучення й уміння знаходити суголосні емоції в інших, зіставляти побачене з пережитим досвідом [2, с. 271]

Основні висновки. Глядацьку культуру необхідно формувати з дитячих років. В закладі дошкільної освіти цей процес спрямований на розвиток у дитини: здатності переносити естетичні оцінки з конкретного твору на інші види мистецтва; усвідомлено сприймати форму та зміст твору, його мораль, «зерно образу»; інтерпретувати смисли, які автор вклав у твір, режисерську концепцію та акторське виконання; співпереживати дійовим особам; готовність до рефлексії

(особистісних оцінок вистави, дій персонажів, власних вражень та емоцій); спроможності використовувати набутий поведінковий досвід та емоційно проявлятися у власному житті [3, с. 7]. Здійснювати роботу з формування глядацької культури у дітей слід системно і у тісному взаємозв'язку з родинами вихованців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення: 12.01.2021).
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук.ред. Г.В. Беленька; Київ.ун-т ім. Б.Грінченка. – К.:ун-т ім.Б.Грінченка, 2020. – 440с.
3. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. *Дошкільне виховання*. 2021. №2. С. 3-8.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ КВЕСТУ ДЛЯ РОБОТИ З МОЛОДИМИ ФАХІВЦЯМИ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Тетяна ДОВЖЕНКО,

студентка 1 курсу магістратури

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: Леся МОРОЗ-РЕКОТОВА

канд. пед. наук, доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

В умовах кардинальних реформ, що відбуваються наразі в системі дошкільної освіти України, нагальним постає питання щодо створення сприятливих умов для якісних змін як у системі в цілому, так і в кожному конкретному закладі дошкільної освіти зокрема. Створення таких умов передбачено низкою нормативних документів, таких як: Закони України «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2017), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018), Концепція розвитку дошкільної освіти (проект) (2020), Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020), Примірне положення про методичний кабінет закладу дошкільної освіти (2018) тощо.

Змістом цих документів професійну компетентність педагогічних працівників визнано умовою якісної дошкільної освіти. Відтак, до завдань функціонування будь-якого закладу дошкільної освіти можна віднести й надання методичної допомоги педагогічним працівникам щодо їх професійного розвитку, підвищення кваліфікації, професійної компетентності, а також створення сприятливих умов для самовдосконалення педагогів, розвитку в них творчої ініціативи, особливо категорії «молодих спеціалістів». Виконання цього завдання покладено на методичний кабінет закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО).

Методична робота в ЗДО – це цілісна, заснована на досягненнях науки й педагогічного досвіду, на конкретному аналізі освітнього процесу система взаємозалежних дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення кваліфікації й професійної майстерності кожного вихователя (включаючи заходи щодо керування професійною самоосвітою, самовихованням, самовдосконаленням педагогів), на розвиток і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу ЗДО в цілому, а в остаточному результаті на вдосконалювання освітнього процесу, досягнень оптимального рівня виховання й розвитку конкретних дітей [1].

Мета проекту – сприяти підвищенню професійної компетентності молодих фахівців (вихователів) ЗДО, спонукати до постійної самоосвіти за допомогою методу квесту.

Необхідність модернізації змісту дошкільної освіти зумовлюється реформуванням галузі згідно з національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, законами України «Про дошкільну освіту» та «Про охорону дитинства», тенденціями розвитку цивілізації в нову епоху. Модернізувати зміст дошкільної освіти – означає вдосконалити його, змінивши відповідно до вимог часу, не зачіпаючи основ, сталих і таких, що не виправдали положень, збагативши їх новими, прогресивними ідеями. Зростання свідомості освітян, об'єктивна необхідність оновлення принципів, гуманізації цілей і завдань дошкільної освіти, оптимізації життя сучасної дитини відповідно до демократичних засад українського суспільства актуалізують проблему модернізації змісту першої ланки освіти,

що постає основою для подальшого культурного зростання особистості.

Формування педагога ХХІ сторіччя, здатного здійснювати професійну діяльність, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, забезпечувати розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх потреб, забезпечення професійно-особистісного розвитку на засадах особистісної педагогіки є метою особистої професійної компетентності. Сьогодні соціуму необхідні вихователі, готові змінюватися й пристосовуватися до нових потреб життя, оперувати й керувати інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. А це значно залежить не від отриманих знань, умінь і навичок, а від деяких додаткових якостей, для позначення яких і використовуються поняття компетентність, що найповніше відповідають сучасному розумінню мети освіти.

Найважливішим елементом мотивації саморозвитку є мотивація учіння, пізнання. За моделлю А. Маслоу, в ієрархії базових потреб на вищій сходинці знаходяться потреби у визнанні та самоактуалізації. Потреба у визнанні включає як зростання особистісної самоповаги, значущості, так і пошану від інших, завоювання визнання, престижу. В рамках навчальної діяльності задоволення цієї потреби досягається, в основному, за рахунок успішного навчання. Причому, не лише завдяки своїм природним здібностям, але і завдяки силі мотивації. Поняття «саморозвиток особистості» розглядається в класичних і сучасних зарубіжних (А. Адлер, Р. Бернс, А. Маслоу, К. Роджерс, З. Фрейд, К. Хорні, К. Юнг, та інші) та вітчизняних (К. Абульханова-Славська, Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та інші) психологічних і педагогічних теоріях особистості та означає прагнення і здійснення людиною самоактуалізації та самореалізації протягом життя і продуктивної діяльності.

В кожному ЗДО має бути створена система самоосвіти педагогів, яка б сприяла розвитку творчого потенціалу педагогічних працівників та активному використанню інноваційних технологій в освітньому процесі. Всі педагоги мають займатися самоосвітою. Навіть молоді фахівці

(вихователі), які щойно влаштувалися на роботу в ЗДО. Для вихователів, які ще навчаються, на період навчання можна не визначати теми для самоосвіти. Вибір теми самоосвіти має залежати від науково-методичної проблеми, над якою працює ЗДО, з урахуванням індивідуального досвіду та професійної майстерності кожного педагога. Можна об'єднати двох і більше педагогічних працівників роботою над темою, близькою до змісту одного з пріоритетних напрямів діяльності ЗДО.

Активізація творчої діяльності молодого фахівця можлива через традиційні та нетрадиційні, інтерактивні методи та форми роботи з педагогами. Саме тому методична робота в ЗДО має бути максимально гнучкою, сприяти підвищенню інноваційного потенціалу педагогів та якості освітнього процесу.

На сучасному етапі освітніх змін все більшої популярності набирає така форма як квест. Квест (англ. quest– пошук, пошуки пригод) потрактовують як аматорське спортивно-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцям. Один з основних жанрів ігор, що вимагають від гравця розв'язання розумових завдань для просування за сюжетом, який завершується досягненням ігрової мети [4].

У 1970 роки термін «квест» був запозичений розробниками комп'ютерних ігор для позначення ігор, метою яких є рух по ігровому світу до якоїсь мети. Її досягнення стає можливим тільки в результаті подолання різних перешкод шляхом розв'язання завдань, пошуку і використання предметів, взаємодії з іншими персонажами. У 1995 році в Сан-Дієго Берні Доджем і Томом Марчем була розроблена концепція веб-квестів, тобто квестів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій і мережі Інтернет. Веб-квест визначається Берні Доджем як «орієнтовна діяльність, де практично вся інформація береться з мережі Інтернет». У концепції Б. Доджа [Dodge, 1997] і Т. Марча [March, 1998] визначено, що квести призначені для розвитку в педагогів умінь аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію.

Послугуємося визначенням, що використання квестів у методичній роботі з педагогами в ЗДО – це один з цікавих

інноваційних засобів, спрямованих саморозвиток та освіченість молодих фахівців (педагогів) як творчих особистостей.

Квест поєднує в собі елементи мозкового штурму, тренінгу, гри тощо. Під час проходження квесту *розвивається* розум вихователів, здібності, уява, пам'ять і увага. Окрім цього, педагоги проявляють кмітливість та організованість, здобувають та реалізують набуті знання. Тому квест дає змогу ефективно поєднувати *нові* та засвоєні практичні вміння та знання.

Квест як форма методичної роботи між вихователем-методистом та вихователями, поєднує в собі ідеї проектного методу та ігрових технологій, перетворює педагогів із пасивних об'єктів навчальної діяльності в її активних суб'єктів, підвищує не лише мотивацію до процесу «добування» знань, а й відповідальність за результати цієї діяльності та їх презентацію.

Під час застосування квесту («квест як метод проекту», «квест як засіб»), педагоги проходять повний цикл мотивації від уваги до задоволення, ознайомлюються з автентичним матеріалом, який дозволяє їм досліджувати, обговорювати й усвідомлено будувати нові концепції і відносини в *контексті* проблем реального світу.

Для вихователя-методиста, який організовує квест, головною метою є навчальна лінія. Для молодих фахівців вона приховується за грою, в ході якої проходить навчання та оптимізація раніше набутих знань.

Основним критеріями вдалого квесту є насамперед його безпечність для учасників, оригінальність, логічність, цілісність, відповідність запланованому сюжету, створення атмосфери повного занурення в гру. Якісний квест має бути побудований на комунікаційній взаємодії між педагогами. За відсутності злагодженої взаємодії неможливо досягти поставленої мети. Натомість спілкування, обговорення можливих варіантів дій стає хорошим засобом для згуртування молодих фахівців з педагогічним колективом.

Освітній квест – це *інтелектуально-динамічна* гра, яка полягає у проходженні вказаного маршруту за умовами виконання спеціальних завдань. У процесі проходження квесту педагоги послідовно виконують усі завдання. Квест є не лише формою навчання, а й містить потужний виховний потенціал.

Участь у командних квестах сприяє соціалізації молодих педагогів у колективі та формує комунікативну компетентність педагога. Квест дає змогу оцінити та правильно розставити пріоритети під час взаємодії між вихователями, адже авторитетним стає той член команди, який власним розумом, логікою та лідерством веде команду до *перемоги* [2].

Методичний квест – одна з сучасних інтерактивних форм роботи з педагогічними працівниками, що дає змогу створити інформаційний простір, де кожен педагог може самостійно набувати знання і навички, що сприяють підвищенню фахової майстерності. Такий вид квесту поєднує в собі ідеї проектного методу та ігрових технологій, перетворює педагогів із пасивних об'єктів навчальної діяльності в її активних суб'єктів, підвищує не лише мотивацію до процесу «добування» знань, а й відповідальність за результати цієї діяльності та їх презентацію [3].

Однією з нагальних проблем методичної роботи в закладах дошкільної освіти є урізноманітнення видів роботи з педагогами, активізації раніше набутих знань, розширення сфери їхніх інтересів. Це потребує впровадження новітніх форм та методів роботи. Однією з таких сучасних форм постає квест, який допомагає педагогам знаходити необхідну інформацію, піддавати її аналізу, систематизувати, розв'язувати поставлені завдання, розвивати пізнавальну діяльність і формувати ключову компетентність педагога.

Запропонована система методичних квестів спрямована на реалізацію та активізацію молодими фахівцями (вихователями) раніше набутих знань, їх поповнення термінологією педагогічних висловів, вправлення у вирішенні педагогічних проблемних ситуацій, здобуток нових знань та вмінь (самоосвіта) для подальшої роботи з дітьми в ЗДО.

Усе вищевикладене дає змогу зробити висновок, що квест – це ігровий метод, який має чітко поставлене дидактичне завдання, ігровий задум, обов'язково має керівника (наставника), чіткі правила, та реалізується з метою підвищення знань і вмінь у молодих фахівців XXI сторіччя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вертипорох С. Т. Методична робота в закладі дошкільної освіти №36 м. Ужгород. Офіційний сайт ЗДО. URL: <http://dnz-36.com.ua>. (дата звернення: 15.02.2021).
2. Використання квест – технології в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-kvest-tehnologii-v-osvitnomu-procesi-sucasnogo-zakladu-doskilnoi-osviti-164710.html>. (дата звернення: 19.11.2020).
3. Климовець Т. Л. Освіта для сталого розвитку – майбутнє, якого ми прагнемо. Заступник директора з НВР Білицької ЗОШ І-ІІІ ст. №9 Добропільської міської ради. 2018. URL: <https://naurok.com.ua/metodichniy-kvest-osvita-dlya-stalogo-rozvitku-maybutne-yakogo-mi-pragnemo-10667.html>. (дата звернення 15.02.2021).
4. Калуськ Л., Вірстюк І., Данилів Л. Методична робота в дошкільному закладі: посіб. для завідувачів та вихователів–методистів. *Дитячий садок*. 2002. Черв. (чис. 22/23). С. 3–47, 50.

РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Вікторія ДРОЗД,
студентка 1 курсу магістерського рівня вищої освіти
Науковий керівник: Алла ОМЕЛЯНЕНКО,
к. пед. н., доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)*

Потреба в спілкуванні з оточуючими – одна з найважливіших соціальних потреб дитини. Проблема розвитку культури спілкування дітей дошкільного віку розглядалася в роботах А. Арушанової, К. Бахаревої, Н. Гавриш. У дослідженнях визначена можливість навчання культури мовленнєвого спілкування на різних вікових етапах, описані лінгвістичні основи вивчення змісту формул мовленнєвого етикету, їх граматичні, стилістичні та структурні особливості

У дошкільній педагогіці особливе значення надається провідному виду діяльності дитини – грі. Сьогодні, коли гра ефективно застосовується в багатьох сферах життєдіяльності: в економіці, політиці, соціології, лінгвістиці, психотерапії, перед батьками і педагогами стоїть завдання в повному обсязі і з великою функціональністю коректно включити ігрову

діяльність в освітній простір закладу дошкільної освіти і сім'ї. У результаті аналізу наукової літератури було з'ясовано, що розвиток мовлення дітей відіграє важливу роль у культурі мовленнєвого спілкування, яку ми будемо розглядати в руслі загального мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Гра є засобом активізації мовленнєвого розвитку і мовленнєвого спілкування.

На констатувальному етапі ми визначили показники та критерії розвитку культури мовленнєвого спілкування, встановили три рівні розвитку культури мовленнєвого спілкування дітей (високий, середній, низький). Дані експерименту свідчать про те, що під час дослідження більшість дітей і в експериментальній, і в контрольній групах (44% і 45%) мали низькі показники розвитку культури мовленнєвого спілкування. Високий рівень був характерний для невеликого числа дітей дошкільного віку: 18% в експериментальній, 17% - у контрольній групі. Середній рівень відзначається у 36% дітей експериментальної групи і 38% - контрольної. Аналізуючи отримані дані констатувального експерименту, ми виявили перевагу середнього і низького рівнів розвитку культури мовленнєвого спілкування.

Перший напрямок роботи формувального експерименту – комплексний розвиток всіх аспектів мовлення (фонематичний, граматичний, лексичний), що визначають формування культури мовлення дітей дошкільного віку як частини їх загальної культури. У цьому напрямку роботи нами були використані: пальчикові ігри, тому що багатьма вченими (М. Бернштейн, М. Кольцова, І. Луценко) визначався зв'язок і залежність загальної і мовленнєвої моторики. Стимулювання дрібної моторики пальців рук позитивно відбилося на становленні дитячого мовлення. Ми проводили такі вправи: «Моя родина», «Мої бажання», інсценування казки В. Сутєєва «Курча і каченя», складання діалогів дітьми на тему «Мешканці зимового лісу», гра «Попелюшка», пальчиковий театр тіней. Другий напрямок формувального експерименту - використання ігрової діяльності під час занять для розвитку культури мовленнєвого спілкування. До методичного забезпечення роботи в даному напрямку увійшла серія

комплексних занять «Уроки ввічливості» з наскрізними персонажами (професор Етикет, Нехочуйко, пані Указка) розроблену Н. Мирошниченко, яку було адаптовано до умов нашого експерименту. Серед занять були такі : бесіди «Доброго ранку, добрий день, доброго вечора», «Де акуратність, там і охайність», «До та після смачного обіду», «Правила поведінки у транспорті», «Ввічлива поїздка», «Театральні тасмниці», «Ми йдемо до театру», «Ми в гостях». На цих заняттях використовувалися такі методичні прийоми: запитання Професора Етикета, шкідливі поради Нехочуйка, етикетні задачі, етикетні нагаданочки, підказки Пані Указки, загадки, скоромовки, лічилки та дидактичні ігри.

Таким чином, експериментальна робота довела дієвість, доцільність і ефективність розроблених нами педагогічних умов розвитку культури мовленнєвого спілкування дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності, що свідчить про ефективність розробленої та впровадженої нами методики яка інтегрує різні види діяльності, і значущість подальшої роботи щодо пошуку концепцій, підходів, педагогічних умов розвитку культури мовленнєвого спілкування дітей дошкільного віку засобами ігрових технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахарева К. С. Ігри з розвитку мовлення для дітей дошкільного віку. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2009.
2. Гавриш Н. В. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання. *Дошкільне виховання*. 2003. № 7. С. 12-14.
3. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватись: Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. Київ :Світлич, 2008. 203 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ

Олександра МІХНОВА, Анастасія ДЯЧЕНКО,
студентки факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Тетяна МАРЄЄВА,
к.пед.н., ст. викл. (Глухівський НПУ ім. О. Довженка)

Актуальність формування природодоцільної поведінки у підростаючого покоління є очевидною через загострення

екологічних проблем людства. Необхідність формування природодоцільної поведінки у дітей дошкільного та шкільного віку визначено завданнями Концепції екологічної освіти України, Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті. Конкретизуються ці завдання у державних освітніх стандартах. Зокрема Базовий компонент дошкільної освіти у редакції 2021 року передбачає освітній напрям «Дитина в природному довкіллі», що містить доступні дитині дошкільного віку уявлення про природу планети Земля та Космосу і стосується розвитку її емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля.

Потреба екологізації процесу ознайомлення дошкільників із природою, формування у них ціннісного ставлення до природних об'єктів та екологодоцільної поведінки зумовила розробку досліджень Г. Беленької, Н. Горопахи, Н. Лисенко, В. Маршицької, Т. Науменко, С. Ніколаєвої, З. Плохій, Н. Рижової та ін.

Аналіз практики роботи вихователів ЗДО доводить необхідність пошуку ефективних форм, методів і прийомів формування у дітей природодоцільної поведінки.

Мета дослідження: визначити та експериментально перевірити педагогічні умови формування природодоцільної поведінки в дітей 6-го року життя

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження; вивчення та узагальнення педагогічного досвіду; моделювання системи роботи з реалізації педагогічних умов формування природодоцільної поведінки в дітей 6-го року життя; методи педагогічної діагностики, педагогічний експеримент; кількісний і якісний аналіз результатів експерименту.

Українська дослідниця Н. Лисенко під екологічним вихованням розуміє «процес формування свідомого сприйняття навколишнього середовища, необхідності дбайливого ставлення до природних ресурсів, правильного розуміння проблеми взаємодії суспільства з природою» [1]. На її думку, зміст такого виховання включає у себе кілька послідовних стадій, результатом яких повинна стати особистість зі сформованою екологічною культурою.

Основними стадіями формування екологічної культури дітей в ЗДО є засвоєння дошкільнятами знань про екологію, перетворення цих знань в елементи переконань як основне ядро свідомості. Крім того під час екологічного виховання важливо формувати в дітей навички природоохоронної діяльності, відповідальне ставлення до природи.

У цілому природодоцільна поведінка розглядається нами як дії та вчинки дитини у природному довкіллі, які ґрунтуються на знаннях про взаємозалежності між природними об'єктами, пов'язані із задоволенням її життєвих потреб (споживання, споглядання і милування, пізнання, перетворення) без нанесення шкоди живим та неживим об'єктам природи і спрямовані на їх збереження й примноження.

Значного успіху й результативності у формуванні природодоцільної поведінки старших дошкільників можна досягти за допомогою поєднання теоретичного і практичного складників, зокрема у процесі реалізації в освітньому процесі ЗДО таких педагогічних умов як: 1) формування у дітей системних знань про природні об'єкти і явища та виховання емоційно-ціннісного ставлення до них; 2) систематичне використання наявного в ЗДО екологічно розвивального предметно-просторового середовища; 3) залучення дошкільників до посиленої природоохоронної діяльності; 4) організація екологічно спрямованої співпраці вихователів із сім'ями вихованців.

Для дослідження педагогічних умов формування природодоцільної поведінки в дітей 6-го року життя нами був організований і проведений психолого-педагогічний експеримент на базі ЗДО «Зірочка» м. Глухів Сумської області, який охоплював 68 дітей 6-го року життя (36 дітей у експериментальній групі і 32 дитини в контрольній групі).

Наше експериментальне дослідження проводилося у три етапи. На першому (констатувальному) етапі дослідження ми вивчали рівні сформованості природодоцільної поведінки в дітей 6-го року життя.

Загальний рівень сформованості природодоцільної поведінки в дітей 6-го року життя на констатувальному етапі дослідження становив: у ЕГ достатній рівень мали 22% дітей,

середній – 61%, низький – 17%; у КГ одержані дані виглядали так: достатній рівень показали 25% дошкільників, середній – 50%, низький – 25%.

Другий етап дослідження (формувальний) полягав у проведенні низки заходів для реалізації педагогічних умов формування природодоцільної поведінки в дітей 6-го року життя.

Пропонована система роботи з упровадження педагогічних умов формування природодоцільної поведінки дітей 6-го року життя реалізовувалася протягом трьох послідовних етапів.

Перший – мотиваційно-ціннісний – етап був покликаний: а) викликати у дітей інтерес до об'єктів природи, розкрити їх залежність один від одного; б) навчити помічати негаразди в стані природних об'єктів, спричинені діяльністю людей, познайомити зі шляхами їх вирішення; в) спонукати дошкільників розуміти й усвідомлювати норми та правила поведінки у природному довкіллі; г) формувати потребу в безкорисливій взаємодії з природою для пізнання її об'єктів, милування ними, творчій діяльності, спрямованій на збереження й покращення їх стану. Основними методами формування природодоцільної поведінки старших дошкільників на цьому етапі виступали: спостереження, моделювання, використання ілюстративного матеріалу, розповідь вихователя, читання художньої літератури, бесіди, пошуково-експериментальна діяльність у груповій кімнаті та на екологічній стежці, дидактичні ігри, а також методи екологічної лабіалізації, асоціації, емпатії та рефлексії. Із форм організації роботи з дітьми доцільними були заняття, екскурсії та цільові прогулянки до парку, скверу, водойми, повсякденні прогулянки.

Другий – пізнавально-практичний – етап мав за мету: а) поглиблення, систематизацію та узагальнення отриманих екологічних знань дітей; б) виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи; в) розвиток уміння оцінювати вчинки інших та свої дії, проектувати їх у змодельованих, ігрових та реальних ситуаціях вибору поведінки стосовно об'єктів природи. Під час його реалізації ми застосовували ті ж самі методи формування природодоцільної поведінки дітей 6-го

року життя, що й на попередньому етапі, доповнивши їх методами ТРВЗ, трудовою діяльністю у природі, створенням виховуючих ситуацій, узагальнювальними бесідами, імітаційними і творчими, а також інтелектуальними іграми змагального характеру, веденням календарів погоди і природи. Серед форм роботи з дошкільниками, на наш погляд, дієвими були заняття, екскурсії в природу та на сільськогосподарські об'єкти, цільові прогулянки до міського озера, дендропарку, повсякденні прогулянки, художня діяльність дітей зокрема з використанням природного матеріалу.

Останній – практично-діяльнісний – етап був спрямований на: а) набуття й удосконалення у дошкільників навичок природодоцільної поведінки під час безпосередньої взаємодії з об'єктами природи; б) формування практичних умінь щодо поліпшення стану найближчого природного довкілля; в) продовження виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи. Реалізувався він через організацію різноманітних форм трудової та пошуково-експериментальної діяльності дошкільників у природі на заняттях та під час екскурсій і прогулянок, ігор, свят і розваг природничої спрямованості, природоохоронних акцій та екологічних проектів.

Паралельно із такою системою роботи з дітьми здійснювалася співпраця із сім'ями вихованців. Наприклад, під час батьківських зборів ми розкривали особливості впливу поведінки батьків стосовно природного довкілля на формування природодоцільної поведінки дошкільників, здійснювали наповнення інформаційного куточка статтями екологічної тематики з розкриттям методів екологічного виховання в сім'ї, проводили спільні з батьками природоохоронні акції, конкурси малюнків, свята і розваги екологічної тематики тощо.

Третій етап дослідження передбачав проведення контрольного обстеження дошкільників із метою виявлення ефективності запропонованих нами педагогічних умов формування природодоцільної поведінки в дітей 6-го року життя. Отримані результати засвідчили, що у дітей ЕГ достатній рівень сформованості природодоцільної поведінки став становити 44% від усіх дітей, середній – 53%, низький – 3%. У

дітей КГ рівні сформованості природодоцільної поведінки мали такий вигляд: достатній – показали 37% дошкільників, середній – 47%, низький – 16%.

Отже, ми можемо констатувати, що достатній рівень сформованості природодоцільної поведінки зріс у ЕГ на 22%, у КГ – на 12%. Позитивним є зниження показників середнього рівня сформованості природодоцільної поведінки на 8% у ЕГ та на 3% – у КГ і низького на 14% та на 9% відповідно.

Результати контрольного етапу дослідження дають змогу зробити висновок, що ефективність формування природодоцільної поведінки дітей 6-го року життя забезпечується реалізацією низки педагогічних умов, а саме: 1) формування у дітей системних знань про природні об'єкти і явища та виховання емоційно-ціннісного ставлення до них; 2) систематичне використання наявного в ЗДО екологічно розвивального предметно-просторового середовища; 3) залучення дошкільників до посиленої природоохоронної діяльності; 4) організація екологічно спрямованої співпраці вихователів із сім'ями вихованців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лисенко Н. В. Практична екологія для дітей : навч.-метод. посіб. для батьків, вихователів, учителів. Івано-Франківськ : Фірма «Сіверсія» ЛТД, 1999. 156 с.

ЗАСТОСУВАННЯ МУЗИЧНОЇ ГРАФІКИ В ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Катерина ЄМЕЦЬ,

*студентка 2 курсу факультету дошкільної освіти
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди*

*Науковий керівник: Марія ЧЕРНЯВСЬКА,
канд. пед. наук, доцент (ХНПУ імені Г.С. Сковороди)*

В умовах сьогодення актуалізується потреба в оновленні та удосконаленні освітнього процесу, зокрема і у дошкільній галузі. Відповідно до цього, здійснюється активний пошук ефективних форм, методів і прийомів навчання і виховання дошкільників,

розробляються інноваційні технології, спрямовані на формування нового покоління, здатного до творчого самовираження, духовного самовдосконалення та креативного перетворення дійсності. У цьому аспекті значну роль відіграє багатогранне мистецтво, яке є важливою складовою духовного і творчого збагачення підростаючого покоління. Так, зокрема, у парціальній програмі «Радість творчості» наголошено, що мистецтво є ефективним і незамінним засобом розвитку дитячої творчості, здатним зворушувати душу та пробуджувати творчу активність [1, с. 4].

Проблемою формування творчої особистості дитини у різноманітних видах діяльності опікувались такі науковці, як Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Онищук, Н. Портницька, Н. Щербина та ін. Вони відзначали, що поєднання різних видів мистецтва на одному занятті є ефективним засобом збагачення чуттєво-емоційної сфери дитини та формування її творчої активності.

Виходячи з цього, виникає потреба у пошуку перспективних методик, спрямованих на формування творчої активності дошкільників у практичній діяльності закладу дошкільної освіти.

Музична графіка – це своєрідна методика малювання музики, метою якої є активізація дитячого сприймання і, як наслідок, продукування творчої діяльності дітей. Це візуалізація музики, яка являє собою «замальовування» музичних уявлень будь-якими живописно-графічними засобами переважно у вигляді абстрактних композицій [2, с. 225]. Слід відзначити, що термін «музична графіка» уперше був обґрунтований австрійським музикантом і художником Оскаром Райнером на початку минулого століття. Таке поєднання візуального відображення музичного образу засобами образотворчого мистецтва не втратило своєї актуальності і нині, оскільки стимулює інтерес дітей до мистецтва, сприяє розвитку творчої фантазії, колористичного та інтонаційного мислення.

Малювання і музика є взаємодоповнюючими видами мистецтва, в яких присутні такі поняття, як гармонія, ритм, настрій, почуття, композиційна мова. Недарма існують такі вислови, як: «музичні картини», «композитор малює» тощо. Використання суміжних видів мистецтва передбачає знаходження образно-емоційної схожості у художніх і музичних творах, а також

пошук принципово інших підходів у методиці роботи з художніми матеріалами.

Ефективна організація таких художньо-естетичних занять з дошкільниками значною мірою залежить від професійної майстерності вихователя. Основними вимогами, що постають перед вихователями, є: обізнаність у музичному репертуарі для дітей, орієнтування у змісті та особливостях музичного твору, вміння аналізувати та активізувати емоційну сферу дитини, врахування індивідуальних та вікових особливостей дошкільників, сприяння найкращому вияву власних емоцій та творчої активності у процесі малювання в конкретний образ через створення емоційно-сприятливого, розвиваючого середовища.

На особливу увагу заслуговує також інноваційний прийом «Малюємо словами», який передбачає словесний вияв власного бачення музичного твору, і використання якого значною мірою збагатить процес малювання музики дошкільниками [3, с.450].

Отже, використання методики малювання музики є перспективним напрямом у процесі формування творчої активності дошкільників, оскільки створює умови для самостійного творчого пошуку дітьми шляхів і засобів розв'язання поставленого завдання та сприяє розвитку у них ініціативності та креативного мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р.М. Борщ, Д.В. Самойлик. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 72 с.
2. Рахманова О. К. Музична графіка у вихованні художньо-творчої синестезійності молодших школярів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2017. Вип.21(2). С. 221-232.
3. Тодосієнко Н. Л. Використання методу малювання музики як засобу естетичного розвитку дітей молодшого шкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2011. Вип.34. С. 449-452.

РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК АПЛІКАЦІЇ

*Вікторія ЖЕРЛІЦИНА,
студентка 1 курсу магістерського рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна ЄСЬКОВА
канд.пед.наук, доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)*

Розвиток творчої особистості підрастаючого покоління є пріоритетним завданням дошкільної освіти, що зазначено у Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні та чинних програмах для закладів дошкільної освіти. Так, у Базовому компоненті дошкільної освіти визначається пріоритетна роль дошкільної освіти у формуванні особистості дитини, розвитку її творчих здібностей. Дитина розглядається як цінність, як активна творча особистість [1]. Тому проблема дослідження педагогічних умов, форм, методів, засобів розвитку творчості дітей дошкільного віку в різних видах образотворчої діяльності і набуває особливої актуальності.

Як зазначають дослідники, творчість – це людська діяльність у процесі якої особистість, задовольняючи потреби в реалізації своїх здібностей, створює нові знання, об'єкти, схеми, робить власні «відкриття». Дитяча творчість – це своєрідна сфера дитячого життя, в якій дитина діє і спілкується з дорослими та однолітками та створює щось особисто для себе, своє (Дж. П. Гілфорд, Е. Торренс, О. Донченко, О. Дьяченко, В. Дружинін, В. Куцевол, В. Моляко та ін.) [1; 2].

Відомі психологи та педагоги (Н. Ветлугіна, Л. Виготський, В. Давидов, О. Запорожець, В. Кудрявцев, О. Кульчицька, М. Поддяков та ін.) довели, що творчість яскраво виявляється в дошкільному дитинстві й розвивається у процесі художньо-мовленнєвої та продуктивної діяльності. Одним з видів продуктивної діяльності, що сприяє розвитку творчості є аплікація. Аплікація – це художнє оформлення різних предметів за допомогою прикріплення до основного тла вирізаних декоративних форм з паперу, картону, тканини, природного матеріалу. Аплікація, як вид образотворчої діяльності дошкільників розглядалася дослідниками у різних аспектах: як

засіб розвитку сенсорики, оволодіння технічними вміннями та навичками (І. Гусарова); як декоративний елемент в українських орнаментів (Л. Скиданова, Л. Сірченко); як засіб естетичного та творчого розвитку дошкільників (З. Богатєєва) та ін. На сучасному етапі у освітньому процесі у закладах дошкільної освіти використовуються не лише традиційні види аплікації, а й нетрадиційні, розвивальна значущість яких полягає у тому, що вони надають дитині всі можливості мислити нестандартно, розвивати уважність, дрібну моторику, фантазію, проявляти креативність у створенні сюжетів, образів, самостійність у виборі деталей, оригінальність у власному задумі (Т. Варяхова, Н. Голота, О. Дронова, Л. Комарова, І. Ликова, О. Рогальова, О. Терещенко та ін.) [3].

Мета дослідження: теоретично вивчити та експериментально перевірити найбільш ефективні педагогічні умови розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку в процесі використання нетрадиційних технік аплікації. Для вирішення поставлених завдань було використано комплекс теоретичних, емпіричних, статистичних методів.

Наше дослідження складається із трьох етапів і проводилося в ЗДО з контрольною та експериментальною групами дітей старшого дошкільного віку. На констатувальному етапі було проведено заняття з аплікації на тему «Моя улюблена казка». Результати констатувального етапу засвідчили, що більшість дітей перебувала на середньому і низькому рівнях розвитку творчості. На високому рівні було всього 5% дітей в обох групах. Ці дані підштовхнули нас до здійснення подальшої експериментальної роботи, в ході якої в ЕГ було створено такі педагогічні умови: казковий ігровий простір, спрямований на здійснення ігрової та пізнавальної діяльності дітей, що надавало їм можливість використовувати різні матеріали (папір, тканину, природний, викидний) для створення казкових героїв у вільні години; проведення спеціально організованих занять, тематика яких була пов'язана як з використанням нетрадиційних технік аплікації (обривна, квілінг, модульна, нитяна), так і з інтересами дітей: квіти, тварини, улюблені казкові персонажі тощо. Ми використовували різноманітні методи й прийоми, що сприяли як розвитку практичних навичок роботи з матеріалами, так і творчості дітей, а

саме: ігрові та проблемні ситуації «Допоможи космічним героям», «Створи прикрасу», «Прикрасимо посуд»; ігрові прийоми: «оживлення» матеріалів, казкових героїв; дидактичні ігри: «Подорож до картини», «Запам'ятай і прикрась тарілочку» та ін. Діти придумували, із задоволенням виготовляли свої роботи, виявляли зацікавленість та оригінальність у створенні художніх образів, самостійно використовуючи нові аплікаційні техніки. Наше дослідження ще продовжується, але наші спостереження за діяльністю дітей в процесі використання нетрадиційних технік аплікації показують, що роботи стали різноманітними, з цікавим задумом та оригінальним оформленням.

Отже, використання нетрадиційних технік аплікації дає змогу прищепити дітям любов до образотворчого мистецтва, допомагає краще засвоїти нові знання, сприяє самостійному оволодінню способами зображення та впливає на розвиток творчості дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арапова С. В. Навчання образотворчому мистецтву. Інтеграція художнього та логічного. С-Пб. : КАРО, 2004. 250 с.
2. Естетичне виховання та розвиток дітей дошкільного віку : навч. посіб. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Під ред. Е. А. Дубровської. М. : Видавничий центр «Академія», 2002.
3. Терещенко О. П. Розвиток творчості старшого дошкільника в образотворчій діяльності : навч.-метод. посіб. до базової прогр. розв. дитини дошкільного віку «Я у Світі» / О.П. Терещенко. К. : Світич, 2009. 112 с.

ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга ЗАГОРСЬКА

здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Юлія СЕМЕНЯКО,

к. пед. н., старший викладач кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

Нині надзвичайно гостро стоїть проблема формування комп'ютерної грамотності особистості, у зв'язку з цим абсолютно

очевидна необхідність звернення уваги до дошкільного дитинства, що є найбільш сприятливим періодом активної та продуктивної взаємодії дитини з комп'ютером.

У сучасних умовах розвитку освітньої системи України комп'ютер є своєрідним «інтелектуальним знаряддям», яке дозволяє людині вийти на новий інформаційний рівень. Його в теперішніх умовах слід розглядати як сучасний засіб діяльності дитини дошкільного віку. Комп'ютерні технології покликані стати невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, значно підвищувати його ефективність. Тому рівень комп'ютеризації разом з методичним забезпеченням освітнього процесу є вирішальним показником оцінювання дієздатності сучасного закладу дошкільної освіти.

Поняття «комп'ютерна грамотність» розглядається в структурі інформаційної компетентності – одного з видів ключових життєвих компетентностей сучасної людини (Ж. Делор) – та визначається як один з видів базової умілості, що ґрунтується на знаннях про персональний комп'ютер, програмне забезпечення та інформаційно-комунікаційні технології й зумовлює свободу та результативність дій в організованому інформаційному середовищі. Дефініція «основи комп'ютерної грамотності» щодо дітей дошкільного віку розуміється науковцями (Ю. Семеняко, Ю. Горвіц, Т. Фадєєва та ін.) як початковий (елементарний) рівень комп'ютерної грамотності, який забезпечує результативне використання персонального комп'ютера на основі виконання певних дій (маніпуляцій) [3].

Мета статті – проаналізувати програмно-методичне забезпечення формування основ комп'ютерної грамотності для дітей дошкільного віку.

Орієнтири комп'ютерної грамотності дошкільників знайшли своє відображення у Базовому компоненті дошкільної освіти та у комплексних освітніх програмах розвитку і виховання дітей. Так, значним нововведенням в оновленій редакції Базового компонента дошкільної освіти України є наявність у варіативній складовій освітньої лінії «Комп'ютерна грамота». Результатом освітньої роботи є формування у дітей інформатичної компетенції, яка передбачає: обізнаність із комп'ютером, способами керування ним у процесі виконання ігрових та навчально-розвивальних програм,

здатність розуміти і використовувати спеціальну термінологію; вміння дотримуватись правил безпечної поведінки під час роботи тощо. Однак вважаємо, що діти-випускники закладу дошкільної освіти також мають вміти працювати з інформацією, адекватно сприймати й оцінювати її, критично осмислювати на основі моральних та культурних цінностей. Однак жодну з цих навичок не розвиває освітня лінія «Комп'ютерна грамота» БКДО, а вони, на нашу думку, набагато важливіші, ніж уміння працювати з комп'ютером.

У програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» розкрито значення та можливості використання комп'ютера для розвитку мислення дітей. У розділі «Дошкільник і комп'ютер» програми подано обґрунтування необхідності ознайомлення дітей з інформаційно-комунікативними технологіями (ІКТ) та їх значенням в житті суспільства, розглянуто відповідні вікові можливості дітей старшого дошкільного віку, визначено загальні завдання цієї роботи [1]. Відповідно до вимог програми розвитку «Я у Світі» комп'ютер повинен стати в дошкільному навчальному закладі ядром розвиваючого предметного середовища. Він розглядається не як окремий навчальний, ігровий пристрій, а як універсальна інформаційна система, здатна з'єднатися з різними напрямками освітнього процесу, збагатити їх і докорінно змінити розвиваюче середовище закладу дошкільної освіти в цілому.

У програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» відсутні спеціально виокремлені завдання з формування основ комп'ютерної грамотності. Проте, серед них виокремлюються такі, що є фундаментом для виховання культурного медіакористувача. Наприклад: дати уявлення про сучасні засоби зв'язку: поштовий, електронний, про їх призначення та принципи дії; про засоби масової комунікації (телебачення, радіо, газети, журнали); розповідати дітям про мету реклами, джерела рекламування товарів і види реклами, вчити рекламувати товар; формувати розуміння вироблених правил, знати, що їх треба дотримувати; розвивати вміння висловлювати своє ставлення і давати оцінку творам, картинам, мультфільмам, вчинкам; вчити розуміти моральний зміст подій [2].

Комплексна освітня програма «Дитина в дошкільні роки», на відміну від інших програм, має в освітній лінії «Особистість

дитини» розділ «Інформаційна культура». Змістом і завданнями освітньої роботи є: розширення уявлень про джерела інформації, яку використовують представники різних професій, їхнє порівняння; визначення наслідків недостатності інформації, передавання неправдивої інформації і втрати інформації для представників різних професій та в різних ситуаціях повсякденного життя. Формування уявлень дітей про способи убезпечення від неправдивої інформації, способи захисту інформації, найпростіші способи перевірки надійності інформації. Учити перевіряти надійність інформації доступними способами, порівнювати різні способи її передавання і зберігання, визначити їхню ефективність та надійність у різних ситуаціях повсякденного життя. Сприяти усвідомленню того, що масова інформація відрізняється від іншої, вчити особливостям її використання [2].

У програмі «Дитина» представлено розділ «Комп'ютерна грамота», що відповідає варіативній частині БКДО. Серед освітніх завдань визначаються такі, що розкривають зміст роботи з ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з сучасними комп'ютерними технологіями. Зокрема: сформувати уявлення про комп'ютер як сучасний технічний засіб роботи і навчання, сфери його застосування (освіту, медицину, виробництво тощо); ознайомити з зовнішнім виглядом персонального комп'ютера, його основними частинами, їх функціональним призначенням; ознайомити з назвами програм, в яких працює дошкільник (Word, Paint, Windows Media тощо), ознайомити з правилами поведінки у комп'ютерно-ігровому комплексі та правилами роботи за комп'ютером; навчити виконувати гімнастику для очей; сприяти усвідомленню негативних наслідків неправильного застосування комп'ютерних технологій тощо.

Отже, на сьогоднішній день не підлягає сумніву, що до вступу до школи у дітей мають бути сформовані основи комп'ютерної грамотності – це вимога життя в сучасному інформаційному суспільстві. Проаналізовані програми для роботи з дітьми дошкільного віку переконливо доводять не тільки можливість, але й доцільність використання комп'ютера, а, також визначають особливу його роль в розвитку інтелекту і особистості дитини у цілому. Проте, як і будь-яка техніка, він не є самодостатнім, і тільки у взаємодії педагога (вихователя), дитини і комп'ютера можна

досягти позитивного результату. Те, яку мету ставить перед собою вихователь, якими шляхами домагається її досягти, визначає й той вплив, який спричиняє комп'ютер на дитину. Подальші наукові розвідки спрямовуємо на дослідження готовності вихователів до використання комп'ютера в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Семеняко Ю. Б. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції у закладах дошкільної освіти : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Київ : 2019. 302 с. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/Semenyako_dis.pdf.
3. Фадєєва Т. О. Інформатизація навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу. Наукові записки серія: педагогічні науки. Випуск 109. С. 152-159.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА МЕТОДИКОЮ КАРЛА ОРФА

*Катерина ЗАДЕСЕНЕЦЬ,
студентка 2 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Світлана БАКАЙ,
канд.пед.наук, доцент (ХНПУ)*

Невід'ємним складником сучасного освітньо-розвивального середовища дошкілля є естетичне виховання, зокрема музичне виховання. Його спрямування на опанування підростаючим поколінням національним культурним досвідом співвідноситься з доктринальними положеннями Закону України «Про дошкільну освіту», Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Концепції національного та дошкільного виховання, Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти. Найбільш органічно цей процес відбувається у практиці дошкільного музично-естетичного виховання.

Дослідження музичних здібностей, пошук шляхів і методів їх формування й розвитку здійснено вітчизняними (О. Коваль,

О. Лобова, В. Макаров, Л. Масол, Е. Печерська, О. Ростовський) та зарубіжними (Е. Жак-Далькроз, З. Кодай, М. Монтессорі, К. Орф, Ш. Судзуки, Б. Трічков) вченими-педагогами. Окремі аспекти досліджуваної проблеми дістали втілення в наукових працях у ракурсі загально-музичного (Е. Абдуллін, О. Апраксина, Г. Падалка, О. Рудницька, Г. Тарасенко), музично-творчого (А. Козир, А. Кречківський, М. Лазарєв, Н. Фоломєєва), музично-естетичного (А. Щербо, О. Щолокова), зокрема на народній основі (А. Авдієвський, І. Бех, А. Болгарський, І. Зязюн, А. Іваницький), виховання. Особливості розвитку музичних здібностей дітей дошкільного віку досліджували А. Арісменді, Г. Артоболевська, Н. Ветлугіна, О. Запорожець, М. Михайлова, С. Науменко, О. Радинова, К. Тарасова. Проблема збагачення змісту музичного виховання дошкільників набула подальшого розвитку в працях В. Верховинця, О. Кононко, Т. Науменко, С. Русової, В. Шацької, А. Шевчук.

Мета статті розкрити особливості формування музичних здібностей дошкільників за методикою Карла Орфа та надати практичні рекомендації з музичного виховання дітей дошкільного віку у закладах дошкільної освіти. Слід також зазначити, що проблема музичних здібностей дітей дошкільного віку нерозривно пов'язана з обґрунтуванням організаційно-методичних засад, що забезпечують їх формування, під якими нами розуміється: організація навчально-виховного процесу, що передбачає органічне поєднання колективної, групової, індивідуальної форми роботи та використання різних методів музичного виховання й навчання; застосування на кожному етапі роботи різновидів музичної діяльності; свідоме обмеження навчального матеріалу вітчизняними музичними творами; створення природного музично-ігрового середовища, що відповідає інтересам і потребам дітей різного віку; моделювання в музично-ігровій формі реальних життєвих ситуацій, взаємин дошкільників та дорослих; систематичне спонукання малят до пошуково-творчої музичної діяльності й самовираження в ній.

Саме тому, у нашій роботі, ми зупинимось більш детально на методиці К. Орфа з музичного виховання дітей. «Добри́ва зба́гачують землю і дозво́ляють зерна́м пророс́ти, і точно́ так само

музика пробуджує в дитині сили і здібності, які інакше ніколи б не розцвіли» - так вважав Карл Орф [1].

Німецький педагог і музикант Карл Орф розробив систему комплексної музичної діяльності, яка будується на інтеграції руху, співу та гри на спеціально створених ударних музичних інструментах. У результаті його експериментальної музично-педагогічної діяльності було створено посібник з музичного виховання «Шульверк». Залучення до музики, на думку педагога, повинно ґрунтуватися на активній творчій діяльності, що приносить радість і задоволення. Велика увага приділяється музично-ритмічному вихованню. Воно здійснюється в русі, гри на елементарних музичних інструментах, в мелодійній декламації. Значимість набуває слово, як елемент мови та поезії, його метрична структура, мелодико-інтонаційне звучання. Це не тільки окреме слово, але і рими, прислів'я, приказки, дитячі лічилки, дражнилки тощо.

К. Орф вніс неоціненний внесок в область дитячого музичного виховання. Вже в молоді роки, в період заснування ним у Мюнхені школи гімнастики, музики і танцю Орф був одержимий ідеєю створення педагогічної системи. В її основі є імпровізація, вільне музикування дітей у поєднанні з елементами пластики, хореографії, театру. К. Орф говорив: «Ким би не стала надалі дитина, завдання педагогів виховувати в ній творчий початок, творче мислення ...Прищеплені бажання і вміння творити позначаться в будь-якій сфері майбутньої діяльності дитини» [1].

Свою систему музичного виховання Карл Орф створював, враховуючи досвід педагогів-попередників: це Ганс Негелі, швейцарський педагог-практик, який довів, що в основу музичного розвитку має бути покладено виховання ритмічного початку; Йоганн Готфрід Гердер, який стверджував, що музика, слово і жест у їх взаємозв'язку відкривають новий шлях для художньої творчості; Еміль Жан Далькоз, створив систему музично-ритмічного виховання та інші. Ідея К. Орфа полягає в тому, що в основі навчання лежить «принцип активного музикування» і «навчання в дії», на думку педагога-музиканта, дітям потрібна своя музика, спеціально призначена для музикування на початковому етапі. В початковій музичній освіті має бути повно позитивних емоцій і радісного відчуття гри. Комплексне навчання музиці на

занятті надає дітям широкі можливості для творчого розвитку здібностей.

Слід визначити основні принципи методики Карла Орфа:

1. Самостійне творіння дітьми музики і супроводу до руху, хоча б в самій скромній формі.

2. Навчання дітей гри на простих музичних інструментах, що не вимагає великої праці і дає відчуття радості та успіху. З цієї метою Орф придумав деякі прості інструменти і використовував уже існуючі. Головний інструмент дитини – її руки і ноги. Дитина вільно пробує плескати, тупотіти, клацати, шльопати.

3. Колективність занять дітей дошкільного віку. Мінімальна група з двох учасників, кожному з яких забезпечено рівноправну участь у відтворенні або імпровізаційному оформленні п'єси. Максимальна кількість учасників групи не обмежена, тобто для такого музикування переповнені дошкільні групи.

4. Надання дітям відомої волі на заняттях: можливості плескати, тупотіти, рухатися.

5. Приділення з перших днів уваги диригуванню, з тим щоб кожна дитина могла керувати виконанням.

6. Робота зі словом, ритмізація текстів, мовна основа якої імена, лічилки, найпростіші дитячі пісні. Окрім музичних цілей, виховується підсвідоме відчуття гармонійності і стрункості рідної мови.

7. Розуміння дошкільником імпровізаційним шляхом значення інтонацій при виборі найбільш точної для даного контексту. З інтонації виникає ладова конструкція і потім - перехід до п'яти-звукоряду.

8. Музикування у межах п'яти-звукоряду протягом як мінімум одного навчального року, а можливо і довше. Органічне існування дитини в п'яти-звукоряді забезпечує м'яке входження в звукоряд [1, 2].

Суть системи Карла Орфа – розвиток вільного, не застереженого умовностями сприйняття і ставлення до музичного мистецтва. Пройшовши через власну творчість, дізнавшись закони елементарної музики, можна припустити, що слухач буде підготовлений до спілкування з музичною культурою в цілому, куди він увійде як невід'ємна її частина. Це в якійсь мірі гра, але це ще й праця, тому прищеплене бажання трудитися, вихована

потреба у власній творчості будуть потім перенесені на більш широкі сфери діяльності.

Педагогічні проби К. Орфа привели до створення «Шульверка» (SCHULWERK) - посібника з музичного виховання дітей [3]. Werk походить від слова wirken - діяти і націлює на активну дію, власне «формування» музичного матеріалу, співтворчість (термін «Schulwerk» - німецьке слово, що означає «шкільна робота»; музика є основою і з'єднує разом рух, спів, гру і імпровізацію). Враховуючи цей акцент, можна зробити висновок, що «Шульверк» - це п'єси-моделі, створені талантом великого майстра на основі народного матеріалу і призначені для того, щоб стимулювати музичну творчість дітей, обдарованих і менш здібних, викликати до життя дитяче музикування, в першу чергу колективне.

У відомому сенсі це ріднить «Шульверк» з народним музикуванням, учасники якого нерідко продовжують колективно творити на основі вже створеного і вносять в рамки загальноприйнятих щось своє. Основним призначенням «Шульверка» є первинне залучення всіх дітей до музики, незалежно від їх талантів. Спроби створення «Шульверка» почалися ще в середині 20-х років, в період розквіту німецької музично-педагогічної думки. В обстановці реформ в 1931 році був створений перший варіант «Шульверка». Через майже два десятиліття з'явилася друга версія «Шульверка». І якщо зміст першої концепції можна охарактеризувати словами: «З руху - музика, з музики - танець», то в «Шульверке» 50-х років Карл Орф також виходячи з ритму, спирається не тільки на основу руху і гри на музичних інструментах, але, перш за все, на мову, музичну декламацію і спів [1].

Записані п'єси «Шульверка» не можна розглядати як твори мистецтва, призначені для концертного виконання. Це моделі для музикування та вивчення стилю елементарної імпровізації. Елементарна музика призначається не для відтворення, а для творчого самовираження дітей. К. Орф був проти раннього обмеження музичного слуху дитини рамками класичної музики та мажорно-мінорній гармонії. Це було головною турботою Орфа: виховати «відкритий світ» слух і смак, не замикати дитину в колі європейської музичної класики 18-19 століть. Карл Орф був

переконалий, що для дітей потрібна своя особлива музика, спеціально призначена для музикування на початковому етапі. Вона повинна бути доступна для переживання в дитячому віці і відповідати психіці дитини. Це не чиста музика, а музика нерозривно пов'язана з мовою та рухом: співати й одночасно пританцьовувати, викрикувати дражнилку і чим-небудь дзвеніти. Чергувати мову та спів для дітей так само природно, як і просто грати.

Дитяча елементарна музика будь-якого народу генетично пов'язана з промовою і рухом. Її Орф назвав елементарною музикою і зробив основою свого «Шульверка». Діти повинні не тільки слухати і відтворювати складену іншими музику, але і в першу чергу створювати і виконувати свою дитячу елементарну музику. Ось чому антологія Карла Орфа називається «Шульверк. Музика для дітей». Карл Орф створює для музичного виховання дітей спеціальний комплект інструментів, так званий «Орфовський набір». У «Шульверке» відразу впадає у вічі велика кількість ритміко-мовленнєвих вправ на нових інструментах: ксилофони, металофони, блокфлейти, літаври тощо[1].

Різноманітність шумових інструментів, які використовуються на Орф-заняттях (уроках), важко навіть перерахувати: трикутники, бубонці і дзвіночки, браслети з дзвіночками, пальчикові тарілочки, бубни і тамбурини, дерев'яні коробочки, ручні барабани і бонго, литаври, ручні тарілочки і багато інших їхніх різновидів, які є в достатку у кожного народу. Чарівна краса звучання орфівських інструментів приваблива для дітей, що дає можливість педагогу з першого заняття привернути їх увагу до різноманітності світу звуків: яскравих і тьмяних, прозорих і оксамитових, хрустких. Адже знайомство з різними звуками повинно бути першою сходинкою дитини у світ музики. Інтерес дітей до орфівських інструментів невичерпаний. Інструментарій Орфа дозволяє музикувати всім. Це його головне педагогічне досягнення. У музично-педагогічній системі Карла Орфа тлумачення слова «музика» не обмежене вузькими рамками поняття «класична композиція». Елементарна музика - це гра звуками дитячих музичних інструментів, людського тіла, шумами предметного світу і природи. Різноманітність звуків, тембрів і фарб приймається як «звуковий космос», з якого народжується музика. Дуже важливу увагу в концепції К. Орфа

приділяється музикуванню з акомпанементом - «звучання жестів». Звучні жести - це ігри звуками свого тіла: удари, притопування ногами, клацання пальцями тощо. Ідея використовувати в елементарному музикуванні ті інструменти, які дані людині самою природою, була запозичена Орфом у неєвропейських народів і відрізняється універсальністю, важливою для масової педагогіки. Спів і танці з акомпанементом, звучання жестів дозволяє організувати елементарне музикування в будь-яких умовах, за відсутності інших інструментів.

Таким чином, головною метою музичного виховання за системою К. Орфа є формування творчої особистості дитини. Робота з розвитку почуття ритму триває в процесі опанування дітьми різних видів діяльності, не тільки на музичних і фізкультурних заняттях, але й заняттях із малювання, конструювання, аплікації, розвитку мовлення, у ході рухливих, хороводних, дидактичних ігор та ігор драматизацій. Систематичне використання на музичних заняттях методики Карла Орфа поступово дає дуже позитивні результати в збагаченні духовного світу дитини, розвитку її творчих та музичних здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова А. «Шульверк» Карла Орфа як система розвитку музичного слуху дитини. Теорія та Методологія. 2012. с. 66-72
2. Вишневський О. І. Сучасне українське виховання : Педагогічні нариси. Львів, 1996.

ФОРМУВАННЯ ЗАЦІКАВЛЕНОГО СТАВЛЕННЯ ДО КНИГИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ОДНА ІЗ ЗАСАД ЗАКЛАДАННЯ ПЕРШООСНОВ ЇХ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ СІМ'Ї

*Ірина ІСАЄВА,
студентка 3 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Юлія ДОЛЯ,
старший викладач (ХНПУ імені Г.С. Сковороди)*

Сучасна педагогічна наука і практика розробляє принципово нові підходи до збереження і розвитку культурного та інтелектуального потенціалу українського суспільства.

Збереження і трансляція культурних надбань втілюється в культурному розвитку кожної людини, у вихованні її культурної особистості.

Аналіз наукових джерел показав, що проблема пошуку практичних методів активізації загальнокультурного виховання дошкільників знайшла висвітлення в працях багатьох дослідників (Л. Артемова, А. Богуш, З. Борисова, Н. Гавриш, О. Кононко, В. Кузьменко, К. Крутій, Н. Кудикіна, С. Ладивір, Т. Піроженко, З. Плохій, Т. Поніманська та інші). Окремі аспекти зазначеної проблеми, пов'язані, зокрема, із формуванням світоглядних і ціннісних уявлень у дітей, досліджували науковці І. Бех, Л. Бутенко, І. Зязюн, І. Куліковська, С. Нечай, О. Сидельникова, Л. Шелестова та інші. У контексті нашого дослідження вона вирішується шляхом долучення дитини до читання в умовах сім'ї.

Важливе місце у формуванні першооснов культури особистості дітей дошкільного віку посідає дитяча література. Книга впливає на емоційну сферу дитини, формує її почуття, здатність дивуватись, співчувати, виховують потребу в пізнанні. А все це, без сумніву, вкрай важливо для загальнокультурного розвитку особистості.

Дитяча література як специфічний засіб образного пізнання світу має чимало особливостей. Її розвиток зумовлено впливом педагогічної практики. Її читач має об'єктивно небагатий життєвий досвід, відповідні пізнавальні інтереси і естетичні смаки. У спілкуванні дитини з книгою майже немає прагматизму, натомість дуже багато емоцій. Кожне дитяче видання має впливати на свого читача й змістом, й легкістю викладу, виразністю мовностилістичної форми, цікавим ілюстративним вирішенням, кольором, матеріальним втіленням.

Прийнято вважати, що дитина готова до зустрічі з книгою вже у дворічному віці. (Зрозуміло, що перші контакти малої дитини з книгою відбуваються за посередництва батьків). Спочатку дитина грає з книжкою як із іграшкою. У два-три роки вона вже усвідомлено гортає сторінки, коментує зображене на ілюстраціях, а також повторює фрагменти почутого, які запам'яталися під час читання книжки дорослим – в такий спосіб дитина імітує читання.

У віці від трьох до п'яти років ставлення дитини до книги суттєво змінюється. На цей період припадають перші спроби

самостійного читання. Поступово читання усвідомлюється як особливий вид дозвілля, якому діти при належній підтримці батьків віддаються залюбки.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, опитування вихователів і батьків, власного досвіду нами вироблені і сформульовані наступні рекомендації.

Читати з дитиною кожного дня (навіть при тотальній зайнятості батьки завжди можуть віднайти час, аби прочитати дитині хоча б невеликого віршика). Запровадити і відзначати у сім'ї «День улюбленої книги». Використовувати метод читання із продовженням (очікування продовження підігріватиме у маленького читача бажання дізнатися, що буде далі). Дарувати книги дитині, дарувати разом із дитиною книги іншим дітям. Стимулювати потяг дитини до книги наявністю у домі бібліотеки і власним прикладом батьків, які систематично читають. Правильно обирати момент для читання, звертатися до книги саме тоді, коли дитина сама цього забажає. Всіляко залучати дитину до місць, пов'язаних із книгами – відвідувати з нею бібліотеки, книгарні, книжкові виставки тощо. Обирати для дитини тільки якісні за змістом і за поліграфічним виконанням книги. Для маленької дитини мають значення найдрібніші деталі розпочинаючи з комфортного для сприйняття шрифту і закінчуючи ілюстраціями. Відштовхнути дошкільника від книги можуть незрозумілі її тексти. Наприклад, у книзі [1, 35] є така загадка:

«Завертіло, закрутило пил, соломку, пух,
Знизу – шило-мотавило, знизу – капелюх».

Відповідь – вихор. Зазначимо, що таку загадку відгадає навіть не кожний дорослий.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що першооснови загальної культури особистості закладаються саме у дошкільному дитинстві, коли відбувається усвідомлення розмаїття картини навколишнього світу. Дитяча книга є ефективним засобом активізації процесу формування першооснов загальної культури, здійснюючи вплив на особистість специфічними для кожного виду літератури засобами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Храпач Г. Я. Загадки: Для малят/ Г. Я. Храпач. – 1995. 64 с.

ДИТЯЧИЙ ДИЗАЙН ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна КАРАЦЮБА,
студентка 1 курсу факультету дошкільної освіти
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
Науковий керівник: Марія ЧЕРНЯВСЬКА,
канд. пед. наук, доцент (ХНПУ імені Г.С. Сковороди)

Важливою складовою гармонійного розвитку особистості є її естетична вихованість, яка передбачає певний рівень сформованості естетичного сприймання, смаку, розвитку пізнавальної, емоційно-почуттєвої сфери та художньо-творчих здібностей. У цьому аспекті актуалізується потреба у створенні найбільш сприятливих умов для залучення дітей дошкільного віку до світу прекрасного, формування їхньої художньо-естетичної компетентності. Серед різноманітних видів художньо-естетичної діяльності дошкільників на особливу увагу заслуговує дитячий дизайн, метою якого є розвиток практичних умінь і навичок у галузі художнього конструювання. Дизайнерська діяльність – це творчий процес, пов'язаний з послідовним проектуванням етапів здійснення ідей і ідеального перетворення об'єкту [3, с. 1].

Питання дитячого дизайну вивчали О. Гевко, Н. Конишева, С. Матвієнко, Г. Пантелєєв, О. Яригіна та інші освітяни. У своїх працях вони висвітлюють вплив дизайнерської діяльності на розвиток особистості дитини, обґрунтовують різноманітні його види. Дослідження науковців спрямовуються на пошук нових засобів і форм дизайнерської діяльності дітей, зокрема й засобами нетрадиційних технік. Одночасно з'являється необхідність в уточненні та обґрунтуванні особливостей планування та організації дизайнерської діяльності дошкільників, визначенні педагогічних умов, що сприятимуть у повній мірі естетичному вихованню дошкільників.

Слід відзначити, що дитячий дизайн справляє великий вплив на розвиток уяви, проектного та креативного мислення дітей, збагачує їх естетичними враженнями від спільної діяльності над створенням творчого продукту. Також у дітей реалізується природне бажання облаштовувати ігрові кімнати і будиночки,

моделювати і конструювати сувеніри, прикраси, одяг для ляльок, костюми і декорації до дитячих свят і спектаклів, створювати іграшки, меблі, посуд тощо [2, с. 39]. Усі дизайнерські вироби, які виготовляє дошкільник, можна розглядати як проектну діяльність, оскільки вже в нескладних аранжуваннях дитина планує певний результат [1, с. 27].

Значна роль у цьому процесі відводиться вихователю, який має ознайомлювати дошкільників із різноманітними художніми матеріалами виробів, способами створення елементарних композицій і художніх виробів та відповідного їх прикрашання. У ході дизайнерської діяльності увагу дітей необхідно спрямовувати на естетичний компонент продукту дизайн-творчості, який має характеризуватися охайністю, старанністю, оригінальністю, естетичною привабливістю. Важливим є, щоб дитина виявляла художньо-естетичний смак: відчуття кольору, ритму, форми й композиції, надавала своєму виробу виразність [3, с. 5]. Набуваючи досвід дизайну, діти повинні усвідомлювати практичну спрямованість естетичних об'єктів у побуті закладу дошкільної освіти, відчувати своє співавторство і особистий внесок у створенні естетичного середовища.

Таким чином, дитячий дизайн, як вид художньо-конструктивної діяльності, є важливим засобом формування художньо-естетичної компетентності дошкільників. Отримані естетичні враження у навколишньому середовищі знаходять творчий дизайнерських вияв у художній діяльності дітей, у створенні творчих образів. Стимулюючи дошкільників до естетичного сприймання світу і мистецтва, вихователі активізує потребу у подальшій творчій самостійній діяльності дітей, і цей процес є взаємообумовленим і взаємодоповнюючим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гевко О. Планування та організація дизайнерської діяльності дошкільників засобами нетрадиційних технік малювання. *Молодь і ринок*. 2016. № 7 (138). С. 27-32.
2. Паласевич І. Засоби формування художньо-естетичної компетентності старших дошкільників. *Молодь і ринок*. 2018. № 10 (165). С. 35-40.
3. Цюпак І. М. Конструювання як складова дитячого дизайну. Базова програма «Я у світі»: методичні рекомендації для вихователів ДНЗ / упоряд. О. Б. Полєвікова. Х. : Вид. група «Основа», 2010. С. 252-258.

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ STREAM-ОСВІТИ

Ганна КИЦЬ,

*студентка 4 курсу факультету дошкільної освіти та музичного
мистецтва КЗВО «Луцький педагогічний коледж»*

Волинської обласної ради

Науковий керівник: Алла БУБІН,

канд. пед. наук

Стратегічні напрями розвитку первинної ланки освіти передбачають реалізацію інтегративного підходу у навчанні дітей дошкільного віку. У концепції STREAM-освіти закладено значний потенціал для інтеграції знань з різних галузей. У Новому Державному стандарті дошкільної освіти однією з важливих компетентностей виокремлено логіко-математичну, яка має продовження в освітньому процесі Нової української школи.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема формування логіко-математичної компетентності досліджувалася різними науковцями (Н. Баглаєва, Л. Зайцева, В. Старченко та ін.). Результати міжнародного дослідження PISA свідчать про недостатній рівень математичної грамотності (mathematical literacy) українських школярів у порівнянні з європейськими, що, на нашу думку, зумовлює необхідність формування логіко-математичної компетентності дітей, починаючи з дошкільного віку.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність запропонованої системи роботи щодо формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз психолого-педагогічної літератури); емпіричні (спостереження, вивчення продуктів діяльності, педагогічний експеримент).

У першому розділі ми здійснили аналіз психолого-педагогічної літератури щодо формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку. У науковому дослідженні ми керувалися визначенням поняття компетентність, поданим у Законі України «Про освіту». Поняття «логіко-

математична компетентність» визначає у дослідженнях В. Старченко зауважує, що компетентність передбачає сформоване вміння розмірковувати, доводити правильність власних суджень.

Л. Зайцева визначила трикомпонентну структуру логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку: мотиваційний компонент – ставлення дитини до математичної діяльності, виявлення пізнавального інтересу, розуміння значущості математики у житті дитини; змістовий компонент – оволодіння математичними знаннями у межах освітньої програми; дійовий компонент – оволодіння процесуальними, конструктивними, контрольно-оцінювальними діями [2, с. 188].

Оскільки компетентність це інтегративна властивість особистості, актуальним вважаємо використання STREAM-освіти, провідним принципом якої і є інтеграція, яка передбачає формування уявлень та вмінь дітей у галузях природничих наук, технологій, читання та письма, інженерії, мистецтва, математики; акцентує увагу на вивченні точних наук, виховує культуру інженерного мислення [1, с. 7]. Для STREAM-освіти особливе значення має розробка інтегрованих освітніх програм. Так, Міністерство освіти і науки України у 2020 році схвалило для використання у закладах дошкільної освіти альтернативну програму формування культури інженерного мислення у дітей передшкільного віку «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» [3].

У другому розділі ми описали етапи експериментального дослідження щодо виявлення рівнів сформованості логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку на базі закладу дошкільної освіти № 40 м. Луцька, який залучено до проєкту «Сприяння освіті» в рамках Меморандуму про взаєморозуміння між МОН України та фондом LEGO Foundation (Королівство Данія).

Для виявлення рівнів сформованості логіко-математичної компетентності нами були визначено критерії і показники відповідно до складових: мотиваційної, пізнавальної, діяльнісної.

Для визначення рівня розвитку мотиваційної складової логіко-математичної компетентності ми організували спостереження за дітьми під час діяльності, організованої вихователем та під час самостійної діяльності дітей, в якій вони виявляли здатність

розв'язувати інтелектуальні та практичні завдання логіко-математичного змісту.

Для виявлення рівня когнітивної складової логіко-математичної компетентності ми запропонували дітям виконати два діагностичних завдання. «Що зайве?», «Назви зайве слово». Наприклад, під час виконання завдання «Що зайве?» ми пропонували ряд 1,2,3, ромб та куля, цеглинка, куб, круг. Для оцінки рівня сформованості діяльнісної складової логіко-математичної компетентності ми використали діагностичне завдання «Склади панно» (модифікація методики Н. Кушнір). Узагальнивши дані складових ми виявили, що у більшості респондентів переважав середній (48%) та низький (28%) рівні сформованості логіко-математичної компетентності, що свідчить про необхідність проведення системи роботи з підвищення їх показників.

Реалізація мети та завдань дослідження зумовили необхідність розробки системи роботи з формування логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами STREAM-освіти. Ми збагачували та урізноманітнювали пізнавально-ігровий центр сучасними дидактичними матеріалами з математики, логіки, сенсорики (наборами LEGO Education, дарами Ф.Фребеля), які мають потужні пізнавальні можливості та відносяться до технологій компетентнісно орієнтованого навчання й використовуються практиками усіх розвинених країн світу як компонент STEM (STREAM)-освіти.

До етапів формування логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами STREAM освіти відносимо мотиваційно-орієнтаційний, пізнавально-збагачувальний, діяльнісно-творчий, за якими ми проводили дослідження.

З метою формування позитивної мотивації дітей старшого дошкільного віку були використані такі методи та прийоми: бесіди, ігрові методи, демонстрація схем, малюнків; методи долаття перешкод, схвалення та заохочення. Ми пропонували дітям вирішувати головоломки, логічні вправи з наборами LEGO, дарами Ф.Фребеля. До прикладу, створили освітню ситуацію «Дивуй», яка передбачала наведення незвичайних фактів або неймовірних історій, наприклад «Вирости урожай з цеглинок LEGO».

Пізнавально-збагачувальний етап мав на меті поглиблення, систематизацію та закріплення знань з математики, підтримку пізнавального інтересу дітей. У своїй роботі ми використовували інтегровані заняття, заняття-подорожі «Подорож до математичного острова Фребеленд» з використанням дарів Ф. Фребеля, заняття-дослідження «Де навколо бачимо римські цифри?», «Знаходимо схожі римські цифри», освітні ситуації «Як позначити нічого», «Якими бувають геометричні фігури», «Цифри різні – кількість однакова»; організовували дослідницько-пошукову діяльність.

Зазначимо, що велике зацікавлення викликав діалог-дослідження «Кількість – звичайний запис числа – римські цифри». Для дітей відкриттям було те, що цифри можна позначити по-іншому. Вони зображували цифри за допомогою пальців, природних матеріалів, LEGO цеглинок, кольорових лічильних паличок Ф. Фребеля, зіставляли кількість із записом числа арабськими цифрами та римськими.

Діяльнісно-творчий етап передбачав оволодіння дітьми практичними навичками математичної діяльності. Так, ми провели заняття «Міст для пішоходів та транспорту», яке об'єднувало усі компонентів STREAM-освіти: engineering – літи добирали цеглинки LEGO за відповідними параметрами величини (для опор, перекриття, проїжджої частини, для пішохідних доріжок), планували способи використання для різних частин конструкції; mathematics – обирали та підраховували необхідну кількість цеглинок для побудови мосту; technology – визначали основні етапи будівництва моделі мосту (опори, перекриття та ін.); art – продумували естетичний вигляд споруди; reading – складали описову розповідь міст. На даному етапі ми створити умови для поступового переходу дітей від дій під керівництвом дорослого до самостійних, надаючи можливість пошуку оптимальних шляхів розв'язання пізнавальних і практичних завдань.

Для перевірки ефективності запропонованої системи роботи щодо формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку проведено контрольний етап, на якому ми використовували ті ж діагностичні методи, що і на констатувальному етапі. Ми визначили такі рівні сформованості логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного

віку: низький – 20 %, середній – 44 %, високий – 36 %. У результаті проведеного дослідження ми констатували позитивну динаміку рівнів сформованості логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Зазначимо, що високий рівень зріс на 12 %, а середній та низький відповідно зменшилися на 4 % та 8 %.

Отже, запропонована система роботи щодо формування логіко-математичної компетентності засобами STREAM-освіти з використання наборів LEGO та дарів Ф. Фребеля сприяла розвитку пізнавального інтересу до математичної діяльності, оволодінню математичними знаннями, вмінню застосовувати їх у різних видах діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крутій К., Стеценко І. STREAM-освіта: розвиваємо критичне мислення дошкільнят. *Дошкільнє виховання*. 2020. № 3. С. 3-8.
2. Ляпунова В. А., Добровольська Л. П., Жейнова С. С., Городнича С. В. Сутність та необхідність математичного розвитку особистості на етапі дошкільного дитинства. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Випуск 26. С. 185-190.
3. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників / наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ ЛПІС ЛТД, 2018. 146 с.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ АРТПЕДАГОГІКИ

Евеліна КОВАЛЬ,
студентка 3 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Ірина ЛАРИНА,
к. п. н., доцент (ХНПУ)

Актуальність знань щодо процесу формування комунікативних навичок в дошкільнят визначається завданнями особистісно-орієнтовного виховання, створенням оптимальних умов для найповнішого розкриття їхніх потенційних можливостей як суб'єктів спілкування та предметно-практичної діяльності. Ще в дошкільному віці міжособистісні відносини дітей набувають більшої сталості й диференційованості, а це позначається на закріпленні індивідуального стилю мовленнєвої поведінки, формує індивідуальний стиль спілкування на все життя.

Аналіз наукової літератури показує що інтерес дослідників до комунікативного розвитку дитини пояснюється значущістю становлення в людині психічних функцій і процесів, формування особистості в цілому (Л. Божович, Л. Виготський, Я. Коломинський, Г. Костюк, М. Лісіна, Д. Петровський та ін.). Структура мовленнєвої взаємодії дитини з навколишнім світом передбачає наявність тих основних психологічних компонентів особистісного утворення, які належать до мотиваційно-цільового боку комунікативної діяльності: потреб, настанов та ціннісних орієнтацій, пов'язаних із налагодженням контакту.

Проблема комунікативних взаємодій дошкільників вимагає пошуку нових засобів їх формування, одним з яких може стати артпедагогіка. Сучасні педагоги і психологи (В. Анісимов, Г. Залеський, Л. Уфимцева, Н. Осипова) розглядають артпедагогіку як новий напрям в педагогічній науці, що базується на трьох галузях наукового знання: педагогіці, психології і мистецтва. Саме використання мистецтва виступає засобом гармонізації емоційного та психічного стану дитини, впливає на етично-моральні, естетичні, комунікативні основи особистості, сприяє соціокультурній адаптації, дозволяє більш глибоко пізнати внутрішній світ кожної дитини, відчутти її неповторність, визначити головні потреби та побудувати освітній процес на основі особистісно-орієнтованого підходу.

Структурною основою артпедагогіки є різні види мистецтва (образотворче мистецтво, музика, література, театр, ритміка і та ін.), а наочним полем впливу – емоційна сфера особистості: процеси сприйняття і відчуттів, здібностей рефлексій і емоційно-вольової регуляції, невербально-комунікативна культура.

Підкреслимо, що формування комунікативних здібностей дошкільників засобом артпедагогічних технологій можливо за основних умов: створення ситуації довіри, спонукання до самовираження, спілкування і соціалізації, отримання дитиною відчуття особистої цінності, забезпечення можливості випробовувати успіх від діяльності і орієнтуватися в реальності, можливості звернутися до внутрішніх творчих здібностей з метою зміни відношення до себе та інших, що сприяє ослабленню внутрішніх і зовнішніх конфліктів.

Отже, формування комунікативних здібностей старших дошкільників засобом артпедагогіки припускає особливу «демократичну» атмосферу; у багатьох випадках вимагає певних комунікативних навичок і здатності адаптуватися до групових «норм». Найвагомішим здобутком є той ціннісний досвід, що отримують самі діти у процесі самопізнання та занурення у світ власних почуттів, бо саме звідси починається шлях позитивних змін, що обов'язково приведе до розвитку комунікативних здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів : Світ, 2007. –199 с.
2. Лохвицька Л. В. Про себе треба знати, про себе треба дбати: Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 120 с.
3. Ларіна І. О., Доля Ю. В. Використання нетрадиційних засобів у вихованні дошкільників з незначними поведінковими розладами в умовах сім'ї / Ларіна І. О., Доля Ю. В. // Традиційна культура в умовах глобалізації: родинні цінності і трансляція соціокультурного досвіду поколінь» (20-21 травня 2016 року): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. –Харків : ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2016. – С.148-152

РОЗВИТОК РИТМІЧНОСТІ РУХІВ ПІД ЧАС ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Єлизавета КОЛІСНИЧЕНКО,

студентка 1 курсу магістерського рівня вищої освіти

Науковий керівник: Лариса ЗАЙЦЕВА,

доктор пед. наук, професор кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

Актуальність. У дошкільній освіті зросла потреба в ефективних методиках виховання дітей середнього дошкільного віку. Явище це пов'язане з розумінням цінності цього життєвого періоду дитини для її подальшого розвитку. Одним із основних видів діяльності в цьому віковому періоді є музично-ритмічне виховання під час фізичної культури, що за своєю природою будучи синтетичним видом, об'єднує музику, слово й рух [3,с. 8].

У процесі освоєння рухів під музику діти вчаться орієнтуватися на музику як на особливий сигнал до дії та руху, у них

удосконалюється моторика, координація рухів, розвивається їх довільність, невербальні комунікативні здібності, формуються уявлення про зв'язок музики й рухів. Рухи відображають особливості та поведінкові моделі дитини, структуру й характер її міжособистісних комунікацій [2, с. 27].

Ступінь досліджуваності проблеми. Теоретичні передумови вивчення ритмічності рухів у процесі сприйняття й осмислення музики знаходимо в працях Б. Асаф'єва, В. Медушевського, А. Сохор, Г. Ципіна. Концепції музично-ритмічного виховання розроблялися зарубіжними та вітчизняними педагогами (К. Орф, Ф. Дельсарт, Ж. Демені, А. Дункан, Н. Александрова, А. Буреніна, А. Гогоберидзе, А. Зіміна, І. Каплунова, Г. Курило, К. Тарасова). Проте, питання розвитку ритмічності рухів під час фізкультурних занять засобами музики в дітей середнього дошкільного віку, як в теоретичному так і практичному планах залишаються недостатньо розробленими.

Мета і методи дослідження. Метою дослідження нашої роботи стала розробка методики розвитку ритмічності рухів під час фізичної культури засобами музики в дітей середнього дошкільного віку. У процесі дослідження було використано такі методи: теоретичні: аналіз, порівняння та узагальнення науково-теоретичних джерел у галузі загальної та дошкільної педагогіки, класифікація та систематизація теоретичних даних для визначення стану розробленості проблеми в сучасній педагогіці та перспективних напрямів її вирішення; емпіричні: спостереження, анкетування, аналіз психолого-педагогічної документації, бесід, опитування батьків, вивчення результатів тестів; статистичні: якісна та кількісна обробка результатів дослідження.

Сутність дослідження. Саме в дошкільному віці закладаються основи гармонійного розвитку особистості, її фізичної досконалості – формується багато рухових навичок, розвиваються фізичні якості (спритність, швидкість, сила та ін.), удосконалюється вміння рухатися ритмічно. Своєчасне та успішне формування рухової функції людини, особливо в дошкільний період її життя, має першочергове значення для повноцінного фізичного розвитку [2, с. 18].

Учені (Б. Теплов, Е. Вільчковський) вважають, що ефективний фізичний розвиток у дітей дошкільного віку буде відбуватися,

якщо використовувати під час фізичних вправ засоби музики. Виконання музично-рухових вправ та ігор, поліпшують якість рухів дітей, роблячи їх більш виразними, пружними, пластичними, водночас допомагають орієнтуватися в просторі, розвивають кроки, стрибки, підскоки, біг тощо, впливають на розвиток музичності, особливо на розвиток відчуття ритму [2, с. 45]. Розвиток рухів засобами музики є важливим засобом, як музичного так і фізичного виховання [3 с. 9]. Основними функціями музики є ритмічна, навчально-пізнавальна, емоційна та фонова. Вони спрямовані на організацію ритмічності й синхронності рухів, стимуляцію емоційного підйому, підвищення інтересу до вправ з фізичної культури, створення позитивного емоційного фону, підвищення працездатності дітей. Під час слухання музики у дітей виникає природна, мимовільна моторно-емоційна реакція, інтуїтивна потреба рухатися в такт ритму. Тому таку реакцію дітей необхідно зробити осмисленою, ритмічною, виразною [1, с. 49].

Основні висновки. Отже, цілеспрямована організація роботи з розвитку ритмічності рухів під час фізичної культури засобами музики сприятиме естетичному вдосконаленню дитини, її гармонійному духовному та фізичному розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В., Богініч О. Л. Природа і рух: метод. посіб. Київ : Кобза, 2003. 192 с.
2. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф., Шевченко Ю. М. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 128 с.
3. Шевченко Ю. М. Фізичний розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / Ін-т пробл. виховання АПН України. Київ. 2009. 20 с.

ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ЗДОРОВ'Я ТА РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Богдан КОРОЛЬОВ,
здобувач 3 курсу I (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Надія КОТ,**
к. пед. н., доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

На сьогодні освітній процес в закладі дошкільної освіти (ЗДО) характеризується зростанням обсягу та інтенсивності навчально-пізнавальної діяльності дітей (В. Бальсевич, В. Запорожанов, І. Мальцева, Т. Піроженко, М. Расін, та ін.), що призводить до зниження і без того недостатньої, за оцінкою фахівців, рівня рухової активності дітей (Н. Денисенко, І. Козлов, А. Лагутін, М. Рунова та ін.). У зв'язку з цим пошук такої форми організації фізичного виховання, в якій на тлі високого рівня рухової активності, можна розвивати пізнавальні здібності і формувати особистість дитини, представляється доцільним.

Аналіз практики фізкультурно-оздоровчої роботи в ЗДО країни показує, що педагогічні колективи все активніше застосовують засоби і форми туризму, спортивних квестів (Я. Биковський, Т. Грицишина, А. Остапеч та ін.). Така увага до цього засобу фізичного виховання не випадкова, оскільки використання елементів туризму дозволяє не тільки позитивно впливати на формування життєво важливих для дитини умінь і навичок, а й активізувати виховання особистості.

Однак, аналіз досліджень показує, що проблема підвищення рухової активності дошкільників за допомогою засобів туризму в природних умовах розглядається здебільшого в роботі зі школярами (П. Істомін, І. Беккер, С. Сергєєва, В. Циганков та ін.).

Дані, що стосуються застосування доступних форм туризму для фізичного розвитку та рухової підготовленості дошкільників, нечисленні (Н. Бочарова, Г. Барсуковська, М. Зав'ялова, Г. Шалигіна). Аналіз практичних методичних розробок вихователів дошкільних закладів показав, що інтернет пропонує переважно російські авторські програми з дошкільного туризму

Отже, туристська спрямованість рухової діяльності не зайняла ще належного місця в системі фізичного виховання дошкільників у сучасному ЗДО. Виникає суперечність між намаганням педагогів ЗДО урізноманітнити форми фізкультурно-оздоровчої роботи в природних умовах та відсутністю методичних рекомендацій щодо запровадження такої форми роботи як оздоровчий туризм. Необхідність розв'язання даних суперечностей обумовила вибір теми дослідження та визначення його мети: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність впливу системи туристичної роботи на стан здоров'я, фізичної

працездатності та рухової активності дітей старшого дошкільного віку.

Для реалізації мети була спланована система роботи з впровадження оздоровчого туризму, яка включала три напрями.

Перший напрям: робота з вихователями. Анкетування показало, що оздоровчий дитячий туризм не посів ще відповідного місця у їх роботі, більшість з них не чітко уявляють технологію організації пішохідних переходів за межі дитячого садка. Тому була розроблена пам'ятка щодо організації даного напрямку роботи, яка повинна була допомогти методично правильно організовувати пішохідні прогулянки, уникнути труднощів та дібрати цікаві, активні й пізнавальні форми роботи з дітьми.

Другий напрям: робота з батьками. Запровадження у навчальний процес оздоровчого туризму потребувало підтримки батьків: були проведені батьківські збори, щоб пояснити батькам значення туристської діяльності для різнобічного розвитку. Зокрема на батьківських зборах порушувались наступні питання. Ми передбачали, що участь батьків в туристичній діяльності в природних умовах допоможе їм побачити свою власну дитину з нового боку, і головне, духовно зблизитися з нею.

Третій напрям: робота з дітьми. Для дітей старшого дошкільного віку була розроблена експериментальна Програма занять з освоєння початкових туристичних навичок «Туристична абетка» яка реалізовувалась в рамках оздоровчої роботи з фізичного виховання.

Мета програми: впровадження оздоровчого туризму у фізкультурно-оздоровчу роботу ЗДО.

Завдання:

- розширювати обсяг знань в галузі фізичної культури і туризму (види туризму: піший, велосипедний, водний, автомобільний та гірський; туристичне спорядження, правила користуванням ним);

- удосконалювати різноманітні види рухів в природних умовах, збагачувати руховий досвід (вчиться найпростішим вправам туристичного багатоборства, виконувати рухові завдання на орієнтування в просторі);

- формувати вміння дітей орієнтуватися на місцевості за допомогою карти, схеми. Вправляти у створенні схем за допомогою графічних зображень, знаків-символів, умовних позначок;

- покращити адаптивні і функціональні можливості дітей шляхом розвитку основних органів і систем організму в ході виконання фізичних вправ на свіжому повітрі та формувати звичку здорового способу життя;

- ознайомлювати дітей з природою рідного краю, різними видами ландшафту. Закріплювати та розширювати знання дітей про тварин, птахів, комах, рослини, отруйні та їстівні гриби і ягоди;

- формувати міжособистісні, зокрема, дружні стосунки дошкільнят у процесі ігрової туристичної діяльності, адаптованої до їх можливостей.

Програма складається з 7 блоків: «Туризм і туристи», «Туристське спорядження», «Знайомство з топографічними знаками», «Вчимося орієнтуватися», «Що таке горизонт?», «Знайомство з компасом», «Туристські прогулянки».

Кожний блок включає різні форми роботи: бесіди («Ми – маленькі туристи», «Карта та топографічні знаки», «Де горизонт?» та ін.); перегляд слайдів, фільмів, розгляд картин та ілюстрацій про туристів; ігри-подорожі («Подорож територією дитячого садка», «Подорож картою Запорізької області», «Подорож схемою селища» та ін.); дидактичні ігри («Вгадай і розкажи», «Який знак», «Добери зображення до позначки на карті» та ін.); ігри-змагання («Укладання рюкзаків», «Важка перешкода»; «Компас» та ін.); малювання на теми туризму, створення схем групи, майданчика; розваги (КВК «Ми туристи», «Туристичні старти»; туристичне свято за участю батьків та ін.); пішохідні прогулянки по вулиці селища, до річки, в поле, в парк, дошкільного стадіону); спортивні квести («Знайди туристичну схованку», «Куди приведе компас»).

Робота із запровадження експериментальної програми «Туристична абетка» проводилася як в першу, так і другу половину дня. До багатьох заходів, зокрема пішохідних прогулянок, розваг, долучалися батьки. Ми передбачаємо, що запровадження даної програми сприятиме покращенню стану здоров'я, фізичної працездатності та підвищенню рівня рухової активності дітей старшого дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барсуковська Г. П., Курок О.І. Підготовка майбутніх вихователів до організації і проведення піших переходів з дітьми дошкільного віку. *Вісник ГНПУ імені О. Довженка*, 2017. №34. С. 223-230.
2. Грицишина Т. Маленькі туристи (краєзнавство – дошкільникам). *Дитячий садок*, 2012. № 40. С. 5.
3. Круцевич Т. Ю. Оптимізація рухової активності дітей старшого дошкільного віку в процесі туристсько-краєзнавчої діяльності. *Гуманітарний вісник ДВНЗ Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький, «СКД»*, 2008. С. 88-90.

РОЗВИТОК РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ НИМИ КАЗОК ТА ФАНТАСТИЧНИХ ІСТОРІЙ

Юлія КОРОСТЕЛЬОВА

студентка 1 курсу магістерського рівня вищої освіти

Науковий керівник: Ольга ІЛІШОВА

к.пед.н., доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

Серед психолого-педагогічних проблем, які не лише не втратили своєї актуальності протягом усього культурно-історичного розвитку людства, а й набувають особливої значущості в кожному цивілізованому і прогресивно зорієнтованому суспільстві – є проблема творчості, зокрема розвиток художньо-творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

Художньо-творчі здібності є одним з компонентів загальної структури особистості. Розвиток їх сприяє розвитку особистості дитини в цілому. Як стверджують видатні психологи, основою художньо-творчих здібностей є загальні здібності (Л. Виготський, Л. Венгер, Б. Теплов, Д. Ельконін та ін.). Якщо дитина вміє аналізувати, порівнювати, спостерігати, розмірковувати, узагальнювати, то у неї, як правило, виявляється високий рівень інтелекту [4].

Зважаючи на актуальність проблеми, темою нашої роботи визначено: «Розвиток розумових здібностей дітей старшого

дошкільного віку в процесі створення ними казок та фантастичних історій».

Мета дослідження – визначити психолого-педагогічні умови розвитку розумових здібностей дітей старшого дошкільного віку в процесі створення ними казок та фантастичних історій.

Розумовий розвиток дитини залежить від того, наскільки вона включена у продуктивні види діяльності. Кожна продуктивна діяльність передбачає вміння дитини планувати, тобто спершу уявляти образ того, що створюється, а потім утілювати його у практичній діяльності.

Казки – один із засобів розумового виховання, який допомагає збагатити знання та словниковий запас, розвинути пам'ять та навчити людей послідовного логічного висловлювання. З дитинства наші матері читали нам казки на різні теми, тому вони дуже люблять. На заняттях діти також починають знайомитись із казками в закладах дошкільної освіти – це твори усної національної творчості, роботи українських та зарубіжних авторів [3, с. 23-24].

В. Сухомлинський завжди підкреслював, що прозріння дитини невіддільні від її почуттів і переживань. Емоційна насиченість процесу навчання та сприйняття світу є важливими умовами інтелектуального розвитку та творчого мислення дитини. Яскраві образи, малюнки та ідеї живлять дитяче мислення та пам'ять. Казкові образи такі захоплюючі, тому прослуховування та створення казок є найпотужнішим засобом розвитку мислення та мови дітей. Вишукані зображення можуть допомогти їм відчувати красу своїх будинків. Педагог казав: «Найголовніше, що в казках є глибокі ідеї». Він зазначав, що вплив казок, що виражають казки, особливо очевидний, коли в ньому беруть участь «ослаблені, повільні процеси мислення та діти зі слабкою пам'яттю». Дітям подобаються творчі завдання в казках: придумайте продовження казки, придумайте казку на допоміжні слова або змініть персонажів казки. Написані казки можна поставити на асфальті, драматизувати, ілюструвати та малювати. Потрібно дати дітям свободу творити, щоб вони могли використовувати всю свою уяву замість того, щоб кидати їх у халепу. Скільки фантазії, доброго гумору панує на занятті, коли маленькі казкарі створюють "казку-ланцюжок", де потрібно по черзі продовжити казку, в якій було тільки два слова: «Жили-були...» або «Одного разу...». У свою

чергу, драматизація допомагає правильно вибрати тон, голосу, міміку та жести [2].

Вигадування казок дуже важливо для дітей, це дає їм можливість задовольнити свої творчі потреби та забезпечити успіх кожного. З метою стимулювання розвитку творчого мислення молодших школярів створювались зовнішні ігрові умови та формували необхідні розумові операції за допомогою спеціальних вправ. У грі мозок дитини може створювати нові ідеї, структури, предмети та продукти для вдосконалення досягнутого, реконструкції або побудови нових речей. Хороший спосіб підготуватися до висловлення своєї історії – читати казки самостійно [1, с. 12-13].

Отже, казки – це хороший спосіб розвитку творчого мислення, розвитку та збагачення мови, стимулювання уяви та продуктивного мислення дітей старшого дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міронова Н. Роль казки на особистість дитини. *Дошкільне виховання*». 2007. № 5. С. 12-13.
2. Сухомлинський О. Вибрані твори. Київ : Радянська школа, 1980.
3. Казка як засіб розвитку словесної творчості. *Дошкільне виховання*. 2009. № 10. С. 23-24.
4. Баранюк І. Г. Василь Сухомлинський про вплив природи на розумове виховання дитини. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЕКТУВАННЯ В МУЗИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Оксана КРАВЧЕНКО,
студентка 2 курс факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Марія ЧЕРНЯВСЬКА,
канд. пед. наук, доцент (ХНПУ імені Г.С. Сковороди)

На сучасному етапі модернізації дошкільної освіти все більшої популярності у практиці закладів дошкільної освіти набуває перспективна технологія проектування, яка має на меті сприяти стимулюванню дошкільників до вирішення актуальних для них проблем та формуванню їхньої життєвої компетентності. Метод проектів, який покладений в основу даної технології, є методом

проблемного навчання і передбачає визначення проблеми, окреслення мети і побудування поетапного перспективного плану досягнення цієї мети у спільній взаємодії дітей та дорослих. У кінцевому результаті розробка будь-якого проекту завжди передбачає створення продукту творчої діяльності або презентації [3, с. 19].

Різноманітні теоретичні аспекти використання проектної технології у закладах дошкільної освіти представлені у наукових дослідженнях таких науковців, як А. Богуш, Л. Горбуленко, Л. Коваль, Т. Піроженко та ін. Вони акцентували увагу на тому, що забезпечення природного розвитку дошкільника можливо за умови впровадження проблемних методів в освітню діяльність сучасних закладів дошкільної освіти. Проте у практиці роботи з дошкільниками дана технологія не використовується в повній мірі, зокрема й у музичній діяльності. Це пояснюється недостатньою обізнаністю вихователів і музичних керівників в інноваційних методиках і технологіях, тому зазначена проблема потребує особливої уваги з боку науковців щодо пошуку ефективних шляхів впровадження новітніх досягнень науки у практику роботи закладів дошкільної освіти.

Слід відзначити, що особливістю проектної діяльності у галузі музичного виховання дошкільників є встановлення інтеграції між різними видами мистецтва, що надає можливості формувати у дітей цілісну картину практичного завдання, творчо вирішувати певні ситуації і обирати із всього розмаїття ті засоби досягнення цілі, які є привабливими і бажаними. Так, зокрема, творчі проекти у музичній діяльності закладів дошкільної освіти передбачають підготовку різноманітних свят і конкурсів, під час якої діти самостійно у співпраці з педагогічними працівниками вирішують свою роль у даному проекті, визначають в якому виді художньо-естетичної діяльності будуть приймати участь. Саме характер співпраці дорослих і дітей є особливою характеристикою проектної діяльності. При цьому не менш важлива роль відводиться і батькам дошкільників, які стають безпосередніми учасниками даного проекту, джерелом інформації для дітей, допомагають спільними зусиллями досягати успіху у певній практичній діяльності і підтримують ініціативи дітей у різних видах діяльності. Тобто педагоги і батьки змінюють свої позиції з

трансляторів готових знань в організаторів пізнавальної діяльності дошкільників і допомагають їм у пошуку вирішення поставленої або виявленої спільної проблеми [1, с. 72]

Особлива увага при цьому також приділяється упорядкуванню предметно-просторового середовища в групі закладу дошкільної освіти, забезпеченню дітей відповідними атрибутами музичної, образотворчої, театральної, літературної діяльності. У даному випадку це куточки творчості, які мають містити достатню кількість засобів для реалізації проекту та бути яскравими, привабливими, доступними та безпечними. Забезпечення відповідних умов для здійснення проектної діяльності є одним із головних завдань педагогічних працівників.

Отже, проектну технологію у музичній діяльності з дошкільниками можна охарактеризувати як відкриту для співпраці інтегровану систему, в якій музичне мистецтво тісно переплітається з іншими його видами, що сприяє підвищенню пізнавальної і творчої активності дітей та розвитку у них креативного мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козак Л. В. Підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльності. *Молодий вчений*. 2018. №8(60.1). С. 71-75.
2. Метод проектів у діяльності дошкільного закладу / уклад. Л. А. Швайка. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 203 с.
3. Якубчик О. М., Любарська І. П. Технологія проектування – сучасний стиль роботи вихователя. *Імідж сучасного педагога*. 2015. №6(155). С.19-20.

ДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З НЕЗНАЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ У ПСИХОФІЗИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Тетяна КУЛІНІЧ,
Здобувач 1 курсу II (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Надія КОТ,**
к. пед. н., доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти зазначено, що «дошкільна освіта є невід'ємним складником та

першим рівнем у системі освіти – стартовою платформою особистісного розвитку дитини» [1]. Тому заклад дошкільної освіти (ЗДО), дотримуючись принципу наступності, повинен підготувати дитину до переходу на новий освітній рівень, до навчання у школі.

Проблема готовності дошкільника до школи є однією з ключових у сучасній педагогіці та психології. Особливої гостроти вона набула в останні десятиріччя, оскільки, на думку фахівців, майже кожна п'ята дитина, яка досягла шкільного віку, до навчання не готова. Це пов'язано з погіршенням стану здоров'я дошкільників, зниженням їх функціональних можливостей, зокрема їх фізичної та психічної працездатності.

У багатьох дослідженнях вказується на те, що приблизно 50% дітей до 6 років не досягають шкільної зрілості (Ю. Горбачова, С. Максименко, А. Мінакова, Л. Скорич та ін.), хоча за медичними показниками вони відносяться до першої групи здоров'я. Оскільки у даної категорії дітей психофізичні порушення є слабо вираженими, то на них зазвичай не звертають увагу ні батьки, ні медичні працівники й психологи ЗДО [3]. Проблема окреслюється і починає розв'язуватися, коли у шкільному віці клінічна картина стає більш вираженою у зв'язку з ускладненою адаптацією і стійкими труднощами у навчанні.

До окремих аспектів даної проблеми зверталися А. Батаршев, І. Боязитова, М. Безруких, Н. Гуткіна, О. Єкжанова, Н. Новгородцева, О. Стребельова, Г. Хованська та ін., розглядаючи окремі пограничні стани та пов'язану з ними діагностику готовності до шкільного навчання, проте корекційні заходи ними не розроблялися.

Отже, необхідність діагностування незначних відхилень у розвитку старших дошкільників, здійснення корекційно-розвиткової роботи з ними на порозі школи є актуальним завданням дошкільної педагогіки та психології.

Отже, в розв'язання проблеми готовності до навчання у школі дітей з незначними психофізичними порушеннями, можна виділити такі суперечності: між змістом навчальних програм першого класу, які розраховані на певний базовий рівень психічних та психофізичних функцій, та низькими показниками психофізичного стану дитини; між усвідомленням дошкільними педагогами та психологами значущості діагностично-корекційної

роботи з підготовки до школи та недостатнім методичним забезпеченням цього напрямку їх роботи. Щодо інклюзивних груп, то тут суперечності ще більше загострюються, оскільки вузькі фахівці переважно працюють з дітьми-інклюзантами, залишаючи поза увагою дітей з незначними психофізичними порушеннями.

Необхідність розв'язання даних суперечностей зумовила визначення мети нашого дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати систему діагностики та корекції готовності дошкільників з незначними порушеннями психофізичного розвитку до навчання у школі.

Експериментальне дослідження проводилося на базі ЗДО № 27 м. Бердянськ. Для визначення особливостей розвитку старших дошкільників було проведено діагностичне обстеження, в основу програми якого була покладена концепція Л. Виготського, розроблена в рамках його педологічних досліджень. Програма діагностики та корекції психологічної готовності дітей інклюзивної групи до навчання у школі складалася з 4 етапів: загально-діагностичний (під час переходу в старшу групу) – виявлення дітей з незначними порушеннями у розвитку; диференційована психолого-педагогічна діагностика (вересень) – розробка корекційно-розвиткових маршрутів для дітей з незначними порушеннями в розвитку; корекційно-розвитковий і аналітико-прогностичний (грудень-квітень) – корекція виявлених порушень та простеження динаміки розвитку з урахуванням корекційно-розвиткових маршрутів; заключний (травень) – діагностика готовності дітей до навчання у школі.

Базова діагностика та диференціальна дозволила виявити несприятливі варіанти психічного розвитку з метою корекції пізнавальної діяльності, особистісних якостей і формування готовності до навчання у школі. Зокрема з двох обстежених груп (43 дитини) з порушеннями пізнавальної діяльності виділено 15 (34,9%), з порушеннями емоційно-вольової сфери 22 (51,2%), з мовленнєвими порушеннями 26 (60,5%). Всього з незначними порушеннями розвитку зафіксовано 21 дитину (48,8%).

Найнижчі показники отримані за методиками, що фіксували рівень розвитку мислення, уваги та пам'яті обстежених, їх емоційно-вольової сфери (агресія, підвищена тривожність, проблеми у спілкуванні, неадекватна самооцінка, порушення

мотивації, слабка довільна регуляція окремих видів діяльності), негрубі мовні розлади

Отже, в кожній з обстежених груп в наявності діти з незначними психологічними порушеннями. Оскільки їх кількість коливається в межах 50%, то це вимагає проведення корекційно-розвиткової роботи, яка покращить ситуацію готовності випускників ЗДО до школи.

На третьому, корекційно-виховному та аналітико-прогностичному етапі забезпечувався комплексний вплив на дітей з незначними порушеннями, який передбачав застосовування у різних поєднаннях індивідуальної, підгрупової і групової роботи. Основним системоутворюючим фактором став принцип корекційно-розвиткової направленості процесу навчання і виховання старших дошкільників, а саме необхідність сприяння становленню навчальної діяльності дітей через формування у них загально інтелектуальних умінь, розвиток мовлення, покращення мотиваційної готовності до школи, формування сприятливих міжособистісних відносин у групі, формування адекватної позитивної самооцінки.

Для реалізації особистісно-орієнтовного підходу до кожного дошкільника з порушеннями з врахуванням його індивідуальних особливостей були складені педагогічні «маршрути» індивідуалізації навчання та виховання. В розробці маршрутів брали участь психолог, логопед та вихователі ЗДО. Розроблялися й підгрупові «маршрути». Також надавалася консультативна допомога батькам, діагностувалася атмосфера сім'ї, виявлялися сім'ї «групи ризику» і організовувалася робота з ними.

Корекційно-розвиткова робота здійснювалася на тлі встановлення позитивного особистісного контакту між дитиною та спеціалістами з метою формування бажань та прагнень дитини адекватно використовувати свій потенціал для самоактуалізації. Тому постійно проводилися опитування дітей, виявлялося їх ставлення до занять, ігрової діяльності, визначався стан навчальних інтересів, характер взаємовідносин з однолітками і т.п., на основі яких вносилися корективи в індивідуальні та підгрупові програми розвитку.

Дати оцінку проведеної роботи ще неможливо, оскільки попереду ще три місяці корекційно-розвиткової роботи, але

позитивні зсуви у досягненнях більшої половини дітей вже окреслилися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівн. проекту доктор психол. наук, проф. Т. Піроженко. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2895-bkdo-2020-prokt-novogo-standartu-doshklno-osviti>
2. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. К.: Мікрос-СВС., 2013. 112 с. (Психологічний інструментарій).
3. Екжанова Е., Стребелева Е. Коррекционно-педагогическая помощь детям раннего и дошкольного возраста с неярко выраженными отклонениями в развитии. Научно-методическое пособие. М.: Litres, 2021. 454 с.

ПРОФІЛАКТИКА ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ У ДІТЕЙ 6-7 РОКІВ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ОСВІТНЬО-ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Катерина КУШНІРОВСЬКА

студентка 1 курсу магістратури

факультету педагогіки та психології

Науковий керівник: Наталія ЛЕВІНЕЦЬ,

к.пед.н., доцент (НПУ ім. М.П. Драгоманова)

Актуальність. Гармонійний розвиток дитини є одним з головних завдань у вихованні здорового покоління нашої держави. Сучасна система фізкультурно-оздоровчих заходів в закладах дошкільної освіти сприяє зміцненню здоров'я дошкільників, формує рухові уміння та навички. Незважаючи на те, що значна увага приділяється вирішенню питання збереження та зміцнення здоров'я дітей, кількість відхилень від норм фізичного розвитку зростає (хвороби кістково-м'язової системи займають перше місце, а найбільше порушення постави та сколіози). Це спрямовує науковців і практиків на пошук найбільш ефективних шляхів формування у дітей правильної постави та профілактики її порушень.

Ступінь досліджуваності проблеми. Інформацію щодо профілактики порушень опорно-рухового апарату дошкільників у фізкультурно-оздоровчій роботі знаходимо у наукових працях

А. Альошиної, С. Афанасьєвої, Г. Апанасенка, В. Базарного, З. Берсенєвої, О. Богініч, О. Бондар, Е. Вільчковського, Т. Губаревої, Н. Денисенко, О. Дубогай, Ю. Змановського, Н. Левінець, О. Козирєвої, М. Рунової, Ю. Коржа, В. Кудрявцева, Б. Єгорова, G. Doman та ін.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка доцільності використання освітньо-оздоровчих технологій у профілактиці порушень постави у дітей 6-7 року життя.

Методи дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.

Сутність дослідження. Дошкільний вік є важливим етапом становлення особистості дитини, формування рухових навичок, розвитку фізичних якостей, забезпечення умов оптимального біологічного розвитку.

Оцінюючи фізичний розвиток дітей дошкільного віку, не треба забувати про їхню поставу, яка змінюється в різні вікові періоди.

Постава – це комплексне поняття про звичне положення тіла при невимушеному стоянні людини. Постава визначається та регулюється рефлексамі пози і відображає не тільки фізичний, а й психічний стан людини, слугуючи одним з показників здоров'я [1, с. 112].

Науковці зазначають, що порушення постави не є захворюванням, це стан, що при вчасно розпочатих оздоровчих заходах не прогресує. Проте без адекватних коригувальних впливів він поступово може призвести до зниження рухливості грудної клітки, діафрагми, погіршення ресорної функції хребта. Неправильне положення тіла порушує легеневу вентиляцію, зменшує надходження кисню до мозку, утруднює приплив крові до нього. Через неправильну поставу порушується робота нервової системи, оскільки в міжхребцевих отворах проходять численні нерви, що регулюють роботу окремих органів та організму в цілому. Організм стає супутником багатьох хронічних захворювань унаслідок прояву загальної функціональної слабкості дитини [2, с.76].

Формування правильної постави дитини 6-7 року життя залежить насамперед від раціонального рухового режиму; умілого чергування праці та відпочинку, сну, розумного розпорядку дня,

повноцінного харчування, виконання фізичних вправ і загартовування організму. За відсутності профілактичних і корекційних заходів, деформація постави ускладнюється й може перейти в сколіотичну хворобу [3, с. 40].

Серед розмаїття засобів профілактики порушень постави вагомого значення набувають інноваційні технології (Г. Беха, О. Бондар, Т. Гутермана, С. Костюніна, Г. Лукіної, Г. Наріскіна, А. Потапчука та ін.) фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку.

Однак сучасна практика фізкультурно-оздоровчої роботи вимагає впровадження в освітню діяльність закладів освіти нових засобів, методик та технологій, які б позитивно сприймалися дітьми та спонукали їх до виконання запропонованих комплексів лікувально-профілактичної гімнастики. Саме таким вимогам відповідають освітньо-оздоровчі технології «Навчання в русі» (О. Дубогай), яка поєднує розумову та фізичну діяльність дітей та «Богатир» (Ю. Коржа), яка базується на використанні гумово-поролонових тренажерів.

З метою вивчення стану роботи ЗДО з профілактики порушень постави у дітей 6-7 року життя, було проведено експериментальне дослідження на базі НВК «Умка» Солом'янського району міста Києва. В експерименті взяло участь 30 дітей 6-7 року життя, із них 34 % – дівчатка та 66 % – хлопчики.

У процесі опитування вихователів було виявлено, що педагоги цілеспрямовано не використовують спеціальних технологій, утім було зауважено, що вони чули про такі технології, як «Богатир» (Ю. Корж) та «Навчання в русі» (О. Дубогай).

Для визначення наявного рівня сформованості у дітей 6-7 року життя постави, нами було проаналізовано медичні картки дітей: у дошкільнят найчастіше трапляється сутулість (38,7 %), сколіотична постава (29,2 %), плоска спина (19,4 %), кругло-увігнута (14,25 %).

Дослідження рівня розвитку показників витривалості м'язів тулуба дітей експериментальної (ЕГ) та контрольної груп (КГ), було проведено за методикою Ю. Коржа. Так у хлопчиків ЕГ показник силової витривалості м'язів верхнього плечового поясу ($3,28 \pm 0,74$) нижчий ніж у хлопчиків КГ ($3,29 \pm 0,74$). У дівчаток із порушеннями постави силова витривалість м'язів верхнього плечового поясу ($3,66 \pm 1,18$) нижча від нормативної, у дівчаток із

нормальною поставою даний показник становив – $3,00 \pm 0,00$. Показники силової витривалості м'язів розгиначів тулуба у хлопчиків ЕГ – $1,85 \pm 0,74$, КГ – $1,71 \pm 0,74$, а в дівчаток ЕГ – $2,66 \pm 0,59$ показник нижчий порівняно з досліджуваними КГ – $1,85 \pm 0,74$. При тестуванні силової витривалості м'язів черевного пресу ми отримали наступні дані: дівчатка ЕГ – $7,0 \pm 1,78$ та КГ – $4,67 \pm 0,59$; хлопчики ЕГ – $5,57 \pm 1,85$ та хлопчики КГ – $4,14 \pm 0,74$.

Аналіз результатів анкетування стану обізнаності батьків у питаннях формування правильної постави засвідчує, що серед причин є відсутність знань про вправи, які доцільно використовувати для формування правильної постави та фактори, що негативно впливають на формування постави, а також відсутність досвіду організації оздоровчо-профілактичних занять.

Результати експерименту указують на низьку ефективність процесу фізкультурно-оздоровчої роботи на рівні дошкільної освіти, обумовлюючи необхідність впровадження освітньо-оздоровчих технологій у процес фізичного виховання дітей 6-7 року життя.

Першим напрямом експериментальної роботи з профілактики порушень постави дітей 6-7 року життя, передбачено збагачення знань педагогів ЗДО щодо використання освітньо-оздоровчих технологій: лекції, семінари-практикуми, тренінги, майстер-класи, конференції з обміну досвідом, бесіди, консультації.

Другий напрям включав в себе впровадження освітньо-оздоровчих технологій «Богатир» (Ю. Коржа) та «Навчання у русі» (О. Дубогай) в систему фізкультурно-оздоровчої роботи дітей 6-7 року життя.

Третій напрям забезпечував налагодження співпраці колективу ЗДО та батьків щодо використання освітньо-оздоровчих технологій та реалізовувався за допомогою бесід та консультацій.

Четвертий напрям передбачав збагачення матеріально-технічного забезпечення профілактичної роботи ЗДО інвентарем спрямованим на профілактику порушень постави, а саме: гумово-поролонові тренажери, дитячі гантелі, доріжка руху, плакат-ростомір, наліпки із зображенням правильної постави під час сидіння.

Результативність використання освітньо-оздоровчих технологій у профілактиці порушень постави дітей 6-7 року життя, засвідчує позитивну динаміку. В КГ силова витривалість м'язів плечового поясу збільшилося на 1,33 бала у дівчаток, на 1,14 бала у хлопчиків; середній показник м'язів черевного пресу збільшився на 2,66 бала у дівчаток, на 2,86 бала у хлопчиків, м'язів розгиначів тулуба – на 1,67 бала у дівчаток, на 1,29 бала у хлопчиків. В ЕГ відбулося збільшення середнього значення показників м'язів плечового поясу – на 2,34 бала у дівчаток, на 2,57 бала у хлопчиків; середній показник м'язів черевного пресу на 3,66 бала у дівчаток, на 4,14 бала у хлопчиків, м'язів розгиначів тулуба – на 3,00 бала у дівчаток, на 3,0 бала у хлопчиків

Основні висновки. Аналіз наукової та методичної літератури свідчить про те, що процес формування правильної постави набуває особливого значення в дошкільному та молодшому шкільному віці, тоді як під впливом зміни рухового режиму та тимчасового зниження темпів розвитку силових якостей окремих м'язових груп та інших особливостей, характерних для цього віку, можуть виникнути ті або інші дефекти постави. При цьому пріоритетне значення для формування постави має фізкультурно-оздоровча робота.

Найбільш дієвим засобом профілактики порушень постави є заняття фізичною культурою. Систематичне тренування м'язів спини і черевного пресу призведе до бажаного результату. Вправи, які спрямовані на розвиток статичної витривалості м'язів спини, ший, на розвиток почуття правильної пози тіла, можна включати у різні форми фізичного виховання дітей у закладі дошкільної освіти.

Результати повторного тестування дозволили встановити, що у дітей із нормальною поставою рівень розвитку м'язів тулуба вищий, ніж в осіб, які мають порушення постави.

Аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчує ефективність сучасних освітньо-оздоровчих технологій у профілактиці порушень постави дітей 6-7 року життя, а саме корекційно-оздоровчої гімнастики «Богатир» Ю. Коржа із застосуванням гумово-поролонізованих тренажерів та «Навчання в русі» О. Дубогай.

Апробація експериментальної методики використання освітньо-оздоровчих технологій у профілактиці порушень постави у дітей 6-7 року життя свідчить, що її вищу ефективність та результативність, порівняно з традиційною, що підтверджується темпами приросту досліджуваних показників у дітей ЕГ та КГ.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний розгляд усіх аспектів цієї проблеми, водночас запропонована експериментальна методика використання освітньо-оздоровчих технологій у профілактиці порушень постави у дітей 6-7 року життя має статистично достовірні переваги, порівняно з традиційними підходами, що дає підстави стверджувати про доцільність її застосування у фізкультурно-оздоровчій діяльності закладів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубогай О. Навчання в русі: здоров'язберігаючі технології в початковій школі. К. : Шк. світ, 2005. 112 с.
2. Корж Ю. Експериментальна авторська методика оздоровчо-корекційної гімнастики «Богатир» для дітей старшого дошкільного віку з порушеннями функцій опорно-рухового апарату : навч. посіб. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 76 с.
3. Мороз Л. Профілактика порушень постави та зору учнів в умовах загальноосвітніх навчально-виховних закладів. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2003. 40 с.

ПРОФІЛАКТИКА МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія ЛАВРУХІНА,

студентка 4-го курсу факультету дошкільної освіти

Науковий керівник: Марина ДАВИДОВА,

доцент кафедри теорії і технологій дошкільної освіти та мистецьких дисциплін Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

У роботі з дітьми на перше місце необхідно ставити гармонійний розвиток дитини як особистості. І розвиток не просто для досягнення закладеного в соціумі рівня, але щоб дитина повноцінно розвивалася та була щасливою.

Тому, використання методів арт-терапії – це турбота про емоційне самопочуття і психологічне здоров'я дитини через її

творчу діяльність. Вона відіграє величезну роль у розвитку і корекції емоційного світу дитини. Мета арт-терапевтичних занять з дітьми – не навчити їх красиво малювати або писати вірші, а «розбудити емоції». Діти на заняттях захоплюються творчістю, виявляють експресію, вражають свої почуття, знаходять нестандартні рішення.

Арт-терапія в освітньому процесі – це системна інновація, яка визначається: комплексом теоретичних і практичних ідей, нових технологій; розмаїттям зв'язків з соціальними, психологічними і педагогічними явищами; відносною самостійністю від інших елементів педагогічної дійсності; здібністю до інтеграції, трансформації [1, с. 7].

В дошкільному віці необхідно використовувати гнучкі форми психокорекційної роботи, тому арт-терапія є найбільш влучною, бо вона надає можливість переживати, усвідомлювати проблему найбільш зручним для психіки дитини способом. Методи арт-терапії мають вплив на підсвідомий рівень та допомагають розкрити, осмислити та виявити у ньому проблему, перенести її в рівень свідомості, в предметний світ, проявляючи її у діях та продуктах діяльності.

Застосування арт-терапевтичних методів в роботі з дошкільниками дозволяє досягнути наступних результатів:

1. Послаблення процесу комунікації для замкнених, сором'язливих або слабо орієнтованих на спілкування дітей.

2. Можливість невербального контакту, сприяє подоланню комунікативних бар'єрів і психологічних захистів.

3. Створення сприятливих, придатних умов для розвитку довільності і здатності до саморегуляції. Ці умови забезпечуються завдяки результатам образотворчої діяльності, що під час роботи вимагає планування і регуляції діяльності на шляху досягнення цілей.

4. Надає додатковий вплив на усвідомлення дитиною своїх почуттів, переживань і емоційних станів.

5. Суттєво підвищує особистісну цінність, сприяє утворенню позитивної «Я-концепції» і підвищенню рівня впевненості в собі за рахунок соціального визнання цінності продукту, створеного дитиною [2, с. 11].

Отже, доречним у дошкільному віці є використання групових та індивідуальних форм арт-терапії, що відповідають поставленим завданням. Перевагами в застосуванні арт-терапії у роботі з дошкільниками є: простота та легкість у застосуванні технік; зацікавленість та інтерес дітей у ході процесу арт-терапії, а це допомагає знижувати негативні реакції, розвиває у дітей дошкільного віку інтелект і формує досвід соціальної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільченко І.С. Арт-терапія : навч. посібник. Умань : Візаві, 2013. 150 с.
2. Литвиненко В. А. Застосування арт-терапії в логопедичній роботі з дошкільниками та молодшими школярами : навч.-метод. посіб. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2011. 112 с.

ЕМОЦІЙНЕ ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ

*Анастасія ЛАНТІНОВА,
студентка 2 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Світлана БАКАЙ,
канд.пед.наук, доцент (ХНПУ)*

Лікувальний вплив музики було відзначено ще з найдавніших часів. У Стародавньому Єгипті безсоння лікували за допомогою співу хору, а в Стародавній Греції за допомогою звуків труби позбавляли від радикуліту чи розладів нервової системи. Конфуцій вважав музику ефективною для пом'якшення народних звичаїв. Сучасна ж музикотерапія стала розвиватися у другій половині XX століття. Вона використовується для корекції емоційних станів та відхилень (тривоги, втоми, страху тощо).

Вплив музики на фізіологічні процеси нашого організму стало предметом дослідження вчених різних країн. Ними були зроблені відкриття, на яких згодом і була заснована музикотерапія як наукова дисципліна. Емоційна сфера дитини не може гармонійно сформуватися сама по собі, а потребує мудрої та дбайливої допомоги дорослих. Одним із методів, що дасть змогу педагогам ефективно корегувати емоційний розвиток дитини та навчати її емоційної саморегуляції, є музична терапія.

Актуальність теми полягає у недостатньому вивченні проблеми впливу музикотерапії для покращення емоційного стану здоров'я дошкільників. У сучасному світі дитяча психіка зазнає впливу безперервно зростаючого інформаційного потоку, потерпає від погіршення екології та інших негативних зовнішніх чинників. У результаті з'являються проблеми в розвитку емоційної сфери дітей, найпоширенішими з яких є фізичне та емоційне напруження. Воно проявляється у дратівливості, агресії і є перешкодою для гармонійного та ефективного розвитку особистості дитини. Зарадити цьому може музичний керівник на своїх заняттях, застосовуючи елементи музикотерапії.

Мета дослідження полягає у розкритті змісту та основ застосування музикотерапії як складової здоров'язбережувальної технології. Музикотерапія (музична терапія) – це процес міжособистісного спілкування, у якому кваліфікований музикотерапевт застосовує музику та всі сторони її впливу: фізичну, емоційну, інтелектуальну, соціальну, естетичну і духовну з метою покращення чи збереження здоров'я дошкільників. За допомогою таких музичних практик, як вільна імпровізація, спів, композиція, слухання, обговорення музики чи рух під музику, музикотерапевт допомагає дитині у досягненні ряду терапевтичних цілей: активізувати пізнавальні процеси, моторику, емоційний розвиток, набутти комунікативні навички.

Науковці С. Шабутін, С. Хміль, І. Шабутіна вважають, що музикотерапія впливає на рецептори шкіри, активізує функції нервової системи, зменшує больовий поріг, регулює виділення гормонів, що знижує стрес, впливає на серцевий ритм і пульс, може підвищувати і знижувати кров'яний тиск, знижує м'язову напругу і покращує координацію рухів, нівелює неприємні відчуття, впливає на температуру тіла.

У наукових роботах К. Щедролоєвої, Л. Гаврілової, Н. Кривошеї розкриті лікувально-педагогічні можливості музики, вплив музикотерапії на емоційні стани дошкільників та молодших школярів. Музична терапія використовує музику як основний чинник психоемоційного впливу на дітей. Здавна відомо, що настрій, емоційний стан людини можна синхронізувати з музикою.

Для ефективного впровадження музикотерапії музичні керівники дотримуються певних умов:

- 1) Створити сприятливі умови для занять з дітьми;
- 2) Дібрати музичні твори, що дадуть змогу ефективно застосовувати вправи;
- 3) Забезпечити інтеграцію музичного впливу разом з іншими видами діяльності.

Особливого значення в сучасній музичній терапії набуває інтеграція музики із виражальними можливостями інших видів мистецтв. Найуживанішими з інтегрованих методів музикотерапії є: 1) малювання під музику; музично-рухливі ігри; музична кольоротерапія; 2) створення казок під час та після слухання музики; 3) музико-терапевтичні вправи для зменшення у дітей фізичного та емоційного напруження зазвичай містять два основних компоненти: сприймання музики в русі, заспокоєння й вирівнювання дихання.

Відомо, що у м'язовій ригідності, у проблемах із координацією рухів дітей часто проявляються емоційні проблеми, зокрема ускладнене переживання та відтворення емоцій, нездатність усвідомлювати власні емоції та почуття, а також сприймати почуття інших людей. Натомість здатність вільно та пластично рухатися, відчувати і відтворювати музику тілом прямо пов'язана з емоційною розкутістю. Тож для того, щоб гармонізувати емоційну сферу дітей дошкільного віку, найліпше пропонувати їм активну форму сприймання музики.

Ослабити м'язове напруження, що супроводжує в дітей будь-яке сильне емоційне переживання, можливо також за допомогою вправ для заспокоєння й вирівнювання дихання. Глибоке спокійне дихання допомагає зменшити тривогу й набутти впевненості в собі. Окрім суто дихальних вправ, у музико-терапевтичній практиці для релаксації застосовують вправи для розвитку співочого дихання, а також гру на духових інструментах: глиняні свищики, сопілки, губні гармошки, блок-флейти.

Добираючи музику для вправ з музичної терапії, музичному керівникові слід враховувати, що заспокійлива, розслаблююча дія притаманна звукам флейти, скрипки, фортепіано – за умови, що твір звучатиме в тихій динаміці та повільному темпі.

Розглянемо приклади музико-терапевтичних вправ, зокрема:

1. Вправа «Зіграй свій настрій» є колективною формою активного музикування на шумових інструментах. Під час неї діти навчаються озвучувати вірші, грати в ансамблі, а ще – імпровізувати власні невеличкі п'єси, утілюючи в них свій настрій та звукові уявлення.

2. Вправа «Шарф із чарівними історіями» призначена для дітей із вираженою гіперактивністю, синдромом дефіциту уваги. Діти потребують індивідуальної роботи, під час якої вчать заспокоюватися і зосереджуватися.

3. Вправа для розслаблення «Морське дно» призначена для дітей старшої групи. Музичний матеріал для вправи – аудіо запис п'єси «Місячне сяйво» Клода Дебюссі. Педагог промовляє певний текст, узгоджуючи його із рухом музики. Після вправи варто запропонувати дітям під ту саму музику намалювати образи, що постали в їхній уяві. Після цього музичному керівникові слід проаналізувати дитячі малюнки – кольори, насиченість, силу натиску олівця. У такий спосіб можна виявити в дітей приховане емоційне напруження, невдоволення, агресію і спрямувати зусилля для їх усунення під час сеансів музикотерапії.

4. Вправу «Кольорова музика» доцільно проводити, коли є необхідність викликати в дітей певний настрій. Вправа містить елементи кольоротерапії, а саме передбачає використання різних предметів різного кольору. Музичний супровід вправи та колір предметів залежатиме від настрою, який потрібно створити. Для того, щоб заспокоїти дітей, музичний керівник може запропонувати їх створити танцювальну композицію під музику вальсу, використовуючи при цьому шовкові шарфи синього, блакитного чи зеленого кольорів. Натомість, щоб підбадьорити дітей, слід увімкнути ритмічну музику у жвавому темпі, а як реквізит запропонувати дітям стрічки або хустинки жовтого або червоного кольорів.

5. Вправа «Відпочинок у лісі» покликана нормалізувати дихання, розслабити м'язи горла. Як музичний матеріал для вправи можна використати аудіозапис «Ранок» із сюїти «Пер Гюнт» Едварда Гріга або іншу спокійну музику, шум лісу, спів птахів. Цю вправу найліпше виконувати з дітьми після фізичного навантаження. Музичний керівник вмикає музику і пропонує дітям зручно вмотитися на підлозі, заплющити очі, уявити

сонячний день та зелений ліс. Головний елемент вправи – «лісове» повітря, яке діти мають спокійно, залюбки вдихати і видихати.

В музикотерапії активно запроваджується метод недирективної медитації. Недирективна медитація – це метод, який дає змогу фокусуватися на диханні або звуці, а також «обробляти» спогади та емоції. Такий метод доцільно використовувати тоді, коли слухач вільно віддається образам та асоціаціям, що виникають у нього під час споглядання розвитку музичного змісту. Використовуючи музико-терапевтичні вправи на заняттях, музичний керівник гармонізує внутрішній світ дітей двома способами: фізичним – через заспокоєння дихання і розслаблення м'язів, та емоційним – через розкріпачення уяви та вільне вираження почуттів.

Таким чином, музикотерапія постає як ефективна система, елементи якої кожному музичному керівникові варто впроваджувати у свою щоденну практику. Подібні комплексні форми творчості залучають до творчого процесу всі органи та системи сприймання дитини. Це підвищує ефективність музико-терапевтичних вправ і дає музичному керівникові змогу різними шляхами позбавити своїх вихованців емоційного та фізичного напруження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драганчук В. М. Музична терапія: теорія та історія : навч. посіб. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. 225 с.
2. Ігнат'єва Л. Музикотерапія в дитячому садочку. *Дошкільна освіта*. 2008. №4 (22). С. 14-18
3. Колеснік О. В. Музикотерапія, як засіб корекції та розвитку дошкільників [Електронний ресурс].

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ЗАСОБІВ НА ОПАНУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЬМИ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ

Анна МАКАРОВА,
студентка 3 курсу педагогічного факультету
Науковий керівник: **Ольга ПОЛЄВІКОВА,**
к.пед.н., доцент (ХДУ)

Актуальність дослідження зумовлена трансформаціями, у яких перебуває сучасне дошкілля. Широке обговорення і подальше впровадження нової концепції розвитку дошкільної освіти в Україні, нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти, вимоги забезпечення дотримання мовного законодавства в закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО), орієнтація на запити батьків актуалізують потребу пошуку ефективних освітніх форм, методів, прийомів, засобів, причому з раннього віку.

Можливість своєчасного й повноцінного оволодіння мовленням в ранньому дитинстві, що забезпечує розумову активність особистості протягом подальшого дорослого життя, обґрунтована у низці дисертаційних досліджень, виконаних представниками наукових шкіл під керівництвом А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, Л. О. Калмикової, К. Л. Крутій та ін.

Проблему використання засобів в освітньому процесі висвітлювали О. Балл, М. Духовна, А. Молибог, Л. Панченко, Н. Тализіна, С. Шаповаленко, Ю. Ягупець та ін.

Сучасні реалії засвідчили наявність низки протиріч: між вимогами ОПП до якості підготовки сучасного фахівця і недостатнім рівнем підготовки студентів до ефективного використання освітніх засобів, що зумовлено не лише обмеженою кількістю годин для опанування освітніми засобами в навчальних планах, але й відставанням самого змісту й методики їх використання в сучасних умовах; потребами освітнього процесу в освітніх засобах та обмеженим матеріально-технічним забезпеченням закладів освіти комплексом засобів навчання для їх запровадження в освітній процес тощо.

Тож актуальність та потреба розв'язання зазначеної вище низки суперечностей зумовила вибір теми дослідження.

Мета дослідження – науково обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність впливу сучасних освітніх засобів на опанування мовленнєвою діяльністю дітьми третього року життя.

У процесі роботи було використано комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, нормативних документів; спостереження за поведінкою дітей раннього віку, діагностичне

обстеження здобувачів дошкільної освіти, педагогічний експеримент; аналіз та узагальнення експериментальних даних.

Теоретичний розділ конкурсної роботи містить сучасні підходи до розуміння генези мовленнєвої діяльності під впливом освітніх засобів: мовленнєво-мовний онтогенез висвітлено з позицій психолінгвістики; з'ясовано особливості формування мовленнєвої діяльності на ранніх етапах онтогенезу; схарактеризовано сучасні освітні засоби розвитку мовлення дітей третього року життя.

В експериментальній частині розкриті особливості організації та зміст констатувального етапу дослідження; методика опанування мовленнєвою діяльністю дітьми третього року життя під впливом сучасних освітніх засобів (формувальний етап) та результати (прикінцевий етап експерименту).

У шести додатках подано тезаурус дослідження; енциклопедію сучасних освітніх засобів розвитку мовлення дітей третього року життя; діагностичні методики мовленнєво-діяльнісного розвитку дітей третього року життя (за А. Богуш, Н. Маліновською); конспекти 16 експериментальних занять із використанням сучасних освітніх засобів для дітей третього року життя; зразки сучасних освітніх засобів для розвитку мовлення дітей раннього віку; фото-звіт із експериментальної роботи.

Нами з'ясовано, що мовний онтогенез пов'язаний із засвоєнням дітьми МОВИ 1 і МОВИ 2 [2, с. 30], де під МОВОЮ 1 розуміють індивідуальну систему концептів і стратегій користування ними під час говоріння та розуміння мови [2, с. 30]. А МОВА 2 – це власна, природна метамова дитини, що виробляється з дошкільного дитинства під час спілкування й пізнання на основі спостереження довкілля й емпіричного, мимовільного, ненавмисного, неусвідомленого узагальнення знань про нього, що не має нічого спільного із засвоєнням граматичних норм рідної мови [2, с. 31].

Мовленнєвий онтогенез пов'язаний із моделюванням мовленнєвипородження, текстоутворенням, особливостями висловлювань різних функціонально-сміслових типів мовлення, специфікою шляху від ситуативності до контекстності мовлення, мовленнєвим механізмом, системою мовленнєвих операцій та дій, що виникають під впливом мотиву мовлення, завдяки плану і

досягненню мети говоріння; розвитком внутрішнього мовлення та іншими окремими питаннями розвитку мовленнєвої діяльності дітей [2, с. 53].

Таким чином, мовно-мовленнєвий онтогенез ураховує усі аспекти дихотомії «мова» й «мовлення» й, завдяки діяльнісному напряду, об'єднує різні вектори в єдиний процес формування мовленнєвої особистості дитини раннього віку.

Здійснений аналіз педагогічних джерел засвідчив відсутність єдиної класифікації освітніх засобів. Тому у своїх наукових розвідках ми спиралися на обґрунтування відомих дидактів – польського вченого Вінценти Оконя, вітчизняного науковця І. В. Малафійка і обов'язково – на обґрунтування засобів розвитку мовлення А. М. Богуш.

Результатом аналізу понад тридцяти методик раннього розвитку стало створення «Енциклопедії освітніх засобів розвитку мовлення дітей третього року життя».

Схарактеризувавши освітні засоби, з'ясувавши методику їх використання, ми розробили і здійснили педагогічний експеримент, що мав на меті виявити ступінь впливу цих засобів на опанування мовленнєвою діяльністю дітьми третього року життя.

У констатувальному експерименті відстежували темпи розвитку мовлення, особливості пасивного та активного мовлення, їх взаємозв'язок, а також якісний аналіз складу активного мовлення у дітей раннього віку.

Користувалися такими критеріями як розуміння мовлення дорослого з показниками: розуміння зверненого до дитини висловлювання дорослого, словесних інструкцій експериментатора, мовних одиниць, змісту картинок; обсяг та якісний склад активного словника з показниками: словниковий склад та вимова звуків, вживання різних частин мови, можливості дитини відтворювати в мовленні слова різної складової структури; розвиток розмовного мовлення дитини з показниками: спонтанність, нестимульованість мовлення, розуміння тексту без наочного супроводу, вживання дитиною узагальнювальних слів, обґрунтованих А. М. Богуш та Н. В. Маліновською [1, с. 304-312].

Під час експерименту було встановлено чотири рівні розвитку активного мовлення у дітей: два вищих (І та ІІ) та два нижчих (ІІІ та ІV).

Вищий рівень активного мовлення (I) характеризується тим, що діти в спілкуванні можуть використовувати складні мовні конструкції; другий (II) – відрізняється тим, що діти переважно користуються двослівними реченнями: підмет – присудок; підмет – вказівний займенник тощо. Діти, що знаходяться на III рівні оволодіння активним мовленням, використовують окремі слова (дієслова, іменники, займенники), що виступають у ролі речення. Найнижчий (IV) рівень оволодіння активним мовленням засвідчують діти, які використовують у спілкуванні окремі слова з повторюваними складами.

Аналіз отриманих матеріалів підтверджує насамперед той факт, що рівень співпраці дитини з дорослим виявляється пов'язаним із двома явищами. По-перше, відзначається зв'язок розвитку співпраці з оволодінням дітьми активним мовленням: нижчий (рівень співпраці відповідає оволодінню дітьми пасивним мовленням, вищий – активним). Експериментальні дані дозволили виділити кілька груп дітей із по-різному вираженою потребою як в емоційних контактах із дорослим, так і у співпраці з ним, розкрити якісні особливості комунікативної активності дітей, а саме – використання дітьми експериментальної групи різних комунікативних засобів, як мовних, так і немовних.

Мовлення дітей активізувалося завдяки використанню в освітньому процесі бізбордів, фланелеграфів, сенсорних коробок, килимків-трансформерів, масажерів су-джок та інших засобів [3, с. 352].

Матеріали експерименту засвідчили той позитивний вплив, який має предметно-практична взаємодія з дорослим під час використання сучасних освітніх засобів на опанування дошкільником мовленнєвою діяльністю. Так, якщо на початку експерименту лише у 5% дітей ЕГ відзначалося активне мовлення нижчого, третього рівня, то дані контрольного зрізу свідчать про те, що активне мовлення наявне вже у 40% дітей, причому 10% респондентів досягли другого рівня активного мовлення: стали використовувати двослівні речення. Серед дітей КГ активне мовлення, як показав контрольний зріз, було виявлено у 15,9 %. Але за відсутності спільної предметно-практичної взаємодії, кількість дітей, що використовують активне мовлення зросла всього лише на

5,3%. Однак якість мовлення набагато бідніша за лексичним змістом, за граматичним ладом, ніж у дітей ЕГ.

Дані експерименту підтвердили, що розвиток активного мовлення відбувається за таких умов: 1) задоволення інтересу і потреби дитини в дорослому, що можливо тільки за наявності емоційного контакту між ними; 2) перехід інтересу дитини з дорослого на предмет (освітній засіб) під час спільної співпраці, що здійснюється на тлі загального позитивного зацікавленого ставлення дитини до дорослого.

У результаті дослідно-експериментальної роботи було виявлено позитивний вплив сучасних освітніх засобів на опанування мовленнєвою діяльністю дітьми третього року життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А., Маліновська Н. Методика навчання рідної мови дітей раннього віку. Київ : Слово, 2019. 392 с.
2. Калмикова Л. О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностично-розвивальний комплекс : навч.-метод. посіб. К. : Слово, 2016. 384 с.
3. Полєвікова О. Б., Макарова А. П. Бізіборд як ефективний засіб саморозвитку дітей раннього віку. *Innovative development of science and education. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference*, April 26-28, 2020. ISGT Publishing House, Athens, Greece. 2020. P. 352-356.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЛІПЛЕННЯ З ГЛИНИ

*Анна МАЛЬКО,
студентка 1 курсу магістерського рівня вищої освіти
Науковий керівник: Ольга ІЛІШОВА,
к. пед. н., доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)*

Зміни, що відбулися в Україні наприкінці ХХ століття визначили нове соціальне замовлення суспільства на діяльність системи освіти. Сучасне життя диктує людині особливі умови: необхідно бути впевненим в собі, активним, цілеспрямованим, відкритим всьому новому, мати нестандартний підхід до справи, бути креативним. Здатність мислити творчо робить людину більш

розкутою, життєрадісною, стійкою до стресових ситуацій. Такі соціально-економічні перетворення в суспільстві диктують необхідність формування творчо активної особистості, із здатністю ефективно і нестандартно вирішувати життєві проблеми.

Теоретичним підґрунтям розглянутої проблеми, щодо розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку стали роботи вітчизняних та закордонних дослідників: Л. Виготського, М. Поддьякова, З. Ліштван, А. Адлер, К. Роджерс, Ф. Перлз, А. Маслоу, Р. Мей, Н. Халезової та ін.

Мета – визначити та експериментально перевірити психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку засобами ліплення з глини.

Провідна ідея дослідження полягає в можливості використання глини на заняттях в закладі дошкільної освіти, як засобу розвитку творчого потенціалу дошкільників, гармонізації їх як особистості.

Об'єкт дослідження – процес розвитку творчих здібностей особистості.

Предмет дослідження – психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку на заняттях з ліплення із глини.

Передумовою творчості, прояву творчих здатностей дітей дошкільного віку є креативність, тобто потенційна здібність до різнобічних почуттів, мислення, вчинків, дій. Креативність, як індивідуальна особливість дитини, виявляється у здатності відмовитися від стереотипних способів мислення у вирішенні побутових, навчальних, соціально-моральних проблем [1, с. 349].

О.Гевко виділяє важливі елементи формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку, зокрема: створення сприятливого розвивального середовища; діяльність; використання варіативних технологій навчання та виховання; спільний контакт з однолітками; розроблення разом з вихователями індивідуальних програм розвитку, які виявляють здібності; правильний добір завдань, вправ та ігор; сприяння організації роботи гуртків за уподобаннями (художні, музичні, танцювальні, з розвитку логічного мислення, комп'ютерні, з вивчення іноземних мов тощо); забезпечення обладнанням у групових кімнатах куточків діяльності за уподобанням (центрів);

залучення старших дошкільників до спеціальних занять для розвитку комунікабельності та зняття тривожності, страхів, запобігання неврозам; створення умов для проведення профілактичних і оздоровчих заходів; забезпечення гнучкого режиму дня для профілактики психологічного дискомфорту, здійснення індивідуального підходу до кожної дитини старшого дошкільного віку, врахування інтересів сім'ї; систематичне проведення спостереження у групах, аналіз результатів діяльності старших дошкільників з метою виявлення їх інтересів та нахилів [2, с. 97].

На основі теоретичного матеріалу нами було розроблено серію занять для дітей старшого дошкільного віку з розвитку творчих здібностей засобами ліплення з глини. В основу занять покладене творче ставлення до проведення занять: використання додаткової методичної літератури, розвиваючих ігор, демонстраційного матеріалу, аудіо- та відеозаписів, комп'ютерних презентацій та інших наявних у дитячому садку посібників і матеріалів. Важливо, щоб використані матеріали визивали емоційний відгук у дітей.

Отже, запорукою розвитку творчої активної особистості дошкільника є включення в усі види творчої діяльності: ігри, спрямовані на розвиток фантазії, уяви як універсальних властивостей особистості дошкільника; творчі завдання, проведення ігор, спрямовані на розвиток творчих здібностей та вмінь на заняттях з ліплення з глини; хвилинок фантазування; проведення ігор та застосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колісник-Гуменюк Ю. Формування та розвиток творчості у майбутніх фахівців ПТНЗ художнього профілю. *Молодь і ринок*. № 8 (127). 2015. С. 70–73.
2. Гевко О. Педагогічні умови формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. № 12 (179). 2019. С. 95–100.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗБАГАЧЕННЯ АКТИВНОГО СЛОВНИКА ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ

Аліна МИСЛИЦЬКА,

студентка 3 курсу

Науковий керівник: Наталя ГРИГОР'ЄВА,

асистент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, чинні програми розвитку, виховання і навчання дітей спрямовують педагогічні зусилля освітян на формування життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої особистості дитини, яка обізнана зі своїм минулим, теперішнім і майбутнім. Одним із головних завдань, що входить у програму реформування змісту навчання і виховання у період дошкільного дитинства, є мовленнєве виховання особистості.

Мовленнєва діяльність дитини є важливою умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства, оскільки завдяки їй дитина пізнає природне, предметне та соціальне оточення; формує і розкриває внутрішній світ; засвоює й створює культурні цінності. Важливим компонентом загального освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є художньо-мовленнєва діяльність, що сприяє ефективній реалізації завдань всебічного й гармонійного розвитку дітей, забезпечує формування їхньої життєвої компетентності, вдосконалення мовленнєвого розвитку [1, с. 86].

Повноцінний розвиток особистості дитини неможливий без виховання у неї правильного мовлення. Над розробкою даної проблеми працювали І. Сеченов, Л. Виготський, В. Лубовський. Проблема словникової роботи з дітьми на етапі дошкільного дитинства досліджувалась у різних напрямках: збагачення словника дітей раннього (Г. Ляміна, Г. Розенгарт-Пупко та ін.), дошкільного віку (А. Богуш, Н. Гавриш, І. Непомняща та ін.), особливості засвоєння семантики слів, уточнення і розширення їх значень, використання тематичного принципу введення лексики, асоціативного поєднання слів (Г. Бавикіна, А. Богуш та ін.).

Українська народна казка – жанр українського фольклору, представлений творами чарівного, авантюрного чи побутового

характеру усного походження з настановою на вигадку, що розповідається з розважальною чи дидактичною метою [2; 3].

На думку А. Богуш, казка – це усний народний твір, який виник у безпосередньому спілкуванні оповідача із слухачами; зв'язний текст розповідного характеру, з вигаданим, часто фантастичним змістом, якому притаманні всі риси зв'язного тексту: тематична єдність, наявність заголовку, змістова завершеність, інформативність викладу, цілеспрямованість, інтеграція, структурна організація (приказка, зав'язка...), зв'язок між частинами (казковими віхами), відпрацьованість мовлення відповідно розмовного стилю мови.

Переважну більшість українських народних казок записано у II половині XIX ст. Значний внесок зробили у цю справу Тарас Шевченко, Михайло Драгоманов, Павло Чубинський, Степан Рудянський, Іван Манжура, Іван Франко та інші.

Метою нашої роботи було теоретично обґрунтувати та практично підтвердити педагогічні умови збагачення активного словника дітей засобами української народної казки та експериментально перевірити їх. Для реалізації мети нам було організовано експериментальне дослідження, яке проводилося на базі Комунального дошкільного навчального закладу загального розвитку (ясла-садок) № 34 "Оленка" Бердянської міської ради Запорізької області. В експерименті брало участь 10 дітей молодшого дошкільного віку.

Для того, щоб обґрунтувати та практично підтвердити педагогічні умови збагачення активного словника дітей засобами української народної казки, ми провели спостереження за дітьми під час читання казки «Колобок», де фіксувались наступні моменти: зацікавленість дитини під час читання казки, обсяг відповіді дитини на запитання по сюжету казки, розуміння дитини зображення сюжету казки на картинках, настрій дитини під час читання.

Проаналізувавши теоретичні данні та результати дослідження, нами було визначено такі умови збагачення активного словника дітей засобами української народної казки: позитивний настрій та атмосфера доброзичливості; чітка та правильна вимова вихователів під час читання казок; логічно підібрані запитання до дітей за сюжетом казок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення: метод. посібн. для вихователів. Донецьк : ТОВ «Лебідь», 1999. 170 с.
2. Грузинська І. М. Художньо-мовленнєва діяльність як засіб розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 12 : Психологічні науки: збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. № 3(48). С. 210-216.
3. Фесюкова Л. Б. Виховання казкою: Робота з дітьми дошкільного віку. Харків.: Фоліо, 1996.

РОЗВИТОК УЯВИ ТА ФАНТАЗІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РЕЖИСЕРСЬКИХ ІГОР

Анна НІКОЛАЄНКО,

студентка 3 курсу факультету дошкільної педагогіки та психології

Наукові керівники: Олексій ЛИСТОПАД, д.пед.н., професор

Ірина МАРДАРОВА, к.пед.н., доцент

(ДЗ «ПНПУ ім. К.Д.Ушинського»)

Актуальність дослідження - актуальною темою сучасності є питання щодо розвитку уяви та фантазії у молодших дошкільників. Сучасні батьки по-різному намагаються розвинути уяву та фантазію своєї дитини будь-якими методами, відправляючи своїх дітей у різноманітні гуртки, займаючи весь вільний час дитини. Таким чином, обмежують самостійну та ігрову діяльність, не даючи змоги на власну фантазію. У процесі самостійної діяльності, при відсутності реального предмета дитина умовно його зображає, розвиваючи уяву. Саме період молодшого дошкільного дитинства допомагає дитині виразити себе, свій дитячий світогляд та своє початкове ставлення до навколишнього середовища.

Феномен уяви дошкільників досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Т.А. Баришевої, Д.Б. Богоявленської, Л.С. Виготського, Н.О. Ветлугіної, О. М. Дьяченко, О. Кононко, М. Палагіна, Т. Рібо, С. Рубінштейн, Дж. Селлі та ін., які зробили великий внесок у вивчення означеної проблеми. Такі науковці як

А. Бондаренко, Є. Гаспарова, А. Матусик, визначають режисерські ігри, як ігри дитини з іграшками та їх замісниками за створеним нею сюжетом. У цих іграх дитина переходить від ігрових дій з іграшкою до гри за власним задумом, самотійно визначаючи сюжет, ігрові засоби. У них також наявна уявлювана ситуація, ролі, іграшки або предмети-замісники.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити систему режисерських ігор у розвитку уяви і фантазії у дітей молодшого дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Визначити показники розвитку уяви та фантазії у дітей молодшого дошкільного віку.
2. Схарактеризувати рівні розвитку уяви та фантазії у молодших дошкільників.
3. Розробити та апробувати систему роботи з підвищення рівнів розвитку уяви та фантазії засобами режисерських ігор.

Методи дослідження - для вирішення поставлених завдань використовуємо такі методи: теоретичні, емпіричні та статистичні методи.

Сутність дослідження: Останнім часом проблема розвитку уяви та фантазії стала міждисциплінарною, її вивчали багато психологів та педагогів, до цієї теми також звертались і соціологи, і філософи.

Дитина молодшого дошкільного віку, в якій лише починається зароджуватись та стрімко розростатись уява, відрізняється пасивною формою. Дитина залюбки прослуховує розповіді вихователя про пригоди тварин, чи героїв, надалі віддзеркалюючи їх образи у власну діяльність. Вона з великим інтересом слухає казки і потім представляє їх образи, як реально існуючі явища. А це слідує тому, що вимальовуючи у голові образи, дитина легко вірить словам батька про пригоди Діда Мороза, про суперменів та не завдасть якоїсь напруги аби дитина повірила у те, що олені літають, та за хорошу поведінку на Новий рік Дід Мороз принесе подарунок. Одним із видів розвинутої уяви та фантазії та відтворення їх у грі є театралізована діяльність. Ця діяльність полягає у прочитанні та вивченні художніх творів; творів художнього характеру та процесом відтворення їх у грі. Під час

такої гри у дитини розвивається уява та фантазія при відтворенні почуттів, думок, емоцій, подій та сюжету художнього твору.

Уява, психологічна діяльність, має тісний зв'язок з пізнавальною діяльністю людини, що згодом утворює реакції різного характеру на певну ситуацію, та орієнтується на свободі людини. Уява характеризується утворенням нових думок та сприяє розвитку фантазії та творчого підходу до більшості.

Проаналізувавши психолого-педагогічні джерела з досліджуваної проблеми ми перейшли до експериментального дослідження.

Дослідження було проведено на базі ЗДО «Ясла-садок» №4, м. Одеса, в групі дітей молодшого дошкільного віку. У дослідженні приймало участь 38 дітей молодшого дошкільного віку.

З метою виявлення рівня розвитку уяви та фантазії із застосуванням засобів режисерських ігор у молодших дошкільників було проведено діагностувальну бесіду з дітьми, аналіз роботи вихователів у досліджуваних групах. Вивченню підлягала документація, стосовно завдань певних освітніх ліній: «Дитячий світ». Було виявлено, що виховна діяльність педагогів відповідає сучасній програмі «Я у світі».

Педагогічне дослідження складалося з трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного етапу. Констатувальний експеримент полягав у діагностиці рівнів розвитку уяви та фантазії у молодших дошкільників. Метою формувального експерименту було: розвивати уявлення, мислення та фантазію молодших дошкільників; навчати дітей слухати оповідача для правильного розуміння матеріалу, привертати увагу дитини для покращення її рівня сформованості. Мета контрольного експерименту полягала у порівнянні даних результатів констатувального та контрольного етапів педагогічного експерименту. Контрольний експеримент було проведено як з дітьми експериментальної групи, так і з дітьми контрольної групи.

Основні висновки: Було виявлено п'ять показників розвитку уяви та фантазії у молодших дошкільників :

1. Знання про предмети-замінники під час гри.
2. Об'єм знань про уявне оперування образами.
3. Інтерес до розвитку уяви та фантазії.

4. Зацікавленість у складанні власних казок.

5. Стимулювання до розвитку уяви під час читання дитячої літератури.

Було схарактеризовано рівні розвитку уяви та фантазії у молодших дошкільників:

Високий рівень показав, що діти знайомі із предметами-замінниками під час ігрової діяльності, володіють певним обсягом знань про уявне оперування образами, мають стимул до розвитку уяви під час читання дитячої літератури

Середній рівень – діти недостатньо виявляють інтерес до розвитку уяви та фантазії та недостатньо проявляють зацікавленість до виявлення предметів-замінників, до власного вираження творчого потенціалу та до складанні власних казок;

Низький рівень – діти не усвідомлюють своє значення щодо розвитку власної уяви та фантазії; не зацікавленні у складанні власних казок; не бажають покращити власний рівень розвитку уяви та фантазії, а також не виявляють стимулу до розвитку уяви.

З метою підвищити рівні сформованості уяви та фантазії із застосуванням засобів режисерських ігор у дітей молодшого дошкільного віку розроблено систему таких ігор та занять: «Казки, які потребують завершення» (з використанням українського фольклору та зарубіжних країн), «Демонстрація улюблених героїв рухами», «Режисерська діяльність у грі» та «Засоби режисерських ігор» (можливість замінювати образи предметами-замінниками), квест «Мій герой – моя казка», конкурс «Вигадана послідовність подій», «Танець, яким керують діти», інсценівка «Маленькі актори». Також, було проведено свято-розвага у молодшій групі дошкільного віку, з теми «Подорожуємо у вигадані країни».

Експериментальна робота засвідчила ефективність запровадженої методики із застосуванням режисерських ігор на процес розвитку уяви та фантазії. Під час роботи молодші дошкільники почали проявляти активну самотійну діяльність та розвивати власну уяву та фантазію засобами режисерських ігор. Діти із заохоченням слухали вихователя та дослідника, аби підвищити свій рівень розвитку уяви та фантазії. Розвивали в собі уміння застосовувати засоби режисерських ігор в ігровій діяльності. Стимулювали себе до розвитку уяви під час читання дитячої літератури.

Проводилася робота з підвищенням рівня сформованості уяви та фантазії засобами режисерських ігор у дітей молодшого дошкільного віку за допомогою певних методик, відбулися різкі зміни з хорошим результатом в ЕГ та незначні зміни в КГ: на високому рівні в ЕГ було 1 (6%) дітей, а стало 9 (58%) дітей, а в КГ на високому було 2 (9%), стало 3 (7%). На середньому рівні кількість дітей змінилася, в ЕГ було 5 (26%), змінилось на 6 (36%), в той час як в КГ: було 5 (34%), стало 6 (36%). Суттєві зміни відбулися в низькому рівні в ЕГ: було 10 (68%), покращилося на 1 (6%), в той момент, як в КГ: було 9 (57%), залишилось 9 (57%) дітей.

Отже, результати проведеної експериментальної роботи дали добрий результат, що свідчить про ефективність даної методики. Молодші дошкільники експериментальної групи показали вищий результат за молодших дошкільників контрольної групи. Діти експериментальної групи молодшого дошкільного віку оволоділи вищим рівнем сформованості уяви та фантазії засобами режисерських ігор у дітей молодшого дошкільного віку

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аматьєва О.П. З дитячого садка-в актори. Дитячий садок. 2004. №24. С.2-6.
2. Артемова Л.В. Розвиток теорії та практики дитячої гри. Дошкільне виховання. 2001. №7. С.18-19.
3. Артемова Л.В. Театр і гра. Київ: Томіріс, 2002. 291 с.
4. Богуш А. М. Педагогічні нотатки та роздуми : зб. наук.-метод. праць. Запоріжжя : ЛПКС, 2001. 224 с.
5. Боровик О.В. Развитие воображения. Методические рекомендации. Москва: ООО ЦГЛ «Рон», 2000. 112с.
6. Найссер У. Познание и реальность. Москва: Воображение и память, 1981. С. 141 - 165.
7. Немов Р.С. Психология: Учебник для высших педагогических учебных заведений: В 3кн. 4-е. издание. Москва: Гуманитарный издательский центр Владос, 2001. С. 260 – 271.
8. Никифорова О.Н. Познавательные процессы и способности в обучении. Москва: Представление и воображение, 1990. С. 80 - 100.
9. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2006. С. 333 - 336.
10. Розвиток особистості дитини дошкільного віку в різних видах діяльності : монографія / за заг. ред. А. М. Богуш; МОН України, ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2013. 236 с.
11. Рубинштейн С. Л. Самосознание личности и ее жизненный путь: Основы общей психологии. СПб.: Питер, 1999. 720 с.

12. Субботина Л.Ю., Куров В.Н. Развитие воображения детей. Популярное пособие для родителей и педагогов. Ярославль: Академия развития, 1997. 240с.

13. Шагар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.

ТЕОРІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

*Діана ПЕГЛІВАНЯН,
студентка 1 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник Сергій МИКИТЮК,
д.пед.н., професор (ХНПУ імені Г.С. Сковороди)*

Актуальність. Питання інтелектуального розвитку людини буде завжди актуальним, адже людині властиво удосконалювати себе та свої можливості. Діти з високим рівнем інтелекту впевнені у своїх здібностях, мають адекватний рівень самооцінки; їм притаманні внутрішня свобода і високий самоконтроль, частіше займають у колективі позицію лідера. Якщо вимагає ситуація, ведуть себе, як дорослі. Виявляють інтерес до всього нового і незвичайного, характеризуються великою ініціативністю, але, разом з тим, успішно пристосовуються до вимог соціального оточення, зберігаючи внутрішню незалежність думок і дій.

Ступінь досліджуваності проблеми. Досліджуючи питання інтелектуального розвитку Л.С. Виготський пропонує формувати прийоми інтелектуальної діяльності практичним шляхом: через відбір змісту знань, які належить засвоїти; через розташування матеріалу, який вивчається, у певній послідовності й у певному взаємозв'язку; через організований відповідним чином виклад матеріалу, оскільки самі основи теорії, яку вивчають учні, відбивають певний спосіб наукового мислення. О.М. Леонт'єв, спираючись на ідеї Л.С. Виготського, розробив психологічну теорію інтелектуальної діяльності, в основу якої покладено проведений ним аналіз розвитку психіки у філогенезі і соціогенезі. Г.С. Костюк стверджував, що дитина не є пасивним автоматичним продуктом свого середовища, а лише середовище відбивається у свідомості дитини, впливає на її інтелектуальний розвиток. Він вважав, що у структурі діяльності прийоми процесу навчання

впливають на операції мозку, які мають відображення у діях індивіда. Система, запропонована В.О. Моляко, складається з п'яти форм інтелектуальної діяльності – стратегій аналізу, комбінацій, реконструювання, універсальної стратегії та стратегії випадкових підстановок, що реалізуються певними тактиками. Теорію поетапного формування розумових дій в 50-ті роки ХХ століття було розроблено П.Я. Гальперінім. В основі цієї теорії лежить психологічне вчення про перетворення зовнішньої предметної діяльності на внутрішню психічну діяльність, що є основою розвитку інтелекту. Д.М. Богоявленський і Н.О. Менчинська вважають, що спеціальне навчання розумових прийомів набуває важливого значення тим, що звертає увагу учнів на їхній внутрішній світ і зокрема на закономірності їхньої інтелектуальної діяльності.

Досліджуючи розвиток інтелекту в поведінці дитини Ж. Піаже виділив його стадії. Під стадіями він розумів рівні розвитку, які послідовно змінюють один одного [1, с. 66]. Л. Термен проводив експериментальні дослідження, в яких шукав залежність інтелекту від віку, статі, раси, статусу сім'ї, освіти батьків та ін. Згідно з моделлю В.М. Дружиніна, вербальний та просторовий інтелект пов'язані між собою особливою кореляційною залежністю. Автор наголошує, що рівень вербального інтелекту в людини обмежує максимальне значення його просторового інтелекту, ставить останньому «верхню» межу, наголошуючи, що «однак високий рівень вербального інтелекту не є гарантією задовільного розвитку просторового інтелекту [2, с. 14].

Мета і методи дослідження. Проаналізувати теорії інтелектуального розвитку людини.

У своїй роботі ми використовували теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація теоретичних знань, досліджень у площині психологічних особливостей інтелектуального розвитку).

Основні висновки. Отже, можна зробити висновок, що історія формування інтелекту, а разом із тим й інтелектуальних умінь розпочалася ще в епоху Античності та мала активний розвиток на всіх наступних історичних етапах. Але більшість зарубіжних дидактичних систем підходили до проблеми формування інтелектуальних умінь опосередковано, не виділяючи окремо

формування інтелектуальних умінь у процесі навчання конкретних предметів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія: навч.посіб. / О.В. Скрипченко Л.В. Долинська, та ін. — К. : 2001.- 416 с.
2. Буров О. Ю., Рибалка В. В., Вінник Н. Д. Динаміка розвитку інтелектуальних здібностей обдарованої особистості у підлітковому віці: монографія / за ред. О. Ю. Бурова. – К. : ТОВ «Інфосистем», 2012. – 258 с.
3. Даценко І.П., Лозовенко О.А., Мінаєв Ю.П. Критичне і понятійне мислення: чи не є це різними назвами для вищого рівня розвитку мислення? // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна / [редкол.: П.С. Атаманчук (голова наук. ред.) та ін.]. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. – Випуск 22. – С.131-134. – [Електр. ресурс] / Режим доступу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/621999.pdf>

РУХЛИВА ГРА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Поліна ПИЩАНЕЦЬКА,

здобувач освіти гр. ДО-19-1-11

Науковий керівник: Алла ШАДІНОВА,

викладач-методист (Дніпровський фаховий педагогічний коледж комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради)

З дитячих років необхідно виховувати у дитини вміння взаємодіяти у групі однолітків, адже все подальше її життя буде визначене відносинами, в які вона буде вступати, включаючись у спільну діяльність (Д. Ельконін, Я. Коломінський, Т. Репіна та ін.).

Рухлива гра є особливою формою спільної діяльності. Об'єднання дітей у ігровий колектив, наявність морально-цінного сюжету гри, правил, присутність різноманітних за складністю рухових завдань, високий темп їх виконання, необхідність досягнення особистого і колективного успіху – ці особливості рухливих ігор, на нашу думку, сприяють формуванню у дітей моральної активності у різноманітних її проявах і, насамперед, у позитивних взаєминах [2].

Проте аналіз практики показує, що вихователі використовують, в першу чергу, можливості рухливої гри як засобу фізичного виховання, залишаючи поза увагою її можливість впливати на моральну сферу дитини. Необхідність розв'язання цієї суперечності обумовила визначення мети нашого дослідження – виявити особливості керівництва рухливою грою як засобу формування позитивних взаємин дітей старшого дошкільного віку.

В основу нашого дослідження покладено припущення про те, що гра може стати ефективним засобом впливу на формування позитивних взаємин за таких умов: запровадження нових варіантів гри, де створені ситуації взаємодопомоги, синхронних спільних дій; залучення дітей до розподілу ролей та підведення підсумків спільної рухової діяльності; широке застосування командних ігор.

За допомогою соціометричної методики «Вибір в дії» ми з'ясували соціальний статус кожної дитини в групі однолітків. Виявлено, що 10% дітей – лідери, 58% – бажані, 32% – знехтувані, відторгнених дітей немає. Ми також пропонували дітям-лідерам та бажаним дітям створити команду для виконання рухового завдання: «Кому би ти хотів допомогти швидше виконати завдання?», «Кого би ти взяв у пару з тих дітей, з ким рідко граєшся?». Аналіз створеної ситуації показав, що 86% обстежених керуються симпатією, 11% – обирають для рухової взаємодії дитину, керуючись її можливостями для досягнення успіху і лише 3% виявляє співчуття до однолітка, який обділений увагою дитячого угруповання. Така ситуація не сприяє залученню у спільну ігрову діяльність знехтуваних дітей.

З метою покращення взаємин дітей засобами рухливої гри, ми розробили експериментальну програму, яка включала:

серії рухливих ігор, спрямованих на формування доброзичливих стосунків між дітьми у спільній діяльності і на зближення дітей і вихователя. За своїм характером це ігри-забави, хороводи та ігри-змагання й ігри естафети. Перша група ігор задовольняє потребу дітей у русі, в спілкуванні і в образному поетичному слові, сприяють відкритості у спілкуванні. Друга група – ставить дітей у ситуацію прямої взаємодії, відповідальності за кінцевий результат, що вимагає вияву підтримки, співпереживання.

Варіанти ускладнення рухливих ігор (створювалися ситуації взаємодопомоги (виручити зловлених дітей, втікати, об'єднавшись у пари); синхронних спільних дій (йти до ловитки, тримаючись за руки).

Прийоми керівництва іграми дітей: вибір на ведучу роль на основі опису рис персонажу («Хто найбільш підходить?»); аналіз результатів гри («Чому ваша команда програла?», «Як ти допоміг своїй команді виграти?»); участь вихователя у іграх як у провідній ролі, так і другорядній; різні варіанти заохочення (стенд «Бігові доріжки», де розміщали фото ігрових лідерів; вручення спортивних медалей за результатами ігрового тижня).

Реалізація експериментальної програми дала змогу підтвердити висунуту гіпотезу: кількість дітей, що були визнані як знехтувані зменшилася з 32% до 11%, тобто майже у три рази. Діти лідери спочатку стали оцінювати їх як важливих партнерів у руховій діяльності, а згодом, як повноправного партнера у будь якій сумісній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. / А. М. Богуш, Л. О. Варениця, Н. В. Гавриш та ін. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
2. Богінич О. Фізичне виховання дошкільників засобами гри: навч.-метод. посіб. К.: Шк. світ, 2007. 120 с.
3. Карасьова К. Формуємо ціннісні орієнтири у грі. *Дошкільне виховання*. 2015. № 2. С. 2-4.

ЗНАЧЕННЯ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ ІГОР ДЛЯ ВИХОВАННЯ КОЛЕКТИВІЗМУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Катерина ПОНОМАРЕНКО,
студентка 2 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Марія ЧЕРНЯВСЬКА,
канд. пед. наук, доцент (ХНПУ імені Г.С. Сковороди)

В останні часи перед освітянами особливо гостро постає питання морального виховання підростаючого покоління, формування дружніх взаємовідносин у дитячому колективі. Найбільш сприятливим періодом у морально-етичному

становленні особистості є, безперечно, дошкільне дитинство, в якому закладаються основи майбутньої поведінки людини. Саме тому, особливу увагу вихователям закладів дошкільної освіти слід приділити налагодженню позитивної атмосфери в групі, розвитку навичок колективного навчання і вирішення різноманітних життєвих ситуацій. Важливо спрямовувати розвиток дитячого колективу в такому напрямку, щоб кожна дитина усвідомлювала свою роль і значущість, відчувала потребу в колективному спілкуванні і взаємодопомозі.

Проблему формування культури взаємовідносин у дитячому колективі досліджували Л. Артемова, А. Гончаренко, Т. Поніманська, Л. Масол, Н. Миропольська та інші науковці. Вони відзначали, що будь-яка спільна діяльність об'єднує дітей в колективі, допомагає встановлювати дружні відносини між однолітками, привчає підкорятися певним правилам і вимогам. При цьому особливе значення слід надати музичній діяльності, яка справляє великий вплив на дитячі душі, на їх емоційну сферу і етично-моральний розвиток. Тому не слід недооцінювати зазначений вид дитячої діяльності, який потребує подальшого ретельного вивчення у напрямку впливу на становлення і розвиток особистості дитини та пошуку ефективних форм роботи у галузі музичного мистецтва.

Відзначимо, що музично-ритмічні ігри, як вид дитячої музичної діяльності, відіграють значну роль у становленні гуманних почуттів між дошкільниками, формують навички взаєморозуміння та взаємоповаги, сприяють їхній соціалізації. Музично-ритмічні ігри за своєю природою дуже різноманітні, вони побудовані на кращих зразках народного фольклору, класичної та сучасної музики, що у свою чергу посилює естетичну складову виховного процесу. Музично-естетичне виховання у поєднанні з моральним посилює вплив на розвиток дошкільників, вони відчують красу музичного мистецтва, узгодженість рухів і колективних дій. У такі моменти відбувається зняття психоемоційного напруження із одночасним збагаченням емоційної сфери, виховуються дисциплінованість, почуття колективізму, формуються навички адекватної поведінки і сприйняття відповідної ролі у грі.

Разом із цим, музично-ритмічні ігри сприяють розвитку комунікативних умінь дошкільників завдяки тактильному контакту, який ефективніше реалізує розвиток динамічного боку спілкування, полегшуючи вступ дитини в контакт, а також посилює невербальний прояв дружелюбності, готовність у спілкуванні з партнером по музичній грі або танцю [2, с.76].

Загалом, музичні ігри виконують різноманітні функції, серед яких основними є мотиваційна складова, що впливає на цілеспрямованість, творчу активність, ініціативу, критичне мислення; пізнавальна складова, що передбачає засвоєння знань, умінь і навичок у галузі мистецької діяльності; діяльнісна складова, що збагачує дітей новими враженнями і навичками та сприяє встановленню взаємодії у дитячому колективі [1, с.16].

Отже, значущість музично-ритмічних ігор для виховання колективізму у дошкільників незаперечна, оскільки є груповою формою роботи, яка характеризується інтеграцією музичного, фізичного, естетичного і морального виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубровіна І.В. Проблемно-модельючі ігри в музичному навчанні молодших школярів. *Мистецтво та освіта*. 2017. №1(83). С. 15-19.
2. Куцин Е.К. Формування основи розвитку особистості засобами творчої музичної діяльності. URL: [visnyk.chnpu.edu.ua > uploads > 2020/05 > Kutsyn](http://visnyk.chnpu.edu.ua/uploads/2020/05/Kutsyn)
3. Федорова М.А. Виховання моральних цінностей у дітей дошкільного віку в різних видах діяльності. *Наукові записки: зб. наук. праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2010. №87. С.209-215.

ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Світлана ПОХИЛА,
студентка 1 курсу СВО «магістр»,
Катерина РЕПІНСЬКА,
студентка 4 курсу СВО «бакалавр»
факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини
Волошиної ВДПУ ім. М.Коцюбинського

Науковий керівник: **Тетяна КРИВОШЕЯ**,
к. пед. н., доцент (ВДПУ)

Реформування системи освіти України характеризується змінами у всіх її ланках. Дошкільна освіта виступає фундаментом цілісної неперервної освіти, від якості якої залежить рівень розумового розвитку та формування особистісних якостей дітей дошкільного віку. У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні (2021 р.) важливе місце серед інших компетентностей відведено сенсорно-пізнавальній, логіко-математичній та дослідницькій, які формуються у процесі роботи за освітнім напрямом «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» [1], але водночас є тим фундаментом, на основі якого ефективно здійснюється інтелектуальний розвиток дошкільника. Безперечно, у цьому процесі особлива роль відводиться математиці, важливість вивчення якої визначається вимогами часу. З погляду сучасної концепції дошкільної освіти одним з найважливіших завдань навчання дітей старшого дошкільного віку елементарним математичним уявленням було і залишається формування обчислювальної складової логіко-математичної компетентності.

Проблема навчання обчислювальної діяльності дошкільників була у полі зору видатних педагогів минулого (Ф. Блехер, Я. Коменський, Л. Магницький, М. Монтессорі, Й. Песталоцці, Ж. Ж. Руссо, С. Русова, К. Ушинський, Ф. Фребель та ін.). Сучасні тенденції розвитку освіти диктують і нові підходи до її організації. Проблему впровадження інноваційних технологій в освітній процес ЗДО взагалі і в процес ФЕМУ зокрема, досліджували: Н. Баглаєва, О. Брежнєва, Л. Зайцева, Т. Павлюк, Л. Плетеницька, І. Стеценко, К. Щербакова. Втім, недостатньо розробленими залишаються питання, пов'язані з особливостями формування саме обчислюваних навичок старших дошкільників засобами інноваційних технологій.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити шляхи формування обчислювальних навичок старших дошкільників в контексті освітніх інновацій.

З метою дослідження сформованості обчислювальних навичок у дітей старшого дошкільного віку було проведено констатувальний етап експерименту на базі КЗ «ДНЗ № 30

«Світлячок». Експериментом було охоплено 47 дітей старшого дошкільного віку (2 групи – 24 дошкільника в ЕГ і 23 дитини – в КГ).

У процесі констатувального етапу експерименту нами було визначено критерії, показники, підібрано діагностичні завдання і на їхній основі виділено рівні сформованості обчислювальних навичок дітей старшого дошкільного віку. Серед критеріїв ми виділили: 1. Уміння розв'язувати приклади на додавання і віднімання в межах 10 показником якого є володіння прийомами прилічування і відлічування по 1, додавання і віднімання частинами. 2. Рівень засвоєння складу числа, показником якого є уміння представляти числа першого десятка у вигляді суми одиниць та у вигляді суми двох різних чисел. 3. Розуміння сутності дій додавання і віднімання, з показником - складання та розв'язування простих задач на знаходження суми та різниці, розв'язування арифметичних задач.

Згідно вищезазначених критеріїв і показників були підібрані діагностичні завдання, розв'язання яких свідчило про рівень сформованості певного критерію обчислювальних навичок («Порахуй і розфарбуй», «Математичне містечко», «Хитрі задачі»).

За результатами констатувального етапу експерименту нами виділені наступні рівні сформованості обчислювальних навичок: високий рівень сформованості обчислювальних навичок мають 5,6 % дітей ЕГ і 7,2 % дошкільників в КГ. Середній рівень сформованості обчислювальних навичок продемонстрували 29,2 % респондентів ЕГ і 33,3 % дітей КГ. Низький рівень сформованості обчислювальних навичок мають 65,2 % дітей ЕГ і 59,5 % дошкільників КГ. Відтак, проведене експериментальне дослідження показало, що в середньому для 62,4% дітей старшого дошкільного віку характерний низький рівень сформованості обчислювальних навичок; 31,2 % дошкільників мають середній рівень і недостатньо сформовані окремі навички обчислювальної діяльності, а тому виникає потреба до розгортання систематичної роботи з дітьми щодо удосконалення їхніх обчислювальних навичок.

У процесі формувального експерименту було реалізовано створену нами модель формування обчислювальної складової логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного

віку, структурними компонентами якої були: мети та очікуваний результат, педагогічні умови, етапи, шляхи, технології формування обчислювальних навичок дітей старшого дошкільного віку.

З метою вдосконалення обчислювальних навичок дітей старшого дошкільного віку нами були сформульовані такі педагогічні умови: 1) Підсилення розвивального предметно-ігрового середовища засобами навчання, використання яких передбачає обчислювальну діяльність дітей. 2) Поетапне формування обчислювальних навичок дітей на основі компетентнісного, діяльнісного та інтегрованого підходів. 3) Створення спеціальних освітніх ситуацій з метою формування обчислювальних навичок дітей старшого дошкільного віку у процесі різних форм організації життєдіяльності дітей. 4) Впровадження в освітній процес ЗДО інноваційних технологій з метою підвищення ефективності формування обчислювальних навичок дітей. 5) Інтеграція зусиль закладів дошкільної освіти і родин вихованців щодо формування обчислювальної складової логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Дані умови реалізувались через шляхи, кожен з яких передбачав використання педагогічно доцільних засобів навчання і технологій:

Використання інноваційних підходів до вивчення складу чисел в межах 10 (застосування технологій: «Кольорові числа» Кюізенера; технології саморозвитку М. Монтесорі, ейдетики, LEGO-технології).

Формування у дошкільників навичок додавання і віднімання в межах 10 з опорою на інноваційні вітчизняні та зарубіжні технології (використання технологій: «Ейдотехніка» Г. Чепурного; «Навчання в русі» О. Дубогай; LEGO-технології; технології Макото Шичида; «Кумон», «Сінгапурська математика»; математичного планшета Калеба Гатеньо; «Маттей» Мілана Гейни).

Удосконалення обчислювальних навичок дітей старшого дошкільного віку у процесі роботи над простими задачами, яке реалізовувалось через розкриття перед дітьми сутності дій додавання і віднімання на основі розв'язання задач та вирішення

практичних ситуацій (використання різних видів простих задач, віршованих, задач-жартів, логічних задач, задач із сірниками та ін.)

Застосування ІКТ у процесі формування у дітей дошкільного віку обчислювальної складової математичної компетентності (онлайн сервіс LearningApps.org., тренажер «Matematika.Club», програми для смартфонів «Математика для дітей», «Math Kids», «Фіксики», «Dino Math»).

Використання авторського робочого зошита з формування обчислювальних навичок дітей старшого дошкільного віку «Обчислюємо залюбки», в якому інтегровано використання різних технологій.

У ході підсумкового етапу експерименту передбачалося визначити динаміку сформованості обчислювальних навичок у дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ у порівнянні з констатувальним етапом експерименту. Для визначення рівнів обчислювальних навичок у дітей старшого дошкільного віку ми скористалися такими ж критеріями і показниками, які були виділені нами на констатувальному етапі експерименту. Підсумковий етап експерименту засвідчив позитивну динаміку в ЕГ за всіма критеріями і показниками: високий рівень обчислювальних навичок у дітей старшого дошкільного віку зріс з 5,6 % до 26,4 %, середній рівень збільшився з 29,2 % до 51,4 %, а низький рівень знизився з 65,2 % до 22,2 %. В свою чергу в КГ відбулися незначні зміни. Узагальнені результати за рівнями представлені в діаграмі 1.

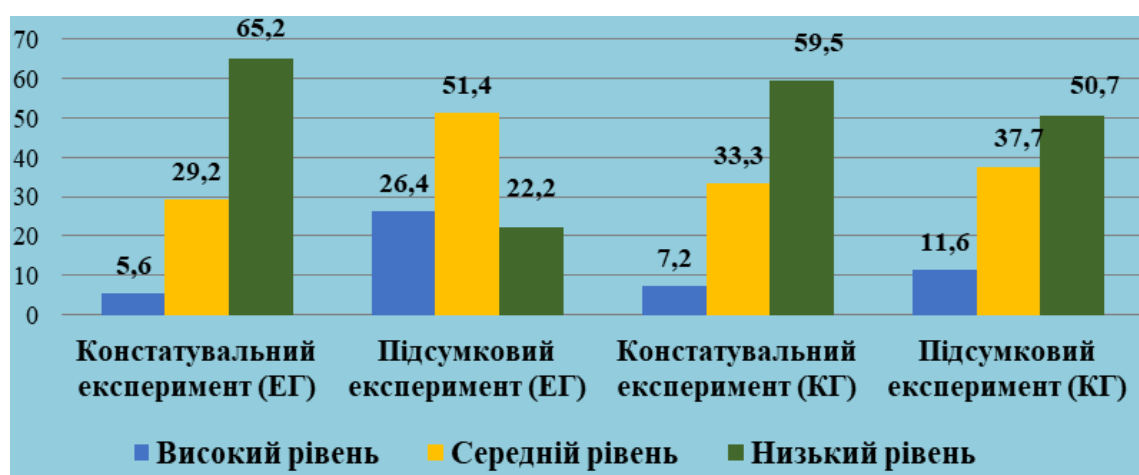

Рис 1. Динаміка сформованості обчислювальних навичок дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ

Відтак, дані проведеного дослідження дають змогу констатувати, що визначені нами шляхи формування обчислювальної складової логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку є ефективними. Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів зазначеної проблеми, подальших розвідок потребує питання удосконалення обчислювальних навичок дітей старшого дошкільного віку у процесі різних видів діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція, від 12 січня 2021 р.) – Режим доступу:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Кривошея Т.М. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку /Т.М.Кривошея // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 4-5 квітня 2012 р.) / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця, ФОП Корзун Д.Ю., 2012. – С.110-115.

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Вікторія РИТІК

студентка 3 курсу факультету дошкільної освіти

Науковий керівник: Ірина ЛАРІНА,

к. п. н., доцент (ХНПУ)

Головною метою дошкільної освіти в Україні сьогодні є створення сприятливих умов для особистісно-орієнтовного розвитку дітей, забезпечення повноцінного фізичного, психічного й духовного розвитку кожної дитини, формування її життєвих компетентностей. Реалізація цієї мети неможлива без формування у дошкільників повноцінного сприйняття навколишнього світу. Інтегрований підхід до організації педагогічного процесу дозволяє

дати дошкільнятам цілісну картину світу, сформувати у них системні знання і узагальнені уміння.

Великого значення при цьому набуває розвиток інтегративності художнього-естетичного мислення дошкільників. Пізнання навколишнього світу, пробудження, розвиток і збагачення почуттів і потреб дитини спираються на живі відчуття і враження у вигляді звуків, кольорів, форм і простору. Сьогодні удосконалюються прийоми, технології навчання, значно розширюються межі художньої сфери, з'являються нові синтетичні жанри мистецтва, окремі види художньої творчості перестають існувати ізольовано один від одного.

У сучасній педагогічній літературі вивчаються різні аспекти взаємозв'язку особистості і мистецтва (Л. Ахметова, Г. Беденко, Л. Гаврильченко, Г. Добровольська, Є. Іванченко, М. Кисельова, М. Костевич, Л. Лебедева, І. Марченко, О. Медведєва, З. Рибакова, Н. Сергєєва та інші). Попри те, в масовій педагогічній свідомості інтегрований підхід, визнаний потребою часу, ще не зайняв гідного місця.

Метою використання інтегрованого підходу до організації художньо-продуктивної діяльності дошкільників в освітньому процесі ЗДО є допомога дитині побачити світ як єдине ціле, в якому усі елементи взаємопов'язані; сприйняти те, що оточує, через світ музики і живопису. Інтеграція музики і художнього мистецтва складається із взаємопов'язаних компонентів, кожен з яких виконує свою функцію в реалізації художньо-естетичного розвитку дошкільників.

Механізмом інтеграції музики і художньо-продуктивної діяльності є образ, що виник і передається засобами виразності (в музиці – мелодія, ритм, гармонія, динаміка, інтонація; у художній діяльності – малюнок, форма, величина, колір, композиція, ритм).

В результаті взаємодії музики і живопису у процесі художньої роботи з дошкільниками відбувається збагачення дитячих малюнків новим змістом, творче вирішення ними образотворчих завдань. Разом з тим власноруч створений малюнок допомагає дітям більш глибоко осягнути музичний образ, зміст і виразні засоби музики. Безпосередній відгук дитини на музику викликають й інші види образотворчої діяльності: ліплення, аплікація. У фарбах, глині або кольоровому папері дитина, на

думку дослідників, зобразить той захват, який доки не може передати словами [3].

Вважаємо, що з метою активізації розумових процесів, залучення одночасно зорового і слухового рецепторів сприйняття, педагогам ЗДО необхідно застосовувати інтегровані технології взаємодії музики і художньо-продуктивної діяльності. Використання засобів інтеграції музики і художньо-продуктивної діяльності надає дитині можливість яскравіше виявити себе в тому або іншому виді діяльності; впливає на психічні процеси, які є основою формування художньо-творчих і музичних здібностей, сприяє розвитку естетичного смаку, вмінню розуміти і оцінювати твори мистецтва.

Отже, орієнтир на інтереси, схильності, бажання і здібності дітей при інтеграції тих або інших видів діяльності дозволяє виділити основний мотив дитячої діяльності. Мотивована таким чином дитяча діяльність результативніша, вона сприяє розвитку тих або інших здібностей кожної дитини. Прагнення займатися різними і не схожими один на одного видами діяльності, бажання спробувати свої сили в різних її сферах – це і є широта знань дитини, яку формує педагог засобами інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойчук О.В., Фесюкова Л.Б. Дитячий садок із поглядом у майбутнє. Харків : Веста, 2005. 112 с.
2. Гавриш Н. Інтегровані заняття: Методика проведення. К. : Шк. світ, 2007. 128 с.
3. Ларіна І. О. , Доля Ю. В.. Формування музично-естетичного смаку у дітей дошкільного віку засобом взаємодії музики і живопису. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць*. Випуск 27 (2 – 2019). Частина 2. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 318-323.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПІЗНАВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Наталія РУДЕНКО,

студентка 1 курсу магістерського рівня вищої освіти

Науковий керівник Алла ОМЕЛЯНЕНКО,

к. пед. н., доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

Питання педагогічного мовленнєвого спілкування та вивчення процесів формування взаємодії дитини та дорослого висвітлено у дослідженнях І. Зимньої, І. Зязюна, Т. Ладиженської, О. Леонтьєва, М. Львова, Д. Макарової [1, 2]. Гармонізація емоційно-інтелектуальної взаємодії забезпечується, на нашу думку, здатністю вихователя у мовленнєвій поведінці активізувати у дітей інтерес, здивування, емоцію здогадування, почуття гумору, впевненості. За допомогою означених емоційно-інтелектуальних стимулів відбувається встановлення складних психічних зв'язків, забезпечується сприйняття інформації, оптимізується процес навчання та підвищується його результативність, ефективність.

Емоційний фон доказового мовлення досягається через використання в ньому експресії, образності, засобів поетики, риторичних троп та фігур, фразових одиниць. Також важливими моментами забезпечення емоційності мовлення на вербальному рівні є інтонація, міміка, жести.

Засобами вираження інтелектуальних емоцій можуть бути як лексико-семантичні, так і словоутворювальні, морфологічні та синтаксичні одиниці. На лексичному рівні – це слова, що позначають емоції: ось бачите який інтерес у вас викликало запитання «Чому сороку називають білобока?»; сьогодні у нас незвичайне заняття, я бачу здивування у ваших очах, але зараз вам стане все зрозуміло.

Емоційно забарвлена лексика, яка актуалізує відповідні інтелектуальні стани дитини, виражається стилістично зафарбованими афіксами: так, складне питаннячко, діти; згадуйте, у вас голівоньки розумні.

Актуалізаторами емоційно-інтелектуальних станів на лексичному рівні є прислів'я, приказки, які вважаються маркерами пояснювального тесту, збуджують мисленнєву діяльність у створених емоціогенних ситуаціях. Прислів'я та приказки – це своєрідна емоційно-інформативна дидактика. Широко використовуються прислів'я та приказки в повсякденному житті. Тут завжди можна знайти привід для тієї чи іншої приказки. Наприклад, якщо хтось із дітей наговорив комусь грубощів, вихователь може використати прислів'я: «Слово може врятувати людину, слово може і вбити», «Рана загоїться, а лихе слово – ні». У бесіді після читання творів про добро, чуйність і щирість, можна

використати такі прислів'я: «Як сам добрий, то добротою і тобі відповідають», «Не радій чужому горю», «Світ не без добрих людей», «Людині потрібна людяність». Засобами вираження емоцій в педагогічному дискурсі є клас слів, що не мають предметно-понятійного значення, але завдяки яким передаються емоції – це вигуки. Діапазон емоцій, що передаються вигуками дуже широкий: радість, здивування, здогадування, досада. Дискурсивні маркери, до яких відносяться вигуки, використовуються в діалозі та виконують декілька функцій: позначати прийняття адресатом ролі слухача, підтримувати окликами попередні висловлювання та сприймати зміст висловлювання як нову і цікаву інформацію: Ого! Я цього не знала. Нічого собі! Як цікаво.

На рівні синтаксису емоційно-інтелектуальні стимули можуть бути виражені емотивними реченнями, в яких подається характеристика не тільки самих учасників педагогічного дискурсу, але й ступеня їх зацікавленості предметом мовлення: Андрійко дав відповідь на таке складне запитання! Оце так молодець! Справжній молодець!

Засобами вираження емоційно-інтелектуальних реакцій вихователя на інтелектуальні дії дітей можуть слугувати вставні слова та словосполучення: на щастя, на жаль, на сором, нівроку, нарешті.

Стимулює емоційну активність дошкільників у пізнавальній діяльності, гармонізує спілкування та сприяє засвоєнню нових знань використання таких прийомів: запитально-відповідальна єдність, риторичне запитання, риторичний оклик, метафора, антитеза, градація, Використання означених прийомів педагогом сприятиме створенню позитивної емоційної атмосфери на занятті.

У методичному арсеналі вихователя є можливість усвідомленого та цілеспрямованого використання мовних засобів, які активізують учасників педагогічного дискурсу за допомогою прийомів на лексичному та граматичному рівнях та оптимізують процес засвоєння дошкільниками знань про довкілля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ладыженская Т. А. Система работы по развитию связной устной речи учащихся. М. : Просвещение, 1995. С. 25.

2. Макарова Д. В. Языковые средства выражения интеллектуальных эмоций в педагогическом дискурсе. *Образование и наука*. 2009. № 1. С. 102-110.
3. Смирнова Е. О. Детская психология. М. : Владос, 2006. С. 49.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ЗДО

*Діана САВКУЄВА,
студентка 5 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Світлана БАКАЙ,
канд.пед.наук, доцент (ХНПУ)*

У період дошкільного дитинства у дитини формується розуміння взаємозв'язку людини і природи, закладається особиста модель ставлення до навколишнього середовища. Для того, щоб в дитячій свідомості виник інтерес до світу тварин і рослин, закріпилося почуття жалю до живої природи необхідно правильно організувати екологічне виховання дошкільнят. Екологічне виховання в ЗДО можна розглядати і як моральне виховання (виховання прагнення захищати і берегти природу).

Вивченням екологічного виховання займалися Г. Беленька, А. Богущ, Н. Глухова, Н. Горопаха, Д. Дерябо, О. Кононко, С. Миколаєва, Л. Присяжнюк, М. Рижова, Г. Тарасенко, Т. Бондаренко, тощо. Педагогічний досвід застосування даних нетрадиційних технік не досить систематизований і не представлений в належній мірі в сучасних освітніх програмах. Вони не отримали достатньо широкого поширення і не «вкоренилися», а є скоріш експериментальними і тільки починають свою історію.

Мета дослідження: розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити цикл занять з ознайомлення з інноваційними техніками малювання спрямованих на екологічне виховання старших дошкільників.

Методи дослідження:

- з метою визначення стану проблеми в психолого-педагогічній літературі, обґрунтування педагогічних умов з екологічного виховання старших дошкільників засобами інноваційних технік малювання застосовано теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення даних, поданих у літературних джерелах та нормативних документах;

- для визначення особливостей екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку в процесі занять з інноваційних технік малювання в закладі дошкільної освіти використано емпіричні методи: спостереження, бесіди, анкетування, тестування;

- з метою виявлення ефективності інноваційних технік малювання в екологічному вихованні дошкільників було проведено педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи). Для узагальнення експериментальних даних і виявлення закономірностей їх динаміки застосовано метод математичної статистики.

Необхідно відокремлювати екологічну освіту від суміжних понять, тому автори програм, посібників для дошкільнят найчастіше використовують терміни «екологічне виховання» і «екологічна культура». Термін «екологічна освіта» почали вживати системи дошкільної освіти нещодавно і зазвичай вживається як синонім екологічного виховання.

Екологічна освіта – це придбання індивідом екологічних знань, умінь і навичок. Екологічне виховання – це засвоєння індивідом не тільки екологічних знань, а й особливої екологічної етики і переходу її в життєву позицію, в зв'язку з чим воно включає інтелектуальний і моральний аспекти.

Безперервність екологічної освіти дошкільнят простежується в задачах їх екологічної освіти, що впливають з її головної мети, що полягає у вихованні початкових формах екологічної культури дітей, розуміння ними елементарних взаємозв'язків в природі, вироблення первинних практичних навичок гуманної і емоційно-чуттєвої взаємодії з природними об'єктами найближчого оточення.

Екологічна освіта дошкільників включає такі компоненти, як: різні види діяльності по екології; екологізація різних видів діяльності дітей; екологічна просвіта батьків; підготовка і перепідготовка педагогічних кадрів; екологізація розвиваючого предметного середовища; оцінка навколишнього середовища;

координація роботи з іншими установами, перш за все, зі школою. При цьому в екологічній освіті дошкільнят має бути визначено його конкретний зміст для дітей кожного вікового етапу, виявлено необхідність його екологічної спрямованості.

Критерії вихованості – це теоретично розроблені показники рівня формування різних якостей особистості. Виділяють дві групи критеріїв вихованості:

- змістовні, пов'язані з виділенням адекватних досліджуваних якостей показників;
- оціночні, пов'язані з можливістю більш-менш точної фіксації інтенсивності прояву діагностуючих якостей.

Малювання має величезне значення в системі дошкільньої освіти. У процесі малювання у дошкільника формується спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності. Особливе місце в процесі малювання займають нетрадиційні техніки (інноваційні).

Існує багато технік нетрадиційного малювання, їх незвичайність полягає в тому, що вони дозволяють дітям швидко досягти бажаного результату. Успіх навчання нетрадиційним технікам багато в чому залежить від того, які методи і прийоми використовує вихователь, щоб донести до дітей певний зміст, сформувати у них знання, вміння, навички, виробити у дошкільнят майстерність, вміння.

Для занять з використанням нетрадиційних технік малювання можна застосовувати різноманітні матеріали, доступних практично всім: папір різної форми і розміру, кольору; фарби різного виду; кисті різного розміру; кисті з щетини; воскові і кольорову крейду; маркери, фломастери, тестери; прості і кольорові олівці; графітний олівець, вугілля, свічки та ін.

Дитина повинна сприймати світ як ціле, де в єдності представлені природа-людина-суспільство. Вважається, що високий рівень екологічної освіти дошкільнят може бути досягнутий при наявності певної бази екологічних уявлень, зокрема: володіння знаннями про багатство природи, про закони її функціонування, про взаємодію природи і людини, про наслідки цієї взаємодії, а також про способи вирішення екологічних проблем; розуміння невіддільності людини від природи, необхідності дбайливого ставлення до неї; прагнення до активної

діяльності по захисту природи, по пропаганді екологічної чистоти; вміння оцінювати стан різних природних елементів, передбачити наслідки даного стану і приймати рішення по надання допомоги природі на емпіричному рівні.

Експериментально нами було вивчено початковий рівень сформованості екологічних уявлень дітей старшого дошкільного віку в експериментальній і контрольній групах: виявилось, що результати можна порівняти. В обох групах, в основному, переважає середній рівень сформованості екологічних уявлень (55% і 60%), а високим рівнем володіли лише 10% дітей в кожній групі. Це викликало необхідність в розробці і впровадження в освітній процес експериментальної групи в ході формуючого етапу комплексу занять з образотворчої діяльності, спрямованих на підвищення рівня екологічних уявлень старших дошкільників.

За підсумками контрольного етапу дослідження була виявлена велика позитивна динаміка формування екологічних уявлень в експериментальній групі. Так, частка дітей з високим рівнем екологічних уявлень в експериментальній групі склала 25% проти 15 в контрольній групі. Зафіксована і значна різниця в частках дітей з низьким рівнем розвитку екологічних уявлень – 15% в експериментальній групі і 30% в контрольній групі (різниця 15%).

Таким чином, результати проведеного дослідження показали, що заняття з інноваційних технік малювання є ефективним засобом формування екологічних уявлень старших дошкільників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. Дошкільнятам про світ природи : старший дошкільний вік : навч.-метод. посіб. / Г. Беленька. Київ : Генеза, 2013. 112 с.
2. Богуш А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підруч. для ВНЗ. Київ : Слово, 2008. 159 с.
3. Кононко О. Розвиваюче середовище та умови його створення Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні. Київ : Освіта, 2003. С. 115-122.

КРИТИЧНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАРОДЖЕННЯ ДИТЯЧОГО МИСЛЕННЯ

Марія САВЧУК,

студентка 5 курсу педагогічного факультету

Науковий керівник: Ілона ДИЧКІВСЬКА,

д.пед.н., професор (РДГУ)

Сьогодні вже доведено, що мислення кожної людини розвивається і формується в процесі її власної активної пізнавальної діяльності і залежить від загального рівня пізнання, якого досягло суспільство, та умов пізнання, психічних особливостей самої людини тощо. Тому мислення кожної людини підпорядковується загальним психологічним закономірностям і, водночас, характеризується індивідуальними особливостями. Дослідники стверджують, що властивостями мислення є самотійність, критичність, гнучкість, глибина, широта, послідовність та швидкість. Найбільш гостро на етапі розвитку демократичного суспільства постає питання про необхідність розвитку самотійно мислячого громадянина, який здатний відстоювати особисті думки, об'єктивно, критично оцінювати події життя у світі.

Психологи та педагоги по-різному трактують поняття «критичне мислення».

У 70-80 роках минулого століття організація навчально-пізнавальної діяльності на основі критичного мислення стала розроблятися як особливий, наскрізний напрямок дидактичних пошуків. Цікавим моментом при цьому став вихід за межі раціонального, інтелектуального розуміння критичного мислення. У розробці відомого психолога і педагога Р. Енніса організація навчального процесу пов'язувалася з розвитком у дітей схильності до критичного мислення.

У деяких педагогічних пошуках особлива увага приділялася спеціальному формуванню мислення, цілеспрямованому розвитку інтелектуальних умінь. Яскравими прикладами такого роду пошуків є розробки, що велися з середини 80-х років XX століття в США, у рамках проектів Асоціації з розробки навчальних програм. Але ще до початку цих розробок прагнення включати у різноманітні навчальні курси завдання інтелектуального розвитку

стало спільним у педагогічній практиці. Щоб виробити єдині для педагогів орієнтири, була поставлена мета – змалювати (визначити) загальну картину інтелектуальних вмінь, які б стали предметом цілеспрямованого формування в навчальному процесі. Стрижнем цих умінь вчені назвали критичне мислення. І вже у 80-х роках, як показало виконане Дж. Гудледом дослідження, вимога розвивати критичне мислення спеціально виокремлена в переліку декларованих освітніх цілей у більшості штатів.

Систематичне включення критичного мислення в навчальний процес повинен, за задумом американських психологів, формувати особливий склад мислення і пізнавальної діяльності.

Розвиток раціонального критичного мислення – одна із загальноприйнятих у зарубіжній педагогіці освітніх цілей протягом десятиріч.

Технологію розвитку критичного мислення в середині 90-х років ХХ століття як особливу методику навчання, що відповідає на питання: «як навчити мислити?», запропонували американські педагоги Дж. Стіл, К. Мередит, Ч. Темпл.

Критично мислити, на їх думку, означає використовувати в навчанні дослідницькі методи, ставити перед собою питання і планомірно шукати на них відповіді.

Дж. Браус і Д. Вуд розуміють критичне мислення як розумне, рефлексивне мислення, сфокусоване на вирішенні того, у що вірити і що робити. Критичне мислення, на їх думку, це пошук здорового глузду: об'єктивні і логічні вчинки, що співвідносяться як зі своєю точкою зору, так і з іншими думками. Критично мислити – означає вміти відмовлятися від власних переконань.

Діана Халперн критичне мислення трактує як використання когнітивних технік чи стратегій, які збільшують можливості отримання бажаного кінцевого результату. Критичне мислення, вважає дослідниця, відрізняється підконтрольністю, обґрунтованістю і цілеспрямованістю. До нього звертаються у випадку вирішення завдань, формулювання висновків, ймовірної оцінки та прийняття рішень.

Вона висловлює припущення, що критичному мисленню можна навчитися. Її міркування ґрунтуються на наступному: а) існують цілком визначені методи й прийоми мислення, і дітей можна навчити розпізнавати й належним чином використовувати

ці прийоми; б) якщо дітям вдасться це зробити, вони почнуть мислити більш ефективно.

Термін «критичне мислення» на сторінках української наукової літератури з'явився порівняно недавно. Для традиційної освіти цей термін означає вміння аргументовано і логічно мислити, чітко писати, дискутувати, розглядати ідеї з різних точок зору. Це активний, скоординований і складний процес. Цей термін нескінченний, оскільки він є винаходом інтелектуального потенціалу людства. А, отже, незважаючи на значну кількість методів, моделей, технологій, стратегій формування критичного мислення, ця проблема є досить актуальною сьогодні.

Український дослідник К. Баханов зазначає, що розвиток критичного мислення передбачає формування в учнів: 1) здатності повторити щось суттєве, в тій формі, в якій воно було викладене і почуте (знання); 2) здатності викласти ідеї своїми словами або іншим способом (розуміння); 3) вміння бачити можливість застосування певної ідеї до іншого випадку; 4) вміння знайти причини й наслідки та інші складові комплексної дії (аналіз); 5) вміння поєднати кілька ідей в одну нову або взяти ідею з одного середовища і переформувати її в іншу (синтез); 6) вміння робити висновки щодо адекватності певної ідеї або джерел для пояснення якогось явища (оцінка) [1, с. 7].

Дослідниця О. Белкіна вказує на те, що учні мають оволодіти вказаними вище вміннями, інакше процес формування критичного мислення зведеться до того, що «... відповідь дитини може видатися критичною: у ній будуть оцінні судження, що демонструють її ставлення до фактів. Однак це завжди удавана, хибна критичність, за якою добросовісно або недобросовісно приховується відсутність знання, нерозуміння» [2, с. 40].

Критичне мислення – це складний процес, що починається із залучення інформації, її критичного осмислення, аналізу, синтезу й закінчується прийняттям рішення. А результат розвитку критичного мислення – творча особистість.

Дослідники виділяють такі ознаки критичного мислення:

- це мислення продуктивне, тому що в його процесі формується позитивний досвід з усього, що відбувається з людиною;

- воно самостійне, відповідальне;

- аргументоване, адже доведення дозволяє приймати продумані рішення;
- критичне мислення багатогранне, тому що воно проявляється в умінні розглядати явище з різних сторін;
- індивідуальне, бо формує особистісну культуру роботи з інформацією;
- соціальне, оскільки робота ведеться у парах, групах, основний прийом взаємодії – дискусія.

Отже, критичне мислення – це здатність людини (природна або сформована) до самостійної оцінки явищ навколишньої дійсності, наукових знань, міркувань і тверджень інших думок, вміння бачити їх позитивні та негативні сторони; а також прагнення до кращого, більш оптимального розв'язання проблеми, до перегляду існуючих догм, стереотипів, традицій.

На думку О. Грушко, успіх освітнього процесу, спрямованого на розвиток критичного мислення, особливо залежить від атмосфери, яка панує під час роботи з дітьми. Це має бути атмосфера повної довіри, в якій дошкільнят спонукають до висловлювання власної позиції (правильної чи неправильної, але своєї) [3]. Міркуючи над технологією розвитку критичного мислення, вона пропонує використовувати трифазову модель заняття, яка включає актуалізацію опорних знань, усвідомлення основного змісту та переосмислення отриманої інформації. У праці «Плекаймо критичність мислення» дослідниця визначає показники розвинутого критичного мислення дошкільників:

- наявність особистих переконань з того чи іншого приводу;
- автономність думки, її незалежність від думки вихователя;
- прийняття можливості існування іншої думки [3, с. 11].

Викладене вище дозволило нам припустити, що систематичне застосування у дошкільній освіті технологій розвитку критичного мислення спонукатиме дітей до особистої реакції на ту чи іншу проблему, дасть змогу їм аргументувати власну позицію, довести слушність своїх висновків та навчить їх приймати різні точки зору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баханов К.О. Технологія розвитку критичного мислення як психолого-педагогічне явище. *Історія та правознавство: науково-методичний журнал*. Харків. 2008. № 33. С.4-9.

2. Белкіна О. Критичне мислення учнів початкових класів. *Практична психологія та соціальна робота*: науково-практичний та освітньо-методичний журнал. Київ. 2005. № 4-5. С.37-42.

3. Грушко О. Плекаймо критичність мислення. *Дошкільне виховання*. 2009. № 3. С.9-11.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ВИХОВАНOSTІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина СЕРЕДЯК,

*студентка 3 курсу факультету психології, педагогіки
та соціальної роботи*

*Науковий керівник: Світлана ІВАХ,
к.пед.н., доцент (ДДПУ ім. І. Франка)*

Актуальність піднятої проблеми визначається пріоритетними напрямками Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» щодо створення системи освіти, яка забезпечувала б виховання людини демократичного світогляду й культури, що дотримується прав і свобод особистості, з повагою ставиться до національних традицій різних народів і культур світу, національного, релігійного, мовного вибору особистості, виховання міжособистісних стосунків. Це першою чергою вимагає дотримання полікультурних підходів до організації освітнього процесу у закладі дошкільної освіти.

Питання полікультурного виховання дітей дошкільного віку є актуальною проблемою сьогодення. Сучасна українська освіта і зокрема система дошкільного виховання не спроможна повністю розв'язати політичні, економічні, етнічні та інші конфлікти й проблеми. Але вона може зробити істотний внесок у раннє формування багатоукладного менталітету, у виховання у підростаючого покоління поваги до культур різних народів. Заклади дошкільної освіти можуть допомогти дитині раніше й глибше зрозуміти, усвідомити й оцінити її власну культуру, навчити з повагою ставитись до інших культур та їх представників.

Ступінь досліджуваності проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що різні аспекти проблеми

полікультурного виховання привертали увагу багатьох дослідників. Ученими досліджувались як загальнопедагогічні та психологічні аспекти досліджуваної проблеми (Н. Бібік, О. Гукаленко, О. Кононко [1], К. Крутій [2], Т. Поніманська, О. Сухомлинська [3] та ін.), так і етнопедагогічні (Л. Пуховська, Н. Ганнусенко та ін.).

Вважаємо, що ефективне залучення дошкільників до культури відбувається за умов, коли воно природно вплітається в життя групи і пов'язується з дитячими інтересами, бажаннями, мотивами, очікуваннями. Це вимагає особливої побудови освітнього середовища в закладі дошкільної освіти, яке б сприяло формуванню основ полікультурної вихованості у його вихованців.

Мета і методи дослідження. У дослідженні означеної проблематики ми ставили собі за мету теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування основ полікультурної вихованості у старших дошкільників.

Для розв'язання поставленої мети нами використано такі методи дослідження: теоретичні: аналіз, порівняння, синтез, систематизація, класифікація та узагальнення теоретичних даних, представлених у педагогічній, психологічній та методичній літературі з теми полікультурного виховання дітей старшого дошкільного віку; емпіричні: індивідуальне опитування дітей, розв'язання проблемних ситуацій; анкетування батьків; якісний і кількісний аналіз результатів.

Сутність дослідження. Експериментальне дослідження було проведено у два етапи.

Метою констатувального етапу було виявлення рівнів сформованості основ полікультурної вихованості старших дошкільників.

Дослідження здійснювалася нами за такими напрямками:

1) визначення рівнів полікультурної вихованості старших дошкільників;

2) визначення готовності батьків до полікультурного виховання дітей.

В комплексі це дозволило з'ясувати загальний рівень сформованості основ полікультурної вихованості старших

дошкільників та вплив на нього умов виховання в закладі дошкільної освіти й сім'ї.

Для визначення критеріїв і показників нами визначено структуру полікультурної вихованості старших дошкільників. Зазначимо, що ми притримувались наукової позиції відомого науковця в галузі дошкільної освіти Катерини Крутій, яка виокремлює такі критерії:

- володіння національною культурою (знання своєї національної приналежності, звичаїв, традицій, символів, відомих представників свого народу);
- інтеркультурний критерій, що характеризується рівнем інформованості дошкільників про культуру інших народів;
- емоційний критерій (визначається рівнем розвитку в дошкільників толерантності, терпимого ставлення до представників іншої культури) [2, с. 47].

Розроблені критерії та показники дозволили виявити три рівні сформованості означеної якості – високий, середній, низький, кожний з яких характеризувався певними ознаками, що відповідають віковим особливостям дітей старшого дошкільного віку. Результати здійсненого дослідження засвідчили приналежність більшості дітей старшої групи до середнього рівня сформованості полікультурної вихованості, що характеризується: достатнім рівнем загальних знань про націю, її культуру, звичаї; володінням середнім рівнем інтеркультурної інформованості; інтересом до культури інших народів та частковими знаннями про їх представників; нейтральним ставленням до представників інших культур.

Результати дослідження підтверджують взаємозалежність цих показників із реалізацією завдань полікультурного виховання в сім'ях. Отримані показники доводять необхідність цілеспрямованої роботи закладу дошкільної освіти, зміст якої сприяв би підвищенню його ефективності, забезпечував розв'язання завдань, що висувуються сьогодні перед освітою в галузі формування та розвитку полікультурної особистості.

З метою забезпечення розвитку старших дошкільників у полікультурному контексті на першому етапі формувального експерименту – змістовому використовувались розповіді про етнічні особливості культури різних народів, бесіди, казки й

оповідання, в яких відображено специфіку ментальності різних етносів. Робота на цьому етапі спрямовувалась на формування у старших дошкільників знань про культуру різних етносів, які населяють Україну та ознайомлення з механізмами толерантної взаємодії з її представниками.

Щодо другого етапу – емоційно-мотиваційного, то під час реалізації його завдань ми основну увагу звертали на виховання у дітей толерантності. З цією метою ми використовували казки народів світу, приказки і прислів'я, характерні для етносів, які проживають в Україні з метою ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з особливостями культури, звичаїв та традицій різних етносів, їх ціннісних орієнтацій.

На останньому етапі формувального експерименту – діяльнісному ми використовували ігри-вправи, спрямовані на формування у старших дошкільників певних умінь і навичок толерантної поведінки. Під час виконання дітьми ігор-вправ, нами відстежувались та коригувались їхні дії, надавалась психолого-педагогічна допомога у подоланні сором'язливості, нерішучості в одних дітей, а інших навпаки – навчали поміркованості та стриманості, розвивалась емпатія.

У процесі проведення дослідження були визначені та реалізовані наступні педагогічні умови: створення полікультурного середовища в закладі дошкільної освіти; дотримання системного підходу у формуванні у старших дошкільників основ полікультурної вихованості, що забезпечує єдність теоретичних і практичних знань; дотримання основних принципів особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів у формуванні в старших дошкільників толерантного ставлення до представників інших національностей; підвищення полікультурної вихованості батьків.

Основні висновки. Отож, формування полікультурної особистості є складним та багатограним процесом, що вимагає не лише знань про особливості розвитку дитячої особистості, а й усвідомлення неминучості її існування в багатокультурному, різноетнічному світі, необхідності формування в неї готовності до спілкування з представниками різних країн, етносів, з людьми, які відрізняються не лише кольором шкіри чи мовою, а й звичками, традиціями, щоденними ритуалами. З огляду на це ми вважаємо,

що реалізація завдань полікультурного виховання можлива лише в полікультурному середовищі, яке має бути полікультурним не тільки за своїм складом, а й за сутністю. Тобто полікультурне середовище визначається не стільки багатонаціональністю його представників, як їх вмінням взаємодіяти, а не протистояти, взаємозбагачуватись, а не збіднювати один одного в різних сферах життєдіяльності. Ґрунтом полікультурного середовища є гуманістична складова, яка пов'язана з розвитком національних культур, вихованням загальнолюдських цінностей.

Вважаємо, що створення полікультурного середовища на засадах толерантності, визнання рівності прав дітей різних національностей та віросповідань в закладі дошкільної освіти є важливою умовою повноцінного особистісного розвитку дитини-дошкільника та необхідною умовою формування основ її полікультурної вихованості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості. Київ : Освіта, 1998. 237 с.
2. Крутій К.Л. Технологія формування полікультурної особистості (конспекти занять з українського народознавства з дітьми старшого дошкільного віку). Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. 220 с.
3. Сухомлинська О. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Дошкільне виховання*. 2003. № 2. С. 3–8.

СПОСІБ ЖИТТЯ БАТЬКІВ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Вікторія СИНЯЦОК,
студентка 4 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Вікторія СПУЗЯК,
старший викладач кафедри (ХНПУ)

Здоров'я як соціальний феномен являє собою безумовну універсальну вищу цінність і є найважливішим особистісним ресурсом людини, що забезпечує як повноцінну життєдіяльність і самореалізацію індивіда в усіх сферах, так і фізичне, духовне, соціальне здоров'я нації, людства в цілому.

Здоров'я – це багатогранне поняття. Відносно дітей, загальносімейна діяльність з охорони здоров'я повинна орієнтуватися на позитивні установки: формування та збереження фізичного й психічного розвитку відповідно до вікової періодизації на різних етапах їх життєдіяльності. Це моральне й інтелектуальне виховання, формування адекватного ставлення до життєвих цінностей і громадянської позиції до девіацій у суспільстві. Останнє особливо актуальне у наш час у зв'язку з поширенням вживання психоактивних речовин дітьми та підлітками, що набуло загрозливих масштабів. Дітей потрібно розвивати не тільки інтелектуально, а й фізично (за допомогою ігор, вправ тощо) [2, с. 35].

Надзвичайно багато в успішності забезпечення процесу фізичного розвитку дітей дошкільного віку залежить від безпосередньої участі родини, яка вирішує задачі забезпечення благополучного житлового середовища в побутових умовах, просвіти з питань взаємовідносин і батьківських обов'язків, участі сім'ї в покращенні стану здоров'я дітей шляхом покращення їх поведінки, організації дозвілля (активний відпочинок разом з сім'єю, спільні ігри на спортивному майданчику чи галявині). Неадекватна поведінка батьків (неуважне ставлення до дітей, жорстокість, грубість, алкоголізм, тютюнопаління, вживання наркотиків) має негативний вплив на дітей: детермінує відхилення в стані здоров'я, неблагополучний розвиток особистості, провокує поведінку з відхиленням та приєднання до референтних і неформальних угруповань з тяжкими наслідками. [1, с. 4-5].

І тільки в діяльності й сукупності засобів виховання формуються всі життєві цінності людини, її особистісні якості. Загальні тенденції поведінки дошкільників є віддзеркаленням їх виховання в сім'ї. У побутових умовах у режимі дня дошкільнят поведінкові фактори ризику проявляються (в ранговій послідовності) в дефіциті рухової активності (гіпокінезія), недосипанні, психоемоційній напрузі, порушенні харчування, перевтомі. Порушення в організації режимних моментів дітей у сім'ї, відсутність контролю з боку батьків за їх поведінкою негативно впливають на розвиток дітей. Неорганізованість, незайнятість у вільний час, відсутність будь-яких інтересів провокують різноманітні девіації в поведінці підлітків. Прояви

негативних елементів поведінки в підлітковому віці – паління, вживання пива, вина – зустрічаються частіше (73,1%), ніж помічають батьки [3, с. 26].

Розумне виконання елементів ЗСЖ в умовах сім'ї зазвичай може бути єдиним і рішучим засобом збереження здоров'я, що не вимагає значних матеріальних вкладень. Це може реально здійснюватися, коли батьки усвідомлюють власну роль і активну позицію в збереженні здоров'я членів сім'ї та особливо дітей.

Здоровий спосіб життя – це не просто сума засвоєних знань, а стиль життя, адекватна поведінка у різноманітних ситуаціях. Навчити дитину змалечку берегти своє здоров'я – завдання батьків. Надавайте власний гарний приклад у ставленні до свого здоров'я і ви одразу побачите зворотну реакцію з боку своїх дітей!

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисенко Н. В. Формування свідомого ставлення до здоров'я. *Дошкільне виховання*. 2008. № 9. С. 3–5.
2. Федченко Т. В. Здорова дитина - квітує Україна. *Розкажіть онуку*. 2017. № 1 С. 35-36.
3. Шашенок Н. Здоров'язбережувальні технології в умовах організованого дитинства. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. №5. С. 26.

ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧА РОБОТА З ДІТЬМИ РІЗНОВІКОВОЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ГРУПИ

Анастасія СЛИНЬКО,
здобувач 1 курсу II (магістерського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник: **Надія КОТ**,
к. пед. н., доцент кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

У системі фізичного виховання України особливе місце приділяється роботі з дітьми дошкільного віку. Це обумовлено тим, що даний вік є сензитивним для формування рухової функції людини. Її формування хоча і підпорядковується загальним законам розвитку, проте носить виключно індивідуальний характер. Особливо це стосується дітей, що мають особливі освітні потреби, зокрема, порушення мовлення.

Рухова діяльність відіграє суттєву роль у становленні психіки особливої дитини, оскільки сенсомоторний рівень є базовим для

подальшого розвитку вищих психічних функцій. На думку нейропсихологів, закріплення будь-яких тілесних навичок актуалізує такі психічні функції як сприймання, пам'ять, мовлення, вольову регуляцію та ін. (М. Кольцова, О. Лурія, Г. Семенович, А. Сиротюк, Л. Цветкова). Тому діяльність в галузі фізичної культури можна розглядати як ефективну умову розвитку мовлення дитини, а фізичне виховання – засобом цього розвитку.

Проте аналіз практики показує, що особливості психофізичного розвитку дітей-логопатів під час організації різних форм фізичного виховання не враховуються ні інструкторами з фізичного виховання, ні вихователями. Це породжує протиріччя: з одного боку педагоги розуміють важливість рухової діяльності у розвитку та корекції мовлення, а з іншого боку – використовують програму та методи роботи для нормотипових дітей. Особливої уваги вимагають підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в різновіковій логопедичній групі, оскільки рівень розвитку рухової функції дітей різного віку, як і розвиток мовлення, суттєво різняться.

Виходячи з означеної проблеми, ми визначили мету нашого дослідження: розробити і експериментально апробувати та обґрунтувати педагогічні умови організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми різновікової логопедичної групи закладу дошкільної освіти.

Обстеження рухової сфери дітей різновікової логопедичної групи показало, що для них характерна загальна соматична ослабленість та знижені показники фізичної підготовленості у порівнянні з їх здоровими однолітками. На показниках відбилися також особливості психічного розвитку логопатів: було встановлено, що зорове і слухове сприйняття рухової дії, у них також розвинене гірше, а це не дозволяє дітям зосередитися на предметі навчання, призводить до низької результативності дій.

Ще одним чинником, що позначився на показниках рухової сфери, став, на нашу думку, різновіковий склад групи: інструктор з фізичного виховання не завжди доцільно організовував дітей, тому навантаження на маленьких дітей було знижене, рухові навички формувалися без певної системи, оскільки більше уваги приділялося старшим дітям. Крім того, фізкультура не вирішувала

завдання корекції мовлення, дихання, які конче необхідні для дітей з даним порушенням.

Виходячи з виявленої ситуації, ми передбачили, що успіх у розв'язанні завдань фізичного виховання у різновіковій логопедичній групі залежить від створення відповідних умов.

По-перше, внесення змін до програми фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми, а саме частину простих вправ з програми загального розвитку ми замінили на елементи логоритміки, біоенергопластики, психогімнастики, танцювальної терапії, на дихальну, звукову, пальчикову та кінезіологічну гімнастику, вправи мозочкової стимуляції.

По-друге, в залежності від змісту навчання визначили форми проведення занять:

- за підгрупами (склад підгруп міняється, з залежності від завдань: якщо акцент робиться на навчання рухів, підгрупи визначалися за віком; якщо переважно вирішувалися завдання корекції, підгрупи визначалися за специфікою мовленнєвого порушення);

- всією групою (що дає змогу вчити дітей різного віку взаємодіяти один з одним: комплекси комунікативних вправ, які забезпечують зоровий, тілесний контакт, формують уміння узгоджувати рухи, виходячи з можливостей партнера);

По-третє, визначили провідні методи навчання дітей рухів:

- виділення із структури фізичної вправи її орієнтовну основу, що дає змогу формувати у дитини чіткі кінестетичні та тактильні відчуття, які створюють образ певної рухової дії;

- застосування підвідних вправ, що сприяють формуванню основ між м'язової координації;

- фіксація тіла дитини або його частин в найбільш важливих моментах руху з метою уточнення різних значущих елементів дії під час розучування або первинного повторення вправи;

- контроль за виконанням рухів у формі уточнюючих запитань («ми будемо переступати через кубик або наступати на нього?» та ін.).

Ефективність запровадження даних умов підтверджується результатами пілотного експерименту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Логопедія : підруч. / за ред. М. Шеремет. К. : Слово, 2014. 672 с.

2. Подгорна В. В. Використання засобів фізичного виховання в навчально- корекційному процесі у школярів із порушеннями мовлення. *Наука і освіта*. 2016. № 4, С. 183-186.

3. Чепурний А. В. Програма з лікувальної фізичної культури для спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (підготовчий клас) / за наук. ред. В. М. Ільяної. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/korekciini_programy/2- logo-lfk.pdf

ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

*Альона СЛЬОТА,
студентка 2 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Світлана БАКАЙ,
Канд.пед.наук, доцент (ХНПУ)*

Виховання особистості в закладі дошкільної освіти має бути спрямоване насамперед на розвиток патріотизму – любові та поваги перш за все до своєї сім'ї, навчального закладу, міста, держави. І проблема полягає в тому, що дитина дошкільного віку поняття «патріотизму» розуміє поверхнево. Тому завдання сучасного дошкільного закладу – формування громадянина-патріота, здатного розбудувати суверенну Україну, творчої особистості з високим рівнем інтелектуального і духовного розвитку. За таких умов дошкільний навчальний заклад стає важливою ланкою виховання свідомих, активних, високоморальних громадян Української держави, місцем емоційно-психологічної захищеності і душевного комфорту особистості дитини-дошкільника, конструктивної співпраці та взаєморозуміння, ланкою, де формується національна свідомість, громадська зрілість, соціальна відповідальність за долю Батьківщини, за свою роль у національно-культурному відродженні України, її розквіті.

У сучасній вітчизняній педагогічній науці різні аспекти патріотичного виховання розробляли І.Бех, Ю.Завалевський, П.Ігнатенко, О.Сухомлинська, К. Чорна та інші. За останні роки ця проблема досліджувалася в дисертаційних роботах Т.Гавлітіної, В.Коваля, О.Коркішко, О.Красовської, П.Оніщука, І.Охріменка,

Р.Петронговського, С.Рашидової та ін. Виховати громадянина означає підготувати підростаючу особистість до участі в розв'язанні начальних і перспективних завдань держави, до управління її справами і виконання функції громадського діяча та захисника Батьківщини. Для цього потрібно сформуванню комплекс особистісних якостей і рис характеру, що є основою способу мислення та спонукальною силою дій, вчинків, поведінки.

Мета статті розкрити зміст національно-патріотичного виховання дошкільників, окреслити складову національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Проблема виховання патріотизму надзвичайно багатоаспектна через свою інтегративну функцію, тому однаково значуща для всіх ланок освіти, починаючи з дошкільної. Патріотичні почуття не з'являються самі по собі, це результат довготривалого виховного впливу на людину. Національно-патріотичне виховання дітей – дуже складний за своїм характером процес, який потребує озброєння педагогів дошкільної галузі відповідними методичним інструментарієм і усвідомлення ними потреби та важливості такої роботи саме з дітьми дошкільного віку [2].

Шляхи національно-патріотичного виховання дошкільників у сучасних умовах мають проходити через збагачення їхнього світогляду певними знаннями, формування уявлення про суспільні явища і події у світлі загальновизнаних тлумачень, накопичення соціального досвіду життя у найближчому оточенні (сім'ї, вулиці, місті (селі, селищі)), через залучення до його культури, родинних традицій, виховання любові до Батьківщини і рідного дому [2].

Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, дошкільних

навчальних закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у дошкільників високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості дитини-дошкільника до українського народу, Батьківщини, держави, нації [3].

Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави [3].

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Концепція громадянської освіти, Закон України «Про дошкільну освіту» серед головних завдань визначають формування національно свідомого громадянина, патріота. Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641, окреслено завдання з формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, вірності, любові до Батьківщини, готовності до виконання громадянського й конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Для підвищення якості дошкільної освіти, забезпечення її сталого інноваційного розвитку педагогічним колективом дошкільних навчальних закладів рекомендується спрямовувати свою діяльність на національно-патріотичне виховання у контексті розвитку духовного потенціалу особистості дитини дошкільного віку.

Метою Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки визначено пріоритети та основні

напрями національно-патріотичного виховання дітей та молоді, а саме: впровадження навчальних дисциплін духовно-морального спрямування як основи формування особистості та підґрунтя для національно-патріотичного виховання; формування єдиних стандартів діяльності у сфері національно-патріотичного виховання та інструментів їх упровадження. Зміст Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітніх програм стверджує та передбачає організацію системної і планомірної роботи з національно-патріотичного виховання дітей уже з молодшого віку, що спрямована на виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мов, національних цінностей українського народу [2].

Мета національної дошкільної освіти – створити сприятливі умови для особистісного ставлення і творчої самореалізації кожної дитини. Як стверджується у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, «пріоритетами державної політики в розвитку дошкільної освіти є її особистісна орієнтація, формування гуманістичних цінностей, забезпечення фізичного, психологічного та морального здоров'я дитини» [3]. Система дошкільної освіти має забезпечувати надання пріоритету сьогоденним розвивальним, виховним і навчальним завданням перед перспективними, відмову від погляду на дошкільний заклад як на школу для маленьких, переорієнтацію на соціальний розвиток дитини, плекання її індивідуального обличчя. Завдання дошкільної освіти – створити належні умови для реалізації дитиною свого природного потенціалу (фізичного, психологічного, соціального).

Метою і результатом патріотичного виховання є формування та розвиток патріотизму. Патріотичне виховання здійснюється разом з іншими напрямками виховної роботи. Воно знаходиться у взаємозв'язку з громадянським вихованням, але на наш погляд, більш доцільним буде розглядати патріотичне виховання не як частину громадянського, а як відносно самостійний напрям виховної роботи. Патріотичне виховання нерозривно пов'язане також з інтернаціональним, моральним, трудовим вихованням. Кожен із цих напрямів вирішує свої задачі, але порівняльний аналіз свідчить про наявність і загальних задач, що зумовлює необхідність

їх комплексного вирішення, тобто патріотичне виховання ніби «пронизує», інтегрує різні напрями виховної роботи, відбувається в цілісному освітньо-виховному середовищі [2].

Таким чином, національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку може бути досягнута шляхом реалізації таких виховних завдань:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;
- формування мовленнєвої культури;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошк. виховання. 1999. № 1. С. 6-12.
2. Каплуновська О. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О. М. Каплуновська, І. І. Кичата, Ю. М. Палець; за наук. ред. О. Д. Рейпольської. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 72 с.

3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Текст]: додаток до наказу МОН України від 16.06.2015 р. № 641 // Початкова освіта. 2015. № 13. С. 5-8.

ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина СОВИК,

студентка 2 курсу факультету дошкільної освіти

Науковий керівник: Світлана БАКАЙ,

канд.пед.наук, доцент (ХНПУ)

Проблема ціннісного ставлення до природи набула актуальності ще з часів усвідомлення людиною що вона є частиною природи. Ціннісне ставлення до природи повинно бути невід'ємною частиною кожної людини. Ніхто не народжується зі знаннями про це. Цю властивість повинні виховувати ще з самого дитинства і далі протягом життя. У Концепції екологічної освіти України серед завдань дошкільного виховання визначено формування основ екологічної культури, морально-ціннісної орієнтації особистості. Цінності є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістичних ціннісних орієнтирів щодо природи.

Завдання дбайливого ставлення до природи означені в Конституції України, а саме: «кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі». У Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття» йдеться про те, що необхідно «формувати екологічну культуру людини в гармонії її відносин з природою».

Слід зазначити, що «Базовий компонент дошкільної освіти в Україні» визначає зміст знань дошкільників із різних сфер людської життєдіяльності: зокрема в ньому зазначені загальні підходи до формування особистості через сферу життєдіяльності в природі, а саме: «Природа є: екологічне спрямування, виховання різнобічної і гармонійної особистості, орієнтованої на відтворення екологічної культури суспільства, комплексний підхід, що передбачає розвиток чуттєвої сфери, засвоєння певного кола знань та оволодіння практичними вміннями». У законі України «Про

дошкільну освіту» визначені головні завдання дошкільної освіти, одне з них – це свідоме ставлення до себе, оточення та довкілля.

Метою статті є окреслення формувань елементів екологічного світорозуміння, здійснення екологічного виховання дітей дошкільного віку методами проектної діяльності, розвиток у дітей екологічних знань, вмінь і навичок з охорони природи, визначення діяльності людини в природі, позитивного ставлення до природного довкілля, формування реалістичних уявлень про явища природи, розвиток вмінь помічати в природному оточенні нове, формувати елементи творчості у рольову поведінку та мовну аргументацію засобами проектної діяльності.

На сьогоднішній день рівень екологічної культури в Україні значно нижчий ніж у розвинених країн, про це свідчать вирубування лісів, забруднення повітря, водойм, вулиць, нераціональне використання природних ресурсів і загалом байдужість до стану природи.

Теоретичні засади екологічної освіти і виховання, склалися на основі гуманістичних ідей видатних педагогів різних епох (Я. Коменський, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський.). Проблеми формування суспільної та індивідуальної екологічної свідомості відображено у працях філософів (В. Деркач, В. Крисаченко, В. Кремень, А. Кочергін, А. Толстоухов, М. Хілько, Г. Швебс та ін.).

Можливість і успішність вивчення законів природи в дошкільному дитинстві доведено численними психологічними та педагогічними дослідженнями, зокрема вітчизняних науковців О. Запорожець, Н. Лисенко, Л. Міщук, С. Ніколаєва, З. Плохій, М. Поддьяков, Н. Рижова, П. Саморукова, О. Терентьева, І. Хайдурова тощо [3, с. 238].

На сучасному етапі розвитку суспільства, в період економічних реформ і бурхливого індустріального розвитку, освіта і екологічна освіта є основним фундаментом людського розвитку. Формування ціннісного ставлення до природи (прогулянки, заняття з милування природою, тематичні заняття, екскурсії, заняття-дослідження, заняття-подорожі, створення проблемних ситуацій, заняття-відкриття, заняття-мрії, екологічні свята, екологічна стежина, евристичні бесіди, вікторини) [2, с. 145].

Новітні технології екологічного виховання ґрунтуються на сучасних методах формування екологічних уявлень, серед яких: метод формування мислення й образів, метод екологічної лабіалізації, метод екологічних асоціацій, метод художньої репрезентації природних об'єктів, метод екологічної емпатії, метод екологічної рефлексії, ігровий метод [1, с. 40].

Формуючи ціннісне ставлення до природи, необхідно виходити з наступного: головне, щоб дитина зрозуміла, що людина і природа взаємопов'язані, тому турбота про природу є турботою про людину, його майбутнє, а те, що шкодить природі, завдає шкоди і людині. Отже, дії в результаті яких руйнується загальний для всіх нас дім, аморальні. Безумовно, необхідно враховуючи вікові особливості дошкільнят, до яких можна віднести вразливість і емоційна чуйність, співчуття, співпереживання, які допомагають дитині увійти «до життя іншої живої істоти з середини», писав український педагог В. Сухомлинський, відчутти чужий біль як свій власний.

Екологічне виховання дітей дошкільного віку, як зазначають науковців, припускає:

- виховання гуманного відношення до природи (етичне виховання);
- формування системи екологічних знань і уявлень (інтелектуальний розвиток);
- розвиток естетичних відчуттів (уміння бачити і переживати красу природи, захопитися нею, бажання зберегти її);
- участь дітей в посильній для них діяльності по догляду за рослинами і тваринами, по охороні і захисту природи.

Екологічне виховання дошкільників слід розглядати, перш за все, як етичне виховання, бо в основі ставлення людини до оточуючого її світу природи повинні лежати гуманні відчуття, тобто усвідомлення цінності будь-якого прояву життя, прагнення захистити і зберегти природу.

Метою виховання ціннісного ставлення до природи – це формування системи наукових знань, поглядів, переконань, які закладають основи відповідального та дійового ставлення до навколишнього природного середовища. Зміст навчально-виховної роботи в цьому напрямі полягає в розкритті перед дітьми багатогранної цінності природи.

Основні завдання виховання ціннісного ставлення до природи можна сформулювати таким чином: формувати елементи наукових знань про основні екологічні фактори в розвитку живої природи та очевидні взаємозв'язки і залежності; виховувати у дітей діяльну любов до природи, вміння піклуватися про рослини і тварини, нетерпимість до безглузлого псування рослин, знищення тварин; пізнання дошкільниками взаємозв'язків у природі; розвивати вміння класифікувати живу природу на основі безпосереднього сприймання та аналізу зовнішніх ознак, способів взаємодії із середовищем та живлення; стимулювати допитливість та інтерес до пізнання природи описами її об'єктів та явищ; активізувати знання і практичний досвід дітей у різних видах діяльності в природі; показати дошкільнятам живі барометри природи -- пристосування рослин і тварин до них у неживій природі; ознайомити дітей з перлинами народної мудрості про дбайливе ставлення до природи; вчити культурно поводитись в природі.

Цікавими формами роботи для дошкільників можуть бути:

- заняття-вистави, акторами в яких виступають діти;
- прогулянки;
- екскурсії на природу, в музей, на поле, в ліс, на ферму;
- робота дитячих організацій, гуртків, студій, наприклад «Зелена аптека»;
- перегляд кінофільмів, діафільмів, діапозитивів на природничу тематику;
- збирання лікарських рослин, приготування квіткових чаїв та фіто-коктейлів;
- комп'ютерні ігри та використання спеціальних комп'ютерних програм екологічного спрямування;
- створення навчальних екологічних стежин, які можуть розпочинатися з групової кімнати і закінчуватися далеко в парку, в лісі, в полі;
- організація експериментальної роботи на городах, проведення елементарних дослідів з рослинами та тваринами;
- вивчення казок, легенд, загадок, народних прикмет, обрядів та свят;
- використання художньої літератури з природи.

Завдяки вищевказаним формам і методам виховної роботи в умовах дошкільних закладів є можливість реалізації завдань екологічного виховання, створення еколого-розвивального предметного середовища, яке сприяє формуванню в дошкільнят екологічної вихованості, ціннісного ставлення до природи, прояв гуманних почуттів до живих істот, оволодіння початковими вміннями відчувати красу та милуватися нею, виважено поводитися в довкіллі, знати правила безпечної поведінки в природі.

Таким чином, успішність роботи значною мірою залежить від особистості вихователя та його ставлення до роботи з дітьми. Лише вихователь-творець, а не вихователь-ремісник здатен пробудити інтерес до природи в дитині. За дотримання цієї умови в процесі формування ціннісного ставлення до природи у дошкільників розвивається емпатія, рефлексія, образотворчі здібності, еколого-естетична культура та моральні якості особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г.В., Науменко Т.С., Половіна О.В. Дошкільнятам про світ природи : метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. 115 с.
2. Бондар О. [та ін.]. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : наук.-метод. посіб. Херсон : Грінь Д. С., 2015. 228 с.
3. Волинець Ю.О, Стаднік Н.В. Формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2018. № 2(1). С. 237-240.

ПРОГРАМА ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ 6-7 РОКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вікторія СУХОВІЄНКО,
студентка 5 курсу факультету психології та соціальної роботи
Науковий керівник: Світлана МАТВІЄНКО,
к. пед.н., доцент (Ніжинський державний університет
імені М. Гоголя)

Актуальність. Однією із ключових позицій розвитку сучасної дошкільної освіти є її спрямованість до проблем здоров'я, формування у молодого покоління усвідомленого та ціннісного ставлення до здорового способу життя, готовності до здоров'язберігаючої поведінки та валеологічного саморозвитку.

Багато невирішених проблем залишається і у сфері валеології дошкільного дитинства, зокрема – стосовно формування у дітей дошкільного віку усвідомленого ставлення до оздоровлення, розуміння важливості усіх заходів, з цим пов'язаних. Формування в дитини старшого дошкільного віку основ здорового способу життя повинно відбуватися з опорою на провідний вид дитячої діяльності, яким є гра. У вітчизняній педагогіці і психології гра розглядалася як засіб всебічного розвитку дитини. Хоча до нинішнього часу не визначено конкретних технологій формування здорового способу життя у дошкільників за використання ігрової діяльності, чим зумовлюється актуальність статті.

Ступінь досліджуваності проблеми. Для сучасних досліджень проблем формування здорового способу життя в Україні характерний різноаспектний підхід. Філософський та соціальний аспект формування здорового способу життя дітей та молоді відображено у працях А.Ф. Бойко, Н.А. Гундарова, В.А. Крюкова, Ю.П. Лісіцина, О.В. Сахно, Л.П. Сущенко; медико-біологічний аспект розроблено у дослідженнях М.М. Амосова, В.А. Єренкова, А.В. Мартиненко, А.Г. Хрипкової та ін. Окремі питання формування у дітей дошкільного віку основ ЗСЖ знайшли відображення у теоретичних положеннях і працях методичного характеру (Т.К. Андрющенко, Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Л.В. Калуська, Л.В. Лохвицька та ін.).

У контексті нашого дослідження особливе значення мають роботи, присвячені формуванню здорового способу життя дітей 6-9 років, у тому числі – за використання окремих видів гри (Г.В. Беленька, О.Д. Дубогай, Т.Є. Бойченко, А.Ф. Борисенко, І.І. Петренко, С.О. Свириденко, Н.М. Хоменко та ін.).

Метою статті є висвітлення результатів проведення експериментального дослідження (на констатувальному етапі) щодо виявлення рівнів сформованості основ здорового способу життя у дітей 6-7 років засобами ігрової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Здоровий спосіб життя становить інтерес для людини з художньої, історичної, етнографічної, соціологічної, наукової та виховної точок зору, виражає цілісність людини, її фізичні характеристики, вольові зусилля, почуття, знання і поведінку (Д.М. Давиденко, О.Л. Князева, А.В. Левченко, В.П. Петленко, Р.Б. Стеркіна та ін.).

Т.К. Андющенко стверджує, що здоров'я людини залежить від неї самої, від її свідомості й поведінки під здоровим способом життя сукупність знань, умінь, свідомо сформованих гігієнічних навичок, спрямованих на підтримку і зміцнення здоров'я, профілактику захворювань, позитивне ставлення до ЗСЖ, оптимальний руховий режим [1, с. 45].

У своєму дослідженні ми дотримуємося наступних визначень його ключових понять основи здорового способу життя у дітей – як знання «законів» функціонування організму; сукупності зовнішніх і внутрішніх умов життя дитини; активної діяльності, спрямованої на збереження і зміцнення дитиною свого здоров'я; певного рівня знань про стан фізичного і психологічного благополуччя організму, про природні й соціальні фактори шкоди та користі для здоров'я, про деякі способи зміцнення здоров'я та попередження захворювань на основі особистого досвіду);

формування основ здорового способу життя – як цілеспрямованого процесу сприяння дитині в усвідомленні нею здоров'я як вищої цінності і відповідального ставлення до нього, включення дитини в «здоров'ятворення» відповідно до його знань і уявлень, індивідуальних можливостей і здібностей.

У структурі здорового способу життя стосовно старших дошкільників В.Ю. Кротова виділяє чотири компоненти: когнітивний, емоційний, мотиваційно-поведінковий і руховий [31, с. 21].

З метою вивчення стану практики закладу дошкільної освіти щодо формування основ ЗСЖ у дітей 6-7 років за використання понціалу ігрової діяльності нами було проведено констатувальний експеримент. У ньому взяло участь 32 старших дошкільника, розподілених на ЕГ та КГ, 8 вихователів садочка та інструктор з фізичної культури.

Для визначення рівнів сформованості у дітей старшого дошкільного віку основ ЗСЖ, нами були розроблені наступні

критерії та показники, а також дібрано до них відповідні методики (табл. 1):

Таблиця 1

Критерії, показники та діагностичні методики визначення сформованості у старших дошкільників основ ЗСЖ засобами ігрової діяльності

Критерії	Показники	Діагностичні методики
Когнітивний	- судження про необхідність бути здоровим; - уявлення про основи здорового способу життя (режим дня, гігієнічні процедури, рухова активність, загартування тощо); - знання чинників негативного впливу на здоров'я та безпеку.	- бесіда «Чи ведеш ти здоровий спосіб життя?» (за В. Г. Кудрявцевим) - гра-бесіда «Корисно-шкідливо» (діагностика Т. І. Бабаєвої, А.Г. Гогоберідзе, О.В. Солнцевої)
Емоційно-мотиваційний	- наявність мотивації на здоровий спосіб життя та ініціативність щодо цього; - емоційне ставлення до проблем здоров'я та хвороби.	- тест-малюнок «Здоров'я та хвороба» (за О. С. Васильєвою та Ф.Р. Філатовим); - діагностична ігрова ситуація «Школа виживання» (модифікована методика Т.Е. Токаєвої) - «Закінчи речення» (модифікована методика Е.А. Терпугової)
Діяльнісно-поведінковий	- уміння визначати знання про ЗЖС в іграх; - уміння використовувати знання про ЗСЖ у поведінці; - самостійність та ініціативність щодо визначення основ ЗСЖ в ігровій діяльності.	- спостереження; - спостереження (за І.М. Новиковою); - діагностична ситуація у формі сюжетно-рольової гри «Полікуємо Ведмедика»

Проаналізувавши результати дослідження, було виявлено такі рівні сформованості у старших дошкільників ЗСЖ засобами ігрової діяльності: високий, середній, низький.

Так, в експериментальній групі до високого рівня було віднесено 14% дітей; до середнього – 49% та низького рівня було віднесено 37% дітей старшої групи. У контрольній групі до високого рівня віднесено 17% дошкільників, до середнього рівня – 52%, низького – 31% (рис. 2.).

Нами розкрито сутнісні характеристики вищезазначених рівнів.

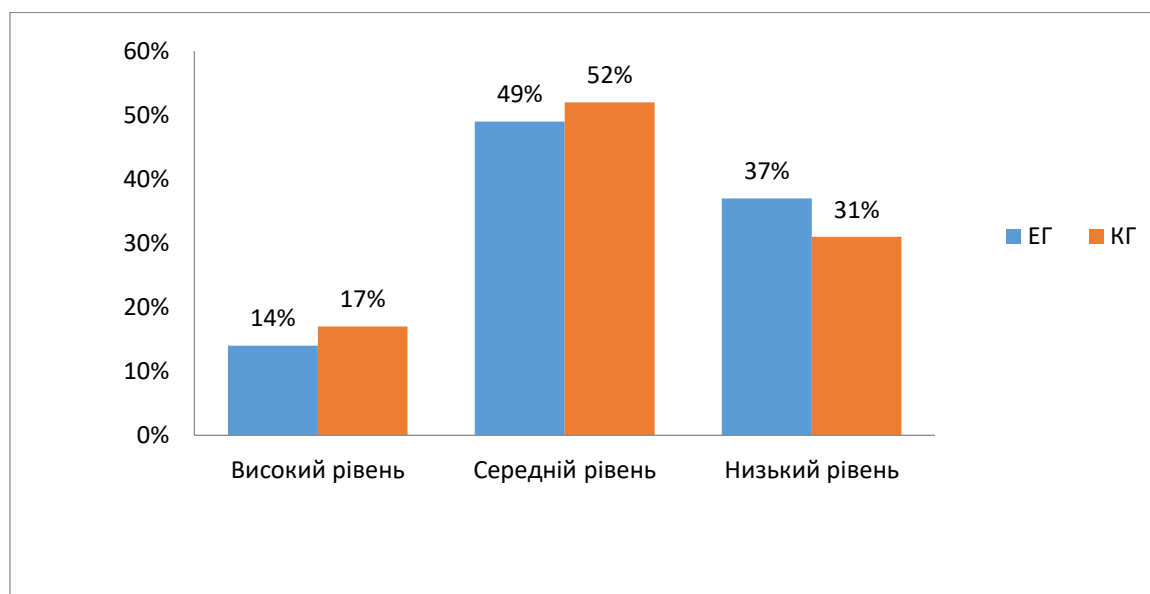

Рис 2. Результати констатувального етапу дослідження

Діти з низьким рівнем сформованості основ здорового способу життя за використання ігрової діяльності розуміють здоров'я лише як протилежність хвороби; не можуть пояснити зміст здорового способу життя; називають один-два чинника, які впливають на збереження здоров'я. Не виявляють інтересу до питань здорового способу життя; не розуміють цінності здоров'я; мотивація до дотримання здорового способу життя відсутня. Не володіють навичками здорового способу життя; не визначають гру як важливий елемент набуття самого здоров'я та знань про його підтримку. Практично ведуть пасивний спосіб життя, в іграх усіх видів малоактивні, не визначаються бажанням варіювати та збагачувати сюжетом, новими правилами, атрибутами гри.

Діти середнього рівня мають недостатні та поверхові знання про здоров'я та ЗСЖ; усвідомлюють залежність здоров'я від способу життя; називають дві-три складових здорового способу життя. Мають слабкий рівень зацікавленості питаннями збереження здоров'я та здорового способу життя; здоров'я визначають як не пріоритетну особисту цінність. Не досить володіють вміннями та навичками ЗСЖ. Діти цієї групи знають обмежену кількість ігор різних видів, не достатньо цікавляться пропозиціями збагачення змісту ігор валеологічними даними.

Діти високого рівня мають достатні до віку знання та уявлення про здоров'я і хворобу; розуміють, що здоров'я значною мірою

залежить від них самих; знають про основні чинники здоров'я та ЗСЖ. У цих дітей достатньою мірою визначається прагнення до засвоєння нової інформації про ЗСЖ; вони мають бажання бути здоровими та потяг до ЗСЖ. Діти мають високий рівень обізнаності в основах ігрової діяльності, знають багато їх, засвоїли правила їх проведення, розуміють їх валеологічну складову.

Висновки. Проблема формування у дітей дошкільного віку основ здорового способу життя залишається однією із найбільш актуальних для сьогоденної дошкільної педагогіки. Реалії сьогодення вимагають перегляду та оновлення підходів до організації та проведення валеологічної роботи з дітьми. Такі ж вимоги є актуальними щодо використання ігрової діяльності дітей (як провідної для періоду дошкільного дитинства). Наші подальші наукові розвідки ми пов'язуємо із розробкою методичної бази для проведення ігор різних видів (із включенням валеологічної складової) з метою формування у дошкільників основ ЗСЖ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрющенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Переяслав-Хмельницький, 2007. 268 с.
2. Кротова В. Ю. Педагогические условия формирования здорового образа жизни детей старшего дошкольного возраста: автореф. 13.00.01. Воронеж, 2018. 24 с.
3. Кудикіна Н. В. Теорія ігрової діяльності дітей: моногр. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 235 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПАМ'ЯТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Тетяна ТИМЧЕНКО,
студентка 1 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Сергій МИКИТЮК,
д.пед.н., професор (ХНПУ імені Г.С. Сковороди)*

Актуальність. Дослідження пізнавальних психічних процесів, зокрема, пам'яті у дітей дошкільного віку було і залишається актуальним як для психологів, так і педагогів, вихователів. У цілому, вивчення наукової літератури показало, що проблема розвитку пам'яті набула статусу державно важливої в більшості

країн світу і призвело до формування соціального запиту на її дослідження [1, с. 3].

Ступінь досліджуваності проблеми. П.І. Зінченко і О.О. Смирнов досліджували залежність успішності процесів запам'ятовування від їх місця в структурі діяльності. В ході онтогенетичного розвитку відбувається зміна способів запам'ятовування, зростає роль процесів виділення в матеріалі осмислених, семантичних зв'язків.

Досліджуючи особливості пам'яті в дошкільному періоді Л.С. Виготський, Н.М. Гнедова, З.М. Житнікова, П.І. Зінченко, З.М. Істоміна, Є.Д. Кажерадзе, Т.А. Корман, О.М. Леонтьєв, Г.О. Люблінська, А.О. Смирнов та інші з'ясували, що у дітей домінує мимовільна образна пам'ять, вона набуває інтелектуального характеру і завдяки тому що процеси пам'яті об'єднуються з мовленням і мисленням, фундаментуються компоненти довільної пам'яті.

Дослідження А.С. Харченко продемонстрували, що присутність людей впливає на запам'ятовування дітьми матеріалу. А саме, було виявлено, що в присутності вихователя рівень запам'ятовування є найвищим, а в присутності друга – найнижчим. При вивченні об'єму довільної образної пам'яті було з'ясовано, що найвищі результати у дітей 5-6 років при відтворенні знайомих предметів ніж картинок чи геометричних фігур [3, с. 1].

У дошкільному віці головним видом пам'яті є образна. Її розвиток і перебудова пов'язані зі змінами, що відбуваються в різних сферах психічного життя дитини, і перш за все в пізнавальних процесах - сприйнятті і мисленні. У міру накопичення та узагальнення досвіду поведінки, досвіду спілкування дитини з дорослими і однолітками розвиток пам'яті включається в розвиток особистості [2, с. 113].

Мета і методи дослідження. Вивчення особливостей пам'яті дітей дошкільного віку. У роботі ми використовували теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація теоретичних знань, досліджень у площині психологічних особливостей розвитку пам'яті дошкільників).

Основні висновки. У ході ознайомлення з психолого-педагогічним матеріалом ми можемо констатувати, що до особливостей пам'яті дошкільників можна віднести:

- переважає мимовільна образна пам'ять;
- пам'ять, все більше об'єднується з промовою і мисленням,
- словесно-смилова розширює сферу пізнавальної діяльності дитини;
- складаються елементи довільної пам'яті;
- формуються передумови для перетворення процесу запам'ятовування в особливу розумову діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левицька Т.Л. Дослідження особливостей розвитку мимовільної пам'яті у дітей дошкільного віку // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України: електронне наукове фахове видання. – Сер.: психологія. – 2018. – Вип. 2. – С. 49-58. – [Електр. ресурс] / Режим доступу: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/visnik_2_2018_psh.pdf
2. Урунтаева Г.А. Дошкольная психология: учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. – 5-е изд. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 336 с
3. Харченко А. С. Психологічні особливості пам'яті дошкільників / А.С. Харченко // Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти: зб. наук. праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, 19-20 травня 2010 р. / Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка [та ін.]. – Полтава, 2010. – С. 180-184. – [Електр. ресурс] / Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10733>

УМОВИ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МУЗИЧНИХ КЕРІВНИКІВ ЗДО

Яна ТИТОВА

студентка 3 курсу факультету дошкільної освіти

Науковий керівник: Ірина ЛАРИНА,

к. п. н., доцент (ХНПУ)

Процеси самоствердження, самовиховання і самореалізації майбутніх вихователів, зокрема музичних керівників, є найважливішою складовою в професійно-орієнтованому навчанні в педагогічному університеті. Активізації цих процесів сприятиме створення особливих педагогічних умов протягом всього навчання у ВНЗ.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що досліджувана проблема, розглядалася багатьма дослідниками (А. Мітяєва, І. Єрмаков, В. Серіков, О. Борденюк, І. Чемерілова, Т. Шестакова, І. Склярєнко та ін.). Але виникає питання: з чим же пов'язана потреба професійного самовдосконалення? На нашу думку, особливістю ментальності теперішнього часу є той факт, що людина в сучасному суспільстві орієнтована не лише на досягнення «внутрішнього» духовного зростання, а й на прагнення до звершень, пов'язаних з громадським визнанням і схваленням. Звідси виникає потреба в саморозвитку і прагненні до самореалізації в конкретних соціокультурних умовах [2]

Потужним стимулом підвищення мотивації майбутніх музичних керівників є творчі контакти в усьому розмаїтті форм (творчі зустрічі, майстер-класи, концерти, фестивалі, конкурси, творчі дискусії та інші).

Важливою умовою самовдосконалення майбутніх педагогів ЗДО, на наш погляд, є створення планів особистісного розвитку та ведення щоденників, в яких вони разом з викладачем ставили б завдання із засвоєння професійних компетентностей та способи їх вирішення. При цьому необхідно обов'язково аналізувати результати своєї діяльності.

Найсильнішою силою, що мотивує, до подальшої ефективної професійної діяльності є проходження здобувачами вищої освіти педагогічної практики в ЗДО. Але необхідно її так організувати, щоб у майбутніх музичних керівників була можливість спостерігати за музичним розвитком дошкільників щотижня. Під час таких відвідувань закладів дошкільної освіти можливо вирішення творчих завдань, обраних самими здобувачами вищої освіти, з наступним самоаналізом їх проведення. Особливістю такої роботи є об'єднання майбутніх музичних керівників в малі групи за дружніми стосунками, в яких відповідальність за виконання творчих завдань покладалася б на кожного по черзі.

Отже, завдяки спеціально організованим педагогічним умовам саморозвитку творчих і професійних компетентностей у здобувачів вищої освіти значно підвищиться рівень прояву творчих умінь з музично-естетичного виховання дошкільників, з'являться постійна потреба і готовність займатися музично-

творчою діяльністю. Професійне самовдосконалення майбутніх музичних керівників ЗДО повинно бути самосвідомим, цілеспрямованим процесом підвищення рівня професійних компетентностей відповідно до соціальних потреб сучасності, особистою програмою розвитку.

Якщо майбутній педагог буде працювати над собою використовуючи способи, які б сприяли його професійному зростанню тоді можна казати про професійне довголіття спеціаліста, що ефективно виконує свої функції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ларіна І.О., Доля Ю.В. Професійне самовдосконалення як запорука готовності майбутніх вихователів до здійснення національного виховання дошкільників. / Ларіна І.О., Доля Ю.В. // Традиційна культура в умовах глобалізації : платформа для міжкультурного та міжрегіонального суспільного діалогу: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 22-23 трав. 2015 р.). –Харків: Точка, 2015. – С. 102-104.

2. Сугатська Н.С. Професійне самовдосконалення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів як наукова проблема. / Сугатська Н.С. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. – Вип. 48. – С. 223-229.

3. Переславцева Л. І. Формування мотивів і ціннісних орієнтацій майбутнього педагога-музиканта в навчально-виховному процесі. / Переславцева Л. І. // Вісник Київського державного університету ім. Н.А. Некрасова. 2015. – №2. – С. 136-141.

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Катерина УЛЬЯНЧУК,

*4 курс, факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

*Науковий керівник: **Наталія СЕМЕНОВА,**
канд. пед. наук, доцент*

Актуальність громадянського виховання особистості у сучасному українському суспільстві великою мірою зумовлюється необхідністю державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості, що мають забезпечити усім

громадянам рівні можливості для розвитку і застосування їхніх потенційних значущих цілей як умови реалізації найголовнішої потреби – потреби в самовизначенні й самоствердженні. Актуальність громадянського виховання в Україні зумовлюється водночас процесом відродження нації. Для України, яка є поліетнічною державою, громадянське виховання відіграє особливо важливу роль ще й тому, що воно покликане сприяти формуванню соборності України, що є серцевиною української національної ідеї.

Оскільки кожен регіон має свої особливості: свої традиції й звичаї, пісні й легенди, національні святині й символіку, свою історію та обереги, саме тому виникла потреба у громадянському вихованні дітей дошкільного віку. Виховання, яке б допомагало педагогам розширити знання дітей та розвивати вміння і бажання, помічати мальовничу красу рідного міста й краю, прищеплювати повагу до його традицій та виховувати громадянські почуття.

Проблеми громадянського виховання завжди були актуальними для представників педагогічної думки України. Такі відомі українські діячі, як В. Антонович, М. Драгоманов, М. Грушевський, С. Русова, І. Огієнко, Г. Ващенко, Б. Грінченко, А. Макаренко, В. Сухомлинський та багато інших, звертали увагу у своїх роботах на особливе значення формування громадянської свідомості підростаючої особистості.

Ідея громадянського виховання довгий час замовчувалася, або ж піддавалася критиці. Приємним винятком можна назвати хіба що книгу В. Сухомлинського «Народження громадянина».

Мета наукової роботи: науково обґрунтувати педагогічні умови громадського виховання дітей старшого дошкільного віку на матеріалах ознайомлення дітей з рідним містом.

Методи роботи:

- теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення, абстрагування – для визначення поняттєво-категоріального апарату дослідження, розроблення його методики; історико-логічний – для вивчення теоретичних основ досліджуваної проблеми);

- емпіричні (узагальнення наявного педагогічного; спостереження та аналіз різних видів діяльності дітей, індивідуальні бесіди з дошкільниками; опитування вихователів і

батьків з метою з'ясування їхнього ставлення до досліджуваної проблеми; педагогічний експеримент).

Мета громадянського виховання – сформувати національно свідомого громадянина, патріота, професіонала, тобто людину, якій притаманні особистісні якості й риси характеру, світогляд та спосіб мислення, почуття, вчинки та поведінка, спрямовані на саморозвиток демократичного громадянина.

Анкетування вихователів дошкільних навчальних закладів з метою з'ясування стану їхньої готовності до виховання громадянськості в дітей старшого дошкільного віку виявило, що вони використовують краєзнавчі матеріали безсистемно, без належного науково-методичного супроводу. Проте більшість з них проявляють інтерес до означеної проблеми.

Робота з виховання любові до рідного міста у ЗДО проводилася в комплексі: на заняттях, у повсякденному житті із залученням батьків. Вихователі враховували вікові та психологічні особливості дітей, їхнє емоційне сприймання навколишнього світу, образність і конкретність мислення.

У процесі експериментальної роботи нами було помічено, що ефективність громадянського виховання досягається за умов, коли: педагогічна діяльність характеризується цілісністю і включає відбір краєзнавчого змісту у відповідності до мети розвитку дитини, її вікових особливостей та інтересів; відбувається постійне збагачення розвивального середовища матеріалами про рідне місто (дидактичні ігри, посібники, предмети мистецтва, продукти дитячої творчості та інше).

Обґрунтовані науково-концептуальні засади, трансформовані у взаємопов'язані та взаємозумовлені форми та методи роботи зі старшими дошкільниками, постали базою для створення Програми громадянської освіти дітей дошкільного віку «Луцьк – моє рідне місто».

Провідною ідеєю програми є оптимальне використання дорослими можливостей, потреб і мотивів для повноцінного розвитку і виховання маленького громадянина. Програма складається з двох частин: перша – розкриває вікові можливості за лініями розвитку, освітні завдання, загальні показники компетентностей та змісту діяльності, передбачає інформаційні

блоки щодо ознайомлення з рідним містом; а друга частина – методичні рекомендації з ознайомлення з рідним містом.

Програма «Луцьк - моє рідне місто» висвітлює розвивально-виховний аспект реалізації державних програм на краєзнавчо-громадянському принципі в умовах сімейного та суспільного виховання. Освітні впливи та супровід дорослих спрямовані на максимальне забезпечення виховання у дошкільнят любові, поваги, гордості за рідне місто, край, країну, її ресурси, народ і традиції; на формування життєвої компетентності; засвоєння прийнятих норм поведінки, взаємовідносин.

Програма є важливим орієнтиром у вихованні патріотизму, на основі глибинних емоційних переживань, які базуються на рідному і добре знайомому, на кровному зв'язку між людьми, природній прихильності та любові до рідної землі, мови й культури.

Отож, перед педагогами стоїть вагоме завдання – виховати у кожній дитині громадянина і патріота, не на словах, а у ділах і вчинках. І нехай нам щастить у цій справі!

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція), Київ, 2021. 38 с.
2. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Наук. кер. проекту Огнев'юк В.О.; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М.А. Машовець ; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Грінченка, 2020. 440 с.
3. Сухомлинський В.О. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності Дошкільне виховання. 2003. № 3.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТРАШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА ЕБРУ

*Ірина УСАЧ,
студентка 3 курсу педагогічного факультету
Науковий керівник: Наталія КАНЬОСА,
к.психолог.н., доцент (К-ПНУ)*

Пріоритетним завданням сучасної освіти в Україні, зокрема системи дошкільного виховання є розвиток творчої особистості

дитини. Відповідно у Базовому компоненті дошкільної освіти його метою визначається розвиток особистісної культури дитини через відкриття їй світу в його цілісності та різноманітності. При цьому дитина має займати активну, самостійну, творчу життєву позицію. Об'єктивна ситуація сьогодення розглядає процес становлення творчої особистості як вирішальний чинник у випереджувальному розвитку покоління. З позицій даних вимог одним з найбільш актуальних пошуків усієї сучасної освіти виступає потреба у формуванні творчої особистості на перших етапах її розвитку, а саме в дошкільному віці (Л. Божовіч, Л. Венгер, Л. Виготський, П. Гальперін, А. Запорожец, Д. Ельконін).

Сьогодні особливої актуальності набуває проблема розвитку креативної, творчої, всебічно розвиненої особистості, реалізації її природних нахилів і здібностей в освітньому процесі (А. Беленька, Н. Гавриш, А. Гончаренко, В. Кузьменко, С. Кулачківська, Н. Миропольська, Т. Піроженко, З. Плохій, Ю. Приходько, Г. Сухорукова, Г. Тарасенко та ін.). Тому, проблема розвитку творчої особистості дошкільника на заняттях з образотворчого мистецтва набуває особливої уваги та полягає вона в вихованні пізнавальної і творчої активності, емпіричному, чуттєвому пізнанні світу; спрямуванні її на естетичне сприйняття мінливості й різнобарвності світу, його краси; осмисленні краси в усіх її проявах; неповторності, особливості, що передається в яскравих кольорах, візерунках, цікавих формах, малюнках; залученні дитини до світу мистецтва; використанні нетрадиційних технік та матеріалів для забезпечення цілісного світосприйняття і самовираження.

Розвитку у дітей здатності сприймати, відчувати, розуміти прекрасне в житті та мистецтві присвячено багато педагогічних досліджень: Н. Ветлугіної, Т. Казакової, Т. Комарової, В. Сухомлинського та багатьох інших. Питанням розвитку дитячої зображувальної творчості займалися такі відомі вчені, як Н. Ветлугіна, Г. Григор'єва, Т. Доронова, Т. Казакова, Т. Комарова, Н. Сакуліна, Б. Теплов, Є. Фльоріна та інші.

Взагалі, творчість – це діяльність, що породжує нові цінності, ідеї самої людини як творця. На думку Н. Ветлугіної творчість визначається як діяльність, в результаті якої дитина створює нове, оригінальне, проявляючи уяву, реалізуючи свій задум, самостійно

знаходячи засіб для його втілення. Заняття з малювання, ліплення, аплікації спрямовані на розвиток у дошкільнят творчості [2].

Найбільш ефективний засіб для розвитку творчої активності – образотворча діяльність, зокрема нетрадиційні техніки малювання, тому що вони викликають позитивні емоції, створюють неординарне бачення задуму. Н. Ветлугіна, Г. Григор'єва, Т. Комарова, Є. Фльоріна та ін. зауважують, що малювання є одним із основних засобів пізнання світу та розвитку знань естетичного сприйняття, воно пов'язане з практичною, самостійною та творчою діяльністю дитини.

Використання нетрадиційних технік малювання на практиці описали Л. Шульга, С. Чепурна, Л. Полякова, В. Рагозіна, О. Половіна. Нетрадиційні техніки малювання, на думку В. Ніканорової та М. Пономаренко, дають змогу створити сприятливі умови для розвитку творчих здібностей кожної дитини, реалізувати її потребу відображати свої життєві враження навіть, якщо вона не володіє зображувальними навичками у достатній мірі.

Сьогодні педагоги та психологи виступають проти традиційних дидактичних методів навчання, що використовуються в дошкільній освіті, які часто змушують дітей діяти за шаблоном, проти нав'язування стереотипних уявлень, які не порушують фантазію дитини, а набридають їй, пригнічують її творчість і не стимулюють розвиток творчих здібностей.

Малювання в нетрадиційних техніках – дуже цікавий вид самостійної художньої діяльності, де дитина може створювати художні образи за допомогою різноманітних прийомів і матеріалів. При цьому розвиваються творчі здібності, уява, фантазія, самостійність, сміливість в експериментуванні з кольорами та формами [3].

Мета дослідження: на основі теоретичного аналізу наукової літератури розкрити сутність і структуру понять «творчість» і «творча активність», дослідити та створити й апробувати експериментальну методику розвитку творчої активності дітей старшого дошкільного віку засобами мистецтва Ебру.

Найвідповідальніший період в житті людини – дошкільний вік. Саме в цьому віці закладаються основи гармонійного розвитку особистості, формуються моральні та розумові якості. Унікальні

можливості та творча активність розвиваються в процесі творчої діяльності, і є одним з найважливіших завдань закладів дошкільної освіти. У старшому віці починає формуватися пізнавальна і творча активність. Активність, на думку Л. Виготського – це практична предметно-чуттєва діяльність, спрямована на перетворення навколишнього світу і самої особистості – найважливіша умова і фактор її психічного розвитку

У нашому дослідженні ми розглядаємо розвиток творчої активності в образотворчій діяльності. Л. Виготський зазначав, що образотворча діяльність – самий перший, доступний і привабливий для дітей дошкільного віку вид творчої праці. Саме тому тактовне та логічне керівництво образотворчою діяльністю допоможуть розвинути творчу активність дитини.

Світ образотворчого мистецтва з його напрямками і стилями багатий і різноманітний. І чим ширше ми знайомимо з ним дитину, тим більші можливості даємо для її розвитку. Дитина, яка тільки починає відкривати для себе загадковий і таємничий світ творчості, потребує розмаїття мистецьких зразків: цікавих, оригінальних, різностильових. У сучасній практиці дошкільного виховання розробляються інноваційні підходи до організації образотворчої діяльності – новітні технології, що пропонують дітям нестандартні й водночас доступні виражальні засоби та способи образотворення в різних видах зображувальної діяльності. Одним із шляхів роботи з розвитку елементів творчості засобами різних видів малювання є застосування педагогами нетрадиційних художніх технік. Нетрадиційні техніки набувають все більшого поширення, стають дедалі популярніші. Це нові художні техніки, використання яких може давати цікаві й несподівані ефекти для зображення певних образів, слугують розкриттям розвитку дитячої образотворчості [3].

Новинкою серед різновидів нетрадиційних технік для дітей дошкільного віку є створення візерунків на воді. Це малювання у техніці Ебру. Водна анімація Ебру – це мистецтво створення барвистих візерунків на воді з подальшим переміщенням аква-орнаментів з води на папір. Техніку Ебру використовували понад 1000 років тому в Стародавньому Єгипті, Китаї, Індії і Персії. В ході її освоєння діти долучаються до давнього мистецтва Ебру, пізнають

культуру своєї та інших країн, набувають практичних навичок образотворчої творчості.

Використання техніки Ебру в образотворчій діяльності має ряд переваг. Вона дає дітям можливість змінювати творчий задум під час створення зображення, виправляти помилки, а головне – швидко досягати бажаного результату. В процесі діяльності, у техніці малювання фарбами на воді, можна змінити малюнок, намалювати новий, доповнити його деталями, героями і т. ін. Малюючи фарбами на воді, не треба чекати, коли фарби висохнуть, не треба користуватися гумкою.

Техніка Ебру передбачає розвиток плавності, витонченості та точності рухів, вміння працювати пензлем і пальцями обох рук, координації руки й ока, оволодіння технічними вміннями (регуляція сили рухів, певна амплітуда, швидкість, ритмічність), вміння змінювати розмах і напрямок руху руки під час малювання. Крім того, це активний вид відпочинку, що приносить дітям задоволення. Використання технології Ебру під час образотворчої діяльності сприяє набуттю вміння грамотно будувати композицію, виділяти композиційний центр, передавати пропорції зображення, відтінки кольору, гармонійно поєднувати плями та лінії. У дітей розвиваються увага, логічне мислення, уява, зорове і слухове сприйняття, пам'ять, мова, вміння діяти за словесним інструкціями, самостійно досягати задуманої мети, забезпечується контроль над власними діями.

Малюнки, які виходять в результаті Ебру, можна використовувати для розуміння того, що відбувається з дитиною в складні для неї моменти. Але найважливіше, що Ебру дозволяє повернути дитині контакт з самим собою, допомагає зосередитися на своїх рухах і відчувати власне тіло. Заворожено спостерігаючи диво води і фарб, що створюють за допомогою нашої руки мінливі картини, ми повертаємо собі інтерес до зовнішнього світу і відновлюємо з ним контакт, починаємо відчувати життя. Техніка не дозволяє копіювати зразок, що дає ще більший поштовх до розвитку творчості, уяви, ініціативи, самостійності, прояву індивідуальності. Адже самоцінним є не кінцевий продукт – малюнок, а розвиток особистості: формування впевненості в собі, у своїх здібностях, самоідентифікація у творчій роботі, цілеспрямованість діяльності [1].

Методика констатувального експерименту була розроблена на основі наступних завдань: виявити критерії, показники і рівні розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку; підібрати діагностичний інструментарій для виявлення рівнів творчої активності у дітей старшого дошкільного віку; вивчити стан роботи в ЗДО з досліджуваної проблеми, визначити рівень знань педагогів про творчу активність в образотворчій діяльності дітей старшого дошкільного віку; виявити зацікавленість батьків з означеного питання.

Для вирішення цих завдань нами були використані наступні методи дослідження: бесіда з дітьми, анкетування педагогів та батьків, творчі завдання для дітей.

На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень і розуміння значущості розвитку творчої активності старших дошкільників, нами було конкретизовано критерії та показники рівнів розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку. Для визначення рівнів розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку, нами були виділені наступні критерії та показники:

- інтерес до творчої діяльності (малювання) (бажання займатися творчістю, інтерес до творчості, бажання відкривати нові закономірності);

- наявність творчої уяви (перетворення знайомого матеріалу, створення нових комбінацій з засвоєних раніше елементів, самостійність знаходження нових способів, швидкість реакції і орієнтування в нових умовах, індивідуальний «стиль» дитячої продукції, своєрідність манери виконання);

- сформованість зображувальних умінь і навичок (знаходження адекватних виразно-образотворчих засобів для втілення образів, відповідність результатів творчості елементарним художнім вимогам, вміння самостійно вибирати задум малюнка, вміння правильно передавати форму та розташування предметів (дотримуватися пропорції між зображуваними предметами), вміння відобразити в малюнку сюжет і його елементи).

Згідно перерахованих вище критеріїв і показників, нами були визначені рівні розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку (високий, середній та низький).

Підсумувавши результати всіх діагностичних завдань, ми отримали загальні відомості про рівні розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку та отримали такі результати: 33% дітей показали низький рівень розвитку творчої активності. Тому існує необхідність спрямованої роботи з розвитку творчої активності у старших дошкільників.

Для вирішення проблеми на наступному етапі ми розробили перспективно-тематичний план з розвитку творчої активності дітей старшого дошкільного віку за допомогою нетрадиційної техніки малювання Ебру, перспективно-тематичний план освітньої роботи з батьками та педагогами з розвитку творчої активності за допомогою нетрадиційної техніки Ебру.

Заключним етапом нашого дослідження було проведення контрольної частини психолого-педагогічного експерименту, метою якого було визначити ефективність розробленої нами системи заходів із дітьми, педагогами та батьками з точки зору їх впливу на розвиток творчої активності старших дошкільників. На цьому етапі повторно було проведене тестування дітей та анкетування педагогів та батьків.

Результати контрольного експерименту дозволили зробити висновок про те, що проведення цілеспрямованих формуючих впливів позитивно вплинуло на підвищення рівня творчої активності дошкільнят експериментальної групи.

Отже, у роботі з дітьми дошкільного віку нетрадиційна техніка Ебру використовується для розвитку творчості та фантазії, уяви та зацікавленості до образотворчого мистецтва. Дитина відображує свої враження від навколишнього світу, передає образи уяви, утілюючи їх за допомогою різноманітних матеріалів у реальні форми. А головне те, що техніка Ебру допомагає розвивати творчу індивідуальність дитини дошкільного віку і з успіхом може використовуватися у ЗДО.

Таким чином, матеріали дослідження можуть бути використані студентами ЗВО під час проходження педагогічної практики, написанні наукових статей та курсових і дипломних проектів, педагогами закладів дошкільної і початкової освіти, батьками у роботі з дітьми, а також стати теоретичною основою у процесі підготовки майбутніх вихователів ЗДО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каньоса Н. Г., Усач І. В. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами мистецтва Ебру // Гуманітарний простір науки : досвід та перспективи : зб. Матеріалів XXX Міжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 15 лютого 2021 р. Переяслав, 2021. Вип. 30. С. 133–136.
2. Моляко В. О. Психологічна проблема творчого потенціалу // Актуальні проблеми психології : Проблеми психології творчості та обдарованості : зб. наук. праць / за ред. В. О. Моляко. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. С. 6–13.
3. Сухорукова Г. В. Дитяче експериментування як засіб розвитку творчості в образотворчій діяльності // Інноваційні технології в дошкільній освіті України: розвиток дитячої обдарованості та креативності : матер. Всеукр. наук.-метод. семінару Інституту розвитку дитини НПУ імені М. П. Драгоманова / укл. І. І. Загарницька. Київ, 2012. 396 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ НАРОДОЗНАВСТВА У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Наталія ФЕДОТОВА,
студентка 5 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Світлана БАКАЙ,
канд.пед.наук, доцент (ХНПУ)*

Сьогодення вимагає не лише реформування освітньої системи, оптимізації різних форм навчання, а й перш за все оновлення змісту навчання та підходів до виховного процесу. Настали сприятливі умови для подолання бездуховності нашого суспільства, відродження та розвитку національної культури. Не залишається осторонь і дошкільна ланка освіти. Усе активніше в практику дошкільних навчальних закладів залучаються елементи народознавства. Цілком зрозуміло, що такий підхід дає можливість з дошкільного віку формувати не лише уявлення про національну культуру, патріотизм, народні звичаї та обряди, а ще й формує вишуканий естетичний смак, залучає до творчості, дає змогу поєднати традиції з сучасністю. У зв'язку з цим, використання елементів народознавства в роботі ЗДО є важливим та актуальним.

Практика народознавчої роботи – це систематичний творчий пошук, спрямований на оновлення змісту навчально-виховного процесу, наповнення його народознавчим матеріалом, впровадження нових підходів, пробудження пізнавальних інтересів дітей до вивчення і засвоєння національних та загальнолюдських цінностей. Великого значення в організації народознавчої роботи в освітніх закладах набувають праці Г. Ващенка, С. Русової, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, В. Скуратівського, В. Сухомлинського, Л. Ткаченко в яких розглядаються питання теорії і практики навчання і виховання дітей на ідеях народності, музичної, риторичної, оздоровчої культур. Корифеї педагогіки вважали, що школа - це колиска народу, її найвище покликання з покоління в покоління відтворювати народ, націю, виховувати молодь у дусі вірності ідейним, моральним і трудовим традиціям батьків, дідів. З перших днів перебування в школі потрібно вводити дітей у чарівний світ культурно-історичних надбань рідного народу. Глибоке засвоєння рідної культури, історії як цілісності духовного життя народу – одна із найголовніших умов формування творчої особистості [1].

Народознавство – це наука про націю, людину, її зв'язки з природою, мовою, історією, побутом, обрядами та звичаями, усною творчістю. Це важливий і могутній чинник навчання і виховання, розвитку особистості й оздоровлення суспільства [2]. Включення народознавства у навчально-виховний процес ДНЗ сприяє засвоєнню дошкільниками знань про Батьківщину, свій народ, його культуру, виробленню умінь і навичок застосовувати їх на практиці, оволодінню рідною мовою, співробітництву вихователя та дітей у виборі форм і видів діяльності, організації активно-творчої патріотичної роботи. Звичайно, введення до програми дошкільного виховання елементів народознавства не вирішить остаточно освітніх завдань, але принаймні дасть підґрунтя для майбутньої роботи у плані створення національної освіти і виховання.

Так, Г. Ващенко вважав, що основу навчання і виховання молоді становлять такі загальнолюдські і національні цінності, як творення добра і боротьба зі злом, шукання правди і побудова справедливого ладу; складовою системи виховання має бути родинне виховання, адже ніщо не може замінити дитині

материнської любові, добра, ласки. Повноту виховного процесу, на думку Г. Ващенко, забезпечить міцний зв'язок освіти з родиною, молодіжними організаціями, які справляють великий вплив на виховання національного характеру, волі, патріотизму. Виховний ідеал людини, твердив педагог, криється у пісенному фонді України, у звичаях українського народу, в його літературі, мистецтві, у християнській вірі й історичному минулому. Відтворення минулого з його культурними цінностями і черпання зі скарбниць інших народів того, що відповідає нашій духовності, послужить основою творення власного виховного ідеалу [2].

За словами К. Ушинського, незважаючи на схожість педагогічних форм усіх європейських народів, у кожного з них своя особлива національна система виховання, своя мета і свої особливості для досягнення цієї мети. Він відстоював природне право кожного народу мати національну школу, національну систему виховання. Національна система виховання - це історично зумовлена і створена народом система поглядів, переконань, ідеалів, а також традицій, звичаїв, обрядів, практичних дій, спрямованих на виховання підростаючого покоління в дусі культурно-історичної спадщини, духовності нації. Вона охоплює ідейне багатство народознавства, принципи організації навчально-виховної роботи, а також наукову педагогіку, має під собою ґрунт духовності рідного народу, постійну і систематичну діяльність родини, державних, громадських виховних закладів, установ і організацій [6, с. 64]. Кожне нове покоління входить в уже існуючу національну систему виховання, яка відображає історичні, економічні, географічні, етнографічні і психологічні особливості певного народу, адекватна його світосприйманню і світорозумінню, його самобутньому культурно-історичному шляху розвитку.

Слушними, є слова С. Русової: «Національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли його творчі сили не будуть покалічені, а, навпаки, дадуть нові оригінальні, самобутні скарби задля вселюдського поступу, воно через пошану до свого народу виховуватиме в дітях пошану до інших народів і тим приведе нас до широкого єднання й світового порозуміння між народами і націями» [6].

Історичний шлях становлення й розвитку української народної педагогіки розпочинається в сивий давнині, ще в епоху первісного суспільства. Передача життєвого досвіду, набутих знань становила сутність історичного буття народу. Вже тоді вони докладали чимало зусиль, щоб молодь засвоїла родові і племенні звичаї, вірування, легенди, землеробські, мисливські навички тощо. Одним з найважливіших засобів передачі досвіду старших поколінь була спільна праця та оборона від ворогів. Елементи цієї найдавнішої народної педагогіки простежуються, зокрема, в фольклорі. З глибини століть набирає розмаху розмаїта народна творчість: пісенна, музична, танцювальна, декоративно-прикладна. Багатогранна за тематикою і жанрами, вона і нині є могутнім джерелом засобів, методів і прийомів національного виховання [4].

До нас повертаються скарби наших предків, входять у свідомість дошкільників з елементами народознавства, народними піснями, весняними, осінніми і зимовими святами. Народні знання про різні сфери життя - то невичерпна скарбниця мудрості наших предків. У різноманітних засобах народознавства дошкільники пізнають моральні заповіді, поведінкові норми: бути працьовитими, чесними, допомагати слабшому, поважати старших, не нищити природу. Народні настанови, розраховані на вікові особливості дітей, мають велику впливову силу. Вихователь має пояснити дітям різних вікових груп сутність народних виховних традицій, розкрити особливості громадянського виховання, залучити кращий родинний досвід.

У сучасному дошкільному закладі діти вивчають народні символи і національну символіку. Вони виконують важливу функцію консолідації нації, об'єднання споконвічних українських земель в єдину суверенну державу і виховують у дітей високі почуття патріотизму, громадянськості, мужності, приналежності до свого родоvodu, народу, прагнення відстоювати, продовжувати і підтримувати його надбання. Наприклад, у ЗДО слід проводити не лише заняття з вивчення національної символіки, а й організовувати День прапора, Свято герба, свято «Найкращі пісні України».

Важливим елементом є вивчення народних традицій, звичаїв та обрядів, які об'єднують минуле і майбутнє народу, старші й

молодші покоління, інтегрують людей у високорозвинену сучасну націю. Це своєрідні устої розвитку народу, нації, що втілюють у собі кращі досягнення в ідейному, моральному, трудовому й естетичному житті. Практично прилучаючись до них, дитина вбирає в себе філософський, психологічний, ідейно-моральний і естетичний зміст, у неї формуються національна свідомість, творче ставлення до дійсності. Сьогодні дошкільні заклади з радістю проводять День Святого Миколая, святкують Різдво, організовують українські вечорниці.

Велику роль у посиленні виховного впливу на дитину відіграють народні традиції. Виникнення поряд зі звичаями системи народних традицій спричинило появу дієвого чинника, який інтенсивно сприяє свідомому і цілеспрямованому виробленню у підростаючих поколінь тих розумових, духовно-моральних, господарсько-трудова і фізичних якостей, яких вимагало життя [7]. Звичаї та традиції виявлялися і в ставленні до природи, і в поезії землеробів, і в усній народній творчості, і в давніх народних, ремеслах, красі одягу, житла, і у виняткових законах гостинності, і в добрих правилах побуту та поведінки. Звичайно, зміцненню і закріпленню традицій та звичаїв сприяла релігія, під впливом якої знаходилася сім'я, основні етапи життя людини (хрещення, шлюб, похорон). Українцям імпонувала передусім загальнодоступна ідея соціальної справедливості у християнстві (рівність усіх перед Богом), єдність людської історії, засудження жорстокості, насилля і користолюбства, звернення до совісті, честі, милосердя, «внутрішньої свободи» і людської гідності. Вихователю можна організовувати пісенні вернісажі «Щедрий вечір», «Весела коляда», свято «Масниці» тощо. Звичаї і традиції завжди закріплюють те, що досягнуте в громадському та особистому житті, вони є сильними соціальними засобами стабілізації суспільних відносин. Вони виконували роль соціальних механізмів передачі новим поколінням взаємин старших поколінь, відтворювали у молодіжному житті ці взаємини [5].

Використання народознавчого матеріалу на заняттях у ЗДО допомагає дітям зосередити увагу на фактах і явищах оточуючої дійсності, сприяє формуванню правильних природничих та суспільствознавчих уявлень і понять, з яких складаються усвідомлені, систематичні й міцні знання про навколишній світ.

Разом з тим, зазначимо, що народознавчий матеріал, який вихователь планує використати на занятті, має бути доступним для розуміння, не переобтяженим зайвою, занадто детальною інформацією; співвідноситись із основним програмовим матеріалом, формувати позитивний емоційний досвід.

Під час добору змісту народознавчого матеріалу важливим критерієм є також його особистісна значущість для дитини. Саме тому в дошкільному навчальному закладі варто організовувати постійно діючі виставки предметів народного побуту, ремесел, художніх промислів, зразків одягу тощо. До такої роботи слід залучати різні покоління сім'ї.

Таким чином, використання народознавства є важливим та практично необхідним складником навчально-виховної роботи ЗДО. Ефективність цього процесу значно зростає, якщо народознавчий матеріал використовується систематично та цілеспрямовано, з урахуванням його багатофункціональності, включає різні підходи та форми роботи. Діти дошкільного віку набувають безцінного та життєво важливого досвіду, який стане плідним підґрунтям для морального, естетичного та громадянського виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриш Н. Художньому слову – гідне місце в освітньому просторі. *Дошкільне виховання*. 2006. № 3.
2. Грущинська І. Реалізація українознавчого принципу у процесі навчання. *Початкова школа*. 2004. № 1. С. 28-31.
3. Загрева В. Я. Народознавство в навчально-виховному процесі. *Початкова школа*. 1995. № 5-6. С. 13-19.

ОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗДО ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олександра ЦІЛУЙКО,
студентка 2 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: **Світлана БАКАЙ,**
канд.пед.наук, доцент (ХНПУ)

В умовах модернізації сучасної української освіти необхідно активно вирішувати низку питань її глибинного перетворення,

зокрема, питань, що стосуються чіткого визначення нових пріоритетів в системі виховання молоді, в тому числі в освітньо-виховному середовищі; здійснювати поетапне планування комплексу заходів, спрямованих на розвиток системи базових духовно-моральних цінностей, культури міжнаціонального спілкування на основі принципу толерантності, поважного ставлення до традицій, звичаїв народів нашої країни [2]. Національно-патріотичне виховання в освітньо-виховному середовищі дошкільного навчального закладу потребує оновлення його змісту, проектування нових технологій, обґрунтування організаційно-педагогічних умов підвищення ефективності громадянсько-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Як зазначає В. Слободчиков, середовище – це не просто соціальна статична одиниця, це складна система, що знаходиться в постійному розвитку і охоплює різні, близькі і далекі життєві сфери [1]. Середовищний підхід у педагогічному процесі визнано як перспективний на рівні «Всесвітніх доповідей з освіти» ЮНЕСКО. Вперше термін «середовище» в педагогіку був введений ще в епоху Просвітництва і розумівся як суспільні, матеріальні та духовні умови існування людини.

У вітчизняній педагогіці та психології термін «середовище» з'явився в 20-і рр. ХХ ст., коли досить часто уживалися поняття «педагогіка середовища» (С. Шацький), «суспільне середовище дитини» (П. Блонський), «навколишнє середовище» (А. Макаренко). В. Сухомлинський розробив унікальну педагогічну систему становлення творчої і етично розвиненої особи в умовах спеціального соціуму. У вітчизняній практиці зразки розвиваючого середовища як спеціально організованого освітнього і соціокультурного простору стали створюватися з кінця 80-х рр. ХХ ст. Організаційно-діяльнісні аспекти створення розвиваючого середовища як умови розвитку творчої особи на основі співдружності педагогів та учнів досліджуються в практиці роботи інноваційних шкіл (В. Біблер, С. Курганов, В. Караковський, Г. Каспржак, А. Тубельський). Розвиваюче середовище як структурний компонент соціально-педагогічного проектування культурно-освітнього простору розглядається у працях Н. Павлова,

В. Слободчикова, З. Чистякової, В. Батіч, Д. Соломон, М. Ватсон й інших.

Важливими є дослідження, у яких розкрито сутність поняття – освітнє середовище (Є. Бондаревська, А. Лукіна, В. Веснін, І. Левицька, Л. Кепачевська, І. Улановська), освітньо-виховне середовище (Л. Буєва, Ю. Мануйлов, Л. Новикова, Н. Селиванова, В. Петрівський, І. Якиманська, В. Ясвін), творче освітньо-виховне середовище (Г. Любимова, О. Гуменюк, К. Приходченко, В. Ясвін), розвиваюче освітнє середовище (А. Валицька, Б. Ельконін, І. Фурман), освітній простір, виховна система (В. Докучаєва, Л. Новикова, С. Савченко, В. Селиванова). Вплив освітнього середовища на актуалізацію духовно-творчого потенціалу особистості досліджували Ш. Амонашвілі, А. Анохін, Ю. Бродський; вплив культурного середовища – А. Трошева, Н. Романченко; освітнього – А. Воронін, С. Дерябо, В. Левін; навколишнього середовища – В. Афанасьєв, Г. Тараскіна.

Загалом середовищем називають сукупність явищ, процесів, що здійснюють вплив на досліджуваний об'єкт; комплекс умов, які оточують людину і взаємодіють із нею як з організмом і з особистістю. Розрізняють зовнішнє і внутрішнє, предметне і соціальне середовище, а також ін. Український педагог В. Сухомлинський у праці «Павлишська середня школа» наголошував на впливовій ролі середовища: «виховання середовищем, виховання речами, створеними самими учнями, що збагачують духовне життя колективу, це одна із найтонших сфер педагогічного процесу. Середовище – це все те, що оточує дитину, колектив у якому вона живе і вступає у взаємодію... Варто відрізнити внутрішнє середовище учнівського колективу від зовнішнього середовища, зазначав автор» [3].

Освітнє середовище – відносно нове поняття, що увійшло в тезаурус педагогіки та психології лише в останнє десятиліття. Його зміст не можна вважати однозначно визначеним і сталим. Переважна більшість фахівців вважає, що найбільш розроблений напрям вивчення феномену «освітнє середовище» представлений у працях В. Ясвіна [1].

У методологічному аспекті підхід автора спирається на екологічний підхід до сприйняття Дж. Гібсона (1988), в основі якого лежить розуміння навколишнього середовища як середовища

проживання (сукупності можливостей оточуючого світу, які забезпечують або перешкоджають задоволенню життєвих потреб індивіда – людини чи представника будь-якого біологічного виду). Ключовим у цьому визначенні виступає поняття «можливість», за допомогою якого автор пов'язує, з одного боку, потреби індивіда, а з іншого – фізичні (просторові та інші) властивості та відносини навколишнього світу, що знаходяться у взаємодоповнюючому співвідношенні [43, с. 32]. Як зазначає російський вчений В. Ясвін, освітнє середовище – це система впливів та умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні [1].

Проблема дослідження освітнього середовища визначається вітчизняними і зарубіжними вченими як одна з найважливіших педагогічних проблем. Аналіз педагогічної, психологічної літератури, педагогічної практики свідчить про інтерес до проблеми формування освітньо-розвивального середовища, що пов'язане з гуманізацією середовища (І. Песталоцці, Я. Корчак, В. Сухомлинський), інтеграцією впливу соціального середовища на розвиток особистості (Л. Буєва, С. Моложавий, С. Шацький), організацією цілісного виховного процесу в розвивальному середовищі (М. Монтессорі, Р. Штайнер, Р. Фахрутдінова); створенням комфортного середовища навчального закладу (О. Воробйова, Т. Лошакова). Зокрема, С. Крилова «освітнє середовище» вважає частиною соціокультурного простору, зоною взаємодії освітніх систем, їхніх елементів, освітнього матеріалу і суб'єктів освітніх процесів. Дослідники Ю. Кулюткін, С. Тарасов під освітнім середовищем розуміють систему ключових факторів, що визначають формування і розвиток людини [3].

Педагогічну характеристику освітнього середовища у різних типах навчальних закладів надав Г. Беляєв. Він виділив наступні типологічні ознаки освітнього середовища:

1. Освітнє середовище будь-якого рівня є складним об'єктом системної природи.
2. Цілісність освітнього середовища є синонімом досягнення системного ефекту, під яким розуміється реалізація комплексної мети навчання і виховання на рівні безперервної освіти.

3. Освітнє середовище існує як певна соціальна спільність, яка розвиває сукупність людських відносин у контексті широкої соціокультурно-світо-глядної адаптації людини до світу і навпаки.

4. У оціночно-цільовому плануванні освітні середовища дають сумарний виховний ефект як позитивних, так і негативних характеристик, причому вектор ціннісних орієнтацій зумовлюється цільовими установками загального змісту освітнього процесу.

5. Освітнє середовище постає не лише умовою, але й засобом навчання і виховання.

6. Освітнє середовище є процесом діалектичної взаємодії соціальних, просторово-предметних і психолого-дидактичних компонент, що утворюють систему координат провідних умов, впливів і тенденцій педагогічних цілей.

7. Освітнє середовище утворює субстрат індивідуалізованої діяльності, перехідний від навчальної ситуації до життя [3].

Я. Корчак виділяє наступні типи освітнього середовища: догматичне освітнє середовище – сприяє розвитку пасивності та залежності дитини; кар'єрне освітнє середовище – сприяє розвитку активності та залежності дитини; безтурботне освітнє середовище – сприяє вільному розвитку і зумовлює пасивну життєву позицію дитини; творче освітнє середовище – сприяє вільному розвитку активної дитини. У першу чергу це стосується авторського бачення форми організації навчального процесу.

Виховне середовище – це сукупність факторів, що реально склалася і функціонує в соціумі даність, а не результат конструктивної діяльності вихователів, менеджерів освітнього процесу зі створення умов для розвитку школярів [2]. Н. Віуркова визначає виховне середовище як «сукупність обставин, що оточують дитину, соціально ціннісних, що впливають на її особистісний розвиток і сприяють її входженню в сучасну культуру». В іншій своїй роботі вона підрозділяє виховне середовище на предметно-просторове, поведінкове, співбуттєве і інформаційне – культурне оточення [1].

Одним з перших про освітньо-виховне середовище заговорив Ж-Ж. Руссо, французький просвітитель XVIII століття. Свої педагогічні погляди Руссо як педагог-реформатор виклав у трактаті «Еміль, або про виховання», що вийшов у світ у 1762 році.

«Еміль» став протестом автора проти феодальної системи виховання, що за своєю сутністю була гостро авторитарною. Середовище, що оточує дитину у процесі виховання, Жан Жак Руссо поділяє на три компоненти. «Виховання це дається нам або природою, або речами, або людьми», - пише вчений. Природним вихованням Руссо називає природний розвиток органів та природних задатків. Навик використання цього розвитку є виховання людське. Виховання з боку речей міститься у набутті досвіду, адже ми певним чином постійно взаємодіємо з речами. Ці три компоненти у сукупності створюють могутній виховний вплив, і дитина, в якій «ці різноманітні уроки суперечать один одному, погано вихована та ніколи не буде у ладу сама з собою» [3].

Таким чином, створення освітньо-виховного середовища дошкільного навчального закладу дозволить: підвищити рівень духовної, моральної, патріотичної, правової культури людей вже на етапі дошкільного дитинства; поліпшити стосунки між усіма учасниками навчально-виховного процесу. Освітньо-виховне середовище сучасного дошкільного навчального закладу дітей старшого дошкільного віку – це цілісна інноваційна комунікативно-технологічна система, яка характеризується педагогічно доцільною цілеспрямованістю, ціннісною орієнтованістю, відкритістю до суспільства та його проблем, постійним розвитком та самоорганізацією, яка є важливим фактором професійного становлення дітей та їх особистісного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гонтаровська Н. Освітнє середовище як фактор особистості дитини : [монографія] / Н. Гонтаровська. К.: Дніпро VAL, 2010. 623 с.
2. Каплуновська О. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О. М. Каплуновська, І. І. Кичата, Ю. М. Палець; за наук. ред. О. Д. Рейпольської. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 72 с.
3. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. – К.- Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 228 с.

ФОРМУВАННЯ ПЕРШООСНОВ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

*Анна ЧЕРНЯК,
студентка 3 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Юлія ДОЛЯ,
старший викладач (ХНПУ імені Г.С. Сковороди)*

Проблеми виховання загальної культури дітей є певним відображенням протиріч між ідеалом культурної людини, соціальними нормами, що декларуються в суспільстві, та реальним культурним рівнем населення.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблема загальнокультурного розвитку дошкільників хвилювала багатьох науковців від педагогів-класиків минулого Я. Коменського, І. Песталоцці, Г. Сковороди, К. Ушинського до сучасних дослідників (Л. Артемова, І. Бех, А. Богущ, З. Борисова, Л. Бутенко, Н. Гавриш, І. Зязюн, О. Кононко, В. Кузьменко, К. Крутій, Н. Кудикіна, С. Ладивір, С. Нечай, Т. Піроженко, З. Плохій, Т. Поніманська, О. Сидельникова, Л. Шелестова та інші).

Актуальність цих проблем для теорії і практики виховання й обумовили вибір теми нашого дослідження. Воно було присвячено тому, як підвищити ефективність впливу мистецтва на процес формування першООСНОВ загальної культури старших дошкільників.

У своєму дослідженні ми виходимо з загальноприйнятого у психолого-педагогічній літературі визначення загальної культури особистості як мінімально необхідного комплексу загальнокультурних знань, ідей, ціннісних уявлень, універсальних способів пізнання, мислення, форм практичної діяльності, без оволодіння якими неможливі взаєморозуміння, взаємодія людей, гармонія особистості та суспільства [1, 2].

Проблему формування базових засад загальної культури дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО нами було розглянуто на прикладі формування толерантного ставлення до представників інших культур як однієї з надважливих у наш час загальнокультурних якостей особистості.

У даному контексті толерантність ми розуміємо як доброзичливе ставлення до іншого образу життя, поведінки, інших поглядів, звичок, вірувань тощо. Розкриваючи сутність цього поняття, дослідник В. Суржанська у роботі [2, 28] вказувала, що, формуючи толерантне ставлення до представників інших культур, «вихователь звертає увагу дітей на те, що на Землі живе багато людей різних рас і національностей, вони водночас схожі й відрізняються одне від одного. Педагог повинен пам'ятати: говорити про відмінності між людьми потрібно лише для того, щоб формувати у дітей інтерес і повагу для всіх людей, відзначаючи їхню самотність, показувати культуру, особливості побуту, звичаї».

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, опитування вихователів і батьків, власних спостережень та використання інших джерел нами було розроблено програму експериментального дослідження. У ході формуючого експерименту передбачалося широке використання у роботі з дітьми творів мистецтв різних народів, а саме аудіозаписів музичних творів, зокрема, народних пісень Китаю, Ірану, Японії, Ізраїлю, Грузії та інших країн; відеозаписів виконання хореографічних композицій, репродукцій творів образотворчого мистецтва; літературних творів, зокрема, казок народів світу; творів декоративно-ужиткового мистецтва; художніх фотографій.

Як відомо, найбільш сильний вплив на особистість дитини здійснює саме комплексне використання різних мистецтв. Тому нами було висунуто ідею ставити у ЗДО міні-вистави за текстами художніх творів з музичним супроводом і танцями і за можливості долучати до участі у них старших дошкільників. Такий підхід дозволяє у комплексній взаємодії застосовувати художні засоби літератури, танцю, театру і музики.

В результаті проведеного дослідження нами встановлено:

- система формування першооснов загальної культури дітей старшого дошкільного віку засобами мистецтва має ґрунтуватися на комплексній взаємодії мистецтв;

- ефективність виховання загальної культури засобами мистецтва може бути забезпечена за умови його здійснення на підставі цільової програми, яка розрахована на тривалий період, враховує вікові особливості дітей і передбачає наступність і

послідовність у формуванні загальнокультурних якостей особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутенко Л. Л. Виховання загальної культури старшокласників засобами мистецтва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / Людмила Леонідівна Бутенко, НДІ педагогіки АПН України. – Харків., 1994. – 44 с.

25. Суржанська В. А. Виховуємо культуру поведінки / В. А. Суржанська. – Харків : Основа, 2007. – 128 с.

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

Яна ЧУГАЙ,

студентка 3 курсу бакалаврського рівня вищої освіти

Наук. керівник: Ольга ДОНЧЕНКО,

к. психол. н., ст. виклад. кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

Реформаційні процеси в системі освіти призводять до ускладнення характеру педагогічної праці. Успішне та швидке реагування на суспільні зміни не може здійснюватися за допомогою стереотипного мислення. Крім того, педагогічна праця (особливо у дошкільній ланці) є однією з найменш алгоритмізованих та вимагає від педагога вміння постійно варіювати та адаптувати зміст, форми, методи навчання та виховання. Саме тому проблема педагогічної творчості, подолання формалізму в педагогічній діяльності, стереотипності мислення не втрачає актуальності та висуває перед дослідниками все більше нових питань.

Кінцевою метою та результатом педагогічної творчої діяльності, за твердженням О. Дубасенюк, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, С. Сисоєвої, є позитивна динаміка формування творчої особистості дитини та підвищення рівня творчої педагогічної діяльності самого вчителя. Реалізація ж названої мети реалізується шляхом розв'язання різноманітних педагогічних задач, що, у свою чергу, утворюють цілісну систему, до якої належать:

- ситуативні (у залежності від непередбачуваної ситуації педагог комбінує, обирає, реконструює способи та форми впливу, змісту інформації);

- тактичні (вносить інноваційні зміни у методику викладання, у систему взаємодії (навіть якщо інноваційні вдосконалення не здійснені самим педагогом, але вони нові в діяльності конкретного вихователя);

- стратегічні (створює образ результату, відбір, комбінування, корекцію, реконструювання процесу, що призводить до кінцевого результату (формування гармонійної особистості) задачі.

В основі кожної педагогічної задачі лежить педагогічна ситуація – фрагмент педагогічної діяльності, що містить суперечності між досягнутим та бажаним рівнями освіченості й вихованості дітей і дитячого колективу, які враховує вихователь у виборі способів впливу для стимулювання розвитку особистості. Але на думку І. Зязюна, ситуація не завжди переходить до розряду педагогічної задачі. Це відбувається у випадку, коли вихователь помічає ситуацію, яка виникла, і ставить перед собою мету її вирішити. Тільки в цьому разі виникають необхідні для задачі компоненти: вимога (мета), умови (відоме) та шукане (невідоме). Названий перехід відбувається шляхом усвідомлення та аналізу вихователем якостей і відносин суб'єктів виховання, виявленні можливих причин ситуації, місця виникнення, її учасників тощо.

Уміння чутливо сприймати та вірно інтерпретувати педагогічну ситуацію, «бачити» в ній можливу проблему, обґрунтовано формулювати кожну задачу визначає успішність досягнення кінцевого результату творчої педагогічної діяльності.

На думку Л. Мільто [2], в педагогічній діяльності будь-яка задача є проблемною, а ступінь проблемності обумовлена об'єктивною складністю педагогічної ситуації (глибокий, заплутаний конфлікт, педагогічно занедбані діти, гострі суперечки у відносинах між ними та ін.) та рівнем професійного розвитку вчителя (сформованістю якостей, професійних знань, педагогічних умінь та навичок, педагогічного досвіду).

Провідним критерієм творчого розв'язання педагогічної задачі є нестандартність (Ф. Гоноболін, Н. Гузій, А. Маркова, С. Сисоєва, І. Харламов, Н. Яковлева), що включає такі показники як новизна та оригінальність. Новизна розуміється як продукування нових

(таких, що не існували раніше у подібній формі, виходять за межі відомого в педагогічній науці та практиці) способів навчально-виховної діяльності та їх модернізація. При цьому показником новизни може бути як об'єктивний, так і суб'єктивний зміст розв'язання.

Особистісною передумовою розвитку здатності до педагогічної творчості є креативність. Оскільки креативність є не вродженою, а набутою здатністю, особливу роль у її формуванні відіграє процес навчання у закладі вищої освіти, а також цілеспрямований методичний супровід педагога.

Таким чином, проблема розвитку педагогічної творчості розглядається сучасними дослідниками як складна та актуальна проблема, розв'язання якої має наукове та практичне значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Донченко О. С. Розвиток професійної креативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами арт-терапії : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2018. 261 с.
2. Мільто Л.О. Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач : навч. посіб. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 156 с.
3. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 284 с.

СЕНСОРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Юлія ШЕБЕДА,

студентка 1 курсу магістерського рівня вищої освіти

Науковий керівник: Лариса ЗАЙЦЕВА,

доктор пед. наук, професор кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

Актуальність. У Базовому компоненті дошкільної освіти (2021) освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачає формування сенсорно-пізнавальної компетентності. Вихованець має оволодіти здатністю використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної й дослідницької діяльності. У державному стандарті акцентується увага на розвитку здібності дитини спрямовувати сенсорні процеси відчуття, сприйняття, увагу на пізнання об'єктів довкілля; диференціювати

сенсорні еталони за ознаками форми, величини, кольору, просторового розташування; за допомогою власної сенсорної системи досліджувати предмети й об'єкти дійсного світу [1].

Зазначимо, що у Базовому компоненті дошкільної освіти сенсорно-пізнавальна компетентність розглядається як результат, особистісне надбання дитини та відображає систему взаємопов'язаних компонентів: емоційно-ціннісного ставлення; сформованості знань; здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки, діяльності.

Доведено, що сенсорне виховання є обов'язковим складником формування сенсорно-пізнавальної компетентності, яка потребує усвідомлених дій з боку вихователів, що підтверджується наявністю значної кількості методичного та практичного матеріалу (Д. Альтхауз і Е. Дум, Л. Артемова, А. Бондаренко, Л. Васильєва, Н. Венгер, Т. Доронова, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, З. Максимова, Л. Олійник, Е. Пілюгіна, Л. Сисуєва). Аналіз педагогічної практики свідчить, що сенсорне виховання дітей раннього віку здійснюється нецілеспрямовано, недостатньо використовується потенціал одного з найефективніших методів сенсорного виховання – дидактичні ігри. Останні дають можливість створювати сприятливі умови для розвитку відчуттів і сприймань, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: форму, колір, розмір, положення у просторі тощо. Ігри дозволяють поступово ускладнювати матеріал, давати знання в доступній, цікавій, невимушеній формі, розвивати важливі якості [2].

Ступінь досліджуваності проблеми. Видатні зарубіжні педагоги в галузі дошкільної педагогіки (Ф. Фребель, М. Монтесорі, Ж.-О. Декролі) сенсорне виховання вважали важливою передумовою розумового розвитку дитини [3]. Проблема сенсорного виховання дошкільників перебуває в центрі уваги психологів (Л. Венгер, О. Запорожець, В. Зінченко, Є. Ігнат'єв, В. Мухіна), педагогів (В. Аванесова, М. Поддяков, Н. Сакуліна, Є. Тихєєва, О. Усова, Є. Фльоріна).

Мета і методи дослідження. Метою є визначення ефективних умов використання дидактичних ігор в процесі сенсорного виховання дитини раннього віку.

Ефективними методами дослідження проблеми сенсорного виховання було визначено: теоретичний аналіз педагогічної літератури; цілеспрямоване спостереження за дітьми під час самостійної ігрової діяльності; дидактичні ігри та вправи; бесіди з дітьми; анкетування батьків та вихователів.

Сутність дослідження. Теоретичне обґрунтування ролі сенсорного виховання в ранньому віці. Визначення вимог до сенсорного середовища. Виявлення умов, за яких дидактичні ігри будь-як максимально сприяти сенсорному вихованню. Здійснення оптимального вибору дидактичних ігор, визначення їх доцільності та ефективності.

Основні висновки. Використання дидактичних ігор буде ефективним у сенсорному вихованні дітей раннього віку за таких умов: підвищення професіоналізму педагогів, підбору ігор індивідуально до рівня сенсорного розвитку дітей, створення інтегративних дидактичних ігор та знання індивідуальних пізнавальних інтересів кожного вихованця, набуття ними практичного досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / упор. Тамара Піроженко, Наталія Гавриш та ін. Київ. 2021: <https://ezavdnz.mcfra.ua/book?bid=37876>
2. Виховання сенсорної культури дитини від народження до 6 років: посібник для вихователя дитячого садка / за редакцією Л. А. Венгера. Москва: Просвещение, 1988.
3. Малікова Ю. В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* : зб. наукових праць. Одеса : ПДПУ імені К. Д. Ушинського, 2005. № 3-4. С. 151-153.

НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Мирослава ШЕЛУШИНА,

здобувач освіти гр. ДО-18-2-9

Науковий керівник: **Валентина ПОЛЯРУШ,**

викладач 1-ї категорії (Дніпровський фаховий педагогічний коледж комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради)

Вихід української освіти на якісно новий рівень визначив сучасні ідеали виховання, які повинні стати основою відтворення духовно-морального потенціалу нації. Головна мета виховання, визначена в Концепції національного виховання, полягає у передачі молодому поколінню багатств духовної культури народу. Зважаючи на це, найважливішим завданням вітчизняної педагогіки є формування високоморальної особистості, зокрема виховання її моральних почуттів.

Аналіз наукових праць дозволяє стверджувати, що класики вітчизняної педагогіки (С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), сучасні вчені (А. Богущ, В. Бойко, О. Губко, Л. Кіріченко, Г. Кошелева, С. Літвіненко, І. Проценко та ін.) високо оцінювали виховне значення народної казки у вихованні дитини дошкільного віку, зокрема її морального розвитку.

У сучасній педагогічній науці виконано низку робіт, присвячених дослідженню казки як засобу гуманного виховання дошкільників (Л. Стрелкова, С. Литвиненко, Л. Фесюкова). Ученими доведено, що через емоційну взаємодію з образами діти легше засвоюють певні знання, виробляють власні судження, формулюють висновки. Казка має дивовижну властивість впливати на дитину, вчити її справедливості, виховувати почуття товарищескості та дружби, викликаючи бажання допомогти слабшому. Саме ця казкова моральність сьогодні особливо актуальна і може з успіхом слугувати засобом морального виховання, формування дружніх відносин.

Мета дослідження: науково обґрунтувати і експериментально перевірити вплив народної казки на процес морального виховання.

Дослідження відбувалося поетапно:

1 етап – констатувальний експеримент був спрямований на виявлення рівнів моральної вихованості у дітей 4 – 5 років;

2 етап – формувальний експеримент (проведено серію занять з використанням української народної казки з метою підвищення рівня моральної вихованості дітей).

3 етап – контрольний експеримент був спрямований на виявлення ефективності занять.

Рівень моральної вихованості досліджувався на основі методики, запропонованої О. Вержиховською, а саме: бесіда з дитиною про сутність моральних норм (доброта, чесність, чуйність); бесіда за змістом спеціально відібраних казок, оповідань відповідно до сутності зазначених моральних категорій; бесіда за змістом сюжетних малюнків, спрямована на виявлення розуміння дитиною прихованого в них змісту; спостереження за поведінкою дітей (відносини дитини в групі з іншими дітьми: в організованій ситуації (на заняттях); під час вільної гри; поряд з іншими дітьми (на прогулянці, в ігровому куточку, під час одягання на прогулянку); ставлення дитини до навколишнього тощо).

На основі отриманих даних визначили рівні сформованості моральної вихованості дітей. Низький рівень виявили 30% дошкільників, середній – 40%, високий – 30%.

На формувальному етапі дослідження з метою підвищення рівня моральної вихованості дітей проведено серію занять з використанням казок «Ріпка», «Червона шапочка», «Колобок», «Солом'яний бичок» та ін.

Результати контрольного експерименту дають можливість зробити висновки про те, що проведена система роботи з дітьми у експериментальній групі значно покращила результати. Це свідчить, що запропонована методика має позитивний вплив на підвищення моральної вихованості дітей середнього дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. Збагачення словника дошкільників експресивною лексикою народних казок. Одеса: Поліграф, 2005. 251 с.
2. Вержиховська О. М. Формування моральних якостей удітей старшого дошкільного віку у виховній роботі: монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д.Е., 2009. 228 с.
3. Домашенко Н. І. Розвиток морально-етичних здібностей дошкільників за творами В.О. Сухомлинського. Дошкільний навчальний заклад. К. : Світич, 2010. № 6. С. 23-27.

ФОРМУВАННЯ ГУМАННОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВКОЛИШНЬОГО У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія ШУЛЬГА,

студентка 3 курсу

Наук. керівник: Олена ТЕЛЬЧАРОВА,

ст. викладач кафедри дошкільної освіти (БДПУ)

Визначальне місце у формуванні особистості дитини посідає виховання гуманних почуттів.

Традиції морального виховання на засадах гуманізму здавна відомі українській педагогіці. Їхні витoki - в давньоруських літописах Київської Русі та Галицько-Волинського князівства, у філософсько-педагогічних концепціях Г. Сковороди, в працях І. Вишенського, Т. Шевченка, К. Ушинського, О. Потебні, Б. Грінченка, І. Огієнка, Г. Ващенко, А. Макаренка, В. Сухомлинського, С. Русової та ін.

Теоретичні засади проблеми морального виховання відображені в працях психологів І. Беха, Л. Виготського, Г. Жирської, І. Кона та ін., у наукових педагогічних доробках В. Білоусової, А. Богущ, Т. Поніманської, І. Рогальської та ін.

Науковцями вивчалися окремі аспекти виховання моральної особистості дошкільника, а саме: формування поведінки старших дошкільників (Л. Врочинська, Н. Цуканова та ін.), особливості становлення ціннісного ставлення до однолітків, виховання людяності (Т. Поніманська, Ю. Приходько, Т. Репіна та ін.), специфіка прояву гуманних взаємин дошкільників (Л. Артемова, А. Гончаренко, В. Котирло, О. Смірнова, Т. Фасолько та ін.), проблеми морально-етичного та духовного розвитку особистості (І. Бех, А. Богущ, Н. Гавриш, О. Кисельова, В. Плахтій, О. Сухомлинська, Н. Химич та ін.). На думку дослідників, гуманність – моральна норма людського суспільства, яка поєднує у собі вимогу поваги й любові до людини, взаємодопомоги і взаємопідтримки в колективній діяльності, повсякденному спілкуванні, в усьому устрої життя.

Предмет нашого дослідження — педагогічні умови виховання гуманного ставлення дітей старшого дошкільного віку до навколишнього.

Мета дослідження — теоретично обґрунтувати педагогічні умови виховання гуманного ставлення дітей старшого дошкільного віку до навколишнього.

Дослідження О. Кошелевої, Я. Неверович, О. Запорожця вказують на те, що істотною передумовою для формування гуманної поведінки у дітей старшого дошкільного віку є виникнення вищих почуттів, до яких належать гуманні.

За результатами нашого дослідження, незначна кількість старших дошкільників (20%) здатна виявити чуйність до слабших за себе, без зовнішніх спонукань прийти на допомогу, добровільно взяти на себе частину труднощів іншого, не сподіваючись на винагороду. Часто діти виявляють гуманність, керуючись аж ніяк не моральними мотивами (57,3%), хоча зміст виховання гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку передбачає оволодіння принаймні елементарними формами вияву співпереживання, співчуття, співдії оточуючим — дорослим, одноліткам, молодшим за себе.

Розвиток гуманних почуттів відбувається за умови переживання дітьми позитивних емоцій, спонукання дітей до добрих починань, цілеспрямованого навчання їх емоційно-виразним засобам передачі власних переживань. Вони формуються в процесі усвідомлення і виконання моральних норм поведінки в ігровій, навчальній і трудовій діяльності.

Для виховання гуманності у дітей ми використовували: заняття-уроки Добра і Краси, матеріалом для яких є уривки з книжок, приклади з життя; етичні казки; подорожі до країни Милосердя; психотехнології (гімнастика почуттів, енергетичні вправи «Жива вода», «Серце на долоні», «Тепло рук друга»); ситуації морального вибору (порівняльні, оцінювальні, проблемні); складання родового дерева, розгляд сімейних фотографій, документів, листів та інших родинних реліквій; проєктивні діагностичні методики (малюнки «Моя сім'я», «Життя», «Добро»); театралізовані вправи «Прихід у гості», «Відвідини хворого», «Вітання з днем народження» дидактичні ігри, наприклад, «Порівняй героїв казок», «Яке право порушено», «Що добре, а що погано», «Східці правди (доброти, ввічливості)»; ігри-стратегії та сюжетно-рольові ігри.

Отже, втілення в практику виховної роботи закладів дошкільної освіти педагогічно цінних форм і методів виховання гуманних почуттів у дітей, послугує справі утвердження в свідомості підростаючого покоління суспільної моралі - гуманістичної, активної і діяльній.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. Шлях до милосердя і любові. *Дошкільне виховання*. 2001. № 2. С. 3-4
2. Гуманістичне виховання дітей дошкільного віку в контексті інноваційної педагогічної діяльності / за ред. Т. І. Поніманської, І. М. Дичківської. Рівне : Волинські обереги, 2012. 208 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЛІДЕРСТВА В ГРУПІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Катерина ЮРЧЕНКО,
студентка 1 курсу факультету дошкільної освіти
Науковий керівник: Сергій МИКИТЮК,
д.пед.н., професор (ХНПУ імені Г.С. Сковороди)*

Актуальність. Взаємодія із суспільством є невід'ємною частиною життя кожної людини. Кожен має своє місце у колективі і грає певну роль у його становленні. Зростання соціальної ролі особистості свідчить про те, що навіть короткочасна діяльність негуманного лідера може мати негативні суспільні наслідки. Тому так важливо виховувати лідерську позицію у особистості на засадах загальнолюдських цінностей, водночас розвиваючи її національну самосвідомість.

Ступінь досліджуваності проблеми. На думку М. Мескона, М. Альберта, Ф. Хедоури лідерство визначається як здатність впливати на індивідумів і групи людей, щоб спонукати їх працювати для досягнення цілей. О. Г. Романовський, О. В. Хмизова, А. В. Карпов вважають що лідер – це людина, за якою інші члени групи визнають право брати на себе найбільш відповідальні рішення, що зачіпають їхні інтереси та визначають характер групи. Лідер – це новатор та ентузіаст. Він надихає,

довіряє, працює згідно своїх цілей, покладається на людей, використовує емоції, дає імпульс руху [2, с. 554].

Основними особистісними рисами дитини-лідера А. С. Залужний вважав активність, досвідченість, високий рівень розумового розвитку. Дитина з високим рівнем розумового розвитку проявляє себе як ініціативний лідер, якого інші діти вважають за краще вибирати в якості партнера по іграх і заняттях. Є. А. Аркін, вивчаючи взаємовідносини дітей в дитячому садку, вказував, що дитячі лідери іноді більшою мірою, ніж педагогічний персонал, задають тон життя дітей. Автор зазначав, що дитина не тому стає лідером, що його любила маса, а маса любила його за те, що він став її лідером: сила лідера полягає в тому, що він «живить» дитячу активність і сам «харчується» нею [1].

В дослідженнях О. О. Смирнової й Є. В. Калягіної [3] доведено, що в основі лідерства дошкільнят лежить не розвиток інтелекту, не вольові якості і не організаторські здібності, а насамперед емоційне ставлення до однолітків, яке проявляється в чуйності, доброті, дружелюбності, емпатії, взаємодопомозі, емоційності, умінні домовлятися, умінні поступитися. Вони розглядають їх як додаткові, супутні ігровим, пізнавальним і комунікативним здібностям дитини-лідера.

Мета і методи дослідження: теоретично проаналізувати соціально-психологічні основи лідерства та визначити лідера в групі дітей старшого дошкільного віку.

У ході роботи ми використовували теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація теоретичних концепцій з проблеми лідерства), емпіричні методи (опитування, тестування: методики «Вибір в дії», та «Два будиночки».

Сутність дослідження. Наше дослідження проводилося на базі дошкільного закладу № 361, Шевченківського р-ну, м. Харкова. У дослідженні приймали участь 18 дітей віком від 4 до 6 років: (8 хлопчиків та 10 - дівчат). Дослідження проходило впродовж 2 тижнів.

На першому етапі нашого дослідження ми використовували методику «Вибір в дії». Дітям давали декілька предметів, які вони по черзі роздавали своїм друзям. По кількості отриманих кожною дитиною предметів визначались лідери, та аутсайтери.

Для підтвердження отриманих результатів проводився тест «Два будиночки». Діти, чиє ім'я знаходилося у червоному будинку з максимальною кількістю виборів, визначалися лідерами, у чорному - аутсайдерами.

Нам вдалося встановити лідерів та аутсайдерів у старшій дошкільній групі дітей. За допомогою спостереження прослідкували за поведінкою лідера у групі та відношенням інших дітей до лідера.

Основні висновки. Аналіз наукових джерел, присвячених дитячому лідерству та результати нашого дослідження доводять, що в основу цього явища вчені ставлять найрізноманітніші особистісні характеристики: високий рівень прояву ініціативи і старанності, високий рівень розумового розвитку, організаторська активність в різних сферах групової життєдіяльності, успішність протікання спільної ігрової або конструктивної діяльності, здатність задовольняти комунікативну потребу ровесників, високий рівень розвитку моральних якостей особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Залужный А. С. Детский коллектив и методы его изучения / А.С. Залужный. – М., 1931. – 145 с.
2. Романовський О.Г., Михайличенко В. Є. Філософія досягнення успіху / О.Г. Романовський, В. Є. Михайличенко. – Х. : НТУ «ХПІ», 2003. – 691 с.
3. Смирнова Е. О. Отношение популярных и непопулярных дошкольников к сверстникам / Е.О. Смирнова, Е.В. Калягина // Вопросы психологии. – 1998. – № 3. – С.50-61.

ДЛЯ НОТАТОК

This image shows a full page of blank, lined paper. It features approximately 28 horizontal blue or grey lines spaced evenly apart, typical of notebook paper. The lines extend across the entire width of the page, leaving small margins at the top and bottom. There are no vertical lines, text, or other markings on the page.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

За науковою редакцією
І. Г. Улюкаєвої

Відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат та інших відомостей несуть автори та їх наукові керівники

Дизайн обкладинки Леся Мороз-Рекотова
Технічний редактор Леся Мороз-Рекотова

Адреса редакції: 71100 м. Бердянськ, Запорізька обл., вул. Шмідта, 4.

Підписано до друку 10.05.2021 р.

Гарнітура Book Antiqua. Формат 60x84 1/16. Папір офс. друк. офс.
Умовних друкарських аркушів 13,95 Тираж 300 прим. Замовл. № 247.